

ISSN 2415-7333 (Online)

ISSN 2311-0821 (Print)

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024>

ВІСНИК
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ЛІНГВІСТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія Філологія

2024

Том 27, № 1

Київ
Видавничий центр КНЛУ

ISSN 2415-7333 (Online)

ISSN 2311-0821 (Print)

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024>

MESSENGER
OF KYIV NATIONAL
LINGUISTIC UNIVERSITY

Series Philology

2024

Volume 27, No. 1

Kyiv
KNLU Publishing Center

УДК 811.1'1

ISSN 2415-7333 (Online)

ISSN 2311-0821 (Print)

Реєстраційне свідоцтво № 8830, серія KB від 03.06.2004 року

Збірник наукових праць "Вісник КНЛУ. Серія Філологія" включено до категорії Б Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук у галузі "Філологічні науки. Спеціальність 035"

(наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1643)

Видання індексується в: Index Copernicus <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=43291&lang=pl>; Наукова періодика України (URAN) <http://journals.uran.ua/user>; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>; Google Scholar <https://scholar.google.com.ua/>; CrossRef <http://data.crossref.org/depositorreport?pubid=J334518>, Dimensions https://app.dimensions.ai/discover/publication?and_facet_source_title=jour.1366855. DOAJ: https://doaj.org/toc/2415-7333?source=%7B%22query%22%3A%7B%22bool%22%3A%7B%22must%22%3A%5B%7B%22terms%22%3A%7B%22index.issn.exact%22%3A%5B%222311-0821%22%2C%222415-7333%22%5D%7D%7D%2C%22size%22%3A100%22%22sort%22%3A%5B%7B%22created_date%22%3A%7B%22order%22%3A%22desc%22%7D%7D%5D%2C%22_source%22%3A%7B%7D%2C%22track_total_hits%22%3Atrue%7D

Том 27 № 1 рекомендовано до друку ухвалою вченої ради

Київського національного лінгвістичного університету від 24 червня 2024 року.

Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія : зб. наук. праць / гол. ред. Васько Р. В. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2024. Т. 27, № 1. 230 с.

Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія публікує наукові статті та рецензії, присвячені актуальним проблемам сучасного мовознавства та перекладознавства, що висвітлюють особливості розвитку й функціонування германських, романських, слов'янських, східних та інших мов світу, а також знайомить із новими здобутками науковців у сфері когнітивної лінгвістики, зіставного мовознавства, комунікативної лінгвістики, дискурсології, лінгвокультурології, психолінгвістики, лінгвофілософії та літературознавства.

Редколегія

Головний редактор:

Васько Роман Володимирович – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6499-2972>

Заступник головного редактора:

Потапенко Сергій Іванович – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8623-3240>

Відповідальні редактори:

Мінчак Галина Богданівна – кандидат філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1673-475X>

Сташко Галина Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3325-5774>

Технічний редактор:

Григоренко Олена Григорівна – фахівець I категорії з комп'ютерної обробки текстів редакційно-видавничого відділу КНЛУ

Члени редколегії:

Баган Мирослава Петрівна – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5436-2934>

Барань Єлизавета Балажівна (Erzsebet Barany) – доктор філософії (PhD), доцент, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, Україна;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8395-5475>

Валігура Ольга Романівна – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0428-5421>

Гнезділова Ярослава Володимирівна – доктор філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9248-3238>

Ізотова Наталя Павлівна – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2098-4687>

Корольова Алла Валер'янівна – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5541-5914>

Ніконова Віра Григорівна – доктор філологічних наук, професор, Національна академія служби безпеки України, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0324-4217>

Номаті Мотокі – PhD (філологія), професор, Слов'яно-Євразійський дослідницький центр, Університет Хокайдо, Японія; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5476-4941>

Панасенко Наталія Іванівна – доктор філологічних наук, професор, Університет імені Святих Кирила і Мефодія в Трнаві, Словацька Республіка; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4377-9088>

Пенья-Сервель М. Сандра – PhD (лінгвістика), старший викладач, Університет Ла-Ріоха, Логроньо, Королівство Іспанія; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4507-958X>

Пініч Ірина Петрівна – кандидат філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9203-1204>

Рундл Крістофер – PhD (філологія), професор, Болонський університет, Італійська Республіка; ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7790-3468>

Серякова Ірина Іванівна – доктор філологічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6446-7070>

Стефанова Наталія Олександрівна – доктор філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8699-9219>

Табаковська Ельжбета – PhD (лінгвістика), професор, Ягеллонський університет, Республіка Польща; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3676-792X>

Терехова Світлана Іванівна – доктор філологічних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7473-9399>

Філоненко Наталія Георгіївна – доктор філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9674-1641>

Шутова Марія Олександрівна – доктор філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, Україна; ORCID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-7210-0260>

Адреса редколегії:

Україна, 03150, Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73,

Київський національний лінгвістичний університет

E-mail: knlu-pzs@ukr.net.

Tel.: +38 (068) 554-23-79.

<http://philmessenger.knlu.edu.ua/>

UDC 811.1'1

ISSN 2415-7333 (Online)

ISSN 2311-0821 (Print)

State Registration Certificate No. 8830, KB series of 03.06.2004

Officially registered journal "Messenger of KNLU. Series Philology" is added to the Category B in the List of scientific professional publications of Ukraine, which are authorized to publish the results of doctoral and candidate's theses in Philology, specialty 035 according to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No 1643, 28 December, 2019

The Journal is indexed in: Index Copernicus <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=43291&lang=pl>; Scientific periodicals of Ukraine (URAN) <http://journals.uran.ua/user>; National Library of Ukraine named after V. I. Vernadskyi <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>; Google Scholar <https://scholar.google.com.ua/>; CrossRef <http://data.crossref.org/depositorreport?pubid=J334518>, Dimensions https://app.dimensions.ai/discover/publication?and_facet_source_title=jour.1366855. DOAJ: https://doaj.org/toc/2415-7333?source=%7B%22query%22%3A%7B%22bool%22%3A%7B%22must%22%3A%5B%7B%22terms%22%3A%7B%22index.issn.exact%22%3A%5B%222311-0821%22%2C%222415-7333%22%5D%7D%7D%5D%7D%7D%2C%22size%22%3A100%22%22sort%22%3A%5B%7B%22created_date%22%3A%7B%22order%22%3A%22desc%22%7D%7D%5D%2C%22_source%22%3A%7B%7D%2C%22track_total_hits%22%3Atrue%7D

Volume 27 No 1 is recommended for publishing

by Academic Council of Kyiv National Linguistic University, 24 June, 2024

Messenger of KNLU. Series Philology : selected works in Philology / Editor-in-Chief Roman V. Vasko. Kyiv : KNLU Publishing Center, 2023. Volume 27. No 1. 230 p.

Messenger of Kyiv National Linguistic University. Series Philology publishes papers and reviews of the books that address topical issues of contemporary linguistics and translation studies, with the aim to reveal the specificity of the evolution and functioning of Germanic, Romance, Slavic, Oriental, and other languages. The journal acquaints the readers with the latest scholarly gains in Cognitive Linguistics, Contrastive Linguistics, Communicative Linguistics, Discourse Studies, Linguocultural Studies, Psycholinguistics, and Philosophy of Language.

Editorial Board Members

Editor-in-Chief

Roman V. Vasko, DrSc (Philology), Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6499-2972>

Vice Editor-in-Chief

Serhiy I. Potapenko, DrSc (Philology), Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8623-3240>

Executive Editors

Halyna B. Minchak, PhD (Philology), Associate Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1673-475X>

Halyna I. Stashko, PhD (Philology), Associate Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3325-5774>

Technical Editor

Olena Hryhorenko, Specialist (category I) in computer word processing of the editorial and publishing department of KNLU

Editorial Board

Myroslava P. Bahan, DrSc (Philology), Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5436-2934>

Erzsébet Bárány, PhD (Philology), Associate Professor, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute, Berehove, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8395-5475>

Yaroslava V. Gnyezdilova, DrSc (Philology), Associate Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9248-3238>

Natalya P. Izotova, DrSc (Philology), Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2098-4687>

Alla V. Korolyova, DrSc (Philology), Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5541-5914>

Vira G. Nikonova, DrSc (Philology), Professor, National Academy of Security Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0324-4217>

Motoki Nomachi, PhD (Philology), Professor, Hokkaido University, Sapporo, Japan; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5476-4941>

Nataliya I. Panasenko, DrSc (Philology), Professor, University of Ss. Cyril and Methodius, Trnava, Slovakia; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4377-9088>

Sandra M. Peña-Cervel, PhD (Linguistics), Senior Lecturer, Universidad de La Rioja, Logroño, Kingdom of Spain; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4507-958X>

Iryna P. Pinich, PhD (Philology), Associate Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9203-1204>

Christopher Rundle, PhD (Philology), Professor, University of Bologna, Bologna, Italy; ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7790-3468>

Iryna I. Seryakova, DrSc (Philology), Professor, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6446-7070>

Nataliya O. Stefanova, DrSc (Philology), Associate Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8699-9219>

Elżbieta Tabakowska, PhD (Linguistics), Professor Emeritus, Jagiellonian University of Krakow, Krakow, Republic of Poland; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3676-792X>

Svitlana I. Terekhova, DrSc (Philology), Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7473-9399>

Olha R. Valihura, DrSc (Philology), Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0428-5421>

Nataliya G. Fylonenko, DrSc (Philology), Associate Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9674-1641>

Mariia O. Shutova, DrSc (Philology), Associate Professor, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine; ORCID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-7210-0260>

Editorial board address

Kyiv National Linguistic University
Velyka Vasylykivska Str., 73, 03150, MSP Kyiv-150 Ukraine
E-mail: knlu-pzs@ukr.net. Tel.: +38 (068) 554-23-79.
<http://philmessenger.knlu.edu.ua/>

ЗМІСТ

<i>Баган М. П., Скляренко О. В.</i>	Мовленнєвий етикет сучасної української молоді: динаміка комунікативних орієнтирів	9
<i>Bobchynets L. I.</i>	Pun therapy in linguistic education	19
<i>Herasimova I. A.</i>	A multilevel methodology for studying sound-symbolic synaesthetic metaphors in the poetic texts of Ukrainian and Greek poets (late 19th – early 20th centuries)	28
<i>Горошкевич О. Г.</i>	Образ Китаю у творах Акутагави Рюноске	40
<i>Григун Ю. О.</i>	Особливості номінації фриланс-професій в японській мові	50
<i>Дейкун О. П.</i>	Переклад англійськомовних суб'єктно-предикативних конструкцій у заголовках BBC News Україна	71
<i>Demyanchuk Yu. I.</i>	War linguistics as a new lingosynergetic field: responding to the challenges of our times	82
<i>Dunieva O. I.</i>	Characters' postironic self-reflection through new sincerity principles: a case study of Donal Ryan's novel "The Spinning Heart"	90
<i>Diachenko N. L.</i>	Aspects linguocongitif, structurel et compositionnel des comptines françaises pour enfants	99
<i>Zubach O. A.</i>	Inhaltskomische zungenbrecher als kulturbedingtes unterhaltungsmittel	109
<i>Koliasa O. V.</i>	Phonographic and graphostylistic mechanisms of creating linguistic absurdity in postmodern fiction	118
<i>Негодяєва С. А.</i>	Екзистенційні складники мотиву любові в малій прозі Галини Петросаняк (на матеріалі збірки "Не заважай мені рятувати світ")	126
<i>Олефір Г. І., Сидельникова Л. В., Філоненко Н. Г.</i>	Лінгвокультурні коди: розвиток і функціонування французького військового гоноративу	135
<i>Pinich I. P.</i>	Integrating quantitative and qualitative methods in ideology studies: a case study of Victorian ideology analysis	145
<i>Полозок Д. С.</i>	Структурно-семантичні особливості турецьких лінгвокультурем (на матеріалі мультсеріалу "Насреддін Ходжа – мандрівник у часі")	163
<i>Скиба О. В., Сорокіна О. С.</i>	Династичні шлюби середньовіччя та сучасні весільні традиції: історико-філологічні та джерелознавчі аспекти дослідження . .	175
<i>Tsybka V. V.</i>	Narrative structure of President V. Zelenskyu's daily video addresses	186
<i>Yabchenko V. Ya., Liubytova Yu. S.</i>	The category of temporality in the modern Chinese language: linguocultural aspect	202
<i>Yanchuk O. O., Liubytova Yu. S.</i>	The concept 战争 / WAR as a slot in frame structures in Chinese media discourse	213

ІНФОРМАЦІЯ

<i>Вимоги до рукописів</i>	224
--------------------------------------	-----

CONTENTS

<i>Bahan M. P., Sklyarenko O. V.</i>	Speech etiquette of contemporary Ukrainian youth: dynamics of communicative guidelines	9
<i>Bobchynets L. I.</i>	Pun therapy in linguistic education	19
<i>Herasimova I. A.</i>	A multilevel methodology for studying sound-symbolic synaesthetic metaphors in the poetic texts of Ukrainian and Greek poets (late 19th – early 20th centuries)	28
<i>Horoshkevych O. H.</i>	The image of China in the short stories of Akutagawa Ryunosuke . .	40
<i>Hrykun Yu. O.</i>	Nomination features of freelance professions in the Japanese language	50
<i>Deikun O. P.</i>	Translation of English Subject-Predicate constructions in BBC News Ukraine headlines	71
<i>Demyanchuk Yu. I.</i>	War linguistics as a new lingosynergetic field: responding to the challenges of our times	82
<i>Dunieva O. I.</i>	Characters' postironic self-reflection through new sincerity principles: a case study of Donal Ryan's novel "The Spinning Heart"	90
<i>Diachenko N. L.</i>	Linguocognitive, structural and compositional aspects of French counting rhymes for children.	99
<i>Zubach O. A.</i>	Funny tongue twisters as a cultural means of entertainment.	109
<i>Koliassa O. V.</i>	Phonographic and graphostylistic mechanisms of creating linguistic absurdity in postmodern fiction	118
<i>Nehodiaieva S. A.</i>	Existential components of the motive of love in the flash fiction by Halyna Petrosanyak (based on the material of the anthology "Don't prevent me from saving the world")	126
<i>Olefir H. I., Sydelnykova L. V., Filonenko N. H.</i>	Linguocultural codes: development and functioning of the French military honorific system.	135
<i>Pinich I. P.</i>	Integrating quantitative and qualitative methods in ideology studies: a case study of Victorian ideology analysis	145
<i>Polozok D. S.</i>	Structural and semantic features of Turkish language cultures (based on the material of the cartoon "Nasreddin Hodja: The Time Traveler").	163
<i>Skyba O. V., Sorokina O. S.</i>	Dynastic marriages of the Middle Ages and modern wedding traditions: historical, philological and source-based aspects of the study.	175
<i>Tsybka V. V.</i>	Narrative structure of President V. Zelenskyy's daily video addresses	186
<i>Yabchenko V. Ya., Liubymova Yu. S.</i>	The category of temporality in the modern Chinese language: linguocultural aspect	202
<i>Yanchuk O. O., Liubymova Yu. S.</i>	The concept 战争 / WAR as a slot in frame structures in Chinese media discourse	213

INFORMATION

<i>Guidelines for authors</i>	224
---	-----

УДК 811.161.2

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024.309598>

М. П. Баган

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: myroslava.bahan@knlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5436-2934>

О. В. Скляренко

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: oleksandr.skliarenko@knlu.edu.ua

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: ДИНАМІКА КОМУНІКАТИВНИХ ОРІЄНТИРІВ

Abstract

The article analyzes the attitude of modern Ukrainian youth to speech etiquette, highlighting changes in the strategies and linguistic means of its observance alongside traditional domestic norms of polite communication. The study considers various approaches to interpreting etiquette. The research was carried out on the basis of a sociolinguistic survey of students of Kyiv National Linguistic University and a communicative and pragmatic analysis of the collected material. The findings indicate that modern Ukrainian youth are aware of the importance of observing etiquette in social interaction. However, they are moving away from its formalized perception towards a more psychological interpretation of etiquette as a communicative strategy of speech based on respect, tolerance, and sincerity. The analysis of the etiquette expressions used by modern Ukrainian youth reveals their rejection of formalized etiquette clichés in interpersonal communication, a preference for more emotional and vivid means, and a tendency to slang, playful, and ironic embodiment of basic etiquette actions, such as greetings, thanks, apologies, farewells, compliments. The study also addresses virtual youth communication, identifying its impact on communication skills and strategies of young people. Potentially undesirable tendencies in youth virtual speech include the replacement of individual expressions of thoughts and feelings with virtual markers of approval/disapproval, a certain homogeneity of etiquette reactions, and a preference for foreign language slang. The article outlines possible ways of correcting these trends within the educational environment.

Keywords: speech etiquette, youth language, communicative strategy, slang, compliment, netiquette, survey, method of speech etiquette formation.

Анотація

У статті проаналізовано ставлення сучасної української молоді до мовленнєвого етикету, простежено зміни в стратегіях та мовних засобах його дотримання порівняно з традиційними вітчизняними нормами ввічливого спілкування. Ураховано різні підходи до витлумачення етикету. Дослідження виконано на основі соціолінгвістичного опитування студентів Київського національного лінгвістичного університету й комунікативно-прагматичного аналізу зібраного матеріалу. Зроблено висновок, що сучасна українська молодь усвідомлює важливість дотримання етикету в соціальній взаємодії, проте відходить від його формалізованого сприйняття в бік більш психологічного витлумачення етикету як комунікативної стратегії мовлення на засадах поваги, толерантності, щирості. Аналіз етикетних висловлень сучасної української молоді засвідчив її відмову в міжособистісному спілкуванні від формалізованих етикетних кліше, пошук більш емоційних і колоритних засобів, схильність до сленгового, грайливого, іронічного втілення базових етикетних дій – привітання, подяки, перепрошування, прощання, комплімента. Об'єктом дослідження послугувало також віртуальне молодіжне спілкування, унаслідок чого з'ясовано його вплив на комунікативні навички й стратегії спілкування молоді. Зафіксовано потенційно небажані тенденції молодіжного віртуального мовлення до заміни індивідуального вияву думок і почуттів віртуальними маркерами схвалення/несхвалення, певну однотипність етикетних реакцій, надання переваги іншомовному сленгу. Окреслено можливі шляхи корегування цих тенденцій в освітньому середовищі.

Ключові слова: мовленнєвий етикет, мова молоді, комунікативна стратегія, сленг, комплімент, нетикет, опитування, методика формування мовленнєвого етикету.

Вступ. Етикет здавна вважають ефективним механізмом налагодження соціальних стосунків, що не лише забезпечує комфортне спілкування різних категорій громадян, а й засвідчує їхні моральні, естетичні, світоглядні засади, загальний рівень культури суспільства (Сахарчук, 1992, с. 19; Стельмахович, 1998, с. 20; Богдан, 1998, с. 4; Радевич-Винницький, 2001, с. 2; Форманова & Кислицина, 2004, с. 122; Проценко, 2004, с. 5; Воротнікова, 2006, с. 11; Фабіан, 2014, с. 10; Деревянко, 2018, с. 30). Фахівці констатують важливість етикету для повноцінного функціонування суспільного устрою, збереження й відтворення найкращих моделей поведінки лінгвоспільноти, її традиційних способів вияву поваги, схвалення та самоідентифікації, цивілізаційних перетворень. Мовленнєвий етикет відіграє важливу роль у гармонізації суспільства, збереженні його традицій, цінностей. Дотримання етикету запобігає виникненню конфліктних ситуацій, дестабілізації, розбрату між людьми. Він забезпечує підвищення культурного рівня суспільства. Увага до ввічливості та розуміння особливостей мовного спілкування сприяє толерантності та взаєморозумінню мовців у різних ситуаціях. За визначенням О. П. Проценко (2004), правила етикету інтегровані в «регулятивний механізм соціальних відносин і сприяють втіленню морального в еталони та стереотипи поведінки, що позитивно впливає на процес соціалізації й адаптації особистості» (с. 5).

Правила етикету передають від покоління до покоління, докладно вивчають в освітніх закладах, культивують взірцевими культурними надбаннями та засобами масової комунікації. Проте кожне покоління мовців тяжіє до пошуку власних форм самовираження й норм спілкування, тож на тлі різних епох правила етикету зазнають змін. Уважаємо, що демократизація сучасного українського суспільства, нагальні політичні проблеми, світова глобалізація, поява нових суб'єктів ідейного та стильового впливу спричиняють переосмислення українською молоддю традиційних форм мовленнєвого етикету. У зв'язку із цим важливо проаналізувати її уявлення про етикет, реальний обсяг використовуваних нею етикетних фраз, фактів трансформації чи відмови від традиційних форм мовленнєвого етикету. Це потрібно як для з'ясування динаміки українського мовленнєвого етикету, так і для кращого розуміння ціннісних орієнтирів та психологічних засад комунікації сучасної української молоді, виявлення можливих проблем її самовираження, які варто корегувати в закладах освіти та в суспільстві загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовлення сучасної української молоді досить різнобічно проаналізоване в працях нинішніх вітчизняних мовознавців. Установлено, що воно «відрізняється специфічним лексиконом (наявністю сленгових одиниць, значною кількістю запозичень, неологізмів, okazіоналізмів), емоційністю, схильністю до мовної гри» (Цар, 2018, с. 54). Мовознавці констатують, що «мовлення молоді засвідчує розширення риторичних канонів, пошук нових ефектних комунікативних стратегій, нестандартність визначень і характеристик» (Баган, 2023, с. 15). Схарактеризовано широкий спектр українського молодіжного сленгу, у деяких працях констатовано позитивну тенденцію до розбудови сленгу на основі питомої української лексики (Мартос, 2003, с. 41). Водночас інші дослідники висловлюють занепокоєння через надмірну англізацію мовлення сучасної молоді під впливом глобалізації, суспільної моди на все іноземне, невмотивованого використання в освітньому просторі неосвоєних термінів іншомовного походження за наявності питомих відповідників (Таран, 2012, с. 252; Баган, 2020, с. 45). Співпоширення цих двох протилежних тенденцій – до пошуку молоддю рідномовних виразних засобів самовираження та до переймання нею англійськомовних сленгізмів та експресивів – вважаємо наслідком недостатньої

мовної політики щодо формування в молоді національно-мовної свідомості та опірності модним впливам. На це потрібно звернути увагу, оскільки майбутнє української держави безпосередньо залежить від того, наскільки патріотичною та національно свідомою в питаннях мови, культури, принципів соціальної взаємодії, світоглядних пріоритетів буде сучасна молодь.

У низці праць досліджено проблему українсько-російського білінгвізму сучасної української молоді (Арбеніна, Сокурянська, 2012; Данилевська, 2017; Цар, 2018; Шевчук-Клюжева, 2019). Зокрема, О. В. Шевчук-Клюжева (2019) слушно наголосила, що «важливого значення набуває питання репрезентації картин світу українсько-російських дітей-білінгвів, оскільки, ... відбувається певна деформованість сприймання світу через мову, що не функціонує в суспільстві на 100%, і можна припустити, що для багатьох українсько-російських дітей-білінгвів одна картина світу представлена двома мовами, або спрощеними мовними кодами, активність яких уже залежить від ситуації спілкування» (с. 129).

На тлі порушеної проблематики на окрему увагу заслуговує ставлення нинішньої української молоді до мовленнєвого етикету та рівня сформованості її навичок оперувати ним. Мовленнєвий етикет – це важливий складник культури спілкування, який передбачає вияв поваги, доброзичливості до співрозмовника чи людей довкола, використання формул ввічливості, установлення контакту, налаштування на приємне спілкування. За визначенням Я. К. Радевича-Винницького (2001), «мовленнєвий етикет являє собою застосування мовного етикету в конкретних актах спілкування. Якщо мовний етикет – це набір засобів вираження, то мовленнєвий етикет – це вибір цих засобів, засоби в реалізації» (с. 34).

Відомі спроби витлумачити етикет на засадах семіотики як особливу знакову систему, засобами якої передають не повідомлення, а радше «уявлення про характер спілкування та про рольові взаємини з адресатом» (Воротнікова, 2006, с.10). Перевага цього підходу в охопленні не лише мовних, а й позамовних знаків етикету (жести, пози, рукостискання, міміка, одяг, аксесуари та ін.).

У сучасних мовознавчих дослідженнях етикет справедливо вважають репрезентантом національної мовної картини світу (Форманова & Кислицина, 2004, с.122) з огляду на те, що етикетні вислови відбивають національний характер, самобутність мислення, світосприйняття, вихованість, делікатність носіїв мови (Форманова & Кислицина, 2004, с.122; Мазуркевич & Дячук, 2015, с.6). Паралелі між вдачею народу та його мовленнєвою поведінкою простежено також у працях С. К. Богдан (1998), М. Г. Стельмахович (1998), О. П. Мазуркевич, В. П. Дячук (2015) та ін. Проте специфіку українського мовленнєвого етикету мовознавці досліджували переважно на основі традиційного народного мовлення, художніх творів, фольклору тощо. Поза їхньою увагою залишалося запитання, чи актуальні етикетні приписи для сучасної української молоді, чи дотримується вона узвичаєних формул вітання, перепрошування, вияву приязні й поваги, чи сповідує вона традиційні українські цінності спілкування, чи поступово формує власні моделі соціальної комунікації. Вивчення цього питання важливе для окреслення перспектив культурного розвитку України, збереження нею традиційних засад соціальної взаємодії та самовираження у складному процесі інтеграції до світового комунікативного простору.

Мета статті – проаналізувати мовленнєвий етикет сучасної української молоді в міжособистісному спілкуванні, установити її комунікативні орієнтири, їхню відповідність традиційним нормам ввічливого спілкування.

Методологія проведення дослідження з викладом та обговоренням основних наукових результатів.

Дослідження виконано на основі опитування 100 студентів-першокурсників різних факультетів Київського національного лінгвістичного університету, проведеного в березні 2024 р. Опитування дало змогу виявити й систематизувати реальні уявлення сучасної молоді про мовленнєвий етикет. Респондентами обрано саме першокурсників, оскільки молодь цієї вікової категорії має середню освіту, уже усвідомлює свої права й обов'язки, здатна обстоювати певні смаки й цінності, які при цьому ще можна корегувати в межах освітнього процесу в закладі вищої освіти.

Суть другого етапу дослідження полягала в комунікативно-прагматичному аналізі зібраних відповідей і порівнянні їх із традиційними засобами українського мовленнєвого етикету.

Опитування студентської молоді Київського національного лінгвістичного університету дає підстави констатувати, що вона переважно усвідомлює соціальну значущість мовленнєвого етикету. Зокрема, 56 % опитаних відповіли, що етикет – це правила поведінки в соціумі / громадських місцях / суспільстві. Молодь досить прагматично, але загалом реалістично оцінює етикет як правила, що допомагають у житті, пор.: *«етикет допомагає забезпечити хороші відносини та уникати конфліктів»; «сукупність правил поведінки в суспільстві, він контролює поведінку людини в певних ситуаціях, роблячи спілкування більш комфортним та приємним для всіх учасників».*

Вельми цінним є те, що студентська молодь сприймає етикет не лише як зручність для себе, а й як вияв поваги до тих, хто поруч. 26 % опитаних не вжили у своїх відповідях понять *соціум / громадські місця / суспільство*, натомість інтерпретували етикет саме через базове слово *повага*. Вони зазначили: *«Етикет – це правила поведінки, коли люди поважають інших, їхню позицію»; «Етикет для мене – це певні правила поведінки, які відображають взаєморозуміння та повагу»; «Етикет – це, у першу чергу, взаємоповага. Ніякі правила не будуть корисними, якщо людина не матиме почуття поваги до інших».*

Ще 6,5 % респондентів у визначенні етикету використали базове поняття *толерантності*, поваги до особистого простору, прав інших людей, пор.: *«Для мене етикет – це толерантна поведінка, певні правила, норми, щоб спілкування з іншими було максимально комфортним»; «Етикет для мене, в першу чергу, це про повагу до особистих кордонів людини»; «Це включає в себе вдячність, ввічливість у спілкуванні та повагу до особистого простору інших людей».*

Імпонує те, що молодь усвідомлює важливість і цінність етикету не лише для своєї соціальної взаємодії, а й для самоусвідомлення людини, її гідності, а отже гуманізації суспільства, пор. відповідь: *«Етикет для мене – це набір правил поведінки, які допомагають зберігати взаємоповагу та гідність у спілкуванні з іншими людьми».*

Отже, сучасна молодь значно поглиблює офіційно прийняте визначення етикету, яке в «Енциклопедії сучасної України» тлумачать як «установлені правила ввічливості і норми поведінки в суспільстві чи в якому-небудь товаристві відповідно до певних обставин» (<https://esu.com.ua/article-18042>), наголошуючи на важливих психологічно-соціальних передумовах етикету (*повага, толерантність, гідність*) і тих комунікативних перевагах, які він забезпечує (*хороші відносини, приємне спілкування, уникнення конфліктів*). Цілком очевидно, що для сучасної молоді етикет – це не вимушені формальності, а добре усвідомлена, психологічно комфортна тактика спілкування.

Водночас аналіз засобів мовленнєвого етикету сучасної молоді виявив певні відмінності в реалізації базових принципів етикету – висловленні вітання, подяки,

прощання, компліментів та ін. – порівняно з українськими традиціями оформлення цих комунікативних актів. Якщо для вітання українці традиційно використовували формули *Добрий день!*, *Добрий вечір!*, *Вітаю Вас!*, *Моє шанування!*, *Доброго здоров'я!*, то молодь надає перевагу більш лаконічним й емоційним вітальним фразам *Привіт!*, *Здоров!*, *Як ся маєш?*, *Як ти?*, *Як воно сьогодні?* Останні загалом засвідчують турботу про співрозмовника, що означає, що молодь дотримується етикету, але не сприймає його офіційних формул, прагне відійти від них у бік невимушених і більш індивідуалізованих висловлень. У міжособистісному молодіжному спілкуванні можливі й іронічні, дотепні привітання: *Сто років не бачилися! Ти ще живий?* Така іронія не ображає співрозмовника, у молодіжному середовищі її сприймають як позитивне спілкування «у своєму колі», намагання збадьорити й розсмішити адресата, що також є виявом позитивного ставлення.

Замість традиційних прощань *До побачення!*, *До зустрічі!* молодь частіше використовує *До скорого!*, *Па-па!*, *Бувай!*, *Щасливо!* Для вибачення нерідко вживає варваризми *Соррі!*, *Пардон!* або модифіковані відповідники *Сорян!*, *Пардоньте!*, які видаються їй більш ефективними, жартівливими, неофіційними.

Заслугує уваги ставлення молоді до компліментарного спілкування. 58 % опитаних відповіли, що часто кажуть компліменти, 19 % – уживають їх зрідка, ще 13 % – не так часто, як хотілося б, через сором'язливість, 9 % наголосили, що кажуть не часто, але щиро і 1 % зізнався, що «просто обожнює» говорити компліменти. Отже, більшість студентів загалом усвідомлює цінність компліментарного мовлення для своїх стосунків з іншими. 29 % визнали, що кажуть компліменти, щоб зробити людям приємне, піднести настрій. 22 % опитаних самі відчувають приємність від того, як реагують люди на їхні компліменти. 45 % говорять компліменти лише друзям, рідним, близьким. 13 % не соромляться казати схвальні слова малознайомим і навіть незнайомим людям.

Досить цікавий перелік тих підстав, за які студенти висловлюють компліменти: 71 % – за зовнішній вигляд, зачіску, новий одяг, макіяж, загальне враження, 9 % – за вчинки, 6 % – за відповіді на заняття, 6 % – за самовираження, 6 % – за досягнення, ще 6 % – за будь-що, 3 % – за гумор, 3 % – за успіхи в комп'ютерних іграх, на жаль, лише 3 % – за внутрішні якості і 3 % – за майстерність у хобі. Результати опитування свідчать, що молодь загалом усвідомлює важливість компліментів у спілкуванні й має базові навички компліментарного спілкування, проте не застосовує їх сповна, вдаючись до схвалення передусім зовнішнього самовираження людей. Безперечно, серед завдань психологів та освітян має бути стимулювання активнішого й різноманітнішого компліментарного спілкування в студентському середовищі.

Мовне втілення компліментів сучасної молоді, виявлене внаслідок опитування, відображає її відмову від традиційних схвальних висловлень на зразок *Ти чарівна!*, *Ти неймовірна!*, *Бездоганна робота!*, *Яка розкішна вишивка!*, *Справжній шедевр!*, *Тобі так пасує цей стиль!*, *Я вражена твоїм блискучим виступом / обізнаністю / вмінням переконувати* тощо і надають перевагу лаконічнішим, нерідко запозиченим і / або сленговим оцінним визначенням *Слей!*, *Супер!*, *Крутий лук!*, *Йоло!*, *Бомба!*, *Вогонь!*, *Зе бест!* Такі компліменти відповідають загальним мовним уподобанням молоді: її прагненню до епатажу, лаконічності, прихильності до іншомовного сленгу та містких оригінальних оцінок. Навіть описові компліменти вона часто будує, використовуючи свої улюблені сленгізми *«Твій новий лук – просто шик!»* Студенти із Заходу України вживають діалектизми для вираження захоплення чимсь, пор.: *То є файно!*, *Фест ідея!* Діалектизми конкурують із запозиченими сленгізмами на основі оригінальності свого звучання, що цінно для молоді. Значно рідше студенти наводили

приклади компліментарних висловлень із традиційним лексичним наповненням, пор.: *«Ти завжди знаєш, як підняти настрій»*; *«Ти виглядаєш чудово сьогодні»*; *«Ти неймовірна»*; *«Дякую Богу, що ти в мене є»*. Отже, маємо підстави констатувати, що сучасна українська молодь не цурається компліментарного спілкування. Дуже цінним є те, що більшість опитаних прагне щирості у вираженні схвальних реакцій, уникає пафосу й надмірного захоплення об'єктом схвалення, добирає компліментні засоби відповідно до статусу й уподобань адресата.

У молодіжному середовищі поступово формується нове сприйняття мовленнєвого етикету, у якому інформальність і виразність цінується вище, ніж формальність. Соціальні мережі дають змогу виражати почуття та думки швидко й інтенсивно, але це нерідко призводить до втрати формалізованих мовних конвенцій. Мова молоді стає більш гнучкою та експресивною, але це може породжувати непорозуміння між поколіннями. Традиційні норми мовленнєвого етикету вимагають уважності до висловлювань та поважного ставлення до співрозмовника, однак ці принципи не такі важливі для молоді, як щирість, виразність, індивідуалізованість. Якщо в неформальному спілкуванні використання колоритної мови є прийнятним, то в професійних, офіційних відносинах краще дотримуватися загальноприйнятих стандартів.

Особливо зміни етикету помітні на тлі поширення віртуального спілкування. Зокрема, констатуємо широке застосування скорочень та емодзі для експресивності, більшу увагу до приватності та безпеки, глобальність у мовному спілкуванні, акцент на взаємодії та обговоренні контенту. Ці зміни визначають еволюцію мовленнєвого етикету під впливом технологій та культурних тенденцій в інтернеті. У віртуальному середовищі сформувалася особлива форма етикету – нетикет, згідно з яким можна не вітатися в інтернеті, реагувати не словесно, а вподобайками й емодзі, висловлюватися коротко, картинками та ін.

Використання аббревіатур, емотивів, уподобайок, стандартних зображень із квітами, написами та нетрадиційних форм письма для вираження етикетних реакцій, безперечно, сприяє зручності й динамічності спілкування, проте поступово послаблює звичку думати, добирати засоби для індивідуалізованого привітання, подяки, комплімента. Поділяємо занепокоєння мовознавців тим, що «звиклі до використання стандартних емодзі у віртуальному спілкуванні» студенти «зменшують вербальну практику емоційного реагування, що й призводить до збіднення словесних реакцій» (Баган, Навальна & Істоміна 2022, с. 22).

Важливим аспектом мовленнєвого етикету є розуміння та прийняття відмінності між віртуальним і безпосереднім спілкуванням. Стиль вираження в інтернеті може відрізнятися від реального спілкування, тому доцільно враховувати контекст під час добору слів. Збереження загальних стандартів мовленнєвого етикету є базовим принципом для взаєморозуміння та підтримання культурного співтовариства. Безперечно, сучасна молодь відіграє важливу роль у формуванні нових підходів до мовленнєвого етикету, але їй треба зберігати баланс між інноваціями та збереженням традиційних культурних цінностей.

Визнаючи право молоді на мовне самовираження в міжособистісному спілкуванні, педагоги й батьки мають переконати її в тому, що дотримання мовленнєвого етикету – важлива передумова її особистісного розвитку, гармонійних стосунків, професійної успішності. Доречним буде гідний приклад старшого покоління, практикування різних мовленнєвих ситуацій. Фахівці переконані, що суть навчання культури етикету полягає не тільки в просвітництві, поясненні, а й у залученні до цього процесу широкого кола осіб, «бо особистісні культурні надбання з'являються

й існують у діалозі належного рівня культури спілкування і нормативної поведінки» (Агалець, 2018, с. 81).

Засадничу роль у розвитку етичних норм спілкування в молодіжному середовищі відіграють заклади освіти. Вони повинні забезпечувати формування мовленнєвого етикету через інтеграцію спеціальних курсів і тренінгів, спрямованих на виховання культури спілкування та правильного використання мовних засобів. Слушною вважаємо й рекомендацію про «зміщення акценту з вивчення мови як системи засобів і правил їх уживання на аналіз їхніх функційних можливостей у різних сферах комунікації, що посприяє розвитку у студентів уважнішого та вдумливішого ставлення до вираження своїх думок і емоцій» (Баган, Навальна & Істоміна, 2022, с. 19). Замість мовного аналізу вирваних із контексту речень здобувачів освіти варто залучати до комунікативно-прагматичного аналізу різних реальних і віртуальних мовленнєвих ситуацій, щоб удосконалювати їхні безпосередні комунікативну, емоційну, соціокультурну компетентності, прищеплювати до більш розкутого й чуттєвого спілкування, привчати до індивідуалізованого добору і мовних засобів, і комунікативних тактик, формувати вміння гнучко реагувати на несподівані комунікативні девіації чи неетичні чужі коментарі, зберігаючи почуття власної гідності й поваги до співрозмовників. Цілком поділяємо думку Н. Самойленко (2022) про те, що у формуванні етикету має бути більше завдань, які «заохочують мотивацію творчої діяльності, ... ініціативу, самостійність, наполегливість у розв'язанні творчих проблем» (с. 19).

Висновки та перспективи дослідження. Отже, сучасна українська молодь демонструє усвідомлене позитивне ставлення до мовленнєвого етикету, проте інтерпретує його не як сукупність узвичаєних мовних кліше, а як загальну стратегію спілкування на засадах поваги, толерантності до інших. Комунікативними орієнтирами сучасної молоді стають щирість, експресія, виразність, бажання підтримати, що свідчить про її вибір цілком гуманістичних засад соціальної взаємодії, слухну відмову від вимушених формальностей, невмотивованого пафосу чи лукавства.

Вадами молодіжного мовленнєвого етикету вважаємо надмірне захоплення іншомовними (освоєними й неосвоєними) засобами вітання, подяки та перепрошування, певну одноманітність етикетних реакцій, компліментарну стриманість. Закладам вищої освіти важливо враховувати це під час виховних заходів, привчати студентів до більш вдумливого й індивідуалізованого мовленнєвого вияву їхнього доброзичливого ставлення до співрозмовників у різних комунікативних ситуаціях.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у випрацюванні безпосередніх способів і засобів удосконалення умінь сучасної молоді дотримуватися етикету в різних комунікативних ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

- Агалець, І. О. (2018). Мовленнєвий етикет як засіб професійно-педагогічної підготовки майбутнього освітянина. *Науково-педагогічні студії, 1*, 76–86.
- Арбеніна, В. Л., Сокур'янська, Л. Г. (2012). *Українське студентство у пошуках ідентичності*: монографія. ХНУ імені В. Н. Каразіна.
- Баган, М. (2021). Конотації зоонімів у сучасному молодіжному мовленні і традиційній українській лінгвокультурі: константи і динаміка сприйняття. *Науковий вісник Ужгородського університету, 45(1)*, 51–57.

- Баган, М. (2023). Мовлення сучасної української молоді в контексті національно-культурних тенденцій розвитку суспільства. *Мова та культура у просторі новітніх технологій: проблеми сучасної комунікації*. Талком, 15–16.
- Баган, М. П. (2020). Англізація сучасного українськомовного комунікативного простору: причини, основні вияви та наслідки. *Українська мова*, 1, 38–53.
- Баган, М., Навальна, М., Істоміна, А. (2022). Індивідуальні вербальні коди спонтанної емоційної психорегуляції сучасної української молоді. *PSYCHOLINGUISTICS*, 31(2), 6–32.
- Воротнікова, І. Г. (2006). Загальнолінгвістичні аспекти феномену етикету у сучасній міждисциплінарній науковій парадигмі. *Новітня філологія*, 4, 6–12.
- Данилевська, О. М. (2017). Мовна ситуація в загальноосвітніх навчальних закладах України (за результатами соціолінгвістичного дослідження). *Записки з українського мовознавства*, 24(2), 28–43.
- Деревянко, Ю. М. (2018). Мовленнєвий етикет і ввічливість: диференціація понять Science and Education a New Dimension. *Philology*, VI(51), 30–34.
- Мазуркевич, О. П., Дячук, В. П. (2015). Звичаєві норми етикету в традиційній культурі українців. *Ліра-К*.
- Мартос, С. А. (2003). Молодіжний сленг: міф чи реальність? *Культура слова*, 62, 39–44.
- Проценко, О. П. (2004). *Етикет як аксіологічний вимір культури поведінки і спілкування*. [Автореф. дис. д-ра філос. наук].
- Пустовіт, Л. О. (1998). *Мовний етикет українців: традиції і сучасність*: монографія. Укр. наук.-виробн. центр «Рідна мова».
- Радевич-Винницький, Я. (2001). *Етикет і культура спілкування*. Світ.
- Самойленко, Н. (2022). Аксіологічний підхід до формування мовленнєвої культури здобувачів початкової освіти. *International Science Journal of Education & Linguistics*, 1, 5, 7–20.
- Сахарчук, Л. І. (1992). Соціальний аспект мовної діяльності. *Актуальні проблеми соціолінгвістики*, 19–23.
- Стельмахович, М. (1998). Український мовленнєвий етикет. *Дивослово*, 3, 20–21.
- Таран, О. (2012). Англізація української мови в проекції на загальний жаргон. *Волинь філологічна: текст і контекст*, 252–260.
- Токарева, Н. (2018). Генеза логіко-сміслової організації мовлення підлітків. *Psycholinguistics*, 24(1), 343–359.
- Фабіан, М. (2014). Семантика мовного етикету: новий підхід до її вивчення. *Сучасні дослідження з іноземної філології*, 12, 7–13.
- Форманова, С. В., Кислицина, Н. М. (2004). Формування національної мовної картини світу формами та засобами вираження етикету (на матеріалі української та англійської мов). *Культура народів Причорномор'я*, 122–124.
- Цар, І. (2018). *Українське повсякденне мовлення в міському молодіжному середовищі: структура і функціонування*. Дис. канд. філол. наук.
- Шевченко, О., Талько, О. (2017). Психолого-культурологічні аспекти вживання ненормативної лексики у молодіжному середовищі. *Молодий вчений*, 3, 280–283.
- Шевчук-Клюжева, О. В. (2019). Діти-білінгви: світовий досвід і українські реалії. *Українська мова*, 2, 125–131.

REFERENCE

- Ahalets, I. O. (2018). Movlennievyyi etyket yak zasib profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnoho osvityanyna. *Naukovo-pedahohichni studii*, 1, 76–86.

- Arbienina, V. L., Sokurianska, L. H. (2012). *Ukrainske studentstvo u poshukakh identychnosti: monohrafiia*. KhNU imeni V. N. Karazina.
- Bahan, M. (2021). Konotatsii zoonimiv u suchasnomu molodizhnomu movlenni i tradytsiinii ukrainskii linhvokulturi: konstanty i dynamika spryiniattia. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*, 45(1), 51–57.
- Bahan, M. (2023). Movlennia suchasnoi ukrainskoi molodi v konteksti natsionalno-kulturnykh tendentsii rozvytku suspilstva. *Mova ta kultura u prostori novitnykh tekhnolohii: problemy suchasnoi komunikatsii*. Talkom, 15–16.
- Bahan, M. P. (2020). Anhlizatsiia suchasnoho ukrainskomovnoho komunikatyvnoho prostoru: prychny, osnovni vyiavy ta naslidky. *Ukrainska mova*, 1, 38–53.
- Bahan, M., Navalna, M., Istomina, A. (2022). Indyvidualni verbalni kodyspontannoi emotsiinoi psykhorehuliatsii suchasnoi ukrainskoi molodi. *PSYCHOLINGUISTICS*, 31(2), 6–32.
- Vorotnikova, I. H. (2006). Zahalno linhvistychni aspekty fenomenu etyketu u suchasni mizhdystsylinarnii naukovi paradyhmi. *Novitnia filolohiia*, 4, 6–12.
- Danylevska, O. M. (2017). Movna sytuatsiia v zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy (za rezultatamy sotsiolinhvistychnoho doslidzhennia). *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva*, 24(2), 28–43.
- Derevianko, Yu. M. (2018). Movlennieviy etyket i vvichlyvist: dyferentsiatsiia poniat. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI(51), 30–34.
- Mazurkevych, O. P., Diachuk, V. P. (2015). *Zvychaievi normy etyketu v tradytsiinii kulturi ukrainsiv*. Lira-K.
- Martos, S. A. (2003). Molodizhnyi slenkh : mif chy realnist? *Kultura slova*, 62, 39–44.
- Protsenko, O. P. (2004). Etyket yak aksiolohichnyi vymir kultury povedinky i spilkuвання. *Dys. d-ra filos. nauk*.
- Pustovit, L. O. (1998). *Movnyi etyket ukrainsiv: tradytsii i suchasnist: monohrafiia*. Ukr. nauk.-vyrobn. tsentr «Ridna mova».
- Radevych-Vynnytskyi, Ya. (2001). *Etyket i kultura spilkuвання*. Svit.
- Samoilenko, N. (2022). Aksiolohichnyi pidkhd do formuvannia movlennievoi kultury zdobuvachiv pochatkovoї osvity. *International Science Journal of Education & Linguistics*, 1, 5, 7–20.
- Sakharchuk, L. I. (1992). Sotsialnyi aspekt movnoi diialnosti. *Aktualni problemy sotsiolinhvistyky*, 19–23.
- Stelmakhovych, M. (1998). Ukrainskyi movlennieviy etyket. *Dyvoslovo*, 3, 20–21.
- Taran, O. (2012). Anhlizatsiia ukrainskoi movy v proektsii na zahalnyi zharhon. *Volyn filolohichna: tekst i kontekst*, 14, 252–260.
- Tokareva, N. (2018). Heneza lohiko-smyslovoi orhanizatsii movlennia pidlitkiv. *Psycholinguistics*, 24(1), 343–359.
- Fabian, M. (2014). Semantyka movnoho etyketu: novyi pidkhd do yii vyvchennia. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii*, 7–13.
- Formanova, S. V., Kyslytsyna, N. M. (2004). Formuvannia natsionalnoi movnoi kartyny svitu formamy ta zasobamy vyrazhennia etyketu (na materialy ukrainskoi ta anhliiskoimov). *Kultura narodov Prychernomoria*, 12, 122–124.
- Tsar, I. (2018). Ukrainske povsiakdenne movlennia v miskomu molodizhnomu seredovyshchi: struktura i funktsionuvannia. *Dys. kand. filol. nauk*.
- Shevchenko, O., Talko, O. (2017). Psykhologo-kulturolohichni aspekty vzhyvannia nenormatyvnoi leksyky u molodizhnomu seredovyshchi. *Molodyi vchenyi*, 3, 280–283.
- Shevchuk-Kliuzheva, O. V. (2019). Dity-bilinhvy: svitovi dosvid i ukrainski realii. *Ukrainska mova*, 2, 125–131.

Дата надходження до редакції 01.05.2024

Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про авторів

Баган Мирослава Петрівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української філології Київського національного лінгвістичного університету e-mail: myroslava.bahan@knlu.edu.ua		Коло наукових інтересів: комунікативна лінгвістика, соціолінгвістика, етнолінгвістика, методика навчання української мови
Скляренко Олександр В'ячеславович, студент 1 курсу магістерського рівня філологічного факультету освітніх технологій групи МСОукр 04-23 Київського національного лінгвістичного університету e-mail: oleksandr.skliarenko@knlu.edu.ua		Коло наукових інтересів: лінгвістична експертиза, методика навчання української й іноземних мов

UDC 81+82-845]: 378.091

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024.309599>

L. I. Bobchynets

Kyiv National Linguistic University, Ukraine

e-mail: blinfo@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8326-1948>

PUN THERAPY IN LINGUISTIC EDUCATION

*Pun is beneficial fun
if used without abuse.*

L. Bobchynets

Dear students, I have made puntastic pancakes for you.

Your task is to determine the ingredients.

L. Bobchynets

Abstract

The research paper explores the concept of pun therapy as a linguistic and educational tool in teaching students specializing in linguistics. The study aims to describe the multifunctional nature of pun therapy in linguistic education and to propose materials for studying pun in translation courses. The research identifies various applications of pun in linguistic education including pun as linguistic studies (examining lexico-semantic and syntactic means of pun creation: such as homonymy, paronymy, polysemy, syllable regrouping, etc.), pun and its translation (distinguishing between translatable and untranslatable pun, and exploring compensatory methods for translating untranslatable pun), pun in literature and advertising, pun as relaxation, wordplay as a method for pronunciation correction, pun as a means of self-presentation.

Pun therapy is represented as a type of wordplay therapy or verbal humour therapy with significant linguistic and educational potential. It contributes to motivation for studies, creates a positive emotional atmosphere in communication and interaction between a teacher and students. The research draws on theoretical issues related to humour and laughter as therapy, humour in education, and practical resources, such as books containing puns which can be used in teaching and studying pun for students of linguistic specialities. The methods employed in the study include lexico-semantic analysis of pun creation and functional analysis of pun in teaching. The study emphasizes the beneficial influence of pun in both teaching and learning contexts.

Keywords: pun therapy, wordplay therapy, humour therapy, laughter therapy.

Анотація

У роботі досліджено каламбуротерапію як лінгводидактичний інструмент у навчанні студентів-лінгвістів. Мета дослідження полягає в розкритті багатофункціонального характеру каламбуротерапії в лінгвістичній освіті і під час вивчення каламбуру в перекладознавчому курсі. Описано різноманітне впровадження каламбуру в лінгводидактиці: каламбур як об'єкт лінгвістичного вивчення (лексико-семантичні та синтаксичні засоби творення каламбуру: омонімія, паронімія, полісемія, перерозподіл складів тощо), каламбур і його переклад (перекладний і неперекладний каламбур, засоби компенсації при відтворенні неперекладного каламбуру), каламбур у літературі й рекламі, каламбур як релаксація, словогра як метод корекції вимови, каламбур як спосіб самопрезентації.

Каламбуротерапія представлена як тип словогральної терапії або терапії вербального гумору зі значним лінгвістичним та освітнім потенціалом. Вона сприяє мотивації до навчання, створює позитивну емоційну атмосферу для спілкування та взаємодії викладача й студентів. Матеріал дослідження містить теоретичні знання з гумору як гуморотерапії й сміхотерапії в освіті, а також практичні джерела: книжки з каламбурами, які можна використовувати у його викладанні студентам філологічних спеціальностей. Методи дослідження містять лексико-семантичний і функціональний аналізи каламбуру. Наголошено на його позитивному впливі на процес викладання й навчання.

Ключові слова: каламбуротерапія, словогральна терапія, гуморотерапія, сміхотерапія.

Introduction. Humour therapy is mainly used in medicine and psychology, particularly with cancer patients and those suffering from depression. Humour is good for health because it increases lung capacity, strengthens abdominal muscles, and increases immunoglobulin A, which is one of the major antibodies produced by the immune system (Martin & Dobbin, 1988). So, humour possesses a healing function. McGhee (1999) described the healing effect of humour. In the educational process, pun therapy can gain practical use not only at the lessons of linguistics, literature, teaching methodology, psychology, but also across various subjects. Laughter therapy, or humour therapy, improves our mood, helps in coping with stress and anxiety. Consequently, before an exam, a test or at the beginning of a lesson a teacher can use humour to cheer up students, to reduce tension and to create a trustful and calm atmosphere.

Literature review. Pun is usually humorous and funny. Humour involves cognitive, emotional, psychophysiological, behavioral, and social aspects (Martin, 2000). Humour is known for its therapeutic effect because humour and laughter are associated with a pleasant emotional feeling (Ruch, 1993). It is especially important to get rid of anxiety and tension during the war or time of crisis, as it is very hard to concentrate on new material if students are anxious and worried. At present numerous studies have examined the role of humour and laughter in education (Fernández, 2019), humour in teaching medical students (Sullivan, 2001), in adult education (Shibinsky & Malissa, 2010), in early childhood education (Chaniotakis & Papazoglou, 2019, Hegstad, 2022), in teaching Spanish as a foreign language (Rivero González, 2011), in online teaching (Erdoğan & Çakıroğlu, 2021), in education in Latin America (Suárez Marrero, 2024). All these studies emphasize beneficial and multifunctional application of humour in educational settings. This paper proposes the integration of pun therapy into linguistic education, combining the study of pun with its therapeutic effect.

According to Pollio and Humphrey (1996), when used appropriately, humour decreases students' anxiety, boosts self-esteem and improves their ability to learn (p. 102). Therapeutic effect of humour was also emphasized by Freud, whose interest in humour and wordplay is reflected in his work *Jokes and Their Relation to the Unconscious* (1905). Freud's analysis places humor within the context of a theory of signs, which is important in understanding wordplay, jokes, and spontaneous humour as part of the therapeutic process.

Puentes and Solís (2010, pp. 369–370) mention ten main functions of humour: motivational function, function of friendship, function of distention, function of entertaining, aggressive function, defensive function, intellectual function, creative function, educational function, transformational function. We agree to all the above-mentioned functions and we are sure that humour can perform additional functions, including curative, therapeutic, aesthetic and self-presentation. When a teacher has a good sense of humour and is able to make students laugh and feel at ease at the lessons, the process of studies will be emotionally positive which will help memorize and learn many new things easily and will provide greater students' engagement in classroom activities.

According to Winnicott (1982), "psychotherapy takes place in the overlap of two areas of playing, that of the patient and that of the therapist. Psychotherapy has to do with two people playing together" (p. 38). If we apply the same approach in teaching, we can state that a teacher and students should use pun together for a better therapeutic effect.

The aim of our research is to describe multifunctional character of pun therapy in linguistic education and to suggest materials or tasks in studying pun in courses on linguistics and translation studies. We will explore possible implementation of pun in linguistic education: pun as a subject of linguistic studies, pun and its translation (translatable and untranslatable pun), pun in literature and advertising, pun as relaxation, pun as a form of

self-presentation. We view pun therapy as a type of wordplay therapy or verbal humour therapy which possesses a great linguistic and educational potential. **The research material** includes theoretical issues on humour as therapy and humour in education, as well as practical resources such as books containing puns which can be recommended for teaching and studying pun to students specializing in linguistics (J. Fletcher, M. García Viñolo, R. O. Shipman, D. Nilsen and A. Nilsen). **The methods** of the study comprise lexicosemantic analysis of pun creation and functional analysis of pun therapy in education.

Results and discussion. Teaching an optional course in Humour Translation at Kyiv National Linguistic University revealed the positive and curative power of humour. Beyond being the object of our studies, it also performs other multiple functions. As Shibinsky and Malissa state, humour in class “is not limited to jokes or humorous stories; rather, it can include props, puns, short stories, anecdotes, riddles, or cartoons. When used correctly, humor should be memorable and capture students’ attention on the subject at hand” (2010, p. 38).

Development of sense of humour is crucial for future linguists and translators, as it enhances their understanding of humour and its value, thereby facilitating effective translation into other languages. Sullivan mentions multiple strategies which help develop a more acute sense of humor. These techniques include learning to belly laugh and tell jokes, laughing at oneself, finding humor in the midst of stress, creating a humor library, and associating with funny people” (2001, p.4). We consider this approach particularly relevant in studying humour in literary and advertising texts, as well as in surveying students’ understanding of humour, including pun.

Justin Fletcher’s jokes, which are based on wordplay are good examples of pun for students studying English. Most of these jokes have a question-answer dialogue structure or a pseudo-definition based on homonymy, paronymy, polysemy or non-existent words, for example:

- *Which are the strongest creatures in the sea?*
- *Mussels.* (Fletcher, 2011, p. 34) (This plays on the homophony between “mussels” and “muscles”)

- *Why do potatoes make good detectives?*
- *Because they keep their eyes peeled.* (Fletcher, 2011, p. 48) (collision of direct and figurative meaning of the word “peel”)

- *What’s a flea’s favourite way to travel?*
- *Itch-hiking.* (Fletcher, 2011, p. 30) (pseudo-definition, non-existent word “itch-hiking, which is paronymic to “hitch-hiking”)

Laughter therapy is particularly useful in dealing with traumatic situations, such as anxiety before exams. Funny stories or jokes may be told about exams to decrease students’ tension and anxiety. Keller believes that “humor’s grasp of the human’s condition is creative” (1984, p. 107). Freud states that “joking becomes a socially acceptable way to handle problems. Rather than falling into pathologic states of neuroses, psychoses, or intoxication, we use humor to handle our difficulties” (Sullivan, 2001, p. 5).

Pun as a strategy of self-presentation may be used by a teacher during a lecture or a practical class, or by students in their presentations or answers. We can give as an example of humour as self-presentation strategy in the research paper by Sullivan (2001) who starts the paper with a pun title “*Hand Therapy: The Healing Touch with a Touch of Humor!*” (p. 3) and also ends it with humour “*Through the use of that basic treatment tenet, “therapeutic use of self”, hand therapists have the power to reach out to others, the*

power to touch, the power to laugh, and the power to heal all at our fingertips. Every pun intended!”(p. 9).

Pun is, on the one hand, an intellectual exercise in understanding ambiguity and developing a sense of humour, and on the other hand, it is an emotional tool for creating the necessary mood and favourable atmosphere in education. We agree with Southam and Barker Schwartz that “humor can nurture the learners creativity, socialization into the profession and even their physical health” (2004, p. 68.) The use of humour and laughter in group brainstorming contributes to collaborative problem-based learning and allows participants to try various ideas and original patterns (Warnock, 1989).

It is advisable to find thematically different puns in accordance with the students’ future professions to form or keep their interest. For linguistic specializations pun may be studied as a separate subject more profoundly, focusing not only on the therapeutic effect but also on understanding the mechanisms of pun creation, its translatability / untranslatability into other languages, examples of bilingual pun, stylistic peculiarities of pun, contexts of its use, etc. Additionally, exercises in pun creation can be used as creative tasks to stimulate students’ creative potential and interest in wordplay in general. This approach allows for the application of pun studies in linguistics, literature, translation studies and pun therapy in teaching such courses. Furthermore, pun therapy can be beneficial for students of non-philological specializations, where the therapeutic function rather than linguistic analysis of pun will be emphasized.

In any case, pun studies and pun therapy, whether employed together or separately, have a positive influence on a teacher’s and students’ mood in the teaching and learning process, which contributes to successful learning and easier perception of new material, increased motivation for studies and establishes trustful relations between students and a teacher. Pun therapy in academic and professional settings may prevent conflict situations, as laughter can help quit from tension and find solutions to problematic situations, which might arise from the interlocutors’ bad mood.

It should be mentioned, however, that pun cannot be equally amusing to all interlocutors. This discrepancy arises not only from a different sense of humour but also from distinct religious, political and cultural backgrounds. Therefore, it is advisable to avoid sarcastic and ironic offensive jokes which openly criticize people’s drawbacks. Considering that offensive pun is a kind of one-side pun therapy for the offender, respectively, the offended party does not perceive the pun as something funny. A teacher and students should practice polite communication and avoid sarcastic or offensive puns to maintain a respectful and inclusive learning environment.

When is it better to use pun in educational process?

The integration of pun into the educational process depends on the topic and the aim of a lesson. If a study course is focused on humour and pun, these elements can be consistently incorporated as they form the primary subject matter. For other subjects it is more effective to use pun at the beginning of the lesson to establish rapport and to attract students’ attention, or as a transition pause between switching from one topic to another, serving as a form of relaxation. It will be a kind of relaxation pause. Occasional pun used by a teacher or a student should be paid attention to, laughed at, and analyzed linguistically. This practice fosters the students’ interest in words and their meaning, to ambiguity and the ways of its creation will be the object of studies, which, in its turn, evokes interest in lexicology and translation studies, if we discuss translatability or untranslatability of pun into other languages. Thus, pun studies can be part of edutainment (education + entertainment), the blended term which can serve as an example of wordplay in terminology.

In translation studies, pun is taught as a special subject of investigation. For instance, in teaching our special course on Translation of Spanish Humour into Ukrainian we use exercises in pun identification, and its linguistic analysis (homonymy and its types (homographs, homophones), homonymy based on manipulation with proper names and common names, polysemy, synonymy, paronymy, non-existent words, ambiguous syntax, syllable regrouping, collision of direct-indirect meaning, idiom breaking, graphic manipulations with capitalization and bold text, pseudo-definitions or pseudo-etymology, popular etymology, etc.). Syllable regrouping as a pun creation technique is popular in Spanish jokes (Bobchynets, 2022, p. 26). We can recommend Miguel García Viñolo's book *Chistes Lingüísticos de Componente Cultural Para la Enseñanza del Español* (2019) for its comprehensive analysis of linguistic humor and wordplay, complete with funny illustrations to accompany pun-based jokes and the valuable data for linguistic analysis of pun: the explanation of its creation, such as homonymy, paronymy, polysemy, etc.

Teaching bilingual or multilingual students offers the opportunity to study bilingual pun or conduct comparative analyses across languages. Even studying monolingual pun includes enriching vocabulary and contributes to the correct use of synonyms. For example, the two synonyms "*clean*" and "*cleanse*" which are also paronyms, are demonstrated in a context which differentiates their use in Robert Oliver Shipman's book *A Pun My Word*: "*Clean* means to get rid of dirt, impurities or extraneous matter. *Cleanse* also means to get rid of dirt. In its figurative sense it means to make oneself or to be made spiritually and morally pure. For example: "*Even Luke Warm knows that one uses soap to clean the body and prayer to cleanse the soul*" (p. 37). Similarly, in Ukrainian we have paronyms (translated as *чистити, очищати*), which we could demonstrate as follows: "*Відома, що слід чистити взуття кремом, а душу очищати молитвою*". Thus, Shipman's book is highly recommended for students to improve their pun perception and acquire some additional knowledge about lexico-semantic pun creation techniques. Wordplay based on homonymy (pun) or paronymy (paronomasia) can be approached as a humorous means or translational aim. If pun is based on the use of internationalisms, or on the ambiguity formed by the similar direct and figurative meaning, both in the source and target languages, the wordplay in this case is translatable. The books, as well as research papers exploring pun, can be studied by students as theoretic approaches to pun. We would like to mention multiple presentations on humour (Humor and Gender, Hispanic Humor, Irish Humor, Humor and Semantics, Humor and Sociology, Humor and Psychology, Ethnic Humor, Ambiguity and Puns, etc.) created by Don and Alleen Nilsen, co-founders of the International Society for Humor Studies (ISHS).

Analyzing the translations of famous literary works and the ways the translator coped with pun, are valuable exercises. For example, Ukrainian students studying English and Spanish as foreign languages, can analyze the Ukrainian and Spanish translations of wordplay in *Alice in Wonderland* to reveal the used translational techniques and seek better alternatives. Studying the linguistic and translation peculiarities of pun, students will not only enjoy wordplay as part of humour therapy but it will also stimulate their interest to create their own puns or become more attentive to occasional puns which they may encounter in everyday life. The study of pun as a linguistic and aesthetic value may be complemented by translational approaches, such as the studies of translatability and untranslatability of pun. Pun is not always translatable. According to the studies by Salystiowati in the translation of Lewis Carroll's work into Bahasa, in 44,74 % of the cases wordplay was translated into the target language without wordplay (p. 375). Wordplay is untranslatable if there are no homonymic, polysemic or phraseological equivalents in the target language (Delabastita, 1994, p. 223). It is important to analyze the humorous effect

of the original and translated texts. If a reader laughs at a translated pun, it means that its value is comparable to that of the original one.

Our students also study translation techniques for conveying pun into other languages, if it is possible, or substituting it with another wordplay created by a translator. They learn about the nature of ambiguity and the ways to deal with it in translation. Untranslatable pun can be compensated with other expressive means in the target language, such as rhyme, epithets, alliteration, or graphic wordplay, depending on the creative options available in the language of translation. Monolingual and bilingual pun can also be discussed at the course of humour studies. Another special course in translation studies where wordplay is analyzed is Translation of Advertising Texts. Wordplay is often used in advertising and its translation into other languages requires creativity. Here the Spanglish term “transcreación” (a blend of English *translation* and Spanish *creación*) is applied to translation of advertising texts, including those with wordplay. Lexical blending as wordplay is studied by Renner (2015) who mentions ludic function of blends. It is essential to understand metaphors or implicit humour in advertising. Translators must be aware of difficulties in conveying pun into target languages. There is a risk to lose some humorous effect but the main linguistic and pragmatic analyses are performed to determine the target audience and message of the advertisement.

Before pun is linguistically analyzed and translated, it is perceived as a source of humour. The humorous effect comes first, followed by linguistic analysis. In such a way, pun therapy is integrated into teaching linguistic disciplines.

Pun therapy as a kind of laughter therapy can be applied in psychology and medicine to help patients suffering from depression and anxiety. We consider this method more relevant for adults, because children are not always aware of all the multiple meanings of a polysemic word and frequently perceive the direct or literal meaning of a word instead of the metaphorical one. According to Vallet (1981), for educational purposes, a humor survey of what children find amusing should be made, as “what tickles the funny bone of one person may appear unintelligible, crude, or even repulsive to another” (p. 36). The survey of sense of humour should take the child’s developmental stages, characterized as follows:

1. The early childhood “giggling prankster” stage.
2. The middle childhood “foolish comic” stage.
3. The late childhood “puzzling riddler” stage.
4. The early adolescence “punning wit” stage.
5. The adolescent-adult “satirical critic” stage (ibid., p. 37).

Teenagers are capable of perceiving the ambiguity of pun, as illustrated by the joke.

Joe: Why did you hit the dentist?

Moe: He got on my nerves (ibid., 1981, p. 38).

Considering the fact that perception of pun develops primarily during adolescence (stage 4), it is more appropriate to use wordplay, tongue-twisters, riddles or simple puns with children.

Wordplay in tongue-twisters is an effective means of improving pronunciation in foreign languages and a good exercise in logopedic practice to help overcome speech defects in one’s mother tongue. Thus, a tongue-twister with wordplay contributes to aesthetic education and improvement of pronunciation, serving multiple functions: 1) educational, linguistic and translation analysis of wordplay; 2) aesthetic, consisting in the development of love to wordplay and pun; 3) corrective, revealed in working at eliminating defects of pronunciation in both native and foreign languages; 4) therapeutic, contributing to edutainment (education + entertainment) and creating a relaxed atmosphere in class.

Art therapy, fairy-tale therapy, music therapy, laughter therapy are very popular in psychology. The therapeutic effect of pun is undisputable and we consider the necessity of more profound study and extended application of pun therapy in educational and professional contexts. Therefore, it is advisable to make interdisciplinary psychological, educational and linguistic studies of pun and elaboration of pun therapy as a technique of self-regulation and group-regulation of positive mood.

Conclusion. Pun therapy in linguistic education is multifunctional: it improves mood and decreases anxiety, helping students feel more relaxed and confident. It develops perception of humour, stimulates interest in linguistic techniques of creating pun and explores peculiarities of its translation into other languages. Pun therapy may also serve as a method of self-presentation for teachers and students, making the educational process more pleasant and engaging. By integrating education with entertainment (edutainment), pun and wordplay are beneficial for a more creative and attractive learning environment. As an interdisciplinary method in education, it may motivate students to better understand meanings of words and create a positive and curative atmosphere, where the power of humorous language is recognized as an essential linguistic, aesthetic, psychological and educational value.

Future research on pun therapy or wordplay therapy may focus on comparative practices in education of different specializations to develop improved methodological approaches for using pun therapy in certain educational contexts.

Acknowledgements. We extend our gratitude to Kyiv National Linguistic University for providing the opportunity to implement pun therapy in teaching optional courses on Translation Studies, and particularly on Translation of Spanish Humour into Ukrainian, Translation of Advertising Texts, where pun studies and pun therapy have proven especially beneficial. We are grateful to our students and colleagues who consider pun as a powerful tool for motivation and inspiration. We are happy to express our sincere gratitude to Don Nilsen for sharing numerous valuable presentations on humour in different contexts and languages, created in collaboration with his wife Alleen Nilsen.

REFERENCES

- Barrio Puente, J. L. y Fernández Solís, J.D. (2010). Educación y Humor: Una experiencia pedagógica en la Educación de Adultos, *Revista Complutense de Educación, Volumen 21, Número 2*, 365–385.
- Bobchynets, L. (2022). Lexico-semantic means of pun creation in Spanish jokes about La Gomera by Caco Santacruz. *The European Journal of Humour Research*, 10 (1), 22–28.
- Chaniotakis, N., & Papazoglou, M. (2019). The place of humor in the classroom. In Loizou, E. & Recchia, S. (Eds.), *Research on Young Children's Humor: Theoretical and Practical Implications for Early Childhood Education* (Springer Nature Switzerland AG, 127–144.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-15202-4_8
- Delabastita, D. (1994). Focus on the Pun: Wordplay as a Special Problem in Translation Studies. *Target* 6:2, 223–243.
- Erdoğan, F. and Çakıroğlu, Ü. (2021). The educational power of humor on student engagement in online learning environments. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*, 16 (9). Pp. 1–25.
<https://doi.org/10.1186/s41039-021-00158-8>
- Fernández, A. (2019). El proceso emocional: el humor y la risa en la educación. *Prospectiva. Revista de Trabajo Social e Intervención Social*, (28), 285–315.
<https://doi.org/10.25100/prts.v0i28.6743>

- Fletcher, J. (2011). *Justin's Jokes*. London: Faber and Faber Limited.
- Freud, S. (1961). Jokes and their relation to the unconscious. In: *Strachey J. (ed). The Complete Psychological Works of Sigmund Freud, vol 8*. London: Hogarth Press.
- García Viñolo, M. (2019). *Chistes lingüísticos de componente cultural para la enseñanza de español*. Madrid: Verbum.
- Hegstad, R. E. (2022). *Humor and Laughter as Intentional Teaching Strategies: Professional Development for Early Childhood Educators* (Thesis, Concordia University, St. Paul). Retrieved from https://digitalcommons.csp.edu/teacher-education_masters/76
- Keller, D. (1984). *Humor as Therapy*. Med-Psych Publications.
- Martin, R. A. (2000). "Humor," in *Encyclopedia of Psychology*, vol. 4, 202–204. American Psychological Association, Washington, DC, USA.
- Martin, R. A. and Dobbin, J. P. (1988). Sense of humor, hassles, and immunoglobulin A: evidence for a stress-moderating effect of humor, *International Journal of Psychiatry in Medicine*, 18(2), 93–105.
- McGhee, P. (1999). *Health, Healing and the Amuse System*, 3rd ed. Dubuque, Iowa: Kendall Hunt.
- Nilsen, D. and Nilsen, A. (2018–2024). *Humor Across the Academic Disciplines*. PowerPoints: <https://www.public.asu.edu/~dnilsen/>
- Pollio, HR, Humphrey, WL. (1996). What award-winning lecturers say about their teaching: it's all about connection. *Coll Teaching*, 44, 101–106.
- Renner, V. (2015). Lexical blending as wordplay. In: Zirker, A., Winter-Froemel, E. (Eds.), *Wordplay and Metalinguistic / Metadiscursive Reflection: Authors, Contexts, Techniques, and Meta-Reflection*. De Gruyter Mouton, Berlin, 119–133.
- Rivero González, Francisco Manuel (2011). *El uso del humor en la enseñanza: una visión del profesorado de ELE. Memoria del Máster en lingüística aplicada a la enseñanza del español como lengua extranjera*. Universidad de Jaén en colaboración con FUNIBER.
- Robinson, V. M. (1991). *Humor and the health professions: The therapeutic use of humor in health care* (2nd Ed.). Thorofare, NJ: SLACK.
- Rossel, R. D. (1979). Humor and Word Play in Group Therapy. *International Journal of Group Psychotherapy*, 29:3, 407–414. DOI: 10.1080/00207284.1979.11492005
- Ruch, W. (1993). "Exhilaration and humor," in *Handbook of Emotions*, Guilford Press, New York, USA, 605–616.
- Shibinsky, K. and Malissa, M. (2010). The Role of Humor in Enhancing the Classroom Climate. *Athletic Therapy Today*, 27–29.
- Shipman, R. O. (1991). *A Pun My Word. A Humorously Enlightened Path to English Usage*. Little Field Adams Quality Paperbacks.
- Southam, M. & Barker Schwartz, K.. (2004). Laugh and Learn: Humor as a Teaching Strategy in Occupational Therapy Education, *Occupational Therapy In Health Care*, 18 (1-2), 57–70.
http://dx.doi.org/10.1080/J003v18n01_07
- Suárez Marrero, P. A. (2024). Humor y Educación en Hispanoamérica: Una Revisión Bibliográfica (1998-2022) *Revista Internacional del Arte en la Sociedad*, Volumen 3, Número 1, 37–55.
<https://doi.org/10.18848/2770-5684/CGP/v03i01/37-55>
- Sulistiyowati, H. (2017). The translation of wordplay in Lewis Carroll's through the looking glass and what Alice found there into Bahasa Indonesia by Djokolelono. *Journal Student UNY*, 365–375.
- Sullivan, J. L. (2001). Hand Therapy: The Healing Touch with a Touch of Humor! *Journal of Hand Therapy*, 3–9.

- Vallet, R. E. (1981). Developing the sense of humor and divergent thinking. *Academic Therapy* 17:1, 35–42.
- Warnock, P. (1989). Humor, a didactic tool in adult education. *Lifelong Learning*, 12(6), 22–24.
- Winnicot, D. W. (1982). *Playing and Reality*. London: Routledge.

Дата надходження до редакції 07.05.2024

Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Бобчинець Любов Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іспанської і новогрецької філології та перекладу, Київський національний лінгвістичний університет e-mail: blinfo@ukr.net		Сфера наукових інтересів: лексикологія, термінознавство, фразеологія, гумор, психолінгвістика
--	---	--

UDC 81'23-37

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024.309601>

I. A. Herasimova

Kyiv National Linguistic University, Ukraine

e-mail: iryna.herasimova@knlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5775-0273>

A MULTILEVEL METHODOLOGY FOR STUDYING SOUND-SYMBOLIC SYNAESTHETIC METAPHORS IN THE POETIC TEXTS OF UKRAINIAN AND GREEK POETS (LATE 19TH – EARLY 20TH CENTURIES)

Abstract

The article focuses on developing and testing a comprehensive, multilevel methodology for comparative research of sound-symbolic synesthetic metaphors in Ukrainian and Greek poetic texts from the late 19th to early 20th centuries. It thoroughly examines the theoretical foundations and methodological approaches to studying poetic language in general and sound-symbolic synesthetic metaphors as components of poetic texts, in particular. The idea of the idiolect of poetic speech is substantiated as a system of linguistic means determined by context, mechanisms of conceptual integration, and cognitive and metapragmatic features of creation. Special attention is paid to identifying stylistically marked and dominant means in individual poetic idiolects that shape the poet's linguistic worldview. This study has developed and tested a multilevel methodology for comparative analysis of sound-symbolic synesthetic metaphors involving the study of metaphors at different levels, with an emphasis on the interaction of phonetic and semantic means of creating metaphorical constructions. The research is conducted primarily at the lexical-semantic level, mainly through componential analysis, to optimize understanding of the meanings of various semantic fields of sensory modalities and their combinatorial possibilities. It includes metapragmatic analysis considering socio-cultural and historical contexts of metaphor creation and perception. Special attention is paid to cognitive mechanisms underlying the creation of such metaphors. An experimental method of computer lexicography using the Lexonomy resource based on the Sketch Engine corpus manager is introduced to create a corpus of synesthetic metaphors. The article proposes and describes the stages of creating a dictionary of synesthetic metaphor meanings based on the applied analysis methodology. It is concluded that applying a multilevel approach to the comparative study of sound-symbolic metaphors in texts of two cultural traditions allows for tracing the relationship between language and culture in the context of poetic speech and reveals deep connections between linguistic structures and artistic features. The obtained results can be used for further research on creating synesthetic metaphorical models in Ukrainian and Greek poetic speech.

Keywords: sound-symbolic synaesthetic metaphor, synaesthesia, research methodology, multilevel methodology, idiolect of poetic language, conceptualization, context.

Анотація

У статті розроблено й апробовано комплексну різнорівневу методику зіставного дослідження звукосимволічних синестезійних метафор в українських і грецьких віршованих текстах кінця XIX – початку XX століття. Докладно розглянуто теоретичні засади й методологічні підходи до дослідження поетичного мовлення загалом і звукосимволічних синестезійних метафор як компонентів віршованого тексту зокрема. Обґрунтовано ідею про ідіолект віршованого/поетичного мовлення як системи лінгвальних засобів, що зумовлені контекстом, механізмами концептуальної інтеграції, когнітивними й метапрагматичними властивостями творення. Особливу увагу приділено виявленню стилістично маркованих і домінантних засобів в індивідуальному поетичному ідіолекті, що формують мовну картину світу поета. Розроблена різнорівнева методика зіставного аналізу звукосимволічних синестезійних метафор передбачає їхнє вивчення на різних рівнях з акцентом на взаємодії фонетичних і семантичних засобів творення метафоричних конструкцій. Дослідження здійснено на лексико-семантичному рівні за допомогою компонентного аналізу для оптимізації процесу розуміння смислів різних семантичних полів сенсорних модальностей та їхніх комбінаторних можливостей і включає метапрагматичний аналіз, що враховує соціокультурний,

історичний контексти творення та сприйняття метафор. Особливу увагу приділено когнітивним механізмам, які лежать в основі творення таких метафор. Впроваджено експериментальний метод комп'ютерної лексикографії з використанням ресурсу Lexopom на базі корпусного менеджера SketchEngine для створення корпусу синестезійних метафор, а також запропоновано й описано етапи створення словника значень синестезійних метафор відповідно до використаної методики аналізу. Зроблено висновок про те, що застосування різнорівневого підходу до зіставного вивчення звуко-символічних метафор у текстах двох культурних традицій дає змогу простежити взаємозв'язки між мовою і культурою в контексті поетичного мовлення, а також дозволяє виявити глибинні зв'язки між мовними структурами та культурними особливостями. Отримані результати можуть бути використані для подальших досліджень процесів творення синестезійних метафоричних моделей у віршованому / поетичному мовленні українських і грецьких поетів.

Ключові слова: звуко-символічна синестезійна метафора, синестезія, методологія дослідження, різнорівнева методика, ідіолект віршованого / поетичного мовлення, концептуалізація, контекст.

Introduction. The methodology of contemporary comparative studies, developed through the lens of semantic observations by John Lyons, frame semantics concepts by Charles Fillmore, the natural semantic metalanguage by Anna Wierzbicka, and the connections between linguistic structures at various levels, from the phonological level (phonosemantic analysis by V. I. Kushnerik) to the syntactic level (the Sapir-Whorf hypothesis of linguistic relativity), has helped to comprehend the role of sounds in meaning creation. This methodology explains how meanings are constructed in different linguistic systems (Lyashuk, 2011) in general and specifically in poetic language. Special attention within this framework is given to the examination of the relationships between the structure of each language and the way of thinking and perception of the world by its speakers, the formation of cultural and cognitive processes in world cognition, and conversely, the influence of cognitive mechanisms on the formation of linguistic unit meanings (Lakoff & Johnson, 2003).

A dominant focus of numerous methodological pursuits remains the multilevel systemic analysis of linguistic unit meanings, especially from a comparative-typological perspective. The necessity of a systematic comparative study of sound-symbolic synesthetic metaphors in poetic texts from the late 19th to early 20th centuries by Ukrainian and Greek poets is dictated by both the national and cultural specificity of these units and their creation models in distantly related Indo-European languages, as well as the uniqueness of the multilevel means of their construction in poetic language.

The research object in this article is the poetic texts of Ukrainian and Greek symbolists from the late 19th to early 20th centuries, characterized by a high degree of metaphoricality and, above all, original sound-symbolic synaesthetic metaphors. This article aims to develop and test a multilevel methodology for the comparative analysis of sound-symbolic synaesthetic metaphors. This methodology involves the following tasks: to study synesthetic metaphors at various levels with an emphasis on the interaction of phonetic and semantic means of creating metaphorical constructions, considering the cultural-historical and individual-author context of their functioning, reflected at the lexical-semantic level of Modern Greek and Ukrainian languages, and to develop methodological recommendations for further studies of synesthetic metaphors in different languages and cultures.

The basis of the methodological research is the theoretical position that understands poetic language as a unique linguistic system reflecting the poet's creative perception of a fragment of reality in his individual-author worldview (Kabysh, 2015). According to Kabysh, each poetic idiolect should be described using general and specific scientific research methods. In particular, the researcher argues the feasibility of using the method of aesthetic observation over the word in artistic (poetic) text is emphasized, ensuring the understanding of the semantic appropriateness and aesthetic expressiveness of the artistic

sound image. The method of interpretation decodes the concept-symbols used by poets in creating synesthetic metaphors. Other researchers (Stavytska, 2000; Slukhai, 2002; Yermolenko, 2007) focus on word structure and lexical-semantic compatibility, identifying the author's features of word usage (poetic neologisms) in poetic language. Khodakovska (2020) suggests analyzing the poetic text from the perspective of realizing the principle of informativeness and expressing artistic meaning and sound structure through rhythm formation and rhyming.

Research results. Analyzing recent studies, the need arises to develop a step-by-step algorithm for analyzing metaphorical constructions in poetic texts based on the effectiveness of already existing methodologies and approaches at the levels of semantics, form, sound organization of poetic texts, situational parameters, cognitive function, etc. It is considered appropriate to use a combination of methods at the first stage of research in conjunction with the selection of research material. This involves choosing a certain amount of representative and homogeneous material based on the results of the preliminary analysis, from which conclusions can be drawn about the entire general sample of the selection (Buk, 2008). For this study, the general sample of the synaesthetic metaphors selection from the original non-adapted poetic texts of Greek and Ukrainian symbolists, which is both random (mechanical selection of units for analysis from printed poetic texts) and computerized (selection of material from digitized poetic texts using the Adobe computer program). It is important to note that the selection area, which Buk (ibid.) calls a linguistically homogeneous set of texts, is also determined by the time frame of the selected material. This means that the chronological selection area of this study is limited to the late 19th – early 20th centuries (ibid.). Thus, the general sample of the selection is the poetic language of Ukrainian and Greek poets from the late 19th – early 20th centuries. The selection for the article includes **46** synaesthetic metaphors from the poetic works of Greek authors (Κωνσταντίνος Χατζόπουλος, poem “Ελα Ξανθή”, (1884), poems “Τραγούδια της ερημιάς” and “Ελεγεία και Ειδύλλια” (1898), Κωστής Παλαμάς “Τα τραγούδια της πατρίδας μου” (1886), “Τα μάτια της ψυχής” (1892) (Κώστας Καρυωτάκης, Κώστας Ουράνης, Ναπολέον Λαπαθιώτης, Τέλλος Άγρας, Μήτσος Παπανικολάου, Μαρία Πολυδούρη), and **55** synaesthetic metaphors from the poetic works of Ukrainian authors: (Ivan Franko, (the poems collection “Зів’яле листя” (1886-1889), “Мій Ізмарагд” (1898), “Із днів журби” (1900), Oleksandr Oles (“Весна за Моравою”, “Ілонка”, “Гори співають”, “Усман та Марта”), Mykola Voronyi (“З-над хмар і долин” (1903), the poems collection “В саяві мрій” (1913), Pavlo Tychyna (“Сине небо закрилося...” (1906), the poems collection “Сонячні кларнети” (1918)), Yakiv Savchenko (“На чорнім піску...”, “Пливе, як жах...” (1918), Oleksa Slisarenko (the poems collection “На березі Кастальському” (1919)).

At the second stage of the comparative methodology, we began a preliminary taxonomy of the selected research material at the lexical-semantic level of the languages under study. This taxonomy is based on paradigmatic and syntagmatic relations between meaning and context. Paradigmatic relations refer to relationships between words based on similarity or opposition of their meanings. In contrast, syntagmatic relations involve the linear connections of a word, its lexical-semantic compatibility, context, and combinatorics. Accordingly, the mechanisms of metaphor creation should be considered not in the realm of meanings but in the realm of senses (Zhovtyanska, 2009).

In the case of synaesthetic metaphors, the realm of senses is expanded by additional sensory modalities. As an element of language, meaning is connected to other senses through paradigmatic relations. In contrast, sense is always created in context; thus, a word's semantic connections are determined by syntagmatic relations (Zhovtyanska,

2009). Based on this, we assume that a metaphor disrupts the paradigmatic aspects of the functioning of a verbal sign, focusing on syntagmatic aspects and creating a new sense within a certain context. Methodologically, when studying lexical meanings, we analyse dictionary definitions that are generally used, and interpret the meanings of words as provided in various dictionaries. These interpretations contain all the necessary information about the component composition of a word's meaning and its functional possibilities. However, according to Poliuzhyn (2009), dictionary definitions contain far from complete information about the content of the concept denoted by this word. He proposes using a methodology of concept analysis (conceptual analysis) based on the contexts of language unit usage representing the concept and, as a result, combining the analysis of a word's meaning based on dictionary definitions with the analysis of contexts of its usage.

Regarding the analysis of phonosemantic phenomena in their poetic stylisation (Durand, 2001; Piven, 2007), researchers recommend various techniques: combining the associative-semantic method with the technique of component analysis; the functional-stylistic method (which helps to clarify the role and place of sound writing in poetic texts of a certain period) with quantitative characteristics techniques – to establish the ratio of means of sound repetition and sound tropes in poets' idiolects. At the same time, according to Malenovskyi (2003), besides investigating specific phonestemes, it is also necessary to consider intonational features and the extralinguistic factor of sound repetitions. The primary-receptive phonic component, present in a dominant or peripheral word, introduces additional semanticisation and determines the nature of semantic connections. The lexical-semantic level of analysis of the synaesthetic metaphor as the research unit also includes component analysis (considered part of the structural method to identify the semantic composition of the synaesthetic metaphor) – to optimize the process of understanding the senses of different semantic fields of sensory modalities and their combinatorial possibilities (Meyer, 1913; Trier, 1991).

Taking into account Simner's work "Synaesthesia: A Very Short Introduction" (2019), it is worth noting the lexical-grammatical approach chosen in it as an indicator of the application of multilevel systemic analysis methodologies, among which the use of the method of word-formation modeling is emphasized – as an organized set of techniques for constructing word-formation models of synaesthetic metaphors. Hence, the component analysis method determines the semantic composition of metaphorical meaning belonging to a synonymous/antonymous variant of one sensory modality.

The third stage of the analysis of synaesthetic metaphors is conducted at the metapragmatic level. It involves studying the impact of pragmatic phenomena on language and communication, considering the sociocultural context (Hnezdilova, 2017). The sociocultural environment plays a key role in metapragmatic studies as it influences the perception, interpretation, and selection of communicative strategies that dominate the speech of a particular society. Metapragmatics examines the influence of sociocultural factors on the choice of linguistic means and discourse structure, thus relating to the sociocultural environment, forming new senses, and influencing their perception (Silverstein, 1993). From this, we can conclude that analyzing metaphors at the cognitive level is also important at this stage.

According to Poliuzhyn's assumptions (2008), although the semantic approach considers social or cultural phenomena, the cognitive approach is realized in the construction by the language bearer of their model, which does not always coincide with the models created by other bearers of the same language. Therefore, the cognitive level is deeper than the lexical-semantic level, though complemented by it. Based on foreign studies (R. Rau, S. Scholte, O. Colizoli) on the distribution of activity in different parts of the brain, particularly in areas responsible for language, associations, context during perception, and

human emotional reactions, as well as the hypothesis of common cognitive mechanisms of information processing (Kittay, 2009), which underlie synaesthesia, and referring to Lakoff and Johnson's work "Metaphors We Live By", the third stage of the research focuses on constructing models of synaesthetic metaphor creation in poetic speech, based on cognitive mechanisms: associative synthesis, metaphorical transfer, semantic transfer, cross-modal processing (or multimodal integration), spatial metaphor, mental representation (Herasimova, 2023). The choice of the author-reader communicative strategy is crucial for constructing models of synaesthetic metaphors by transmitting information and using unexpected analogies between different modes of perception, i.e., through the sensory modalities (vision – visual modality, hearing – auditory modality, touch – tactile modality, smell – olfactory modality, taste – gustatory modality).

At the final stage of the developed multilevel methodology, we preserve the research results for their further demonstration. Using the resources of corpus linguistics, we propose using the experimental method of computer lexicography (Lexonomy) based on the SketchEngine corpus manager program (Fig. 2) to create a comprehensive dictionary of synaesthetic metaphors (an corpus), implemented within the semantic macrofield, i.e., involving additional fields (etymological references, illustrative material, audio, and authorial interpretation), as well as considering the data obtained in the previous stages of the research.

Figure 1 presents the step-by-step scheme of the multilevel methodology for comparative research described above.

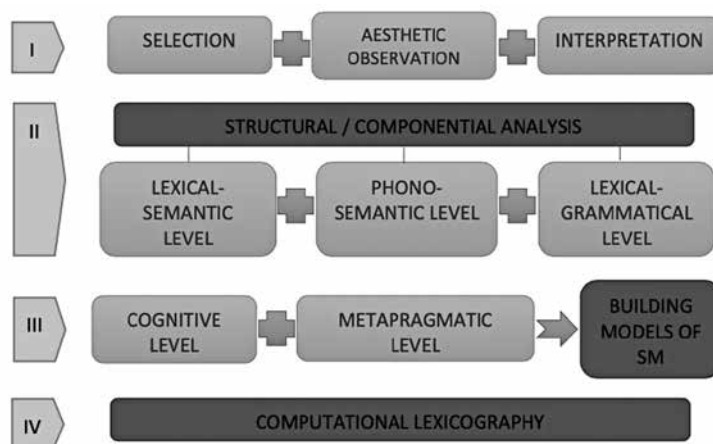

Fig. 1. Scheme of the multilevel methodology for comparative research

The selected 46 synaesthetic metaphors from the poetic works of Greek authors and 55 Ukrainian ones are represented as follows: acoustically-visual (involving the visual sensory modality to describe a sound image) in a total of 17 units; visually-acoustic (involving the acoustic sensory modality to describe a visual image) in a total of 15 units; visually-gustatory (involving the gustatory sensory modality to describe a visual image) in a total of 13 units; visually-emotional (involving the emotional sensory modality to describe a visual image) in a total of 11 units; visually-tactile (involving the tactile sensory modality to describe a visual image) in a total of 10 units; acoustically-gustatory (involving the gustatory sensory modality to describe a sound image) in a total of 9 units; acoustically-olfactory (involving the olfactory sensory modality to describe a sound image) in a total of

9 units; gustatorily-emotional (involving the emotional sensory modality to describe taste) in a total of 8 units; tactically-acoustic (involving the tactile sensory modality to describe a sound image) in a total of 7 units and other models.

The most common models among the synaesthetic metaphors analysed in Greek and Ukrainian poetic languages were visually acoustic, visually tactile, visually gustatory, acoustically visual, and visually emotional models. Let's consider and analyse examples of synaesthetic metaphors that belong to the most frequently used models in both the Ukrainian and Greek languages and best represent the proposed multilevel analysis methodology described above.

A poem by Mykola Voronyi, "Блакитна Панна":

... "У серпанках і блаватих...
Сяє усміхом примар
З-поза хмар,
Попелястих, пелехатих.
Ось вона вже крізь *блакить*
Майорить,
Довгождана, нездоланна...
Ось вона — *Блакитна Панна!*..."

We interpret the source image as spring, the season that the author embodies in the target image "панна" (lady), and refer to the explanatory dictionary of the Ukrainian language to trace at the lexical-semantic level the paradigmatic and syntagmatic relationships between the lexemes "серпанки і блавати", "блакить" and "блакитна Панна" as well as analyse the components of the synaesthetic metaphor:

– СЕРПАНОК. A bouquet of flowers (in meaning 1). A light transparent fabric. Examples: a headscarf for a married woman made of light transparent fabric, resembling a scarf. The same as the veil.

– БЛАВА́Т. Bot. Blue cornflower. Examples: blue silk fabric; generally, silk clothes are made from such fabric.

– ПА́ННА hist. A young unmarried noblewoman or the daughter of a nobleman (in meaning 1) in old Poland, Lithuania, or Ukraine. Examples: a delicate, fragile, or well-dressed girl. Examples: hist. A polite address or mention concerning young girls of the privileged classes of old Poland, Lithuania, and Ukraine.

– ПЕЛЕСА́ТИЙ "shaggy, with long disheveled hair" evidently, the result of contamination of the words пелеха́тий and волоса́тий.

Since both component lexemes "серпанки" and "блавати" possess an expanded semantic field, they are primarily paradigmatically connected as names of flowers and are associated with nature and spring, which is the source image. However, in the poetic context, these lexemes acquire additional meaning, forming a syntagmatic connection through the target image – "панна". In this case, "серпанки" and "блавати" are used to create the image of a woman – "панна", symbolising beauty, tenderness, and youth. Thus, in the poetic text, they interact through their primary meanings, and a new, symbolic level of meaning is formed in the context. Another equally interesting example is the use of the lexemes "блавати", "блакить" and "блакитна Панна" which share a common root meaning related to the blue color, associated with the sky and water. They belong to one semantic field that reflects shades of blue. "Блакитна Панна" includes the lexeme "блакить", which retains a paradigmatic connection with the previous lexemes through the common root and color association. "Блавати" and "блакить" combined with "блакитна Панна" create a syntagmatic connection, as all these elements together form a single image that reflects purity, otherworldly beauty, and mystery. Consider the following example:

“з-поза хмар попелястих, пелехатих”. Both lexemes “попелястих” and “пелехатих” belong to one semantic field related to the characteristics of clouds, creating a paradigmatic connection between them. At the same time, the component “з-поза хмар” establishes a spatial position, indicating the place of action, which is complemented by the description of the clouds as “попелястих” and “пелехатих”. These words are in the same syntagmatic row, forming a logical and figurative sequence. The description of the clouds as “попелястих” (color aspect) and “пелехатих” (component analysis) together create a holistic image that influences the reader’s imagination, forming a unified aesthetic and sensory complex.

The analysis of the proposed excerpt demonstrates the author’s use of lexemes, their morphological forms, syntactic constructions, such as inversions, to add solemnity and poeticism: “Ось вона вже крізь блакить / Майорить”. Parceling to create a rhythmic and figurative structure: “З-поза хмар, / Попелястих, пелехатих”. The use of address and exclamation to enhance emotional impact: “Ось вона – Блакитна Панна!”. Refer to the previous example “з-поза хмар попелястих, пелехатих”. Visual modality: The lexeme “Попелясті” evokes a visual association with the color of ash, i.e., a gray tint, characterizing the color of the clouds. The lexeme “Пелехати” evokes not only a visual (sight) association with the form and texture of the clouds, which look disheveled or fluffy, but also a tactile one; even though the reader cannot touch the clouds, this lexeme has a syntagmatic connection with the semantic field “hair” (see meanings taken from the explanatory dictionary in the second stage of the study). Emotional modality: The combination of the descriptions “попелястих” and “пелехатих” creates a certain emotional mood – the clouds appear heavy, possibly anticipating rain or a storm, which is also confirmed by the presence of syntagmatic connections with the semantic field of the source image (spring, nature). Considering the described, we classify this synesthetic metaphor as a visually tactile model.

Consider the lines “Сяє усміхом примар, з-поза хмар, попелястих, пелехатих”. The repetition of the sounds [с] and [з] in words “сяє”, “усміхом”, and “з-поза” creates a soft, hissing effect, enhancing the sense of elusiveness and lightness. The repetition of the sounds [п] і [х] in the words “попелястих, пелехатих” adds rhythmic clarity and accentuates the description of clouds. Repetition of vowel sounds to create melodiousness: “у серпанках і блаватах...” Repetition of the sound [а] creates a smooth and melodious effect, intensifying the sense of dreaminess and lightness. In “Ось вона вже крізь блакить, майорить”, repetition of the sounds [о] and [і] creates auditory harmony and amplifies the dynamism of the image. It is also worth paying separate attention to the internal and external form of the poem, namely the author’s use of short and long lines, which not only adds dynamism and emotional tension but also creates a wave-like movement effect, emphasizing the visual form of clouds. Short lines: “З-поза хмар”, long lines: “У серпанках і блаватах...”, “Сяє усміхом примар”. Let’s apply the described multilevel methodology to analyze examples from the Greek poetic language, specifically from the works of K. Kavafis.

<i>Βγάζει η θάλασσα κρυφή φωνή – φωνή που μπαίνει μες στην καρδιά μας και την συγκινεί και την ευφραίνει.</i> <i>Τραγουδι τρυφερό η θάλασσα μας ψάλλει, τραγουδι που έκαναν τρεις ποιητές μεγάλοι, ο ήλιος, ο αέρας και ο ουρανός.</i> <i>Το ψάλλει με την θεία της φωνή εκείνη, όταν στους ώμους της απλώνει την γαλήνη σαν φόρεμά της ο καιρός ο θερινός.</i>	The sea reveals a hidden voice – a voice that enters our hearts and stirs them, bringing both joy and emotion. The sea sings to us a tender song, a song crafted by three great poets, the sun, the air, and the sky. It sings it with its divine voice when the tranquility of summertime settles upon its shoulders like a garment.
--	--

The syntagmatic relationships between the lexemes “φωνή” (voice) and “θάλασσα” (sea) create one semantic field (the sound of the sea), which enhances the overall effect of the verse: “Φωνή απ’ την θάλασσα” (“voice from the sea”) and “τραγούδι τρυφερό η θάλασσα μας ψάλλει” (“the sea sings us a tender song”): we trace the syntagmatic connection, and the acoustic sensory modality is enhanced by the description of the tenderness of the song that touches the heart “όταν στους ώμους της απλώνει την γαλήνη” (when it spreads peace on its shoulders) and “σαν φόρεμά της ο καιρός ο θερινός” (like its garment, the summertime): the already formed semantic field (sea + sound + summer) is complemented when peace is evenly spread on its surface, much like covering shoulders with a light cloak in summer. This creates a complex visual-tactile image that conveys a sense of tranquility and summer lightness by personifying the sea with human characteristics. We relate the analysed unit to the visual-tactile model. Paradigmatic connections are formed between lexemes belonging to one semantic field and can replace each other without altering the general meaning: “φωνή” (voice) and “τραγούδι” (song). Both words belong to the semantic field of sounds associated with speech and music. They are interchangeable in specific contexts and create a paradigmatic connection, “θάλασσα” (sea), “κύμα” (wave), and “πέλαγος” (sea) words are related to the water element and can be used to describe various aspects of the sea, forming a paradigmatic series that represents different parts of a whole, “καρδιά” (heart), “ψυχή” (soul), “αισθήματα” (feelings): all these words belong to the semantic field of emotions and inner experiences. They can replace each other in different contexts, describing the inner world of a person. The phonosemantic aspect complements paradigmatic-syntagmatic connections: the repetition of the sounds [θ], [s], and [l] creates melodiousness, enhancing the acoustic modality (the sound of the sea).

The next example and lines from the untitled poem by Nikos Kavadias:

Η θάλασσα είναι γλυκιά και αλμυρή σαν τα δάκρυα των ερωτευμένων. Ανοίγω τα μάτια μου και βλέπω κύματα γαλάζια που ψιθυρίζουν λόγια παλιά των ναυτικών τραγουδιών. Η θάλασσα με καλεί, και είμαι παιδί, αλμυρό παιδί, παιδί των ανέμων και των υδάτων.	The sea, both sweet and salty, Like the tears of lovers. I close my eyes and see The azure waves, whispering Ancient words of seafaring songs. The sea calls to me, and I am a child, A salty child, a child of winds and waters.
--	--

In analyzing synesthetic metaphors in poetry, the use of contrasting adjectives such as “γλυκιά και αλμυρή” (“sweet and salty”) to describe the sea adds depth of symbolism. The personification of the sea (“θάλασσα με καλεί” – “the sea calls me”) adds a magical atmosphere to the verse and enhances its emotional impact. Similarly to the previous poem, a semantic field is formed (the sound/whisper of the sea) through syntagmatic connections between lexemes “κύματα γαλάζια που ψιθυρίζουν” (blue waves whispering), as well as through the application of visual-acoustic modality. The last line of the poem “Η θάλασσα με καλεί, και είμαι παιδί, αλμυρό παιδί, παιδί των ανέμων και των υδάτων” (The sea calls me, and I am a child, a salty child, a child of winds and waters), specifically the synaesthetic metaphor “αλμυρό παιδί” (salty child), is interesting not only in terms of the author’s use of visual-taste sensory modality, which could be explained not by the taste (saltiness) of seawater, thus losing its metaphorical nature, but by involving historical, national-cultural aspects. The Greek lexeme “salty” concerning children traces back to ancient Greek practices, where infants were washed with saltwater for disinfection. Hence, a “salty” child semantically equaled to a healthy one. Thus, the synaesthetic metaphor “salty child” in the poem not only speaks of the use of visual-taste sensory modality but also of the historical and cultural context of Greek life reflected by the author in their work.

It is worth noting that corpus linguistics resources, particularly the programmatic capabilities of Sketch Engine and Lexonomy, significantly facilitate the preservation of processed material and enable the creation of a personal dictionary based on research results (Fig. 2). Due to Lexonomy's capabilities, at the final stage of the research, it is possible to upload a ready-made XML file, which requires additional coding skills, or to enter information manually and collect data according to existing tools and functions such as tagging, searching, filtering, etc.

It is important to note that the resource includes advanced functions such as the ability to define complex relationships between units and add custom fields. In accordance with the developed multilevel methodology for analysing synaesthetic metaphors, we added the following fields: 1) metaphorical unit (example of a synesthetic metaphor selected from poetic speech); 2) lexical meaning (providing meanings of key lexemes in the metaphor, deciphering according to explanatory dictionaries of the researched languages); 3) phonetic features (description of properties and main characteristics of sounds, taking into account rhythm, sound repetitions, rhyme, sound associations with other sensory perceptions); 4) synesthetic metaphor model (description of the structure and way of forming the metaphor, based on cognitive mechanisms of their creation); 5) context analysis (determining the context and its impact on understanding the metaphor, providing the full text or hyperlink to the verse where the metaphor is used); 6) general interpretation of the synesthetic metaphor (extended description of the meaning of the metaphor according to the proposed methodology, interpretation and understanding of the combination of different sensory modalities through linguistic means, considering cognitive, national-cultural peculiarities); 7) illustrative material (adding illustrative or audio examples).

By systematically categorizing and analysing synaesthetic metaphors using the developed multilevel methodology with the subsequent creation of a dictionary, we will expand our understanding of language, culture, and the way the world is perceived through the prism of synaesthesia. It will be a valuable resource for linguists, literary scholars, psychologists, and other researchers interested in the linguistic and cognitive aspects of synaesthesia in metaphorical language usage.

The screenshot displays the Lexonomy web application. At the top, there is a navigation bar with the Lexonomy logo and user information. Below this, a breadcrumb trail indicates the current location: **SYNAESTHETIC METAPHOR DICTIONARY** > EDIT. The main heading is **SYNAESTHETIC METAPHOR DICTIONARY** with a subtext "total 2 entries". A search bar is present with a dropdown menu set to "starts like this". A list of entries is shown, with the first entry selected. The detailed view of the first entry is displayed on the right. It includes a title "У серпанках і блаватках... Сяе усімім примар 3-поза хмар, Попеластик, пелехатик. Ось вона вже крізь блакить Майорить..." and a list of items. The first item is "СЕРПАНОК. Букет квітів (у знач. 1). Легка прозора тканина. Приклади род. нка, заст. Головний убір заміною жінок з прозорою легкою тканиною, що має вигляд шорфа. Приклади род. нка. Те саме, що вуаль". The second item is "БЛАВАТ у, ч. Бот. Синя волошка. Приклади заст. Шовкова тканина блакитного кольору; взагалі шовк; одяг з такої тканини." The third item is a paragraph explaining the semantic field of "серпанки" and "блавати" in relation to the color blue and the image of a butterfly. The fourth item is a paragraph explaining the semantic field of "блакитні панна" and "блакитні панна" in relation to the color blue and the image of a butterfly. The fifth item is a paragraph explaining the semantic field of "блакитні панна" and "блакитні панна" in relation to the color blue and the image of a butterfly.

Fig. 2. Creation of a dictionary of meanings of synesthetic metaphors used in the poetic speech of Greek and Ukrainian poets using the corpus manager Sketch Engine, Lexonomy

Conclusions. It should be noted that the proposed comprehensive multilevel methodology has allowed for the identification of essential interactions between such aspects of research as aesthetic observation, interpretation, lexical-semantic, lexical-grammatical, and componential approaches at cognitive and phono-semantic levels with the involvement of metapragmatics, which have become crucial for understanding synaesthetic metaphors in poetic texts by both Ukrainian and Greek authors. Special attention was paid to the necessity of considering cultural context and linguistic traditions when analysing synesthetic metaphors in different cultures. The research has shown that for adequate understanding and interpretation of synesthetic metaphors in poetic texts, it is necessary to use a comprehensive approach at various levels of analysis, starting from structural analysis of phonetic, lexical, and grammatical levels and ending with the study of the influence of sociocultural factors on the choice of language means and discourse structure. Such an approach allows for revealing the full potential of synesthetic metaphors in the poetry of authors from different cultures and uncovering profound connections between linguistic structures and cultural peculiarities. Based on the results of the conducted research and the analysed synaesthetic metaphors, we identified visually-acoustic, visually-tactile, visually-gustatory, acoustic-visual, and visually-emotional models.

The visual component is the most frequent and occurs in a total of 66 examples selected from Ukrainian and Greek poems. The frequency of the visual element indicates that visual imagery plays a dominant role in metaphorical constructions by both Ukrainian and Greek poets and serves as a common element, indicating that visual perception is one of the primary aspects in forming the linguistic worldview of representatives of Ukrainian and Greek cultures. Therefore, the use of the proposed comprehensive methodology and analysis principles in the study of synaesthetic metaphors in poetic speech is entirely justified and necessary for the correct interpretation of metaphors, taking into account cultural contexts, especially for further research on building models of synesthetic metaphors in the poetic speech of Greek and Ukrainian authors, as well as for compiling a dictionary of meanings of synaesthetic metaphors.

REFERENCES

- Buk, S. N. (2008). *Fundamentals of Statistical Linguistics: A Study Guide* (Prof. Batsevych F.S, Eds.) In. LNU I. Franka.
- Herasimova, I. A. (2023). Cognitive mechanisms in the creation of synesthetic metaphors in poetic texts. In *Nova Filolohiya*, Helvetyka, 22–30.
- Hnezdilova, Y. V. (2017). Metapragmatics and Metapragmatic Competence: Key Characteristics. In *Scientific Bulletin of Kherson State University*. Series: Translation Studies and Intercultural Communication, 4, 29–32.
- Kabysh, M. (2011). Sound image in poetic texts of the early 20th century: a linguocultural aspect. In *Scientific notes. Series: Philological Sciences (linguistics)*, 100, 64–67.
- Kabysh, M. (2011). Stylistic functions of sound painting in the poetic speech of Ukrainian poets of the early 20th century. In *Philological Studies. Scientific Bulletin of Kryvyi Rih State Pedagogical University: collection of scientific papers*, (Zh. V. Koloiz, Eds.) Kryvyi Rih, 6, 169–175.
- Kabysh, M. (2015). *Sound in Ukrainian poetry of the first half of the 20th century: semantics, functions* [PhD thesis in Philology, specialty 10.02.01–Ukrainian language. National Academy of Sciences of Ukraine].
https://shron1.chtyvo.org.ua/Kabysh_Maryna/Zvukopys_v_ukrainskii_poezii_pershoi_polovyny_KhKh_stolittia_semantyka_funktsii.pdf

- Kabysh, M. (2012). Phonostylistic instrumentation of works by Ukrainian poets representatives of literary groups of the early 20th century. In *Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University*, (4), 118–123.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live By*. Chicago, 256.
- Piven, V. (2007). Idiolect of the Poetic Works of Svyatoslav Hordynsky: Abstract of the Thesis ... Candidate of Philological Sciences: Specialty 10.02.01 "Ukrainian Language" / V. F. Piven. – Zaporizhzhia, 1–20.
- Lyashuk, N. A. (2011). Lexical and conceptual ambiguity of linguistic terminology in the Ukrainian language. – Candidate's dissertation. philol. Sciences: 10.02.01, National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Ukraine language. Kyiv, 78–93.
- Malenovsky, Y. L. (2003). Phonosemantic organization of the poetic text: aspect of reception (on the material of Pavlo Tychyna's poetry): author's reference. thesis ... candidate philol. Sciences: 10.02.01. Kyiv, 1–20.
- Meyer, R. M. (1913). Goethe. bei Georg Bondi, 580.
- Poliuzhin, M. (2005). Conceptual system as a fundamental concept of cognitive semantics and the theory of linguistic personality. In *Problems of Romance-Germanic Philology: Collection of Scientific Papers*. Uzhhorod, 5–20.
- Slukhai, N. V. (2002). Modern linguistic theories of the concept as a linguistic-cultural phenomenon. In *Linguistic and Conceptual Worldviews*. Kyiv, 462–470.
- Stavytska L. O. (2000). The Nature of the Interaction Between the Category of Individual-Poetic Style and Literary Language. *Linguistics*. No. 4, 61–65.
- Siuta, H. M. (2007). *Artistic style (language of poetry). Ukrainian Linguistics of the 20th – early 21st centuries. System of concepts and bibliographic sources*. Kyiv. 115–117.
- Trier, J. (1991). Wege der Etymologie. Schmidt. 101–125.
- Zhovtyanska, V. V. (2009). The Psychological Mechanism of Metaphor Functioning. Theoretical Psychology. In *Psychology and Society*, (3), 81–90.
<https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/aref-zhovtyanska.pdf>
- Khodakovska, N. (2020). The Poetic Text as an Object of Linguistic Research. In *WORLD SCIENCE*, 2(54), 52–58.
https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/28022020/6941
- Durand, J. (2001). Phonology, Phonetics and Cognition. *Oxford Studies in Theoretical Linguistics* – New York: Oxford University Press, 10–51.
<https://books.google.com.ua/books?id=saS59>
- Eco, U. (2010). *Interpretation and Overinterpretation* (Stefan Collini, Eds). Cambridge University Press.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The Way We Think: Conceptual Blending and The Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books.
- Kittay, E. (2009). *Ideal theory bioethics and the exclusion of people with severe cognitive disabilities* (H. Lindemann, M. Verkerk & M. Walker, Eds.), Naturalized bioethics: toward responsible knowing and practice, Cambridge New York: Cambridge University Press, 218–237.
- Freeman, M. (2000). Poetry and the Scope of Metaphor: Toward a cognitive theory of literature. Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective. In *Mouton de Gruyter*, 253–281.
<https://doi.org/10.1515/9783110894677.253>
- Gavins, J. (2007). *Text World Theory: An Introduction*. Edinburg: Edinburg University Press.
<https://english.fullerton.edu/publications/clnArchives/pdf/Kohn-Text%20World%20Theory.pdf>

- Gibbs, R., Jr. (1994). *The Poetics of Mind. Figurative Thought, Language, and Understanding*. Cambridge. Cambridge University Press. <https://assets.cambridge.org/9780521419659/sample/9780521419659ws.pdf>
- Goddard, C. & Wierzbicka, A. (2013). *Words and Meanings: Lexical Semantics Across Domains, Languages, and Cultures*. Oxford University Press. doi:10.1093/ACPROF:O/SO/9780199668434.001.0001. ISBN 978-0-19-966843-4.
- Gray, S. (2001). *The Art of Poetry: Sound and Meaning*. Poetry Foundation. <https://www.poetryfoundation.org/articles/69991/the-art-of-poetry-sound-and-meaning>
- Silverstein, M. (1993). *Metapragmatic discourse and metapragmatic function. Reflexive language. Reported speech and metapragmatics* (J. A. Lucy, Eds.). Cambridge, New York: Cambridge university press, 33-58. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511621031.004>
- Simner, J. (2019). *Synaesthesia: A Very Short Introduction*, 55-71. <https://doi.org/10.1093/actrade/9780198749219.001.0001>
- Spector, F. & Maurer, D. (2009). *Synesthesia: A New Approach to Understanding the Development of Perception*. Dev. Psychol. 45, 175–189. <https://doi.org/10.1037/2326-5523.1.S.108>
- Yermolenko, S. (2007). *Language and Ukrainian Studies Worldview*. Ministry of Education and Science of Ukraine, Institute of Ukrainian Studies. Kyiv: IU, 320–444.

Дата надходження до редакції 03.05.2024
Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Герасімова Ірина Андріївна, викладачка кафедри іспанської і новогрецької філології та перекладу, аспірантка 2-го року навчання кафедрі германської і фіно- угорської філології, Київський національний лінгвістичний університет email: iryna.herasimova@knlu.edu.ua		Сфера наукових інтересів: звукосимволізм, синестезійна метафора, когнітивні механізми, елліністика
--	--	---

УДК 821.521-32

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024.309603>

О. Г. Горошкевич

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

e-mail: olena.horoshkevych@lnu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-7017-5703>

ОБРАЗ КИТАЮ У ТВОРАХ АКУТАГАВИ РЮНОСКЕ

Abstract

One of the promising directions in modern comparative studies is imagology, which examines literary ethno-images, encompassing both the self-image (auto-image) and the images of other ethno-cultures in national literature (hetero-images). This research aims to trace the features of Ryunosuke Akutagawa's complex and multifaceted attitude towards China, as embodied in his short stories, and to identify the main features of the ethno-image of China in his works. Chinese literature, history, philosophy were significant components of the education for aristocrats in the early 20th century, the period during which the writer lived and worked. Consequently, the image of China, as a cultural donor to the Far Eastern region for centuries, is imprinted in the writer's mentality and his literary works. The article examines the views of Chinese scholars who study Akutagawa's work through the lens of reflecting the image of China in them. Our research focuses on several key issues: the Chinese component in the intertextuality of Akutagawa's works, the forms of adaptation of Chinese plots, the writer's reflection on the historical influence of Chinese culture on Japan, and the author's understanding of contemporary China and the Chinese, formed as a result of his visits to this country in 1921. The analysis of the writer's literary works reveals that the Chinese component, manifested through quotations, allusions, references to mythical or historical figures of ancient China, references to literary works, is significant as an intertextual component. As a writer who often reinterpreted ancient plots, Akutagawa incorporated ancient Chinese short stories into his oeuvre. Regarding Japanese-Chinese relations at that time, the writer sharply condemned the war, showing the grief and death it brought to the common people of both countries. His personal impressions from the trip to China were largely negative. We consider the study of the image of the Other, namely the image of China and the Chinese, in Japanese literature to be relevant and promising. In particular, this includes a deeper study of the Chinese component in the intertextuality of Akutagawa's works.

Keywords: imagology, ethnoimage, intertextuality, allusions, quotations.

Анотація

Одним із перспективних напрямів сучасної компаративістики є імагологія, що досліджує літературні етнообрази: як образ своєї (автообраз), так і образи інших етнокультур у національній літературі (гетерообрази). Метою нашої статті є простежити особливості складного й багатоаспектного ставлення Акутагави Рюноске до Китаю, втілене в його творах, тобто визначити основні риси етнообразу Китаю у творах письменника. У ній розглянуто погляди китайських науковців, які досліджують творчість Акутагави Рюноске, крізь призму відображення в них образу Китаю. Окреслено китайський складник в інтертекстуальності творів письменника, форми адаптації китайських сюжетів; висвітлено роздуми письменника про історичний вплив культури Китаю на Японію, авторське розуміння тогочасних японсько-китайських взаємин, образ тогочасного Китаю і китайців, який склався в результаті відвідин цієї країни письменником у 1921 році. Зроблено висновок, що китайський складник у вигляді цитат, алюзій, згадок про міфічних чи історичних постатей давнього Китаю, звернень до літературних творів тощо як інтертекстуальна частина творів Акутагави Рюноске є доволі значною. Як письменник, що часто переосмислював давні сюжети, Акутагава не обійшов увагою і давні китайські новели. Щодо розуміння тогочасних японсько-китайських взаємин, письменник гостро засуджував війну, показуючи горе і смерть, які вона несе простим людям обох країн. Особисті враження письменника від поїздки до Китаю мали великою мірою негативне забарвлення. Дослідження образу Іншого, а саме образу Китаю та китайців, у творах японської літератури вважаємо актуальними і перспективними, зокрема це стосується глибшого вивчення питання китайського складника в інтертекстуальності творів Акутагави Рюноске.

Ключові слова: імагологія, етнообраз, інтертекстуальність, алюзії, цитати.

Вступ. Дослідження літературного етнообразу країни-сусіда в національній літературі становлять перспективний і актуальний напрям сучасної компаративістики, а саме імагології (Будний, 2008, с. 350). Предметом нашого зацікавлення є етнообраз Китаю у творах видатного японського письменника ХХ століття Акутаґави Рюноске. Японсько-китайські політичні й культурні взаємини впродовж віків розвивалися з різним ступенем інтенсивності. Багато століть поспіль Китай був «центром світу» для країн далекосхідного регіону, культурним донором і зразком для наслідування. Та в час, коли жив і творив Акутаґава Рюноске, ситуація докорінно змінилася: тогочасний напівколоніальний Китай, якого зсередини розривали внутрішні протиріччя, гостра політична боротьба, був країною ослабленою і здавався легкою здобиччю для войовничо налаштованого сусіда. Натомість Японія, що вже оговталася від потрясінь всеосяжних перетворень епохи Мейджі з її надмірним захопленням Заходом на початковому етапі, перетворившись на країну, «долучену до світових цінностей науки і культури свого часу» (Яценко, 2009, с.4), а в період між двома японсько-китайськими війнами стала на шлях мілітаризації, маючи експансіоналістські наміри щодо сусідніх держав.

Як людина свого часу Акутаґава Рюноске не міг не реагувати на тогочасні реалії та як людина, що здобула класичну гуманітарну освіту, не міг не визнавати величезний вплив Китаю на культурний і політичний розвиток Японії в минулому.

Метою нашої статті є простежити особливості складного і багатоаспектного ставлення Акутаґави Рюноске до Китаю, втілене в його творах, тобто визначити основні риси етнообразу Китаю у творах письменника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема образу Китаю у творах Акутаґави Рюноске привертає увагу японських і китайських дослідників (Чжоу Чжибін, 2018; Дань Юань, 2007; Сіе Інпін, 2017; У Дзядзя, 2013; Ванг Сюей, 2023), проте майже не досліджена в українському сходовознавчому дискурсі. Окремі роботи розглядають європейські чи російські впливи у творах письменника (Кучинська, 2021). Частково питання китайського складника в інтертекстуальності творів Акутаґави Рюноске ми торкнулися у власній статті (Горошкевич, 2018).

Китайський дослідник, доктор філології 周 芷冰 (Чжоу Чжибін) у статті 2018 р. 芥川龍之介文芸における中国表象とその変容 «Образ Китаю і його трансформації у творах Акутаґави Рюноске», розглядає такі питання: 1) образ Китаю у творах, написаних до поїздки до Китаю («Тошішюн», «Нанкінський Христос», «Дивна зустріч»); 2) образ Китаю, відображений у «Щоденнику подорожі до Шанхаю»; 3) образ країни у творах, написаних після поїздки («Генерал», «Хунанське віяло») (Чжоу Чжибін, 2018). У статті 誤 佳佳 (У Дзядзя) 芥川の中国体験—「支那遊記」を中心に («Китайський досвід Акутаґави. Головно про «Щоденник подорожі до Шанхаю») автор торкається питань китайського складника в освіті юного Акутаґави, зокрема наводить записи зі щоденника письменника さらに芥川自身の読書暦を記した文章 3) によると, 彼の読んでいた本の中で『西遊記』『水滸伝』は第一の愛読書である (Чжоу Чжибін, 2018, с.31). «Із записів в щоденнику Акутаґави бачимо, що його улюбленими книгами були збірки китайських творів «西遊記» і «水滸伝». Також автор статті зазначає, що твори китайської літератури становили значну частину класичної освіти (У Дзядзя, 2013, с. 31). Враження Акутаґави від подорожі Китаєм, що описані в «Щоденнику подорожі до Шанхаю», автор статті поділяє на дві категорії: ті, які відповідали уявленням письменника до подорожі, і ті, які не відповідали. 芥川の中国にいる三ヶ月余りの間に見かけた風景を, 「中国らしい風景」と「中国らしくない風景」と分けて描いていた。(У Дзядзя, 2013, с.32) До перших, зокрема, належали чудові краєвиди китайської природи, краса

гір тощо, що надихали великих поетів давнини таких, як: Лі Бо, Ду Фу, Бо Цзюї, Ду Му. Відвідання одного з храмів на вершині гори викликала в письменника суперечливі враження: з одного боку, краса пейзажу, з іншого, – відчуття запустіння і перетворення духовної святині на туристичне місце, що, як записав письменник, 妙に悲しい心もちがして来た «навіяло дуже сумний настрій» (Чжоу Чжибін, 2018, с. 34). Автор статті зауважує: 芥川は文人である。彼が異文化に出て行く時、普通の観光客ではなく、文人的な立場で観察することが多かった。現実の中国を直面し始めた芥川は文人の鋭い眼差し、豊かな感受性で、新しい中国認識を構築しはじめた。(У Дзядзя, 2013, с. 35). «Акутаґава був бундзін – людиною культури. Він не був звичайним туристом, який знайомиться з чужою культурою, його спостереження формувалися крізь призму сприйняття «людини культури». Акутаґава, що вперше відвідав тогочасний Китай, почав вибудовувати нове розуміння Китаю, маючи гострий зір і багатство почуттів «людини культури». Те, що побачив на власні очі письменник в Китаї – стан міст, запустіння і варварські звичаї, справляють на нього гнітюче враження. Автор наводить гіркі слова Акутаґав: 現代の支那に何があるか？政治，學問，經濟，藝術，悉墮落してゐるではないか？」»Яким є сьогоднішній Шанхай? Чи не занепа в політичному, науковому, економічному, мистецькому сенсах?» (У Дзядзя, 2013, с. 37).

Наприкінці статті автор робить висновок, що той образ Китаю, який сформувався в Акутаґави Рюноске з дитинства, після поїздки суттєво змінився. Образ тогочасної країни швидше розчарував письменника, від поїздки залишився гіркий присмак.

У статті іншого китайського автора 单援朝 (Дань Юань Чао). 芥川龍之介と中国における西洋・日本——中国各地の租界での体験を視座に «Акутаґава: Японія та Захід в Китаї. На основі власного досвіду подорожі різними куточками Китаю» увагу зосереджено на тому ж «Щоденнику подорожі до Шанхаю», але акцент робиться на історичних умовах певної деградації в розвитку регіону, негативному впливу західних країн (Німеччина, Англія тощо) і, відповідно, на негативному ставленні в Китаї до Японії і країн Заходу. Учений робить висновок, що Акутаґава в результаті цієї поїздки переосмислив не лише своє уявлення про Китай, але й краще почав розуміти Японію і країни Заходу (Дань Юань Чао, 2007).

Аналізові «Щоденника подорожі до Чан'аню» присвячено статтю 謝 銀萍 (Сіє Інпін). 南京から見る芥川龍之介の中国観 ——「江南游記」を中心に «Погляд Акутаґави Рюноске на Китай з Нанкіна. Грунтуючись на «Щоденнику подорожі до Чан'аню». Тут наведено дуже докладний опис подорожі японського письменника Китаєм, його враження, записані в щоденниках (Сіє Інпін, 2017). У цій статті проаналізовано також твір «Нанкінський Христос», його відмінність від твору Танідзакі Джюн'ічіро «Ніч у Шанхаї». Підсумовуючи, автор статті пише, що той романтичний образ Китаю, який склався в письменника з літературних джерел, зазнав руйнівних змін під впливом безпосередніх вражень від поїздки країною.

В оглядовій статті 2023 року китайського дослідника Ванг Сюея 芥川龍之介における中国人女性観の変貌。「南京の基督」と「湖南の扇」を重点に «Зміна погляду на образи китаянок у творах Акутаґави Рюноске. «Нанкінський Христос» і «Хунанське віяло» у фокусі уваги» подано аналіз публікацій, присвячених китайським мотивам у творах японського письменника. З цього огляду зрозуміло, що зазначена тема не втрачає своєї актуальності в науковому дискурсі. Сам автор статті зосереджує увагу на відмінностях жіночого образу твору «Нанкінський Христос», написаного до поїздки у Китай, і образу головної героїні твору «Хунанське віяло», що був написаний після повернення з Китаю. Зокрема, дослідник зазначає, що образ героїні першого твору, навіяний Акутаґаві літературними джерелами, зображений у дещо романтизованих тонах, але, за деякими оцінками, «читацьке серце він не зворушує»

(Ванг Сюей, 2023, с. 84). Наводить автор й інші, протилежні, оцінки. Також указано, що в деяких матеріалах, присвячених аналізу цього твору, наголошується на зацікавленні Акутаґави християнством. Акцентуючи увагу на літературному походженні образу головної героїні, китайський дослідник зазначає, що її шанобливе ставлення до батька, заради якого вона жертвує собою, є втіленням конфуціанської чесноти. Підсумовуючи докладний аналіз образу цього твору, автор статті робить висновок, що в ньому відображені погляди Акутаґави на традиційну китайську жінку, якій притаманні стійкість характеру, здатність до самопожертви, відсутність егоїзму (Ванг Сюей, 2023, с. 88). У другій частині статті автор пише, що журналістський погляд Акутаґави в подорожі Китаєм був зосереджений не лише на пейзажах і слідах занепаду, але й на тому новому, модерному, що з'явилося не без західного впливу, на емансипації китайських жінок, на зародженні революційних настроїв тощо. У творі «Хунанське віяло», який написано як щоденник подорожі, в образі Юй-лань автор зобразив сильний, бунтарський і пристрасний характер жінки нового Китаю.

Уже цей короткий огляд статей показує, що тема, яку ми обрали для аналізу, не втрачає своєї актуальності в япономовному літературознавчому дискурсі.

Завданнями нашої розвідки вважаємо розгляд питань: китайського складника в інтертекстуальності творів письменника, форм адаптації китайських сюжетів, роздумів письменника над історичним впливом культури Китаю на Японію, авторського розуміння тогочасних японсько-китайських взаємин, образу тогочасного Китаю і китайців, який склався в результаті відвідин цієї країни письменником у 1921 році.

Виклад та обговорення основного матеріалу дослідження. 1. Образ давнього Китаю як культурного донора далекосхідного регіону у творах письменника вимальовується через інтертекстуальні зв'язки авторського тексту з творами, окремими висловами, афоризмами китайських мислителів давнини (Конфуція, Сима Цяня, Хань Фейцзи, Менцзи, Чжуанцзи); інтертекстуальні посилання (цитати, алюзії) на видатні твори китайської літератури; згадки про відомих культурних, політичних діячів, історичних і легендарних постатей давнього Китаю; відсилки до уславлених красою пейзажів місць тощо.

Неодноразово у творах автора можна побачити посилання до видатних історичних постатей Китаю. Так, імператор Ши Хуан-ді (3 ст. до н.е.) згадується в новелі «Одержимий творчістю», а також у творі «Муки пекла», де ясновельможного пана Хорікаву порівнюють із цим китайським імператором.

Усвідомлюючи величезний вплив творів китайської літератури на розвиток японської, Акутаґава в новелі «Одержимий творчістю» виводить образ японського письменника періоду Едо Такідзаву Бакіна, у творах якого ці впливи були особливо помітними. Такідзава Бакін – автор знаменитого своїм розміром (106 томів) роману, «Вісім псів із Сатомі». У міській лазні письменник чує на свою адресу і слова, які йому лестять, і такі, які ображають його честь і професійну гідність. Зокрема, в очі йому кажуть компліменти «Ви – наш Ло Гуаньчжун»¹, а позаочі звинувачують у плагіаті: «Вісім псів» – це лише перекроєні «Річкові заводи»². Насправді, ми бачимо, що Бакін черпав натхнення з цього твору, адже «аби розв'язитися [...] Бакін розгорнув «Річкові заводи» (Акутаґава, 2009, с.129) [...] перед ним лежали «Річкові заводи» –

¹ «Річкові заплави» – один з чотирьох «великих» китайських романів», твір Ші Найана, написаний у 14 ст.

² «Цзін, Пін, Мей» – в пер. «Квіта сливи в золотій вазі» – еротично-побутовий роман, авторство приписують Ланьлінському пересмішникові.

джерело його тривоги (Акутагава, 2009, с.130). Не лише «Річкові заводи» надихають письменника, ще один твір китайської літератури, роман «Цзін, Пін, Мей»³, ліг в основу майже однойменного твору Бакіна «Новий виклад книги про Цзін, Пін, Мей», який проте не приніс авторові такої ж слави, як «Вісім псів».

Знання китайської поезії й живопису – вагомий складник ерудиції освіченого японця і часів Бакіна, і часів Акутагани. Так, споглядаючи картину Ватанабе Казана⁴, зворушений Бакін цитує рядки відомого китайського поета і художника епохи Тан Ван Вея.

З деякими образами китайської літератури письменник ототожнював себе. До прикладу, одним із ранніх псевдонімів письменника був «Юнак з Шаоліня». Цей образ запозичений із твору давньокитайського філософа-легіста і письменника Хань Фей-цзи. Юнак з Шаоліня – це той, який «не навчившись ходити так, як ходять в Гандані, забув, як ходять в Шоуліні, і повзком повернувся додому» (Акутагава, 2009, с. 418). Такий псевдонім указує не лише на філологічну ерудицію молодого письменника, але й на іронічність його самооцінки.

Герой твору «Як вірив Бісей» (1919 р.), сюжет якого, як стверджують дослідники, запозичений з «Шидзи» Сима Цяня⁵, чекав на кохану під мостом, але вона, незважаючи на обіцянку, не прийшла. Починається приплив, і вода поступово піднімається все вище, а він все чекає і чекає на ту, яка так і не прийшла. Опівночі «вода й вітерець, перешіптуючись, дбайливо понесли тіло Бісея з-під мосту в море. Та дух Бісея полинув до серця неба...» (Акутагава, 2009, с.222). Ім'я Бісей (кит. Мі-шен) стало символом вірності слову, але водночас простоти аж до нерозумності. Наприкінці короткої новели Я-наратор зазначає: «Дух, який, зазнавши незлічених перетворень за тисячі років, знову знайшов втілення в людському житті [...] Це і є дух, який живе в мені [...], я живу у мріях і тільки чекаю, що прийде щось дивовижне» (Акутагава, 2009, с. 222).

Розмірковуючи над історичним впливом культури Китаю на Японію, письменник у творі «Усмішка богів» зазначає, що з Китаю до Японії прийшли мудреці Конфуцій, Менци, Чжуанцзи та багато інших. Крім мудрості древніх, в Японію з Китаю потрапили коштовності (шовки і яшма), а також щось ще значно благородніше й чудесне – ієрогліфи. Та завдяки цьому Китай не зміг підкорити Японію: все, що приходить до Японії, стає її надбанням (Акутагава, 2009, с. 317).

У творах пізнього періоду автобіографічного характеру письменник часто веде діалог із китайськими авторами, висловлює свої думки з приводу того чи того китайського твору тощо. Так, у «Зубчастих колесах», полемізуючи з китайськими вченим 16 століття Ван Шандженом, який сказав, що «живопис живе триста років, каліграфія – п'ятсот, література безсмертна», Акутагава зауважує, що живопис і каліграфія продовжують жити і через п'ятсот років, а що література безсмертна – це питання, адже ідеї не можуть бути не підвладні часу (Акутагава, 2009, с.465).

У тому ж творі наведено обговорення творів китайської класики з відомим синологом. Згадали Яо⁶ та Шуня⁷, що стало предметом суперечки. Адже на закид

³ «Цзін, Пін, Мей» – в пер. «Квіта сливи в золотій вазі» – еротично-побутовий роман, авторство приписують Ланьлінському пересмішникові.

⁴ Ватанабе Кадзан (1793–1841) – відомий японський художник.

⁵ Сима Цянь (145–86 рр. до н.е.) – китайський історик і письменник, автор «Історичних записів».

⁶ Яо – легендарний китайський імператор, 4-й з «П'яти Древніх Імператорів». Роки правління: 2356–2256 до н.е.

⁷ Шунь – легендарний китайський імператор, XXIII ст. до н. е., останній з «П'яти Древніх Імператорів».

Акутаґави, що згадані особистості – міфічні персонажі, синолог обурився: «Якщо Яо і Шунь не існували, значить, Конфуцій бреше. А мудрець брехати не може» (Акутаґава, 2009, с. 411). Крім того, було згадано і такий твір, як «Чунь-цю»⁸, і, очевидно, для того, аби подратувати співрозмовника, Акутаґава висловив припущення, що його автор жив значно пізніше, у Ханську епоху.

Мистецтво і його роль, творчість, натхнення, письменницький талант – це ті питання, над якими Акутаґава розмірковував постійно і багато про це писав. Так, у «Словах пігмея» автор наводить цитату з «Луньші»⁹ про те, що у творчості наполегливість ще не все: «три частини – справа людини, сім частин – дар неба». І висновок письменника: «Мистецтво – похмура безодня» (Акутаґава, 2009, с. 442).

Нерідко Акутаґава говорить про те, які асоціації, думки, спогади викликають у нього ті чи ті китайські твори. У «Поминальнику» пише: «Читаючи «Сісянцзи»,¹⁰ я натрапив на слова «запах землі та смак грязюки» й раптом пригадав обличчя своєї матері – її висохлий профіль» (Акутаґава, 2009, с. 403).

У творах письменника згадуються китайські образи і символи, серед них є такі, які поширилися далеко за межі країни і стали загальнолюдським надбанням. Це, зокрема, цілінь – єдинорог або фінхуан – фенікс (Акутаґава, 2009, с. 411). Розуміння інших образів-символів, про які згадує письменник, вимагають, на нашу думку, культурологічних коментарів. Наприклад, образ з оповідання Хань Фей-цзи про мистецтво здирати шкури з дракона як символ непотрібності мистецтва, зрозумілий для такої освіченої людини, як Акутаґава Рюноске, не є таким для українського читача нашого часу.

У деяких образах творів Акутаґави вгадуються алюзії на відомих історичних чи легендарних діячів Китаю. Так, алюзію на легендарного Лао Цзи можна знайти в образі капи, який допоміг головному герою вибратися з країни кап і повернутися до Японії, адже про нього ми знаємо, що народився він старим і сивим, на час народження мав років шістдесят, а з часом почав омолоджуватися.

2. Відомо, що, досліджуючи передовсім людську душу, письменник звертався до образів давніх легенд і казок, зокрема переосмислював й давні китайські сюжети. Так, сюжет твору «Тошішюн» Акутаґава Рюноске запозичив у китайського автора IX століття Лі Фу-яня. Назва новели збігається з іменем головного персонажа твору, юнака Ду Цзи-чуня. Стародавню китайську новелу, ідея якої полягає в тому, що простому смертному не досягнути безсмертя, Акутаґава Рюноске перетворив на повчальну історію, жанр цього твору визначають як *дова* (童話) – оповідання (казка) для дітей. Історія переосмислюється в загальнолюдських ціннісних категоріях добра і зла, жорстокості і милосердя. Цього питання ми докладніше торкнулися в статті (Горошкевич, 2018).

3. У межах нашої статті важливо також торкнутися питання авторського розуміння тогочасних японсько-китайських взаємин, теми війни.

Полями гаоляну, які згодом стануть тлом для епічної оповіді китайського письменника Мо Яня про події японсько-китайської війни¹¹, летів кінь героя новели Акутаґави Рюноске «Розповідь про те, як відвалилася голова». Поранений юнак, китаєць Хе Сяоер, прощаючись з життям, думав: «Таким молодим піти на війну

⁸ «Чунь-цю» – «Весни та осені», найдавніший китайський літопис.

⁹ Луньші – стародавній китайський трактат про поезію.

¹⁰ Сісянцзи – одна із знаменитих китайських драм 14 ст.

¹¹ Роман «Червоний гаолян: історія одного роду» китайського письменника Мо Яня, лауреата Нобелівської премії 2012 р.

та бути вбитим, як собака. Передусім ненавиджу японця, що мене вбив. Потім ненавиджу начальника взводу, що послав мене у розвідку. Нарешті, ненавиджу і Японію, і Китай, що затіяли цю війну [...]. Усі, хто хоч трохи причетний до подій, що зробили з мене солдата, усі вони однаково для мене вороги» (Акутагава, 2009, с. 148). «А осіннє сонце в Ляодуні сяяло так само, як у Японії» (Акутагава, 2009, с. 148). Поранений юнак від рани, отриманої від руки японського солдата, не помер, його вилікували в польовому японському шпиталі.

Очевидно, що написати так у січні 1918 року було сміливою позицією автора, голосом, що засуджував війну, адже в країні, яка нещодавно вела дві війни і готувалася до нової, зростали мілітаристські настрої у владі й суспільстві.

Про ту ж війну, але очима не китайського, а японського солдата, у дещо саркастичних тонах Акутагава пише в новелі «Генерал» 1922 року. Японські солдати, які повинні штурмувати форт на горі Суншушань, не втратила бадьорості, чому сприяли «по-перше, сила японського духу – «яматодамасій» і, по-друге, сила горілки» (Акутагава, 2009, с. 329). Рядовий Хоріо розуміє, що всі вони йдуть на смерть, що їх життя нічого не вартує, а от наспівування «на всі лади, мовляв, заради держави, заради імператора» – це все брехня (Акутагава, 2009, с. 329). На ці слова ефрейтор Егі, тіло якого за кілька годин буде лежати обвугленим на схилі гори Суншушань, відповів: «Бовдуре! Йти на смерть – наш обов'язок!» (Акутагава, 2009, с. 329).

Ще різкіше і категоричніше автор висловиться у творі 1926 року «Слова пігмея», де уподібнить позицію Японії стосовно Китаю до личини світлячка, що поїдаючи слимака, ніколи не вбиває його до кінця, а лише паралізує, щоб увесь час мати свіже м'ясо (Акутагава, 2009, с. 473–474).

4. Образ тогочасного Китаю і китайців постав перед очима письменника, коли у 1921 році він вирушив туди як кореспондент газети «Осака майнічі шімбун». Проте, ще за рік до поїздки, під враженням від твору Танідзакі Джюн'ічіро «秦淮の夜» «Ніч у Шанхаї», Акутагава Рюноске написав новелу «Нанкінський Христос» (У Дзядзя, 2013, с. 32, 33). У цьому творі Акутагава зобразив образ молодої китайки, ревної християнки, доброї й наївної дівчини, яка, аби не померти з голоду, мусить займатися проституцією. Один японський турист, який побачив на стіні її кімнати розп'яття, здивувався, як її спосіб життя узгоджується з її вірою. На цей закид вона йому відповіла, що Христос бачить її істинне серце, вона мусить чинити так, бо в іншому випадку і вона, й її німечний старий батько помруть із голоду. Заразившись венеричною хворобою, дівчина відмовляється приймати клієнтів, аби не передати їм хворобу. Проте з'являється один гість, який попри її відмови, проводить з нею ніч, після чого її хвороба зникає. Наївна дівчина щиро вірить, що її вилікував сам Христос.

Твори «Хунанське віяло», «Дивна зустріч» були написані вже безпосередньо під враженнями від поїздки до Китаю. Героїня твору «Дивна зустріч» О-Рен, як її звать в Японії, або як її звали насправді, Мен Хейлянь, під час війни в Китаї також змушена була займатися проституцією. Звідти до Японії її привіз і зробив своєю утриманкою японський офіцер, Макіно. Він винаймає для неї будинок і навіть обіцяє розлучитися з дружиною, проте її постійна туга за батьківщиною і за коханою людиною поступово доводять її до божевілля.

У творі «Хунанське віяло», в якому наратором є сам автор, описано відвідання порту Чанша, зовнішній вигляд якого вразив своєю похмурістю, хоча й до приїзду до цього міста, письменник встиг розчаруватися в містах Китаю. Проте найбільше враження залишило не саме місто, а та історія, свідком якої він став. Виявляється,

незадовго перед цим у місті було страчено п'ятьох злочинців – їх обезголовили. В одному з «веселих» закладів гостя з Японії знайомлять з жінками, серед яких є Юй-лань – коханка страченого ватажка бандитів Хуан Лю-і. Після нетривалої бесіди гостям пропонують печиво, просякнуте кров'ю страченого, і Юй-лань, беручи його, каже, що із задоволенням відвідає крові свого коханого.

Ще з цього твору ми дізнаємося, що в туристичній програмі було відвідування однієї з жіночих шкіл, де письменника вразили різкі антияпонські настрої.

Якщо порівняти жіночі образи трьох зазначених вище творів, можна констатувати, що героїня твору «Нанкінський Христос» зі смиренням приймає свою долю, наївна і добросердна дівчина щиро вірить, що попри все Бог любить її й дарує зцілення. Відірвана від рідного ґрунту героїня новели «Дивна зустріч», життя якої на батьківщині не було легким, адже мачуха примусила її продавати себе, опиняється під покровительством японського офіцера в матеріально кращих умовах, але відчуває себе ніби зачненою в клітці. Постійна туга, образ коханої людини, китайця з довгою косою, Кіна, переслідують її, доводять до спроби самогубства, а згодом і до божевілля. Героїня третього твору, «Хуанське віяло», співачка і танцівниця на ім'я Юй-лань, також є жінкою світу розваг, але в цьому образі, який автор вимальовує кількома штрихами, читач бачить не покірну жертву, а жінку сміливу й пристрасну, яка може кинути виклик долі. Уперше оповідач бачить її здалеку. Згодом він дізнається, що вона була коханкою страченого злочинця, і, нарешті, він мав змогу побачити її зблизька за спільною трапезою. Читач може лише здогадуватися, які почуття вирують у душі жінки, коли вона бере подане їй як виклик печиво, просякнуте кров'ю її коханого. Але на її устах незворушна легка посмішка, лише тремтять руки в її близької подруги, яка розуміє стан і почуття Юй-лань.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи короткий огляд творів Акутаґави Рюноске, можна констатувати, що китайська інтертекстуальний складник у вигляді цитат, алюзій, згадок про міфічних чи історичних постатей стародавнього Китаю, звернень до літературних творів тощо є доволі значним, що пояснюється філологічною ерудицією освіченої людини свого часу. Як письменник, який часто переосмислював давні сюжети, аби на такому матеріалі розкрити глибини і тонкощі людської психології, Акутаґава не обійшов увагою і давні китайські новели. Щодо розуміння тогочасних японсько-китайських взаємин, письменник гостро засуджував війну, показуючи горе і смерть, які вона несе простим людям обох країн. У творах, написаних під безпосередніми враженнями від поїздки до Китаю, читач бачить образ країни крізь призму дещо зневажливого ставлення представника цивілізованої країни, що потрапив до країни, у якій процвітають варварські звичаї (відрубують голови, процвітає корупція, бандитизм, бруд). Письменника вразив економічний і культурний занепад, жорстокість звичаїв та запустіння міст, зростання антияпонських настроїв. Тобто можна стверджувати, що образ Китаю у творах, написаних до поїздки в цю країну, значно змінився в її результаті: романтичне забарвлення зникає, поступаючись місцем критичному погляду реаліста.

Дослідження образу Іншого, а саме образу Китаю та китайців у творах японської літератури, вважаємо **актуальними і перспективними**, зокрема, це стосується глибокого вивчення китайського складника в інтертекстуальності творів Акутаґави Рюноске.

ЛІТЕРАТУРА

- Акутагава, Рюноске (2009). *Брама Расьомон: Новели, есеї*. Фоліо.
- Будний, В., Ільницький М. (2008). *Порівняльне літературознавство*. Вид. дім «Києво-Могилянська академія».
- Горошкевич О. (2018). Переосмислення древній сюжетів у творах Акутагани Рюноске (на матеріалі новели «杜子春»). *Мовні і концептуальні картини світу*. 63, 156–162.
- Кучинська Л. (2021). *Творча інтерпретація сюжетів творів М.В.Гоголя в творчості письменника Рюноске Акутагани*. Методичні матеріали. Всеосвіта. <https://vseosvita.ua/library/tvorca-interpretacia-suzetiv-tvoriv-mv-gogola-v-tvorcosti-aponskogo-pismennika-runoske-akutagavi-488622.html>
- Яценко Б.П. (2009). Шлях крізь чагарі до воріт храму – творчі пошуки Рюноске Акутагани. Передмова. У Т.Денисова (Ред.), *Акутагава Р. Брама Расьомон: Новели. Есеї*. 3-16. Фоліо.
- Ванг Сювей 王 書瑋(2023). 芥川龍之介における中国人女性観の変貌。「南京の基督」と「湖南の扇」を重点に。人文公共学研究論集 第 46 号 DOI: 10.20776/S24364231-46-P83 <https://doi.org/cir.nii.ac.jp/crid/1390577232661154688>
- Дан Юань 单援朝 (2007). 芥川龍之介と中国における西洋 . 日本. <https://www.bcjl.org/upload/pdf/bcjl8-1-39.pdf>
- Сіє Іньпін 謝 銀萍 (2018). 南京から見る芥川龍之介の中国観——「江南游記」を中心に——『ICU比較文化』 50 http://subsites.icu.ac.jp/org/sscc/pdf/xie_50.pdf
- У Дзядзя (2013). 誤 佳佳. 芥川の中国体験——「支那遊記」を中心に——札幌大学総合論叢 第 36 号 (2013 年 12 月) <https://sapporou.repo.nii.ac.jp/record/6977/files/SULB00000379.pdf>
- Чжоу Чжибин 周 芷冰(2018). 芥川龍之介文芸における中国表象とその変容. 甲文第186号 (文部科学省への報告番号甲第653号) <https://ci.nii.ac.jp/naid/500001339677>

REFERENCES

- Akutagava Riunoske (2009). *Brama Ras'omon: Novelty, Esei*. Folio.
- Budnyj V., Il'nyts'kyj M.(2008). *Porivnial'ne literaturoznavstvo*. Vyd. dim "Kyievo-Mohylians'ka akademiia".
- Horoshkevych O. (2018). Pereosmyslennia drevnij siuzhetiv u tvorakh Akutagavy Riunoske (na materiali novelty “杜子春”). *Movni i kontseptual'ni kartyny svitu*. 63, 56–162.
- Kuchyns'ka L. (2021). Tvorchia interpretatsiia siuzhetiv tvoriv M.V.Hoholia v tvorchosti pys'mennyka Riunoske Akutagavy. Metodychni materialy. Vseosvita. <https://vseosvita.ua/library/tvorca-interpretacia-suzetiv-tvoriv-mv-gogola-v-tvorcosti-aponskogo-pismennika-runoske-akutagavi-488622.html>
- Yatsenko B.P. (2009). Shliakh kriz' chahari do vorit khramu – tvorchy poshuky Riunoske Akutagavy. Peredmov. U T. Denusova (Red.), Akutagava Riunoske (2009). *Brama Ras'omon: Novelty, Esei*. Folio. (V.S. Boiko, Per.). (s. 3-16). Folio.
- Wang Shuwei. (2023). The Transformation of Ryunosuke Akutagawa's Views on Chinese Women: With an Emphasis on “The Christ of Nanjing” and “The Fan of Hunan” *Journal of Studies on Humanities and Public Affairs of Chiba University* <https://doi.org/cir.nii.ac.jp/crid/1390577232661154688>
- Dan Yuan` (2007) Akutagawa Ryunosuke and Western countries and Japan in China. Japan. <https://www.bcjl.org/upload/pdf/bcjl8-1-39.pdf>
- Shie In`pin.(2017) Akutagawa Ryunosuke's view of China from Nanjing. Based on Diary of a Journey to Chang'an, http://subsites.icu.ac.jp/org/sscc/pdf/xie_50.pdf

U Jaja.(2013) Akutagawa`s the Chinese experience. Based on Diaru of a Journey to Shanghai.
<https://sapporo-u.repo.nii.ac.jp/record/6977/files/SULB00000379.pdf>

Zhou Zhibing.(2018) The image of China and its transformation in the literature of Akutagawa Ryunosuke.
<https://ci.nii.ac.jp/naid/500001339677>

Дата надходження до редакції 01.06.2024

Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Горошкевич Олена Георгіївна, старший викладач кафедри сходознавства імені проф. Я. Дашкевича Львівського національного університету імені Івана Франка e-mail: olena.horoshkevych@lnu.edu.ua		Сфера наукових інтересів: японська мова та література, культура і релігія Японії
--	---	--

Ю. О. Грикун
Київський національний лінгвістичний університет, Україна
e-mail: yuliia.hrykun@knlu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1967-6284>

ОСОБЛИВОСТІ НОМІНАЦІЇ ФРИЛАНС-ПРОФЕСІЙ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

Abstract

The article addresses the linguistic aspects of the “freelance” field as a facet of globalization and internationalization of the late 20th century, focusing specifically on the naming of freelance related professions and their perception in the Japanese language. The study examines the linguistic features of the “freelance” phenomenon in Japan through the lens of the Japanese katakana alphabet, which is primarily used to notate the loanwords. This analysis considers both linguistic and extralinguistic aspects and explores the cultural concepts *uchi* 「内」 (“inside”) and *soto* 「外」 (“outside”). The concept *soto* (「外」) is connected to katakana as a symbol of modernization, influencing perception of modern professions, particularly freelance ones, which are often referred to as “katakana professions” due to modern globalization processes. The specific function of katakana, selected from its various roles, serves as the framework for studying the “freelance” phenomenon in Japan. The research also describes new features of katakana which appeared under the influence of modern internationalization and globalization processes, illustrating the evolution of the extralinguistic aspect of katakana. The author’s classifications present the “freelance” phenomenon from linguistic (patterns of nomination of freelance professions in the Japanese language, models of word formation, etymological component) and extralinguistic perspectives (classification of professions based on their modernity and perception according to semantic and stylistic criteria). These classifications are interrelated, providing a comprehensive view of the “freelance” phenomenon in Japan and the Japanese language from both linguistic and socio-philosophical perspectives. Special attention is given to the so-called “katakana” professions, which have emerged under the influence of modern processes of internationalization and globalization, with many of these professions acquiring freelance characteristics.

Keywords: freelance, globalization, internationalization, katakana, “katakana” professions, the concepts *uchi* (「内」) and *soto* (「外」).

Анотація

У статті досліджено питання особливостей найменування та сприйняття професій галузі фрилансу в японській мові, що з’явилися в результаті впливу процесів інтернаціоналізації та глобалізації останньої чверті XX ст. на соціально-економічну сферу зокрема. Ключовими поняттями роботи є поняття 「内」 *uchi* (“своє / старе / традиційне”) — 「外」 *soto* (“чуже / нове / сучасне”), що репрезентує японську традиційну культуру, та японська абетка катакана, що виступає як лінгвістичний (основною функцією є записування слів іншомовного походження), так і екстралінгвістичний чинник (лінгвістично уособлює концепт 「外」 *soto* (“чуже / нове / модернізоване / сучасне”). Ця функція катакани, виокремлена з-поміж інших, слугувала призмою, крізь яку розглянуто феномен фрилансу в Японії. У дослідженні також описано еволюцію катакани, зокрема нові риси, яких вона набула в контексті сучасних процесів інтернаціоналізації та глобалізації. Розроблені класифікації презентують явище фрилансу із взаємопов’язаних лінгвістичного (схеми номінації професій галузі фрилансу в японській мові, словотвірні моделі, етимологічний складник тощо) та екстралінгвістичного боків (типологізація професій за критерієм новизни / осучасненості та їхнє сприйняття з урахуванням семантико-стилістичного й етимологічного критеріїв зокрема). Інші наведені класифікації допомагають якомога повніше висвітлити феномен фрилансу в Японії та представити його в різних аспектах: і в лінгвістичному, і в соціально-філософському. Особливу увагу приділено так званім “катаканним” професіям, які сформувалися під впливом сучасних інтернаціоналізаційних і глобалізаційних процесів і більшість яких набули рис фрилансу.

Ключові слова: глобалізація, інтернаціоналізація, катакана, “катаканні” професії, фриланс, концепти 「内」 *uchi* — 「外」 *soto*.

Вступ. Глобалізація є однією з рис сучасності. Уважається, що теоретичні й практичні засади сучасної моделі глобалізації почали активно розвиватися з початку 80-х років XX ст. (Герасименко, 2009). Процес глобалізації передбачає кардинальні трансформації економіки та суспільства в цілому, тому необхідно приділити особливу увагу питанню його впливу на культуру та мову, адже він простежується в кожній грані життя (Gulivets, 2011, с. 369). Однією з прикметних змін, які відбувалися в житті людей під впливом глобалізаційних процесів, що також супроводжувалося розвитком технологій, стала популяризація фрилансу, однієї з нетрадиційних форм зайнятості в багатьох країнах світу, зокрема і в Японії, що відома своєю тенденцією оберігати традиції. Проте, як зазначають дослідники, широке розповсюдження нетрадиційної зайнятості населення як такої по всьому світу розпочалося ще з 60–70-х років XX ст., коли стали відбуватися помітні зміни в стадії розвитку виробництва, результатом чого став перехід від індустріального до постіндустріального економічного укладу (Бондаревська & Криша, 2017, с. 1108). Ми зробимо спробу дослідити феномен фрилансу в японському соціумі у філософсько-лінгвістичному ракурсі та продемонструвати взаємозв'язок його лінгвістичних та екстралінгвістичних особливостей із наріжним принципом японської традиційної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здебільшого фриланс розглядають як явище економічного характеру, що є ознакою сучасного ринку зайнятості (Arjan van den Born, Arjen van Witteloostuijn, M. Barlage, M. Binder, A. Blankenberg, A. Gandini, K. Oka, F. Pitts, T. Uda, В. Білобородова, К. Бондаревська, Н. Заболотна, В. Криша, І. Лагутіна, О. Літорович, Є. Славенко, Л. Чернишова та ін.). Аналізу ситуації фрилансу в Японії присвячені праці таких дослідників, як: K. Hamaguchi, G. Mathews, K. Matsushita, Y. Miyoshi, H. Murata, H. Shibata, C. Smith та ін.

Як зазначає український японознавець К. Комісаров, ретельного вивчення потребує вплив глобалізаційних процесів на національні мови (2023, с. 200). Незважаючи на те, що питання ситуації навколо фрилансу в Японії висвітлюється багатьма дослідниками, лінгвістичні особливості, пов'язані з японською сферою фрилансу, не були предметом аналізу.

Мета нашого дослідження – виявити лінгвістичні й екстралінгвістичні особливості номінації професій сфери фрилансу в японській мові. Основними **завданнями** нашого дослідження є продемонструвати лінгвістичні способи передачі значення “фриланс” в японській мові та з'ясувати, які екстралінгвістичні чинники можуть зумовити вибір певного способу номінації професій цієї галузі.

Для реалізації мети та завдань нашого дослідження було використано низку **методів загальнонаукових** (аналіз, синтез, класифікація), а також спеціальних **лінгвістичних** (словотвірний, етимологічний аналіз досліджуваних лексичних одиниць, описовий метод, метод кореляції лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників).

Виклад основного матеріалу дослідження. Фриланс вважають однією з нестандартних / нетипових форм зайнятості (Бондаревська & Криша, 2017, с. 1108). Коротко окреслимо зміст та історію цього поняття. Фриланс тлумачать як роботу без укладення договору з роботодавцем (у цьому випадку працівник позаштатний), а також роботу, що виконується дистанційно. До того ж, Кембриджський словник дає таке уточнення щодо фрилансу: це виконання роботи / завдань для різних організацій на протигагу постійній роботі в одній організації. Цей словник пропонує як синонім термін *self-employed*, що в дослівному перекладі з англійської означає “самозайнята особа” (<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/freelance>).

Уважається, що цей вид зайнятості став розвиватися саме на початку 70-х років XX ст. (1972 р.), коли фізик Джек Ніллес, що працював віддалено над створенням

комплексу комунікаційних систем НАСА, розробив та запропонував концепцію віддаленої роботи (“telecommuting”), відповідно до якої працівники могли ефективно виконувати свою роботу вдома, а не в офісі, причому зв’язок між працівниками здійснювався за допомогою телефону. Невдовзі після цього у 1979 р., коли розгорнулася нафтова криза (друга енергетична криза), голова комітету економічного розвитку США Френк Скіфф написав статтю “Working From Home Can Save Gasoline” (“Робота з дому може зекономити бензин”), яку було опубліковано у газеті “The Washington Post”, запровадивши тим самим схожий за змістом термін “flexplace” (“гнучке робоче місце”) (“The history of telecommuting”, 2016; “The Surprising History of “Freelance; Dishman, 2019). Цікаво, що фриланс має більш давню історію: як зазначається у Вебстерському словнику, вільні воїни-найманці (англ. *lansquenets* “ландскнехти”) були відомі після 1000 р. н.е., проте сам термін “фриланс” (*freelance*) було вперше вжито 1819 р. відомим шотландським письменником Вальтером Скоттом у романі “Айвенго” у значенні “списник вільного найму” (The Surprising History of “Freelance; “Історія фрилансу: від ідеї до повноцінної професії”, 2019). Однак про сучасний фриланс ми можемо говорити, починаючи з 70-х років XX ст. Країною, яка лідирує за кількістю працівників, що зайняті у фрилансі, є США (フリーランスは増えすぎ?, 2023). Японською мовою цей термін (яп. フリーランス *furīransu*, або скорочене найменування フリー *furī*) було запозичено приблизно у 2-й половині 90-х років XX ст. у зв’язку з тим, що в цей період інтернет став стрімко проникати в різні галузі життя Японії і з’явилася можливість отримати легший доступ до культур інших країн. Хоча “вільна зайнятість” до того часу також існувала в Японії і позначалася терміном “個人事業主” *kojinjigyōsyū* (індивідуальний підприємець), але лише наприкінці 90-х років замість нього стали частіше послуговуватися терміном フリーランス *furīransu*, що означає як виконання роботи в позаштатному режимі, так і виконавця такої роботи (フリーランスという働き方について, 2022). Уважають, що фриланс є різновидом індивідуального підприємництва (フリーランスという働き方について, 2022; Ока, 2018, с. 1). При цьому зазначимо, що насправді зазначені поняття не є абсолютно тотожні, адже термін “個人事業主” (*kojinjigyōsyū* індивідуальний підприємець) означає, що індивід виконує свою роботу незалежно, і навіть якщо ця робота не є основною, вона не тимчасова на протигагу терміна “フリーランス” (*furīransu* фриланс). До того ж, “фриланс” розглядають як спосіб виконання роботи, а “індивідуального підприємця” – як клас / розряд оподаткування (税法の区分), хоча японські фрилансери також сплачують податок за свою діяльність. Щоправда, трапляються випадки, коли ці два поняття об’єднані – “приватний підприємець-фрилансер” (「個人事業主でフリーランス」 *kojinjigyōsyū de furīransu*) (個人事業主とは? ..., 2023), але, на нашу думку, у цьому разі більше наголошується саме на вільному / зручному способі роботи.

Окрім терміна フリーランス *furīransu*, що може означати і виконання роботи в позаштатному режимі, і виконавця такої роботи, в японській мові існує термін フリーランサー *furīransā* на позначення саме виконавця роботи в позаштатному режимі, фрилансера, а скорочення フリー *furī* позначає і те, й інше. Наявний також і японський відповідник цього поняття – 「自由業」 *jiyūgyō*, що позначає зайнятість із можливістю вільного вибору способу роботи (自由業とは? ..., 2023), проте про деякі відмінності цих термінів ми детальніше скажемо нижче.

Термін “фриланс” став достатньо поширеним, оскільки протягом останніх десятиліть в Японії значно змінився спосіб роботи. У японських джерелах, що висвітлюють питання фрилансу останнім часом, вживається вислів 「フリーランス的な働き方」 *furīransutekina hatarakikata* або 「フリーランスの働き方」 *furīransu*

no hatarakikata (досл. з яп. “фрилансовий спосіб роботи”) (Oka, 2018, с. 2; Shibata, 2020, с. 44), що можна вважати одним із результатів реформування системи праці¹.

Не лише в Японії, а й у всьому світі зростає кількість людей, що бажають працювати, підлаштовуючись під кожну окрему спеціальність і під свій стиль життя, а не працювати впродовж всього життя як штатний робітник компанії, особливо за умов, коли збільшується кількість підприємств, що не забезпечують вихідною допомогою (при звільненні), та коли руйнується податкова система (フリーランスという働き方について, 2022). В Японії існує організація, що займається питаннями фрилансу, – 「フリーランス協会」 (*Furīransu kyōkai*), “Асоціація фрилансу”, яка проводить щорічні дослідження ситуації в цій галузі та публікує звіти (наприклад, 「フリーランス白書2022」, 「フリーランス白書2023」 (“Біла книга фрилансу 2022”, “Біла книга фрилансу 2023” тощо) (「フリーランス白書」の記事一覧). Цікаво зауважити, що, за даними дослідження, проведеного секретаріатом Кабінету міністрів Японії 2020 р., причинами, з яких японці надали перевагу фрилансу, були такі: 1) “бажання працювати у **своєму** стилі” (「自分のスタイルで働きたいため」 / “*Jibun no sutairu de hatarakitai tame*”) – близько 60 %; 2) “бажання вільно обирати час та місце для виконання роботи” (「働く時間や場所を自由とするため」 / “*Hataraku jikan ya basho wo jiyuu to suru tame*”) – близько 40 % . Тобто фриланс розглядається як новий спосіб роботи, у якому увага фокусується на “[матеріально] забезпеченому, вільному житті” (「豊かで自由のある暮らし」 / “*Yutaka de jiyuu no aru kurashi*”) та “можливості реалізації життя, якого **сам** бажаєш” (「自分が望む生活の実現」 / “*Jibun ga nozomu seikatsu no jitsugen*”) (виділення наше – Г. Ю.). Очікується, що кількість фрилансерів² зростатиме (フリーランス実態調査結果, 2020, с. 3; 内閣官房のフリーランス実態調査結果, 2020; フリーランスという働き方について, 2022). Таким чином, очевидним є факт того, що японці, по-перше, віддаляються від традиційної системи роботи, а по-друге, тут з’являється акцентування на концепті 「自分」 *jibun*³ (я, сам), що є проявом індивідуалізму, якій раніше не був притаманний японській культурі, оскільки вона розглядалася як колективістська.

¹ У зв’язку із зростанням кількості фрилансерів у японському суспільстві прогнозуються такі зміни:

- реформування та урізноманітнення способів роботи (働き方改革と働き方の多様化);
- рух щодо просування додаткової зайнятості (副業 *fukugyō*) та роботи за сумісництвом (兼業 *kengyō*);
- збільшення кількості працівників, зайнятих у сфері обслуговування фрилансерів / галузей фрилансу;
- можливість використання вільного часу (スキマ時間 *sukima jikan*, досл. з яп. “вільний час між різними видами діяльності” (*яп. *sukima* – “щілина”)), що з’явився через роботу в дистанційному режимі;
- зміни у світогляді стосовно способу роботи (働き方に対する価値観の変化) (フリーランスは増えず?, 2023).

² Головним чином фрилансерів розділяють; 1) на тих, для кого фриланс є основним видом зайнятості, від якої вони мають основний дохід (本業フリーランス *hongyō furīransu*); 2) фрилансерів, для яких “вільна зайнятість” є додатковою (副業フリーランス *fukugyō furīransu*) або такою, що виконується за сумісництвом (兼業フリーランス *kengyō furīransu*), тобто дохід від цієї діяльності не основний (Shibata, 2020, с. 46; フリーランスは増えず?, 2023). На основі зазначеного поділу фрилансерів 1-ї групи можуть називати 「フリーワーカー」 *furi: wākā* робітники, що легко змінюють місце своєї тимчасової роботи, а фрилансерів 2-ї групи – 「すきまワーカー」 *sukima wākā* робітники, що працюють у свій вільний час (スキマ時間 *sukima jikan*, яп. **sukima* – “щілина”) між іншими видами діяльності, та 「パラレルワーカー」 *parareru wākā* робітники, що виконують декілька видів робіт паралельно, відповідно (Shibata, 2020, с. 49).

³ Як відомо, концепт 「自分」 *jibun* (я, сам) на позначення першої особи став широко вживатися в японській мові після Реставрації Мейджі (1868 р. ~), тобто в період модернізації країни, який був ознаменований проникненням ідей індивідуалізму, а до того часу вважався займенником, яким послуговувався клас воїнів або нижчі за статусом для називання себе щодо вищих за статусом (日本語の一人称はいつたいいくつある? そしてなんでこうなった?, 2023); 木川, 2011, с. 39, 60). Він підкреслює особливості уявлення японцями особистості/особистого, на відміну від займенника 「私」 *watashi / watakushi* („я”).

У нашому дослідженні ми сфокусуємо увагу на тому, які професії потрапили в галузь фрилансу, а також розглянемо, які лінгвістичні засоби вираження наявні для цього в японській мові.

Глобалізаційні процеси останньої чверті XX ст., прискорені розвитком технологій і поглибленням міжкультурної взаємодії, сприяли виникненню нових понять, що увійшли, зокрема, у японську мову як запозичення з англійської. Цікаво зазначити, що англійська мова відігравала значну роль як символ суттєвих змін в Японії та її зв'язку зі світом протягом усього часу; також вона була символом модернізації наприкінці XIX ст., символом демократії та відновлення після поразки у Другій світовій війні та зрештою з кінця XX ст. і дотепер вона виступає символом інтернаціоналізації (国際化 *kokusaika*) та глобалізації (Mizuta, 2009, с. 38). Інтернаціоналізація являє собою ту глибинну основу, на якій глобалізується та інтегрується світ, зближуються країни та народи, іншими словами, глобалізація є найвищою стадією інтернаціоналізації (Грикун, 2010, с. 94; Шейко, 2001, с. 255). Принагідно зауважимо, що був період, коли іншомовні слова у сприйнятті японцями асоціювалися з модернізацією, новизною, вишуканістю (2-а половина XIX ст., епоха Мейджі). Це саме той період, коли кількість запозичень в японській мові суттєво зросла. Модернізацію можна розглядати як передвісницю і супутницю сучасних ідей глобалізації, а глобалізацію трактувати як новий мегатренд, який переводить завдання модернізації на локальний рівень. Японський дослідник Н. Ота розглядає модернізацію і глобалізацію як тотожні процеси (2001). У такій ситуації яскраво виявляється дихотомія “незахідне – західне”, “локальне – глобальне”, “традиційне – сучасне”, що корелює з японським принципом 「内」 *uchi* – 「外」 *soto*, що репрезентує традиційну японську культуру.

Японська абетка катакана, окрім своєї головної функції позначати іншомовні запозичення, також має екстралінгвістичне наповнення завдяки тому, що вона асоціюється із зазначеними феноменами (модернізацією, інтернаціоналізацією, глобалізацією). Саме лінгвістичним уособленням цих явищ є насамперед англійська мова. Н. Ота висловлює стурбованість з приводу того, що для Японії, зокрема глобалізація, прирівнюється до американізації, адже якщо взяти до уваги вживання запозиченої лексики, яка захопила всі сфери життя японців, в Японії майже не можливо жити без знання англійської мови (Ota, 2001). Саме англійська мова стала мовою міжнародної комунікації, її провідною функцією наразі є “усунути мовний хаос у загальній мовній системі світу” (концепція “глобальної англійської мови”) (Ніколаєнко, 2020, с. 119).

Спираючись на дані Японського національного інституту дослідження мови, кількість англомовних запозичень у японській становить приблизно 8 % від усієї лексики та 94 % від усіх західних запозичень, до яких також входять запозичення з голландської, португальської, німецької (Horikawa, 2012, с. 2, 8–9). Як ми зазначали вище, катакану⁴ на сучасному етапі використовують переважно для позначення іншомовних понять (англійських зокрема), що потрапили в японську мову⁵. Тут

⁴ Уважають, що абетку катакану було створено приблизно у VIII ст. н.е., і на початковому етапі свого існування ця абетка була японським фонетичним “інструментом” для прочитання китайських ієрогліфічних текстів. Згодом катакана набула інших функцій, головною серед яких є записування іншомовних слів, проте, окрім цього, виокремлюють також стилістичні функції катакани, такі як: зосередження уваги, вказування на те, що слово вжито в переносному значенні, емоційне підкреслення, аналог лапок чи курсиву тощо.

⁵ В японській мові за етимологічним критерієм виокремлюють такі групи слів: 1) 和語 *wago* (слова японського походження); 2) 漢語 *kango* (слова китайського походження); 3) 外来語 *gairaigo* (слова іншомовного походження); 4) 混種語 *konshugo* (слова змішаного складу).

доречно також згадати той факт, що іноді буває так, що іншомовне поняття 外来語 *gairaigo* потрапляє в японську мову як синонім слова зазвичай китайського походження 漢語 *kango*, яке вже наявне в мові. Це, по-перше, вказує на дихотомію “своє” – “чуже” (принцип 内 *uchi* – 外 *soto*)⁶. По-друге, 外来語 *gairai* може показувати це поняття як сучасне / осучаснене (не зрозуміло). Принагідно можна зазначити, що саме видатний японський вчений епохи Едо Араї Хакусекі (1657 – 1725), якому належала ідея записувати іншомовні запозичення в японській мові абеткою катаканною, першим показав екстралінгвістичний бік катакани, тобто її взаємозв’язок з принципом 「外」 *soto* (“нове” / “чуже”), відобразивши це у своєму творі 1715 р. “Записи про почуте з Заходу” (「西洋紀聞」 / *Seiyō kibun*) – усі іншомовні слова у цьому творі записані катаканною, щоб передати читачеві атмосферу “іншої культури” (異文化 *ibunka*) (湯本, 2020). До того ж, можна відзначити, що разом з тим катакана також ніби підкреслює, виділяє у тексті такі слова, що дозволяє сказати, що до функції позначення іншомовних слів приєднується і стилістична функція візуального виділення тексту. Стосовно принципу “свій” – “чужий” (内 *uchi* – 外 *soto*), видатний український японознавець В. Л. Пирогов стверджує, що останній залишатиметься завжди стрижневою моделлю, попри всі новітні тенденції розвитку словотвірних процесів у японській мові, адже японська мова в процесі формування особливого історичного симбіозу з китайською, а згодом з англійською та іншими структурно протилежними мовами, не розчинилася в них, а зберегла свою автентичність за рахунок створення співіснуючих культурно вмотивованих опозицій. Так, дихотомія “ієрогліфічне – буквено-фонетичне письмо” (графічна опозиція) розглядається також як історично зумовлена контрверза “китайсько орієнтована – японсько орієнтована ментальна культура”, з одного боку, та як антагонія “західно орієнтована / європейсько-американська ментальна культура – східно орієнтована / китайсько-японська ментальна культура”, – з іншого. Тому, зазначає В. Л. Пирогов, для японської мови чинник культурної і ментальної відокремленості щодо всього чужого, зовнішнього є не формальним і поверхневим, а винятково змістовним і генетично вмотивованим (Пирогов, 2018, с. 108–109).

У результаті інтенсивної взаємодії з країнами Заходу, передусім США, в Японії впродовж періоду після Другої світової війни і досі (1946 р. ~) з’явилася нова термінологія, серед якої можна виокремити так звані カタカナ職業 *katakana shokugyō* (досл. з яп. “катаканні професії”). “Катаканні професії” почали привертати увагу приблизно з кінця 60-х років ХХ ст. На той період серед таких професій були ті, що стосувалися світу моди, комп’ютерної галузі, що зароджувалася, рекламної сфери тощо (カタカナ職業). Ці професії можуть бути як абсолютно новим явищем в японській сфері зайнятості, так і вже знайомим японцям, але з рисами, що сформувалися під впливом сучасних реалій. Причиною, з якої ці назви закріпилися в японській мові, є поглиблення міжкультурних контактів та вплив глобалізаційних процесів на сферу зайнятості зокрема. Так, через збільшення в Японії кількості іноземних працівників японці визнали за доцільне вживати назви, які мають іншомовне походження, до того ж, це також сприяє кращому та легшому взаєморозумінню в ситуаціях, пов’язаних з роботою і поза межами Японії, оскільки ці назви вже мають статус міжнародних. Особливо це стосується досить нових галузей, що стрімко розвиваються, таких як:

⁶ Модель “свій – чужий”, що має довгу історію, виникла в японській мові на завершальному етапі формування синкретизму ваго-канго, і причиною її виникнення стали розбіжності в культурних та ментальних установках, а не лише структурні відмінності китайської і японської мов (Пирогов, 2018, с. 108).

маркетинг (マーケティング), програмування (プログラマー), консалтинг (コンサルタント), дизайн (デザイナー) тощо (カタカナ職業とは? ...). Приміром, Х. Шібата вказує, що серед професій бізнесгалузі вже практично немає таких, які б не могли стати фриланс-професіями (「もはやビジネスにおいて、フリーランス化できない職種はないとも言われる」ほどである) (Shibata, 2020, с. 45).

Останнім часом достатньо часто вживають слова іншомовного походження в назвах фірм (会社名カタカナ化 *kaishamei katakanaka*). Насамперед, слідуючи за думкою японського дослідника Х. Хаяші, катакана тут сприймається у взаємозв'язку з іншомовними запозиченнями, іноземними мовами, інтернаціоналізацією (カタカナ *katakana* → 外来語 *gairaigo* → 外国語 *gaikokugo* → 国際化 *kokusaika*). Необхідно зауважити стосовно японської економіки 70, 80, 90-х років ХХ ст.: для японських підприємств інтернаціоналізація виступала великою метою, якої потрібно було обов'язково досягти. Як видно, і катакана, й іноземні мови (зокрема, англійська) є уособленням інтернаціоналізації та глобалізації, і саме в цьому полягає їх взаємозв'язок на екстралінгвістичному рівні. Однак нині, у ХХІ ст., коли відбулася зміна епох, що характеризується значними змінами на світовому рівні, можна зазначити, що інтернаціоналізація перестала бути метою, яку необхідно досягти якнайшвидше. Говорячи про нинішню японську економіку, можна сказати, що для японських підприємств інтернаціоналізація є передумовою розвитку і звичайним явищем. Відповідно, на тлі процесу / явища, коли в назвах фірм з'являється дедалі більше іншомовних слів (会社名カタカナ化 *kaishamei katakanaka*), очевидним є не лише те, що катакана – лінгвістичний прояв іншомовних слів, а й те, що за її допомогою здійснюється “антиспецифікація” (「非特定化」 *hitokuteika*) та “деідентифікація” / “деспецифікація” (「脱特定化」 *datsutokuteika*) назв, за термінологією японського дослідника Х. Хаяші (приміром, специфікація може полягати у вказуванні місцевості, де розташоване підприємство (「東京ガス」 *Tōkyō gasu*) / продукції, на якій спеціалізується підприємство (「大阪ガス」 *Ōsaka gasu*) / прізвища виробника (「江崎グリコ」 *Ezaki guriko*) / * іноді – епохи (імператорського правління), з якою пов'язана продукція (「明治製菓」 *Meiji seika*) тощо (виділено нами – Г. Ю.)). Причина, чому катакану пов'язують з “деідентифікацією” / “деспецифікацією”, на думку Х. Хаяші, полягає в тому, що зворотною стороною явища, коли у назвах фірм з'являється дедалі більше іншомовних слів (会社名カタカナ化 *kaishamei katakanaka*), є процес “позбавлення від ієрогліфів” (非漢字化 *hikanjika*), адже відбувається рішуче відсторонення від змісту ієрогліфічного знака, що має певну специфіку (特定性 *tokuteisei*), обмеженість (拘束性 *kōsokusei*), “магію” (呪縛 *jubaku*). До того ж, очевидним також є те, що відбувається відсторонення й від хірагани, образ якої пов'язується зі старими, добрими традиціями (古き良き伝統 *furuki yoki dentō*), культурою (文化 *bunka*), свободою / розслабленістю / спокоєм (ゆったり *yuttari*), теплотою (в емоційному плані) (優しさ *yasashisa*). Таким чином, природним результатом описаної ситуації є те, що підприємства, які мають “вижити” в епоху інтернаціоналізації, орієнтуються у своїх назвах на катакану, яка виступає ніби “гаслом” або “прапором” і образ якої пов'язується з інтернаціональністю (国際性 *kokusaisei*), новизною (新しさ *atarashisa*), різкістю / гостротою (シャープさ *shāpusa*), безхарактерністю / невиразністю (無機質性 *mukishitsusei*) (Hayashi, 2006, с. 126-127). Як видно зі сказаного вище, кожна з японських систем письмових знаків має своє екстралінгвістичне наповнення, і саме образ катакани є таким, що найбільш відображає ситуацію сьогодення, і, з'являючись у назвах фірм, навіть набуває нових, додаткових рис (“тенденція до невизначеності” (“非特定化” *hitokuteika*) та “деідентифікація” / “деспецифікація” (“脱特定化” *datsutokuteika*)). Якщо розглядати

катакану як таку, що асоціюється з глобалізацією, то цілком зрозумілим стає те, що останні являють собою риси, що сформувалися під впливом сучасності. Адже глобалізацію розуміють: 1) як розмивання міждержавних, а також, як наслідок – міжкультурних кордонів, що, на нашу думку, корелює з “безхарактерністю / невиразністю” (無機質性 *mukishitsusei*) та “тенденцією до невизначеності” (「非特定化」 *hitokuteika*); 2) як прояв уніфікації, універсалізації життя у всьому світі (Шейко, 2001, с. 258), що, на наш погляд, корелює з “деідентифікацією” / “деспецифікацією” (「脱特定化」 *datsutokuteika*). Оскільки катакана пов’язана з принципом 「外」 *soto*, то зазначені риси можна також вважати і його сучасними характеристиками, тобто це сучасні форми, які з’явилися в “нового” / “чужого”, що від початку були притаманні принципу 「外」 *soto*.

У зв’язку із феноменом популяризації “катаканних” професій (カタカナ職業 *katakana shokugyō*) відзначимо низку інших дотичних до цієї сфери висловів: カタカナの会社 *katakana no kaisha*⁷ (досл. з яп. “катаканна фірма” – фірма, яку створено частково на основі іноземного капіталу, або іноземна фірма; зазвичай має назву, що записується катаканою, що вказує на її походження), カタカナの商売 *katakana no shōbai* (досл. з яп. “катаканні” професії / “катаканний” бізнес”, що з’явилися внаслідок процесу глобалізації; їхні назви потрапили до японської мови з англійської, записуються катаканою), カタカナ社員 *katakana shain* (досл. з яп. “співробітник “катаканної” фірми”; також мається на увазі, що співробітник такої фірми має володіти іноземною мовою), カタカナのバイト *katakana no baito* (досл. з яп. “катаканний” підробіток” – мається на увазі підробіток на “катаканний” фірмі), カタカナの求人 *katakana no kūjin* (набір співробітників на посади, що з’явилися як відповідь на виклик сучасності (записуються катаканою); однією з вимог до них є володіння іноземною мовою, адже катакана асоціюється з іноземним).

Галузь фрилансу останнім часом є достатньо популярною в Японії, тому існує багато сайтів зі списками фриланс-професій та рекомендаціями для тих, хто бажає спробувати себе в цьому. Зауважимо, що не всі професії можуть потрапити в категорію фрилансу через свою специфіку.

Отже, дослідивши це питання, ми виокремили два взаємопов’язаних критерії, за якими можна класифікувати фриланс-професії: 1) екстралінгвістичні особливості фриланс-професій: новизна / відносна новизна (осучасненість) професії / професія, що перейшла в розряд фриланс-професій або може бути фрилансовою; 2) лінгвістичні особливості номінації фриланс-професій (що пов’язано з п. 1).

Проведений нами аналіз матеріалу та розроблені класифікації представляємо у вигляді таблиці нижче, в якій, окрім лінгвістичних особливостей номінації професій японської сфери фрилансу, можна відстежити продуктивність та частоту вживання презентованих словотворчих моделей та їхню кореляцію з типологією відповідно до їхніх екстралінгвістичних особливостей.

⁷ Так звані “катаканні” фірми сприймаються японцями як місце роботи з більш лояльною атмосферою (風通しの良い職場 *kazetōshi no yoi shokuba* досл. з яп. “добре провітрюване” місце роботи), де відносини між співробітниками є рівними (тобто система субординації не є суворою) і яка сприяє тому, щоб прямо висловлювати свою думку, на відміну від традиційних японських компаній, які асоціюються із системою пожиттєвого найму (終身雇用制 *shūshin koyōsei*), субординацією (先輩後輩 *senpai – kōhai* вищий за статусом / старший – нижчий за статусом / молодший), шанобливим ставленням до літніх (досвідчених) співробітників (年寄りが偉い *toshiyori ga erai*), що врешті створює місце роботи з дещо складною атмосферою (風通しが良くないイメージ *kazetōshi ga yoku nai imēji*). До того ж, іншомовна назва фірми, окрім усього зазначеного вище, привертає увагу та, як відмічають японці, краще запам’ятовується, тому можна сказати, що тут водночас реалізується стилістична функція катакани, яка полягає у візуальному виділенні інформації.

Таблица 1

Лінгвістичний аналіз номінативних одиниць японської сфери фрилансу

Схема номінації професій сфери фрилансу	Тип номінативної одиниці та модель / спосіб словотвору	За етимологічним критерієм	Приклади	Типологізація професій
1. “Уточнення “фриланс” + “назва професії” / дуже рідко “вільний” + “назва професії”	а) フリーランスの <i>furīransu no</i> + назва професії (універсальний варіант)	словосполучення *синтаксична модель: Просте (двокомпонентне) <i>словосполучення</i> з підрядним типом зв’язку компонентів <i>субстантивне</i> (за головним компонентом) <i>атрибутивне</i> (за внутрішньосинтаксичними зв’язками)	Фрі-ранс s のジャーナリスト <i>furīransu no jānārisuto</i> журналіст-фрилансер (а), Фрі-ранс s のグラフィックデザイナー <i>furīransu no gūrafikku dezainā</i> графічний дизайнер (а), Фрі-ранс s の通訳者 <i>furīransu no tsūyākusha</i> перекладач-фрилансер (усий) (б), Фрі-ранс s のジュエリーデザイナー <i>furīransu no juerī dezainā</i> ювелірних виробів (а)	Критерій: <i>відносна новизна (осучасненість) професії</i> Професії, що набули рис фрилансу (フリースタンス化できた職種 <i>furītransuka dekita shokushu</i>)
	フリーランス <i>furīransu</i> + назва професії (досить рідко)	<i>Складне слово (композиція)</i> <i>Морфологічний спосіб словотвору</i> (словоскладання, неїдіоматичні словозчеплення) з підрядним типом зв’язку: 外来語 <i>gaiigo</i> + 漢語 <i>kango</i> (<i>мішани́ зчепле́ння</i>) (І) 外来語 <i>gaiigo</i> + 外来語 <i>gaiigo</i> (II)	フリーランス翻訳者 <i>furīransu hon'yakusha</i> перекладач-фрилансер (письмових текстів) (І, б) フリーランス音楽家 <i>furīransu ongaka</i> (І, б), Фрі-ранс s ミュージシャン <i>furīransu myūjishan</i> (II, а) музикант-фрилансер	
6) フリーの <i>furit</i> no + назва професії (вживаний варіант, більш розмовний, ніж І.а)	Словосполучення *синтаксична модель: Просте (двокомпонентне) <i>словосполучення</i> з підрядним типом зв’язку компонентів <i>субстантивне</i> (за головним компонентом) <i>атрибутивне</i> (за внутрішньосинтаксичними зв’язками)	Головний компонент: 外来語 <i>gaiigo</i> (<i>інцимового походження</i>) (а) 漢語 <i>kango</i> (<i>китайського походження</i>) (б)	フリーのカメラマン <i>furi no kametaman</i> (а), Фрі-ре e の写真家 (б) фотограф-фрилансер	
フリー -furit + назва професії (не надто вживаний варіант)	<i>Складне слово (композиція)</i> <i>Морфологічний спосіб словотвору</i> (словоскладання, неїдіоматичні словозчеплення) з підрядним типом зв’язку: 外来語 <i>gaiigo</i> + 漢語 <i>kango</i> (<i>мішани́ зчепле́ння</i>) (І) 外来語 <i>gaiigo</i> + 外来語 <i>gaiigo</i> (II)	Фрі-ре e тайтер <i>furi-reita</i> : письменник-фрилансер (II, а) Фрі-ре e -ка <i>furiwa:ka</i> : вільний працівник (II, а) Фрі-ре e 研究者 <i>furi-kenkyūsha</i> дослідник-фрилансер (І, б)		

в) надзвичайно рідкісний варіант: 自由なる <i>jūyū naru</i> + назва професії	Словосполучення *синтаксична модель: Просте (двокомпонентне) словосполучення з підрядним типом зв'язку компонентів субстантивне (за головним компонентом) атрибутивне (за внутрішньосинтаксичними зв'язками)	Головний компонент: 外来語 <i>gaiyōgo</i> іншомовного походження (а) 漢語 <i>kango</i> (китайського походження) (б) 和語 <i>wago</i> (японського походження) (звідка) (в)	自由なる 論きやく <i>jūyūnaru ronkyaku</i> вільний журналіст (б) 自由なる 船乗り <i>jūyūnaru funanori</i> вільний моряк (в)	
	інолі 自由 <i>jūyū</i> + назва професії		自由ジャーナリスト <i>jūyū jānarisuto</i> вільний журналіст (І, а) 自由労働者 <i>jūyū rōdōsha</i> вільний робочий (ІІ, б)	
2. Назва самої фриланс-професії (без уточнення フリーランスの / フリーの / フリー ~, <i>furīransu no / furī no / furī ~</i> тощо)	Прості слова (І); Похідні слова (утворені шляхом афікації) (ІІ); Складні слова (композиції) (ІІІ) Морфологічний спосіб словотвору: (1) словоскладання, словозчеплення з підрядним типом зв'язку (2) афікація (суфікальний спосіб)	外来語 <i>gaiyōgo</i> іншомовного походження (а) 鼠種語 <i>konshugo</i> гібридні / змішаного типу (б) рідше – 漢語 <i>kango</i> (китайського походження) (в)	Webデザイナー <i>Web dezainā</i> (веб-дизайнер) (ІІІ, 1, б), Webライター <i>Web raitā</i> (розробник веб-контенту) (ІІІ, 1, а), プログラマー <i>programatā</i> (програміст) (І, а), フォトグラファー <i>photogafā</i> (фотограф) (І, а), ネットショップ運営 <i>nettooshoppu un ei</i> (менеджер інтернет-магазину) (ІІІ, 1, б), インフラエンジニア <i>infura enjīnia</i> (інженер інфраструктури) (ІІІ, 1, а), システムエンジニア <i>shisutemu enjīnia</i> (системний інженер) (ІІІ, 1, а), データアナリスト <i>dēta anarisuto</i> (спеціаліст з аналізу даних) (ІІІ, 1, а), 動画編集 <i>dōga henshū</i> (редактор відеоконтенту) (ІІІ, 1, в), ITコンサルタント (IT-консультант) (ІІІ, 1, б), 配信者 <i>haishinsha</i> (дистрибутор) (І, 2, в), ブログガー <i>bloggā</i> (блогер) (І, а), アフリーエーター <i>afrietta</i> (компаньйон) (І, а), 占い師 <i>uranaishi</i> (ворожка) (І, 2, б)	Критерій: <i>новизна</i> Власне фриланс-професії

⁸ (“What is the translation of “freelancer” in Japanese”; How to say freelance in Japanese).

Прокоментуємо детальніше підпункти **1.б** і **1.в**, оскільки вони, на перший погляд, являють собою синонімічні варіації, тож важливо з'ясувати нюанси значень синонімічних понять フリーの / フリー *furī no / furī* і 自由な *jiyūna* (та його дещо застарілого варіанта 自由なる *jiyū naru*⁹). На відміну від японського терміна 「自由」 *jiyū*, англійський термін *free* та його японський відповідник 「フリー」 *furī* тлумачаться як “не бути зв’язаним чим..., бути вільним від чого”, і тут наголошується на **зовнішніх** чинниках (час, місце, соціальний тиск, умовності, формальності тощо). З іншого боку, ієрогліфи, що формують поняття 「自由」 *jiyū*, тлумачаться як 「自らに、自ずからに、由来する」¹⁰ *mizukara ni, onozukara ni yurai suru* (досл. з яп. “брати початок у собі”), де 「自ら」 *mizukara* означає “з **середини себе**” (自分の内面から *jibun no naimen kara*), а 「おのずから」 / *onozukara* має значення “віддавшись провидінню / волею провидіння”, “не користуючись допомогою кого / чого”, тобто таким чином цю “свободу” (「自由」 *jiyū*) не можна тлумачити як “звільнення / позбавлення” від чогось, оскільки вона бере свій початок **всередині** (内側に由来する *uchigawa ni yuraisuru*), обумовлена внутрішніми чинниками. Тому свобода 「自由」 *jiyū* більше співвідноситься з тлумаченням “спонтанність, безпосередність” (自発性 *jihassei* / みずからの心に由来する状態 *mizukara ni yuraisuru jōtai*) (河面, 2017; “「フリー」”). Сказане корелює з буддійською інтерпретацією цього терміна, згідно з якою “свобода” (「自由」 *jiyū*) полягала у важливості самоствердження, яке також можна розтлумачити фразою 「自らに由る」 *mizukara ni yoru* (“спиратися на себе”) / 「自らに由る」自己確立” *mizukara ni yoru*” *jiko kakuritsu*, що вказувало на власний спосіб буття, а не на зовнішні чинники (“仏教における「自由」の意味は?”, 2023).

Також, спираючись на тлумачення “Великого тлумачного словника японської мови”, бачимо, що 「自由」 *jiyū*¹¹ – це “дії за покликом душі / серця” (自分の心のままに行動できる状態 *jibun no kokoro no tama ni kōdō dekiru jōtai*) (“「自由」: 日本語大辞典から”]. Отже, стосовно фрилансу термін 「フリー」 *furī* є більш точним та відповідним, оскільки йдеться про свободу від саме **зовнішніх** зобов’язань. З цієї причини японський відповідник терміна “фриланс” 自由業 *jiyūgyō*, що містить у собі поняття 「自由」 *jiyū*, можна розглядати та тлумачити з погляду останнього, тобто дослівним перекладом цього поняття є “робота за покликом серця” (оскільки 「自由」 *jiyū* – свобода **внутрішня**). Таким чином, поняття 「自由」 *jiyū* та 「フリー」 *furī* можна зіставити відповідно до японського принципу 「内」 *uchi* “своє” – 「外」 *soto* “чуже”, однак інтерпретувати 「内」 *uchi* як “внутрішні чинники” (що корелює з 「自由」 *jiyū*), а 「外」 *soto* – як “зовнішні чинники” (“(フリー *furī*)). До того ж, поняття フリー *furī*, яке за змістом корелює з принципом 「外」 *soto* (чуже / зовнішнє), записується абеткою катаканаю, що також є оприявленням цього принципу на лінгвістичному рівні.

Стосовно п. 2, зазначені професії – це переважно професії сучасності і їхній зміст дозволяє працювати у вільному режимі, тому ми припускаємо, що в цьому випадку назва такої професії уточнення “フリーランスの / フリーの / フリー~”

⁹ Лексема 自由なる *jiyū naru* має таке стилістичне навантаження: у поєднанні з назвою професії остання не сприйматиметься як сучасна або таке словосполучення може розцінюватися як літературне.

¹⁰ Як зазначає японський дослідник Б. Кімура, ще стародавні японці використовували ієрогліф 「自」, етимологія якого пов’язана з двома ідеями: а) природне походження речей та явищ (що передавалося словом *onozukara*); б) дії / акти тощо певної особи, які залежать від її волі (що передавалося словом *mizukara*) (Кімура, 2003, с. 39–40).

¹¹ Зауважимо, що у деяких словниках одним з тлумачень терміна 「自由」 *jiyū* виступає також “незв’язаність” суспільною думкою, соціальним становищем”, тобто **зовнішніми** чинниками, проте у терміна 「フリー」 *furī* це тлумачення є першочерговим.

furīransu no / furī no / furī ~ не потребує, оскільки цей аспект є нібито вже закладеним у значення. З цієї причини зазначене уточнення здебільшого є маркером відносної новизни / осучасненості професій, що існували протягом певного часу. Ураховуючи те, що і явище фрилансу, і згадані професії з'явилися та розвинулися в останні декілька десятиліть (що вважаються періодом сучасної глобалізації, основною рисою якої є розвиток технологій та інтернету зокрема, тобто відбувався їхній паралельний розвиток), ми припускаємо, що цей нюанс “вкарбувався” в значення цих назв професій. Тим більше, що багато із цих професій пов'язані з інтернетом чи технологіями (наприклад, галузь програмування або робота в інтернет-просторі). Таким чином, сама професія сприймається як фриланс-професія без необхідності уточнення цього.

Цікавим є також те, що фриланс-професії, зокрема вказані вище, пропонують на сайтах за критеріями: ***для тих, хто не має досвіду** (Webライター *Web raitā* розробник вебконтенту, プログラマー *puroguramā* програміст, フォトグラファー *fotogurafā* фотограф, ネットショップ運営 *nettoshoppu un'ei* менеджер інтернет-магазину тощо); ***для тих, у кого є певний досвід** (インフラエンジニア *infura enjinia* інженер інфраструктури, アプリケーションエンジニア *apurike:shon enjinia* інженер технічної підтримки, Webマーケター *Web masutā* вебмайстер, 動画編集 *dōga henshū* редактор відео тощо); ***фриланс-професії, що підходять для жінок** (ブローガー *burogā* блогер, アフィリエイト *afirieitā* компаньйон, 配信者 *haishinsha* дистриб'ютор, 占い師 *uranaishi* ворожка тощо) (フリーランスの代表的な仕事は?). Як видно, ці професії вказано без уточнення, оскільки вони здебільшого належать до сучасних галузей, у яких можлива вільна зайнятість.

Торкнемось питання сприйняття “катаканних” професій. Поділ на **професії, які набули рис фрилансу** (フリーランス化できた職種 *furīransuka dekita shokushu*) і **власне фриланс-професії**, який ми наводили в таблиці вище, можна вважати одним з аспектів їхнього узагальненого сприйняття.

Уважається, що останнім часом катакана має потужний вплив. Як і в епоху Мейджі, це здебільшого пов'язується з підкресленням новизни, однак у тих випадках, коли звичне найменування професії замінюють запозиченим, змінюється і її сприйняття: так, з японськими найменуваннями (китайського походження) асоціюються “відповідальність” (責任の重さ *sekinin no omosa*) та “серйозність, складність” (大変さ *taihensa*), а з “катаканними” — “вартість виконання” (やりがい *yarigai*) та “привабливість” (格好よさ *kakkōyosa*). Приміром, 介護支援専門家 *kaigoshien senmonka* (доглядальник / доглядальниця) отримав сучасний відповідник ケアマネージャー *kea manējā* (менеджер з медичного обслуговування). Окрім того, з'являється дедалі більше нових “катаканних” професій, які не мають японських відповідників (китайського походження) — トータルライフアドバイザー *tōtaru raifu adobaizā* консультант з усіх питань, イメージコンサルタント *imēji konsarutanto* імідж-консультант, マナーインストラクター *manā insutorakutā* інструктор з етикету тощо. Тому в Японії навіть існують видання, де опублікований список “катаканних” професій. Так, видання Японського інституту політики зайнятості та трудового навчання (The Japan Institute for Labour Policy and Training (JILPT)) містить кілька сотень таких професій (片仮名職業名 五十音別索引表, 2008). Останнім часом вважається, що чим новішою є “катаканна” професія, тим вона достойніша, і чим менше людей зайняті в ній, тим вона привабливіша (齋藤, 2015). Однак ця ситуація має й інший бік.

Звернемо увагу на те, що “катаканні” професії, їхня термінологія (особливо те, що з'явилося у ХХІ ст.), є сферою, що більш зрозуміла молодому поколінню. У цьому

контексті цікаво відзначити вислів カタカナ「難解職種」*katakana nankai shokushu*, що означає “”катаканні” професії, зміст яких важко зрозуміти” — йдеться про сучасні професії (SV (スーパーバイザー/ *sūpābaizā*) супервайзер, MD (マーチャンダイザー/ *māchandaizā*) мерчендайзер тощо), зміст яких описується на спеціальних сайтах (カタカナ「難解職種」の仕事の中身). Цікавим є те, що деякі професії в письмовому варіанті являють собою аббревіатури, що записані латиницею, і це ще більше привертає увагу та вказує на їхнє іноземне походження.

Стосовно труднощів їх сприйняття, йдеться передовсім про людей похилого віку, що проживають у регіонах. На нашу думку, таке явище має місце через те, що в регіонах є місцевість із меншим ступенем урбанізації, і спосіб життя, оточення та види робіт у згаданій місцевості не пов’язані з галузями новітніх “катаканних” професій. З цієї причини трапляються випадки, коли люди старшого покоління надають перевагу неіншомовним назвам сучасних професій. Наприклад, японськомовні замітники: 保険 • 金融屋さん *hoken • kin’yūya-san* для ファイナンシャルプランナー *fainansharu purannā* (фінансист-плановик), 印刷屋さん *insatsuya-san*, 絵描きさん *egaki-san* — для グラフィックデザイナー *gurafikku dezainā* (графічний дизайнер), 家具屋さん *kaguya-san*, 家具装飾屋さん *kagusoushoku-san* — для インテリアコーディネーター *interia kōdinētā* (координатор дизайн-проекту; дизайнер інтер’єру), 電算屋さん *densan’ya-san* — для SE (системний інженер) тощо, які здаються легшими (логічнішими) для розуміння для людей старшого покоління (カタカナ職業の呼び方, 2011). Однак у цій ситуації спостерігається дихотомія 「内」 *uchi* — 「外」 *soto*: “старе / традиційне” (слово японського / китайського походження, що записано ієрогліфами) — “нове / сучасне” (слово іншомовного походження, що записано катаканною), що може впливати на правильне сприйняття цих професій. Наприклад, якщо вживати 絵描きさん *egaki-san* замість グラフィックデザイナー *gurafikku dezainā*, то передовсім цей термін буде асоціюватися з “художником”, який малює картини традиційним способом. Тож ці пари слів можна розглядати як синоніми за такими критеріями, як семантико-стилістичний та етимологічний. Відповідно до першого критерію, ці пари слів через їхню стильову відмінність можна класифікувати як стилістичні синоніми, що є синонімами в мові як системі, на відміну від абсолютних синонімів, які є синонімами у мові і мовленні. Відповідно до другого критерію, важливо зауважити, що, по-перше, достатньо часто такі синоніми розрізняються сферами вживання (наприклад, лексемам японського походження *ваго* та іншомовного походження *гайрайго* надають перевагу в усному мовленні порівняно з синонімічними до них лексемами китайського походження *канго*); по-друге, ці синоніми можуть мати деякі семантичні відмінності, адже слова японського походження *ваго* та китайського походження *канго* мають ширше значення, ніж їхні синоніми іншомовного походження (гайрайго) (Комісаров & Комарницька, 2012а, с. 162-163). Як видно, і перший, і другий критерії вказують на нюанси лексичного значення слова, що ми намагалися показати вище на прикладах, які зокрема стосуються сприйняття професії, що може відображатися як іншомовною лексичною одиницею (外来語 *gairaigo*), так і японською / китайською (和語 *wago* / 漢語 *kango*). Тенденції вживання зазначених лексичних одиниць, що беруть участь у номінації професій галузі фрилансу, можна відстежити у Табл. I. — перше місце посідають лексеми іншомовного походження (外来語 *gairaigo*), що свідчить про потужний вплив процесів глобалізації та інтернаціоналізації на японську мову.

Таким чином, результати нашого дослідження можна представити у вигляді таблиці, що ілюструє взаємозв’язок вказаних нижче понять:

1. Принцип 「外」 *soto* як наріжна категорія (основа):

а) екстралінгвістичний аспект:

*первинні риси: “зовнішнє” / “чуже” / “нове”:

**асоціації з *новизною, модернізацією, вишуканістю* (друга половина XIX ст.)

*сучасні риси: “сучасне” (на протигагу “традиційному”):

**асоціації з *інтернаціоналізацією, глобалізацією* (друга половина XX ст. – початок XIX ст.);

б) лінгвістичний аспект:

катакана – лінгвістичний вияв принципу 「外」 *soto* (на позначення іншомовних слів)

2. Катакана:

• **лінгвістичний** вияв (на позначення іншомовних слів);

• **екстралінгвістичний** аспект:

асоціації з новизною, модернізацією, вишуканістю (запозичена лексика загалом; має такі риси, як “інтернаціональність” (国際性 *kokusaisei*), “новизна” (新しさ *atarashisa*), “різкість” / “гострота” (シャープさ *shāpusa*));

асоціації з інтернаціоналізацією, глобалізацією (оприявлюється у таких рисах, як “інтернаціональність” (国際性 *kokusaisei*), “новизна” (新しさ *atarashisa*), а також: “безхарактерність” / “невиразність” (無機質性 *mukishitsusei*), “тенденція до невизначеності” (「非特定化」 *hitokuteika*) та “деідентифікація” / “деспецифікація” (「脱特定化」 *datsutokuteika*) (за Х. Хаяші) – особливо в галузі називання сучасних підприємств);

***риса**: “*вартий виконання*” (やりがいがある *yarigai ga aru*), “*привабливий*” (格好良さ *kakkōyosa*) (про “катаканні” професії);

- *візуальне виділення інформації*

3. フリーランス *furīransu* (“ФРИЛАНС”) як об’єднання лінгвістичного та екстралінгвістичного аспектів у японському контексті:

• “нове”, “сучасне” (лінгвістичний аспект (записується **катаканою**));

• “нове”, “зовнішнє”, “сучасне”, “модернізоване” (екстралінгвістичний аспект):

– “свобода від зовнішніх зобов’язань” (「フリー」 *furī*);

– пов’язано з процесами **інтернаціоналізації та глобалізації** останньої чверті XX ст.

– акцентуація на 「自分」 *jibun* (я, сам) як підкреслення **особистого** і вияв **індивідуалізму** (тобто відходження від “традиційного” – колективістської культури, що була традиційною в Японії).

Сказане вище можна продемонструвати у вигляді схеми, що репрезентує еволюцію розвитку принципу 「外」 *soto* в певній хронології і представляє сферу фрилансу в Японії як одну з його проявів / форм, хоча, як показує наша розвідка, він має різноманітні прояви, що допомагає висвітленню поняття “фриланс” у японському контексті не лише в лінгвістичному, а й у екстралінгвістичному (соціально-філософському) ракурсах.

ПРИНЦИП 「外」 *soto* (“зовнішнє” / “чуже” / “нове” / “сучасне”) → **КАТАКАНА** (іншомовні запозичення, назви: *початок XVIII ст. (перші спроби); *друга половина XIX ст. ~ (масштабно)) → **ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ / ГЛОБАЛІЗАЦІЯ** (друга половина XX ст. – початок XXI ст.) → 「フリーランス」 *furīransu* (галузь “ФРИЛАНСУ” в Японії: друга половина 90-х рр. XX ст. ~) → 「自分」 *jibun* (концепт “Я”, “САМ”) → **ІНДІВІДУАЛІЗМ** (як прояв концепту 「自分」 *jibun* та протилежність 「内」 *uchi* – “ТРАДИЦІЙНОМУ” (колективізму))

Висновки. У ході нашого дослідження ми виявили взаємозв'язок процесів сучасної глобалізації, “катаканних” професій і “фрилансу” як такого (адже загалом можна сказати, що ці три явища розвивалися паралельно – приблизно з 70-х рр. ХХ ст.) та показали особливості останнього на прикладі Японії (починаючи з періоду появи фрилансу в Японії у 90-х роках ХХ ст.), спираючись на японський традиційний принцип 「内」 *uchi* (“своє / старе / традиційне”) – 「外」 *soto* (“чуже / нове / сучасне”), що має як лінгвістичний (абетка катакана, яка корелює з 「外」 *soto* і є символом модернізації, інтернаціоналізації, глобалізації та уособленням нового, сучасного, чужого (іноземного)), так і екстралінгвістичний прояви (на прикладах значень деяких понять, насамперед таких, як 「自由」 *jiyū* і 「フリー」 *furī*). Було з'ясовано, що при називанні професій сфери фрилансу японською мовою коректно вживати термін 「フリー」 *furī* (що позначає свободу від зовнішніх чинників), а не 「自由」 *jiyū* (що позначає внутрішню свободу / волю), хоча обидва поняття на лінгвістичному (семантичному) рівні є взаємопов'язаними ієрогліфом 「自」 *ji*, який водночас виступає як складник концептів 「自分」 *jibun* (що співвідноситься з 「フリー」 *furī* як прояв культури індивідуалізму та є “призмою”, крізь яку тлумачиться цей концепт) та 「自ら」 *mizukara* (що співвідноситься з 「自由」 *jiyū* як прояв внутрішньої свободи), проте на екстралінгвістичному рівні вони є протилежними – як уособлення 「内」 *uchi* (“**внутрішня** свобода” 「自由」 *jiyū*) – 「外」 *soto* (「フリー」 *furī* як “свобода від **зовнішніх** чинників”). Також було продемонстровано, що сучасні інтернаціоналізаційні та глобалізаційні процеси сприяли певній еволюції екстралінгвістичного аспекту катакани, а саме йдеться про появу таких рис, як безхарактерність / невиразність (「無機質性」 *mukishitsusei*), “тенденція до невизначеності” (「非特定化」 *hitokuteika*) та “деідентифікація” / “деспецифікація” (「脱特定化」 *datsutokuteika*) (за Х. Хаяші), що особливо яскраво виявляється в називанні сучасних підприємств – як відповідь на виклик цих процесів. Розглянувши катакану крізь призму принципу 「外」 *soto*, можемо констатувати, що останній таким чином набув додаткових, сучасних рис. Оскільки більшість професій у японській галузі фрилансу являють собою так звані “катаканні” професії, ми виявили, що причини цього феномена мають також екстралінгвістичний характер, адже і на сучасному етапі це пов'язано зі сприйняттям японцями поняття як такого, що містить у собі новизну, є привабливим і являє собою ознаку процесу модернізації в суспільстві, і навіть за наявності відповідника японського / китайського походження перевага надається першому.

Розглянувши питання лінгвістичних особливостей у галузі фрилансу в Японії, ми визначили критерії, за допомогою яких розробили класифікацію способів називання професій цієї галузі. Подані нами класифікації допомагають систематизувати способи номінації професій у галузі фрилансу в Японії, а також показують чіткий взаємозв'язок лінгвістичного й екстралінгвістичного чинників. До того ж, важливим аспектом цього дослідження було показати зміни в способі мислення японців стосовно способу виконання роботи, що відбулося в низці сучасних висловів, які являють собою новотвори, з одного боку, а з іншого – фрази, які формують терміносистему японської сфери фрилансу. Таким чином, наше дослідження стало спробою висвітлити зазначений феномен як із соціально-філософського, так і з лінгвістичного боку та показати взаємозв'язок цих аспектів.

Перспективним вважаємо дослідження особливостей процесів номінації професій галузі фрилансу в зіставному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

- Бондаревська, К., & Криша, В. (2017). Нетрадиційні форми зайнятості населення та їх розвиток. *Молодий вчений*, 11 (51), 1107–1111.
- Герасименко, П. (2009). Глобалізація як феномен сучасності. Економічна правда. <https://www.epravda.com.ua/publications/2009/09/2/205852/>
- Григун, Ю. О. (2010). Проблема "Іншого" в японській системі суспільної організації та міжкультурної комунікації. *Практична філософія*, 2010, 1 (35), 94–100.
- Історія фрілансу: від ідеї до повноцінної професії. (2019, 28 лютого). *Blog for freelancers and remote workers*. <https://templancer.com/uk/interesting/istoriya-frilansu-vid-ideyi-do-povnoczinnoyi-profesiyi> ("Історія фрілансу: від ідеї до повноцінної професії", 2019)
- Кімура, Б. (2003). Особистість у контексті людських взаємин (особистість як уособлення міжлюдських взаємин) 自. У Е. Хамагуті (Ред.), *Що таке японська модель: переваги та вади в добу глобалізації* (с. 36–46). Вид. дім "Києво-Могилянська академія".
- Комарницька, Т., & Комісаров, К. (2012a). *Сучасна японська літературна мова: теоретичний курс*. Т.1. Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Комарницька, Т., & Комісаров, К. (2012b). *Сучасна японська літературна мова: теоретичний курс*. Т. 2. Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Комісаров, К. Ю. (2023). Японська мова в епоху глобалізації: сучасний стан та перспективи. *Global Society in Formation of New Security System and World Order, Dnipro*, 27–28 липня 2023, 200–203.
- Ніколаєнко, Г. (2020). Концепт "глокалізація" та основні сучасні тенденції лінгвокультурного простору. *Діалог. Медіастудії*, 26, 114–128.
- Пирогов, В. Л. (2018). Дериватизація базової словотворчої моделі "свій – чужий" в японській мові з погляду історичної динаміки японського письма: діахронічний та синхронічний аспекти. *Studia Linguistica, Vol. 12*, 98–110.
- Фріланс. У Портал української мови та культури СЛОВНИК. ua. <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=фріланс>
- Шейко, В. М. (2001). *Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX – початок XXI ст.)* Т.1. Основа.
- Dishman, L. (2019, 16 квітня). *The future of work. No, remote work isn't a "new" perk, it's been around for about 1.4 million years*. <https://www.fastcompany.com/90330393/the-surprising-history-of-working-from-home>
- Freelance. У *Cambridge Dictionary*. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/freelance>
- Gulivets, N.O. (2011). Language policy and globalization. *Studia Linguistica*, 5, 369–372.
- Hayashi, H. (2006). A Study of the written forms of Japanese company names (part 2). 国際研究論叢, 19 (2), 115–127.
- Horikawa, N. (2012). *English Loan Words in Japanese: Exploring Comprehension and Register*. [Thesis, Portland State University]. <https://doi.org/10.15760/etd.913>
- How to say freelance in Japanese*. <https://www.wordhippo.com/what-is/the/japanese-word-for-2e048910a8c617d70ccac9d60cca84c77a960c09.html>
- Mizuta, A. (2009). The Unchanged Images of English in Changing Japan: From Modernization to Globalization. *Intercultural Communication Studies*, 18 (2), 38–53.
- Oka, K. K. (2018). 「フリーランス・ギグ市場」. 「Works University 米国の人材ビジネス (HR Business Overview in the US) 062018.38」, 1–8. https://www.works-i.com/research/university_business/item/wu_us2018_06.pdf

- Ota, N. (2001). *Impact of globalization on Japanese language and culture*. <http://tsuge.arts.yorku.ca/japanese/ejlt/globalization.pdf>
- Shibata, H. (2020). "Work-Style Reforms" and Transformation of Freelance Work Style. 専修人間科学論集 社会学篇, 10 (2), 43–64.
- The history of telecommuting (2016, 14 січня). *Allied News Blog*. <https://www.alliedtelecom.net/the-history-of-telecommuting/>
- The Surprising History of "Freelance". У *Merriam Webster Dictionary*. <https://www.merriam-webster.com/wordplay/freelance-origin-meaning>
- What is the translation of "freelancer" in Japanese. У *English-Japanese Dictionary*. <https://en.bab.la/dictionary/english-japanese/freelance>
- カタカナ職業. "カタカナン" професії. https://www2.nhk.or.jp/archives/kaisou/detail/?das_id=D0009130071_00000&category=life&year=60-70
- カタカナ職業とは？ 意味や例、特徴を解説. *Що таке "катаканні" професії? Зміст, приклади, особливості*. <https://freelifeossan.com/katakanasyokugyo/>
- カタカナ職業の呼び方(2011). Назви "катаканних" професій. <https://contents.jobcatalog.yahoo.co.jp/qa/list/1053970040>
- 片仮名職業名 五十音別索引表 (2008). Список "катаканних" професій (за алфавітним покажчиком). https://www.jil.go.jp/institute/siryo/2008/documents/048_02.pdf
- カタカナ「難解職種」の仕事の中身. *Зміст важкозрозумілих "катаканних" професій*. https://type.jp/s/kakokiji/type/0412_28.html
- 河面, 乃湊子 (2017, 1 червня). 自由とフリーは違うのです！？ Про відмінність значення концептів 「自由」 jiyū та 「フリー」 furī ("свобода"/"вільний"). *Ameblo* <テーマ: パラダイムシフト> Тема: "Зміна парадигми". <https://ameblo.jp/bonne-maturite/entry-12274560896.html>
- 木川, 行央 (2011). 一人称代名詞としての「自分」. 言語科学研究, 第17号, 39–65.
- 個人事業主とは？ 定義やメリット、開業方法・フリーランスとの違いを解説 (2023). "Индивидуальный предприниматель": визначення, переваги, як відкрити свою справу, відмінність від фрілансу. https://biz.moneyforward.com/tax_return/basic/53900/
- 齋藤, 薫 (2015, 23 квітня). カタカナ職業の憂うつ～新しいものは古くなる. *Depresivність "катаканних" професій: нове перетворюється на старе*. *Voce*. <https://i-voce.jp/feed/2668/>
- 「自由」: 日本語大辞典から / ジャパンナレッジ・オンライン辞書・事典サイト 「自由」. У 日本国語大辞典. Тлумачення "jiyū" ("свобода"). Великий тлумачний словник японської мови. <https://japanknowledge.com/introduction/keyword.html?i=115>
- 自由業とは？ 自営業やフリーランス、フリーターとの違いも解説 (2023, 21 грудня). *Що являють собою вільні професії. Відмінності між індивідуальним підприємництвом, фрилансом та тимчасовим працевлаштуванням*. <https://canaeru.usen.com/diy/p1095/#:~:text=自由業とは「時間,解釈もできるでしょう。>
- 内閣官房のフリーランス実態調査結果 (2020, травень). *Результати дослідження ситуації у галузі фрилансу, проведеного Об'єднаним комітетом у справах економічного відновлення Японії при секретаріаті Кабінету міністрів Японії*. <https://blog.freelance-jp.org/20200524-9247/>

- Bondarevska, K. & Krysha, V. (2017). Netradytsiini formy zainiatosti naselennia ta yikh rozvytok. *Molodyi vchenyi*. 11(51), 1107–1111. (in Ukrainian)
- Herasymenko, P. (2009). *Hlobalizatsiia yak fenomen suchasnosti*. Ekonomichna pravda. <https://www.epravda.com.ua/publications/2009/09/2/205852/> (in Ukrainian)
- Hrykun, Yu. O. (2010). Problema "Inshoho" v yaponskii systemi suspilnoi orhanizatsii ta mizhkulturnoi komunikatsii. *Praktychna filosofia*. 1(35), 94–100. (in Ukrainian)
- Istoriia frilansu: vid idei do povnotsinnoi profesii (2019, 28 liutoho). *Blog for freelancers and remote workers*. <https://templancer.com/uk/interesting/istoriya-frilansu-vid-ideyi-do-povnoczinnoyi-profesiyi> (in Ukrainian)
- Kimura, B. (2003). Osobystist u konteksti liudskykh vzaiemyn (osobystist yak uosoblennia mizhliudskykh vzaiemyn) 自. U: Khamaguti E. *Shcho take yaponska model: perevahy ta vady v dobu hlobalizatsii* (s. 36–46). Vyd. dim „KM Akademiia”. (in Ukrainian)
- Komarnytska, T. ta Komisarov, K. (2012a). *Suchasna yaponska literaturna mova: teoretychnyi kurs*. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho. T. 1. (in Ukrainian)

- Komarnytska, T. ta Komisarov, K. (2012b). *Suchasna yaponska literaturna mova: teoretychnyi kurs*. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho. T. 2. (in Ukrainian)
- Komisarov, K. Yu. (2023). Yaponska mova v epokhu hlobalizatsii: suchasnyi stan ta perspektyvy. U: *Global Society in Formation of New Security System and World Order, Dnipro*, 27–28 lytnia 2023, s. 200–203. (in Ukrainian)
- Nikolaienko, H. (2020). Kontsept “hlokalizatsiia” ta osnovni suchasni tendentsii linhvokulturnoho prostoru. *Dialoh. Mediastudii*, 26, 114–128.
- Pyrohov, V. L. (2018). Deryvatyzatsiia bazovoi slovotvorchoi modeli “svii – chuzhyi” v yaponskii movi z pohliadu istorychnoi dynamiky yaponskoho pysma: diakhronichni ta synkhronichni aspekty. *Studia Linguistica*, Vol. 12, 98–110.
- Frilans. U: *Portal ukrainskoi movy ta kultury SLOVNYK.ua*. <https://slovyk.ua/index.php?swrd=frilans> (in Ukrainian)
- Sheiko, V. M. (2001). *Kultura. Tsyvilizatsiia. Hlobalizatsiia (kinets XIX – pochatok XXI st.)* (T.1). Kharkiv: Osnova. (in Ukrainian)
- Dishman, L. (2019, 16 kvitnia). *The future of work. No, remote work isn't a “new” perk, it's been around for about 1.4 million years.* <https://www.fastcompany.com/90330393/the-surprising-history-of-working-from-home>
- Freelance. U *Cambridge Dictionary*. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/freelance>
- Gulivets, N.O. (2011). Language policy and globalization. *Studia Linguistica*. 5, 369–372.
- Hayashi, H. (2006). A Study of the written forms of Japanese company names (part 2). *Kokusai kenkyū ronsō*. 19 (2), 115–127. (in Japanese)
- Horikawa, N. (2012). *English Loan Words in Japanese: Exploring Comprehension and Register*. Thesis, Portland State University, available at: doi: 10.15760/etd.913
- How to say freelance in Japanese*. <https://www.wordhippo.com/what-is/the-japanese-word-for-2e048910a8c617d70ccac9d60cca84c77a960c09.html>
- Mizuta, A., (2009). The Unchanged Images of English in Changing Japan: From Modernization to Globalization. *Intercultural Communication Studies*. 18 (2), 38–53.
- Oka, K. K. (2018). 「Furīransu • gigu shijō」 「Works University Beikoku no jinzai bijinesu (HR Business Overview in the US) 0 6 2 0 1 8 . 3 . 8」, 1–8. https://www.works-i.com/research/university_business/item/wu_us2018_06.pdf (accessed February 9, 2024)
- Ota, N. (2001). *Impact of globalization on Japanese language and culture*, available at: <http://tsuge.arts.yorku.ca/japanese/ejlt/globalization.pdf> (accessed January 31, 2024)
- Shibata, H., (2020). Work-Style Reforms” and Transformation of Freelance Work Style. *Senshū ningen kagaku ronshū shakaigaku-hen*, 10 (2), 43–64. (in Japanese)
- The history of telecommuting (2016, 14 sichnia). *Allied News Blog*. <https://www.alliedtelecom.net/the-history-of-telecommuting/>
- The Surprising History of “Freelance”. U: *Merriam Webster Dictionary*. <https://www.merriam-webster.com/wordplay/freelance-origin-meaning>
- What is the translation of “freelancer” in Japanese. *English-Japanese Dictionary*. <https://en.bab.la/dictionary/english-japanese/freelance>
- Katakana shokugyō*. https://www2.nhk.or.jp/archives/kaisou/detail/?das_id=D0009130071_00000&category=life&year=60-70 (accessed February 1, 2024) (in Japanese)
- Katakana shokugyō to wa? Imi ya rei, tokuchō wo kaisetsu*. <https://freelifeossan.com/katakanasyokugyo/> (in Japanese)
- Katakana shokugyō no yobikata* (2011). <https://contents.jobcatalog.yahoo.co.jp/qa/list/1053970040> (in Japanese)

- Katakana shokugyōna gojūon betsu sakuinhyō* (2008). https://www.jil.go.jp/institute/siryō/2008/documents/048_02.pdf (in Japanese)
- Katakana “nankai shokushu” no shigoto no nakami*. https://type.jp/s/kakokiji/type/0412_28.html (in Japanese)
- Kawamo, Noriko (2017, 1 chervnia). Jiyū to furī wa chigau no desu!? *Ameblo* <Tēma: Paradaimu shifuto >. <https://ameblo.jp/bonne-maturite/entry-12274560896.html> (in Japanese)
- Kigawa, Yukio, (2011). Ichininshō daimeishi toshite no “jibun”. *Gengo kagaku kenkyū*, dai 17 gō, 39–65. (in Japanese)
- Kojin jigyōshu to wa? Teigi ya meritto, kaigyō hōhō • furīransu to no chigai wo kaisetsu* (2023). https://biz.moneyforward.com/tax_return/basic/53900/ (in Japanese)
- Saitō, Kaoru (2015, 23 kvitnia). Katakana shokugyō no yūtsu ~ atarashii mono wa furuku naru. *Voce*. <https://i-voce.jp/feed/2668/> (in Japanese)
- “Jiyū”: Nihongo daijiten kara Japan narejji • onrain jisho • jiten saito “jiyū”. U *Nihon kokugo daijiten*. <https://japanknowledge.com/introduction/keyword.html?i=115> (in Japanese)
- Jiyūgyō to wa? Jieigyō ya furīransu, furītā to no chigai mo kaisetsu* (2023, 21 hrudnia). [https://canaeru.usen.com/diy/p1095/#:~:text=自由業とは「時間,解釈もできるでしょう。 \(in Japanese\)](https://canaeru.usen.com/diy/p1095/#:~:text=自由業とは「時間,解釈もできるでしょう。)
- Naikaku kanbō no furī ran su jittai chōsa kekka* (2020). <https://blog.freelance-jp.org/20200524-9247/> (in Japanese)
- Nihongo no ichininshō wa ittai ikutsu aru? Soshite nande kō natta?* (2023). <https://data.wingarc.com/first-person-in-japanese-27424> (in Japanese)
- Bukkyō ni okeru “jiyū” no imi wa? (2023, 22 chervnia). *Jūshoku no nikki*. <https://zyunenzi.jp/blog/862/> (in Japanese)
- “Furī”. U *Seisenhan Nihon kokugo daijiten*. <https://kotobank.jp/search?q=フリー> (in Japanese)
- Furīransu jittai chōsa kekka. Naikaku kanbō Nihon keizai saisei sōgōjimukyoku* (2020). https://www.cas.go.jp/jp/seisaku/atarashii_sihonsyugi/freelance/dai1/siryō7.pdf (in Japanese)
- Furīransu to iu hatarakikata | meritto ya shigoto no sagashikata wa?* (2022). <https://jp.indeed.com/career-advice/finding-a-job/working-freelance> (in Japanese)
- Furīransu to iu hatarakikata ni tsuite* (2022). <https://freelance-start.com/articles/33> (in Japanese)
- Furīransu no daihyōteki na shigoto wa? Shokushurei ya anken kakutoku hōhō wo shōkai*. <https://freelance-hub.jp/column/detail/15/> (in Japanese)
- “Furīransu hakusho” no kiji ichiran. <https://blog.freelance-jp.org/tag/whitepaper/> (in Japanese)
- Furīransu wa fuesugi?* (2023). <https://ageless.co.jp/media/6210> (in Japanese)
- Yumoto, Yasutaka (2020). Gairaigo wo katakana hyōki de tōitsu shita no wa Edo jidai no gakusha Arai Hakuseki ni yoru shomotsu ga hajimari. *Japaaan magazine*. <https://mag.japaaan.com/archives/126238> (in Japanese)

Дата надходження до редакції 08.04.2024
Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Грикун Юлія Олегівна, старший викладач кафедри корейської і японської філології Київського національного лінгвістичного університету e-mail: yuliia.hrykun@knl.u.edu.ua		Сфера наукових інтересів: лексикологія, етимологія, стилістика, фразеологія японської мови
---	---	---

УДК 81'25

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024.309606>

О. П. Дейкун

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: oleksii.deikun@knlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7363-4811>

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ СУБ'ЄКТНО-ПРЕДИКАТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ЗАГОЛОВКАХ BBC NEWS УКРАЇНА

Abstract

The aim of this paper is to identify the patterns of translating English Subject-Predicate constructions in BBC News Ukraine's news headlines using constructionist methodology. Grammaticalized constructions are multi-component structures denoting generalized relations of predication, transitivity, modality, etc. As of now, one of the most prevalent types of grammaticalized constructions is considered to be Subject-Predicate constructions defined as an immediate combination of subjects, usually expressed by nouns or pronouns, and predicates of diverse semantics. The novelty of the research consists in the finding that English Subject-Predicate constructions are typically translated in the Ukrainian headlines according to the following three patterns: interpretive, perspectivational switch, and elliptical. The first of the three translation patterns – interpretive – presupposes adding versatile predicates with the semantics of previous or subsequent action as well as of consequence; participial constructions referring to physical actions; or subordinate relative clauses indicating supplementary activities of referents nudging the target readership to open the news texts and read them to the very end. According to the perspectivational switch pattern, the focus of attention usually shifts from the patient in the original to the agent in the translation or from the consequents of events to their beginnings by replacing the passive voice with the active form. In conformity with the third translation pattern – the elliptical one – English Subject-Predicate constructions of informing are rendered into Ukrainian by simplified predicative structures with a similar meaning or denote emotional reactions of referents using metonymy.

Keywords: translation pattern, English Subject-Predicate construction, headline, BBC News.

Анотація

Мета цієї статті – виокремити моделі перекладу англійськомовних суб'єктно-предикативних структур на матеріалі заголовків новинного вебсайту BBC News Україна із залученням конструкційної методології. Граматикалізовані структури – це кількокомпонентні побудови, що позначають узагальнені відношення предикативності, транзитивності, модальності тощо. Одним із найбільш численних різновидів граматикалізованих структур наразі вважають суб'єктно-предикативні конструкції. Указаний різновид побудов розуміємо як безпосереднє поєднання підметів, загалом представлених іменниками або займенниками, і присудків, які мають відмінну семантику. Встановлено, що зазвичай англійськомовні суб'єктно-предикативні конструкції перекладають в українськомовних заголовках за такими трьома моделями: інтерпретаційною, зміною перспективи, а також еліптизацією. Перша з трьох тлумачьких моделей – інтерпретаційна – передбачає залучення в перекладі різних предикатів із семантикою попередньої чи наступної дії, а також позначення наслідків; дієприслівникових структур зі значенням фізичних дій; або підрядних означальних конструкцій, які позначають додаткові дії референтів, спонукаючи цільову аудиторію звернутися до текстів новин і переглянути їх повністю. Відповідно до моделі зміни перспективи фокус уваги зазвичай зміщується з пацієнта на агента чи з наслідку на початок події через заміну дієслів у формі пасивного стану в суб'єктно-предикативних конструкціях оригіналу на активний в українському відтворенні. Згідно з третьою перекладацькою моделлю – еліптичною – відповідні англійськомовні суб'єктно-предикативні конструкції найменування інформування відтворюють українською неповними предикативними структурами з аналогічною семантикою або позначають емоційні реакції референтів із залученням метонімії.

Ключові слова: модель перекладу, англійськомовна суб'єктно-предикативна конструкція, заголовок, BBC News.

Вступ. Поточні розвідки з медіаперекладу зосереджені на вивченні тлумачення текстів різних жанрів (Pidhrushna, 2023; Zanettin, 2021), із-поміж яких особливе місце посідають заголовки (Дейкун, 2022): вони належать до мінітекстів (Halliday, 1990), які привертають та утримують увагу читачів, заохочуючи їх переглянути повідомлення повністю (Chahbane et al., 2024; Potapenko, 2021, р. 5). Однак й досі медійне перекладознавство намагається відшукати мінімальні одиниці відтворення іншомовного мовлення (Дейкун, 2022), вважаючи за такі словосполучення кілька речень (Goldberg, 2006; 2009), або **морфосинтаксичні конструкції**, тобто поєднання форми й функції/значення (Hoffmann, 2022, pp. 4–5; Kapatsinski, 2021, pp. 1–2). Укорінені в довгостроковій пам'яті людини (Croft, 2022, р. 5), конструкції практично не змінюються під час уживання в різних контекстах (Dąbrowska, 2010, с. 203). Морфосинтаксичні конструкції представлено низкою мовних одиниць (Ungerer et al., 2023, р. 1), зокрема словами (Hoffmann, 2022, р. 9), морфемами й ідіомами (Ungerer et al., 2023, pp. 11–12), а також комплексними синтаксичними структурами (Hilpert, 2021).

Найбільш поширені морфосинтаксичні конструкції – **граматикалізовані** – позначають узагальнені відношення між референтами за допомогою двох або більше слів, які належать до різних класів (Tomasello, 2000, р. 66). До граматикалізованих структур зараховуємо: суб'єктно-предикативні (пор.: англ. *Australia launches* – укр. *Австралія відправила*); модальні, представлені складеними модальними дієслівними присудками (пор.: англ. *can outwit* – укр. *може перехитрити*); транзитивні (пор.: англ. *pull billions* – укр. *виводять гроші*); та прийменникові (пор.: англ. *in Washington* – укр. *у Вашингтоні*). Крім того, до граматикалізованих побудов належать номінативні речення, які слугують за тематичні класифікатори суто на англійськомовній версії сайту (напр., *Israel-Gaza war*; *War in Ukraine*); а також підрядні частини речень із семантикою фізичних дій, емоційних станів, фізіологічних процесів тощо (пор.: англ. *Trump says he would 'encourage' Russia to attack Nato allies who do not pay their bills* – укр. *Трамп "заохочуватиме" Росію атакувати членів НАТО, які не платять "по рахунках"*, BBC 11 лют. 2024).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, безумовно, вказує на те, що значна частина з них концентрується на вивченні саме граматикалізованих конструкцій в аспектах *семантики*, передусім темпоральної (Ткачук et al., 2023); *форми*, зокрема пасивної (Ковалівська et al., 2023); взаємодії *семантики й форми*, а саме казуативних і заперечних (Шилінська et al., 2023), апозитивних (Gunawan et al., 2023; Speranza et al., 2023), інфінітивних і локативних (Schwabe et al., 2023).

Попри зацікавленість мовознавців граматикалізованими різновидами морфосинтаксичних конструкцій, значно менше уваги надається їхньому перекладові. Окремі закордонні розвідки клопочуться відтворенням англійськомовних пасивних конструкцій арабською мовою в наукових публікаціях (Al Zumor, 2021) і німецькою мовою в текстах бізнесової тематики (Bisiada, 2019); машинним перекладом англійськомовних казуативних структур мовою гінді (Ratnam, 2021); тлумаченням в'єтнамськомовних предикативних структур англійською мовою на матеріалі словникових статей (Lam, 2015), а також впливом усталених граматичних конструкцій на переклад загалом (Heilmann et al., 2023). Водночас в українському перекладознавстві відтворення конструкцій висвітлено лише в поодиноких працях: вони переймаються тлумаченням англійськомовних інфінітивних конструкцій у царинах авіації, ІТ і менеджменту (Умрихіна, 2023); перекладацькими трансформаціями англійськомовних емпатичних структур (Король et al., 2023); відтворенням англійськомовних конструкцій на позначення людей із вадами зору

в текстах новин (Danylchenko, 2019). Однак поточні дослідження – закордонні й вітчизняні – оминають відтворення англійськомовних суб'єктно-предикативних конструкцій, зокрема й українською мовою в заголовках текстів новин, для яких важливий вплив на читацьку масову аудиторію. **Суб'єктно-предикативні конструкції** – це структури, що складаються з підмета, який називає агенс чи пацієнс, і присудка, що характеризує їх предикатами на позначення дії/процесу/стану тощо (Кульбабська, 2016, с. 59-63), пор.: англ. *Russian rouble falls to 16-month low against US dollar* – укр. *Російський рубль обвалився нижче 100 за долар* (BBC 14 серп. 2023). У наведеній вище парі заголовків різними мовами задіяно дві суб'єктно-предикативні конструкції *rouble falls* – *рубль обвалився* із семантикою метафоричного падіння, де складники *rouble* – *рубль* є підметами, а *falls* – *обвалився* правлять за присудки.

Мета статті – виокремити моделі перекладу англійськомовних граматикалізованих суб'єктно-предикативних конструкцій. За матеріал розвідки слугують англійськомовні заголовки новинного сайту BBC News (<https://www.bbc.com/news>) та їхні українськомовні відповідники на вебсторінці BBC News Україна (<https://www.bbc.com/ukrainian>) за 2021–2024 роки.

Завдання статті: 1) зіставити англійськомовні заголовки з українськомовними аналогами за 2021–2024 роки; 2) виокремити граматикалізовані суб'єктно-предикативні конструкції в заголовках обома мовами; 3) порівняти суб'єктно-предикативні конструкції оригіналу з їх тлумаченнями українською мовою для виявлення перекладацьких моделей і схарактеризувати їх.

Методи дослідження. Пропонована розвідка вдається до конструкційного методу дослідження (Goldberg, 2006; Hoffmann, 2022), передбачаючи три етапи вивчення відтворення англійськомовних суб'єктно-предикативних конструкцій українською мовою: *відбірковий*, *класифікаційний* і *зіставний*.

На *відбірковому етапі* методом суцільної вибірки віднаходимо перекладені заголовки на сайті BBC News Україна (<https://www.bbc.com/ukrainian>) та їхні англійськомовні оригінали на BBC News (<https://www.bbc.com/news>). Спочатку знаходимо українськомовні заголовки, які здебільшого інформують про закордонні події, напр.: *Час, проведений за комп'ютерними іграми, не впливає на здоров'я – дослідження* (BBC Україна, 29.07.2022). Потім на англійськомовній вебсторінці BBC News відшукуємо оригінал перекладеного аналога, за потреби звертаючись до тематичної секції. У нашому випадку це *Innovation* (“Інновації”), що містить заголовок *Gaming time has no link with levels of wellbeing, study finds* (BBC News 27.07.2022). Ураховуємо дводенну різницю в датах, яка свідчить про те, що деякі англійськомовні науково-популярні/аналітичні тексти перекладають із певною затримкою через їхній значний обсяг.

За *класифікаційного етапу* у виокремлених парах заголовків віднаходимо морфосинтаксичні конструкції і встановлюємо їхній різновид, у нашому випадку – граматикалізовані суб'єктно-предикативні. У наведеному вище англійськомовному заголовку вирізняємо дві досліджувані структури *time has no link* із семантикою заперечення зв'язку і *study finds* зі значенням інформування. Відтак виявляємо, що першій суб'єктно-предикативній побудові *time has no link* відповідає українська структура *час не впливає*, а другій *study finds* – *дослідження*.

Під час *зіставного етапу* аналізу порівнюємо граматикалізовані конструкції оригіналу й відтворення задля виявлення задіяних перекладацьких моделей. Унаслідок цього зіставлення встановлюємо, що граматикалізовану суб'єктно-предикативну структуру *time has no link* відтворено частково еквівалентною українською конструкцією *час не впливає* зі зміною семантики зв'язку на казуальне

значення. З огляду на близьке значення обох конструкцій, зауважуємо використання відносної еквівалентної перекладацької моделі. Другу суб'єктно-предикативну структуру *study finds* у перекладі витлумачено еліптичною предикативною конструкцією “– дослідження”, де на випущений присудок вказує ризика. Очевидно, що в перекладі задіяно лише підмет, який називає джерело даних, а тире заступає зрозумілий із контексту присудок *виявило/показало* на позначення інформування. Відповідно таке відтворення нашої думки про застосування перекладацької еліптичної моделі з вилученням присудка.

Виклад основного матеріалу. Дослідження українського перекладу англійськомовних суб'єктно-предикативних конструкцій, задіяних у заголовках, із різною семантикою виявило використання трьох основних перекладацьких моделей: *інтерпретаційної*, *зміни перспективи*, а також *еліптизації*.

Інтерпретаційна модель розширення відповідників перекладених англійськомовних суб'єктно-предикативних конструкцій передбачає долучення до українських аналогів однієї або кількох одиниць, виражених предикатами, дієприслівниками або підрядними реченнями. Відповідно згадана модель налічує три різновиди: *предикативне розширення*, що в перекладі залучає додаткове дієслово на позначення наслідків, попередньої або наступної дії; *дієприслівникове розширення*, за якого в тлумаченні вводять однойменну конструкцію на позначення фізичної дії; *підрядне розширення*, коли у відтворенні додають субординатні означальні структури на йменування дій, незвичних для аудиторії.

Предикативне інтерпретаційне розширення відповідників англійськомовних суб'єктно-предикативних конструкцій на позначення руху залучає в тлумаченні додаткові предикати на позначення наслідків, пор.: англ. *When a Canadian weather balloon went rogue* – укр. *Як канадська повітряна куля заблукала і пережила 1000 пострілів винищувачів* (BBC 07 лют. 2023). Суб'єктно-предикативну конструкцію оригіналу *balloon went rogue* зі складеним іменним присудком витлумачено двома простими дієслівними присудками <куля> *заблукала і пережила*. Для конкретизації семантики предиката *пережила* додано конструкцію *1000 пострілів винищувачів* на позначення наслідків дії кулі. Подібним чином відтворюють суб'єктно-предикативні конструкції оригіналу на позначення попередніх дій людей і тварин. Переклад аналізованих структур оригіналу із залученням вказівки на попередню дію людини висвітлює така пара заголовків, пор.: англ. *Zelensky sacks Ukraine's commander-in-chief Valerii Zaluzhnyi* – укр. *Зеленський подякував Залужному. І потім відправив у відставку* (BBC 08 лют. 2024). Конструкцію оригіналу *Zelensky sacks* із семантикою дії відтворено розширеною побудовою *Зеленський подякував і відправив у відставку*. У її складі предикат *подякував* вказує на попередню дію Президента, щоб передати повагу до відомого українського генерала. Подібним чином у перекладі уточнюють дії тварин, пор.: англ. *Humpback whale spits out lobsterman* (BBC 12 черв. 2021) – укр. *Горбатий кит ковтнув і виплюнув американця. Той живий і здоровий* (BBC 13 черв. 2021). У наведеній парі заголовків суб'єктно-предикативну конструкцію оригіналу *whale spits out* із семантикою фізіологічної дії витлумачено розширеною аналогією структурою *кит ковтнув і виплюнув*. Відповідно останню поповнено на дієслово *ковтнув*, котре вказує на попередню дію кита і більш докладно зображає ситуацію, незвичну для українських читачів, показуючи, як людина зуміла вижити. У межах предикатного розширення перекладу залучене дієслово також може мати семантику наступної дії, пор.: англ. *Thai groom kills four at wedding, including bride* – укр. *Чоловік на весіллі вбив наречену і тещу, а сам застрелився. Чому він це зробив* (BBC 27 лист. 2023). Суб'єктно-предикативну конструкцію оригіналу *groom kills* на

позначення злочину в перекладі відтворено аналогічною структурою з тотожною семантикою *чоловік вбив*, яку розширено предикатом *застрелився*, що вказує на наступну дію, доповнюючи подію для українських читачів.

Дієприслівникове інтерпретаційне розширення відповідників суб'єктно-предикативних конструкцій оригіналу на позначення руху залучає до перекладених аналогів дієприслівникової структури, що вказують на фізичні дії, пор.: англ. *Why Henry Ford imported a Cotswold cottage to Michigan* – укр. *Як Генрі Форд перевіз з Англії цілий будинок, розібравши його на цеглу* (BBC 03 вер. 2023). Англійськомовну суб'єктно-предикативну структуру *Henry Ford imported* перекладають аналогічною конструкцією *Генрі Форд перевіз* із додаванням дієприслівникової побудови *розібравши його на цеглу*, яка інформує про фізичну дію агенса, пояснюючи українцям спосіб переміщення і змушуючи їх звернутися до тексту.

Підрядне інтерпретаційне розширення відповідників суб'єктно-предикативних структур оригіналу на позначення сприйняття або дії залучає в спонукальній частині перекладеного заголовка підрядну з'ясувальну чи означальну конструкцію, що містить додаткову інформацію, яка змушує українського читача ознайомитися з текстом, пор.: англ. *James Webb telescope image dazzles on science birthday* (BBC 12 лип. 2023) – укр. *Телескоп Джеймса Вебба на свій перший день народження показав, як утворюються зірки* (BBC 13 лип. 2023). Суб'єктно-предикативну структуру оригіналу *image dazzles* зі значенням емоційної реакції витлумачено аналогічною конструкцією *телескоп показав* із семантикою сприйняття. Однак в перекладі предикат *показав* доповнюється двома одиницями, які об'єднуються в межах підрядної з'ясувальної побудови зі значенням додаткової дії: *як утворюються зірки*. Таке залучення здійснено для того, щоб змусити українських читачів ознайомитися з текстом, який містить дані про те, що саме показує телескоп. Підрядне розширення витлумачених відповідників суб'єктно-предикативних конструкцій оригіналу на означальні структури із семантикою незвичної дії – довгого сну – висвітлено такими двома заголовками: англ. *Icelandic volcano erupts near Reykjavik* – укр. *Біля Рейк'явіка вивергається вулкан, що спав 800 років* (BBC 20 бер. 2021). Англійськомовну суб'єктно-предикативну конструкцію *volcano erupts* на позначення виверження вулкану відтворено аналогічною структурою *вивергається вулкан*, яку в перекладі розширено підрядною означальною побудовою *що спав 800 років*, щоб змусити українських читачів звернутися до тексту новини.

За моделі зміни перспективи фокус уваги читача зміщується з пацієнса на агенса чи з наслідку події на її початок унаслідок заміни форми пасивного стану дієслова, ужитої в суб'єктно-предикативних конструкціях оригіналу, на активний стан у перекладі, пор.: англ. *Mysterious medieval cemetery unearthed in Wales* – укр. *Археологи розкопали загадковий середньовічний цвинтар. Про що він розкаже* (BBC 03 січ. 2024). Суб'єктно-предикативну структуру оригіналу *cemetery unearthed* із семантикою фізичної дії, де *cemetery* постає як пацієнс унаслідок вживання дієслова *unearthed* у пасивному стані, відтворено конструкцією тієї ж семантики в активному стані *археологи розкопали (цвинтар)*. В останній побудові перспективу зображення події зміщено на агенса, позначений іменником *археологи*, позаяк українській мові більш притаманний активний стан дієслів (Гінзбург, 2014). Протилежна модель полягає в зміні перспективи з агенса в оригіналі на пацієнс у перекладі, пор.: англ. *Kew Gardens names mysterious plants and fungi new to science* (BBC 11 січ. 2024) – укр. *Раніше невідомі рослини та гриби: 10 нових видів, які назвали у ботанічному саді Кью у Лондоні* (BBC 13 січ. 2024). Англійськомовну суб'єктно-предикативну структуру *Kew Gardens names* із дієсловом *name* у

формі активного стану подано в українському перекладі підрядною означальною конструкцією (*видів*), які назвали у ботанічному саді Кью у Лондоні в пасивному стані. При цьому задля привернення уваги читачів до тексту фокус зміщено на невідомі українцям рослини й гриби, позначені лексикалізованою розширеною побудовою *10 нових видів*.

Зміна перспективи з наслідку дії на її початок полягає в зсуненні фокусу з результату дії над особою на власне її дію завдяки зміні пасивного стану дієслова оригіналу на активний у перекладі, пор.: англ. *'Mannequin' arrested after Warsaw shop burglary* – укр. *Чоловік прикинувся манекеном, щоб пограбувати магазин. Працівники не помітили різниці* (BBC 19 жовт. 2023). Суб'єктно-предикативну структуру оригіналу *'mannequin' arrested* на позначення арешту злочинця із дієсловом *arrested* у формі пасивного стану витлумачено аналогічною конструкцією активного стану *чоловік прикинувся (манекеном)*, яка зміщує перспективу на дію порушника до затримання. Схожим чином тлумачать і решту англійськомовних суб'єктно-предикативних конструкцій, що позначають наслідки дій або їхні початки, пор.: англ. *French pilot sentenced for decapitating skydiver with wing of plane* – укр. *Пілот обезголовив спортсмена в повітрі крилом літака. Як це могло статись* (BBC 22 лист. 2023). Суб'єктно-предикативну побудову оригіналу *pilot sentenced* із дієсловом *sentence* у формі пасивного стану відтворено аналогічною конструкцією *пілот обезголовив (спортсмена)*, яка зміщує фокус із покарання особи на вчинення злочину, позаяк його незвичність ефективніше приверне увагу українського загалу.

За перекладацької моделі еліптизації тлумачення англійськомовних суб'єктно-предикативних конструкцій із семантикою інформування відбувається неповними предикативними структурами з аналогічною семантикою або зі значенням емоційної реакції, що досягається завдяки метонімії. У перекладених заголовках предикативні побудови представлено підметами, які називають джерело інформування (напр., *США, дослідження, фото*; варваризмами *EU* та *NASA*), а присудки на позначення мовлення (*says, claims, reports, shows*) зрозумілі з контексту, хоч і не перекладені, про що свідчить тире.

Англійськомовні суб'єктно-предикативні конструкції на позначення інформування, вжиті у вторинній позиції привернення уваги, тобто після тематичних класифікаторів на початку заголовків оригіналу, перекладають еліптичними предикативними структурами в позиції спонування до прочитання тексту, пор.: англ. *Ukraine war: US says Iran now Russia's 'top military backer'* – укр. *Іран став головним військовим союзником Росії, і це шкодить Україні та світу – США* (BBC 10 груд. 2022). Суб'єктно-предикативну конструкцію оригіналу *US says* на позначення інформування у перекладі витлумачено еліптичною предикативною структурою <заявляє> *США*, що вказує на джерело даних у позиції спонування читача до прочитання тексту. Водночас повністю суб'єктно-предикативну конструкцію оригіналу *US says* відтворено аналогічною структурою *заявили США* лише у вступі новини, який повністю наведено далі: *Відносини Росії та Ірану потеплішали до повноцінного оборонного партнерства, заявили США*. Еліптичну перекладацьку модель застосовують для відтворення змісту документів, позначених у наступній парі заголовків англійськомовною конструкцією *images reveal* і її українським відповідником *супутникові знімки*, пор.: англ. *Ukraine war: Satellite images reveal Russian defences before major assault* – укр. *Як росіяни укріпили свої позиції перед контрнаступом ЗСУ – супутникові знімки* (BBC 22 трав. 2023). Водночас окремі англійськомовні еліптичні предикативні побудови на позначення інформування відтворюють в українському перекладі суб'єктно-предикативними структурами

з тотожною семантикою в позиції привернення уваги заголовка. Це дає підстави говорити про зворотний різновид цієї перекладацької еліптичної моделі, пор.: англ. *Polish election: Right-wing ruling party to lose majority – exit poll* – укр. *Вибори у Польщі: екзитпол дає перемогу опозиції за рекордної явки виборців* (BBC 15 жовт. 2023). Еліптичну предикативну конструкцію *<says> exit poll* на позначення інформування, вжиту в кінці англійськомовного заголовка, відтворено суб'єктно-предикативною структурою *екзитпол дає перемогу* у вторинній позиції привернення уваги перекладу.

Перекладена суб'єктно-предикативна конструкція залучає міжмовну метонімію для відтворення емоційної реакції на подію у вторинній позиції привернення уваги українського заголовка, тобто після цитати, пор.: англ. *Pregnant Russian women flying to Argentina for citizenship, officials say* – укр. *“Цілими літаками”. Аргентина незадоволена напливом вагітних росіянок в країну* (BBC 12 лют. 2023). Суб'єктно-предикативну конструкцію оригіналу *officials say*, яка позначає заяви аргентинських чиновників, у тлумаченні передана структурою *Аргентина незадоволена*. У її складі топонім *Аргентина* метонімічно вказує на аргентинських політиків і міграційних працівників, а присудок *незадоволена* зазначає їхню емоційну реакцію на описаний інцидент. Подібним чином англійськомовну суб'єктно-предикативну конструкцію *says Ukraine* на позначення заяв представників української влади перекладають побудовою *ЗСУ кажуть*, яка спирається на менш загальну міжмовну метонімію, пор.: англ. *Russian landing ship Caesar Kunikov sunk off Crimea, says Ukraine* – укр. *“Цезарь Куников”. ЗСУ кажуть, що потопили російський десантний корабель. Що про нього відомо і як реагують у Росії* (BBC 14 лют. 2024).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Англійськомовні суб'єктно-предикативні конструкції, що складаються з підметів і присудків, відтворюють українською мовою з опертям на три перекладацькі моделі: інтерпретації, зміни перспективи й еліптизації. За перекладацької моделі інтерпретації суб'єктно-предикативних конструкцій оригіналу відбувається залучення до їхніх відтворених аналогів додаткових складників, що містять предикати, дієприслівникові і підрядні означальні конструкції. Додані дієприслівникові конструкції мають семантику фізичної дії, а залучені підрядні означальні структури розкривають додаткові дії, спонукаючи читачів звернутися до тексту. Модель зміни перспективи передбачає зміщення фокусу з пацієнса на агенса чи з наслідку події на її початок або навпаки через заміну пасивного стану дієслів в англійськомовних суб'єктно-предикативних конструкціях на активний у тлумаченні. За перекладацької еліптичної моделі суб'єктно-предикативні конструкції оригіналу із семантикою інформування відтворюються еліптичними предикативними структурами аналогічного значення або залучають міжмовну метонімію під час відтворення емоційної реакції.

Перспективи подальшого дослідження полягають у виокремленні моделей перекладу нееквівалентних граматикалізованих конструкцій інших різновидів на матеріалі заголовків провідних англійськомовних новинних видань.

ЛІТЕРАТУРА

- Гінзбург, М. (2014). Про активні та пасивні конструкції в українських фахових текстах. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*, 791, 3–14.
- Дейкун, О. (2022). Моделі українського перекладу мовних засобів в англійськомовних новинних заголовках: позиція утримування уваги. *Актуальні питання іноземної філології*, 17, 20–24, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-17-3>

- Ковалівська, А. А., & Гелетка, М. Л. (2023). Специфіка перекладу пасивних конструкцій з англійської мови українською на матеріалі технічних текстів. In *The 12 th International scientific and practical conference "Innovations and prospects in modern science"*. SSPG Publish, Stockholm, Sweden, 644-648.
- Король, Л., & Ладатко, Д. (2023). Перекладацькі трансформації лексичних емпатичних конструкцій. *Grail of Science*, (34), 208-213.
- Кульбабська, О. (2016). Предикативи у простому реченні: визначення, типологія та механізми моделювання. *Граматичні студії*, 2, 59-64.
- Ткачук, Н., & Остапович, О. (2023). Парадигма форм дієслова німецької мови у світлі концепції темпоральної конструкції. *FOLIUM*, 157-163.
<https://doi.org/10.32782/fohium/2023.3.23>
- Умрихіна, А. В. (2023). Засоби перекладу інфінітивних конструкцій у технічних текстах (в галузі авіації, ІТ, менеджменту). In *The XIV International Scientific and Practical Conference "People and the world: global problems of human development"*. Prague, Czech Republic, 304-307.
- Шилінська, І. Ф., Штохман, Л. М., & Молотай, Л. А. (2023). Лексико-синтаксичні особливості перекладу науково-технічної статті. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*, 1(2), 221-225.
<https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.2.1/38>
- Bisiada, M. (2019). Translated language or edited language? A study of passive constructions in translation manuscripts and their published versions. *Across Languages and Cultures*, 20(1), 35-56.
- Chahbane, K., Chahbane, M. M., & Zrizi, H. (2024). Translation of Media Discourse: Approaches and Strategies. *International Journal of Translation and Interpretation Studies*, 4(1), 24-32.
- Croft, W. (2022). *Morphosyntax: Constructions of the World's Languages*. Cambridge University Press.
- Dąbrowska, E. (2010). *Language, mind and brain*. Edinburgh University Press.
- Danylchenko, I. (2019). Germanic Languages Verbal Representation of Blind People in English News Texts: a Constructionist Approach. *Odessa Linguistic Journal*, Issue, 14.
<https://doi.org/10.32837/olj.v0i14.806>
- Goldberg, A. (2006). *Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford University Press.
- Goldberg, A. (2009). The nature of generalization in language. *Cognitive Linguistics*. Vol. 20. No 1, 93-127.
- Gunawan, H., & Sari, P. (2023). Semantic Review on the Reformulation as the Form of Clarification in Appositional Constructions. *English Review: Journal of English Education*, 11(1), 203-210.
<https://doi.org/10.25134/erjee.v11i1.7675>
- Halliday, M. (1990). *An Introduction to Functional Grammar*. Hodder & Stoughton.
- Heilmann, A., Freiwald, J., Neumann, S., & Miljanović, Z. (2022). Analyzing the effects of entrenched grammatical constructions on translation. *Translation, Cognition & Behavior*, 5(1), 110-143.
- Hilpert, M. (2021). *Ten Lectures on Diachronic Construction Grammar*. Leiden, The Netherlands: Brill. doi: <https://doi.org/10.1163/9789004446793>
- Hoffmann, T. (2022). *Construction Grammar*. Cambridge University Press.
- Kapatsinski, V. (2021) *What Are Constructions, and What Else Is Out There? An Associationist Perspective*, 5:575242. doi: 10.3389/fcomm.2020.575242

- Lâm, Q. Đ. (2015). Translation of Vietnamese serial verb constructions (SVCs) and/or multi-verb constructions into English. *VNU Journal of Foreign Studies*, 31(4).
- Pidhrushna, O. (2023). *Media Content Translation*. UK: LAP LAMBERT Academic Publishing.
- Potapenko, S. (2021). Globalising and localising translation strategies from rhetorical perspective: Rendering English headlines into Ukrainian. *SHS Web of Conferences*. 105, 02001.
<https://doi.org/10.1051/shsconf/202110502001>
- Ratnam, J. D., Soman, K. P., Bijimol, T. K., Priya, M. G., & Premjith, B. (2021). Hybrid machine translation system for the translation of simple English prepositions and periphrastic causative constructions from English to Hindi. *Applications in Ubiquitous Computing*, 247–263.
- Schwabe, K. & Zuchewicz, K. (2023). NP+ infinitival and participial clausal constructions in German, English, Italian, Hungarian, and Polish. In *Book of Abstracts*, 155.
- Speranza, G., Pia, M., & Monti, J. (2023). Towards terminological resources tailored to the users' needs: Terminology extraction based on appositive constructions. *Digital Scholarship in the Humanities*, 38(Supplement 1), 83–92. <https://doi.org/10.1093/llc/fqad024>
- Tomasello, M. (2000). First steps toward a usage-based theory of language acquisition. *Cognitive Linguistics*. Vol. 11, №1/2, 61–82.
- Ungerer, T., & Hartmann, S. (2023). *Constructionist Approaches: Past, Present, Future*. Cambridge University Press.
- Zanettin, F. (2021). *News Media Translation*. Cambridge University Press.

REFERENCES

- Hinzburh, M. (2014). Pro aktyvni ta pasyvni konstruktsii v ukrains'kykh fakhovykh tekstakh. *Visnyk Natsionalnoho Universytetu "L'vivs'ka politekhnika"*, 791, 3–14.
- Dejkun, O. (2022). Modeli ukrains'koho perekladu movnykh zasobiv v anhlijs'komovnykh novynnykh zaholovkakh: pozytsiia utrymuvannia uvahy. Aktual'ni pytannia inozemnoi filolohii, 17, 20–24, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-17-3>
- Kovalivs'ka, A. A., & Heletka, M. L. (2023). Spetsyfika perekladu pasyvnykh konstruktsij z anhlijs'koi movy ukrains'koiu na materiali tekhnichnykh tekstiv. In *The 12 th International scientific and practical conference "Innovations and prospects in modern science"*. SSPG Publish, Stockholm, Sweden, 644–648.
- Korol', L., & Ladatko, D. (2023). Perekladats'ki transformatsii leksychnykh emfatychnykh konstruktsij. *Grail of Science*, (34), 208–213.
- Kul'babs'ka, O. (2016). Predykatemy u prostomu rechenni: vyznachennia, typolohiia ta mekhanizmy modeliuvannia. *Hramatychni studii*, 2, 59–64.
- Tkachuk, N., & Ostapovych, O. (2023). Paradyhma form diieslova nimets'koi movy u svitli kontseptsii temporal'noi konstruktsii. *FOLIUM*, 157–163.
<https://doi.org/10.32782/fohium/2023.3.23>
- Umrykhina, A. V. (2023). Zasoby perekladu infinityvnykh konstruktsij u tekhnichnykh tekstakh (v haluzi aviatsii, IT, menedzhmentu). In *The XIV International Scientific and Practical Conference "People and the world: global problems of human development"*. Prague, Czech Republic, 304–307.
- Shylins'ka I. F., Shtokhman L. M., Molotaj L. A. (2023). Leksyko-syntaksychni osoblyvosti perekladu naukovy-tekhnichnoi statii. *Vcheni zapysky Tavrijs'koho natsional'noho universytetu imeni V. I. Vernads'koho*, 1(2), 221–225.
<https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.2.1/38>

- Bisiada, M. (2019). Translated language or edited language? A study of passive constructions in translation manuscripts and their published versions. *Across Languages and Cultures*, 20(1), 35–56.
- Chahbane, K., Chahbane, M. M., & Zrizi, H. (2024). Translation of Media Discourse: Approaches and Strategies. *International Journal of Translation and Interpretation Studies*, 4(1), 24–32.
- Croft, W. (2022). *Morphosyntax: Constructions of the World's Languages*. Cambridge University Press.
- Dąbrowska, E. (2010). *Language, mind and brain*. Edinburgh University Press.
- Danylchenko, I. (2019). Germanic Languages Verbal Representation of Blind People in English News Texts: a Constructionist Approach. *Odessa Linguistic Journal*, Issue, 14. <https://doi.org/10.32837/olj.v0i14.806>
- Goldberg, A. (2006). *Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford University Press.
- Goldberg, A. (2009). The nature of generalization in language. *Cognitive Linguistics*. Vol. 20. No 1, 93–127.
- Gunawan, H., & Sari, P. (2023). Semantic Review on the Reformulation as the Form of Clarification in Appositional Constructions. *English Review: Journal of English Education*, 11(1), 203–210. <https://doi.org/10.25134/erjee.v11i1.7675>
- Halliday, M. (1990). *An Introduction to Functional Grammar*. Hodder & Stoughton.
- Heilmann, A., Freiwald, J., Neumann, S., & Miljanović, Z. (2022). Analyzing the effects of entrenched grammatical constructions on translation. *Translation, Cognition & Behavior*, 5(1), 110–143.
- Hilpert, M. (2021). *Ten Lectures on Diachronic Construction Grammar*. Leiden, The Netherlands: Brill. doi: <https://doi.org/10.1163/9789004446793>
- Hoffmann, T. (2022). *Construction Grammar*. Cambridge University Press.
- Kapatsinski, V. (2021) *What Are Constructions, and What Else Is Out There? An Associationist Perspective*, 5:575242. doi: 10.3389/fcomm.2020.575242
- Lâm, Q. Đ. (2015). Translation of Vietnamese serial verb constructions (SVCs) and/or multi-verb constructions into English. *VNU Journal of Foreign Studies*, 31(4).
- Pidhrushna, O. (2023). *Media Content Translation*. UK: LAP LAMBERT Academic Publishing.
- Potapenko, S. (2021). Globalising and localising translation strategies from rhetorical perspective: Rendering English headlines into Ukrainian. *SHS Web of Conferences*. 105, 02001. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110502001>
- Ratnam, J. D., Soman, K. P., Bijimol, T. K., Priya, M. G., & Premjith, B. (2021). Hybrid machine translation system for the translation of simple English prepositions and periphrastic causative constructions from English to Hindi. *Applications in Ubiquitous Computing*, 247–263.
- Schwabe, K. & Zuchewicz, K. (2023). NP+ infinitival and participial clausal constructions in German, English, Italian, Hungarian, and Polish. In *Book of Abstracts*, 155.
- Speranza, G., Pia, M., & Monti, J. (2023). Towards terminological resources tailored to the users' needs: Terminology extraction based on appositive constructions. *Digital Scholarship in the Humanities*, 38(Supplement 1), 83–92. <https://doi.org/10.1093/llc/fqad024>
- Tomasello, M. (2000). First steps toward a usage-based theory of language acquisition. *Cognitive Linguistics*. Vol. 11, №1/2, 61–82.

Ungerer, T., & Hartmann, S. (2023). *Constructionist Approaches: Past, Present, Future*. Cambridge University Press.

Zanettin, F. (2021). *News Media Translation*. Cambridge University Press.

Дата надходження до редакції 24.04.2024

Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Дейкун Олексій Петрович, аспірант кафедри англійської філології і філософії мови, Київський національний лінгвістичний університет e-mail: oleksii.deikun@knlu.edu.ua		Сфера наукових інтересів: медійний дискурс, медійне перекладознавство, конструкційна граматика
---	--	---

UDC 811.161.2:070:06

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024.309607>

Yu. I. Demyanchuk

Lviv State University of Life Safety, Ukraine

email: y.demianchuk@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8722-5568>

WAR LINGUISTICS AS A NEW LINGOSYNERGETIC FIELD: RESPONDING TO THE CHALLENGES OF OUR TIMES

Abstract

This study explores war linguistics as a new field in applied linguistics, reflecting the unique characteristics of linguistic representation of military art through mass media. The paper identifies potential approaches that define the substantive and informative aspects of military linguistics, converging with military discourse in an existential challenge addressed by science. Accordingly, the subject of military linguistics research includes linguistic tools of operational art theory (operations and combat actions), tactical theory (preparation and conduct of battle), and strategic theory (military management), oriented towards accurate interpretation of the military context in media coverage. The conceptual framework of war linguistics is outlined, demonstrating that all concepts function cyclically, maintaining a balance between the interrelation and interdependence of political subjects, political processes, and elements of military discourse. Drawing on the methodologies of military strategy and tactics, as well as linguistic pragmatics, the study identifies key concepts such as military communication, military discourse, military-political terminology, military-political text, and military journalism.

It is concluded that within the study of linguistic phenomena in military discourse and military journalism, the political strategies of countries, and corpus patterns, the text is a product of war linguistics and represents the pinnacle of contextual similarity in clustered paradigms in the realms of political linguistics, territory and resources, history and culture, ideology, and economic policy. In military journalism, various linguistic levels are influenced by the Russo-Ukrainian war, characterized by new trends in interpreting linguistic changes due to the numerous appearances of war-related collocations in newspaper publications.

Keywords: war linguistics, military communication, military discourse, military-political terminology, military-political text, military journalism, mass media.

Анотація

Статтю присвячено проблематиці воєнної лінгвістики, нового напрямку прикладної лінгвістики, що віддзеркалює особливості мовної репрезентації воєнного мистецтва засобами масової інформації. Виявлено потенційні підходи, які визначають змістовно-інформативну грань воєнної лінгвістики як конвергентну з воєнним дискурсом в екзистенційному виклику, на який зреагувала наука. Відповідно предметом дослідження воєнної лінгвістики є мовні засоби теорії оперативного мистецтва (операцій і бойових дій), теорії тактики (підготовка й ведення бою), теорії стратегій (управління військами), орієнтовані на правильне тлумачення воєнного контексту у висвітленні ЗМІ. Описано поняттєвий апарат воєнної лінгвістики й доведено, що всі поняття в його межах функціонують циклічно, завдяки чому зберігається баланс між взаємозв'язком і взаємозалежністю суб'єктів політики, політичних процесів й елементами воєнного дискурсу. З оперттям на методологію воєнної стратегії і тактики та лінгвістичної прагматики виокремлено такі поняття, як: воєнна комунікація, воєнний дискурс, воєнно-політична термінологія, воєнно-політичний текст, воєнна публіцистика.

Здійснено узагальнення, що в межах дослідження мовних феноменів воєнного дискурсу та воєнної публіцистики, політичної стратегії країн і корпусних закономірностей текст є продуктом воєнної лінгвістики і вершиною контекстуальної подібності кластерних парадигм у площині політичної лінгвістики, території і ресурсів, історії та культури, ідеології, економічної політики. У воєнній публіцистиці різні мовні рівні перебувають під впливом російсько-української війни, що характеризується новими тенденціями в тлумаченні мовних змін, спричинених численною з'явою *war-related collocations* у газетних виданнях.

Ключові слова: воєнна лінгвістика, воєнна комунікація, воєнний дискурс, воєнно-політична термінологія, воєнно-політичний текст, воєнна публіцистика, засоби масової інформації.

Introduction. In contemporary academic circles, the Russo-Ukrainian war is increasingly viewed as a socio-political process characterized, on the one hand, by Ukrainians' struggle to preserve their state, sovereignty, and resources. On the other hand, Russia is striving for territorial redistribution and formation of a new world order, leveraging its strategic successes in previous conflicts.

To maintain psychological resilience among the population, authorities intentionally obscure certain facts or reinterpret the truth of events. As noted by Taugerbeck in "Military Euphemisms in Media Coverage – Euphemisms in Special Contexts of War Reporting", for many years, scholars have developed methods for constructing complex military euphemisms to facilitate social discourse. These euphemisms serve to soften the impact of taboo topics that could potentially cause offense and social disapproval, as well as to conceal unpleasant or alarming ideas. According to the scholar, these euphemisms diminish the degree of violence, objectify the enemy, as well as the methods of warfare, and may lead to social ambivalence, forming a distinctive code that distorts reality (Taugerbeck, 2013). Consequently, Hamziuk (2022) argues about the technology of manipulating the consciousness of recipients, altering the meanings of words and concepts in the media space in conditions of hybrid warfare. In her scientific paper, the researcher also notes that after February 24, 2022, there has been a reshaping of German language official discourse in the media from ambiguity to condemnation of the Russo-Ukrainian war.

Considering the fact that negative connotations are increasingly being excluded from the press and replaced with neutral language, it is pertinent to investigate the phenomena of war linguistics, as only through language can we reveal virtual discursive reality.

With this understanding, we believe it is appropriate to question the role of the media in collaboration with governments that conceal their actions and goals under euphemisms. To demonstrate the phenomenon of war linguistics, within which war and fragments of reality based on it are presented without interpretations, rather than from a favorable position for the ruling elite, it is necessary to examine all terms that influence accurate understanding of the military context in media coverage over the past three years.

Literature review. Special attention among scholars and journalists has been focused on researching the state information policies of countries involved in military conflicts, particularly wars. For instance, Gruber reveals the discursive practice of criticism undertaken by two prominent public intellectuals, Jürgen Habermas and Timothy Snyder, regarding the German government's hesitancy in providing arms to Ukraine during the initial phase of the Russian territorial war in 2022 (Gruber, 2024). The researcher illustrates how both Habermas and Snyder shift their topics at the meso- and macro-levels in their texts to substantiate their arguments.

Building on the ideas of their predecessors, Martikainen and Sakki (2024) explore visual rhetorical analysis in the work titled "Visual Humanization of Refugees: A Visual Rhetorical Analysis of Media Discourse on the War in Ukraine". They employ visual rhetorical analysis to study the rhetorical strategies used in the journalistic publications of Finland's leading national newspaper from February 25 to May 31, 2022. Their data set comprised 465 images, from which they constructed four visual rhetorical strategies: maternalizing, fragile, agonizing, and activating. Additionally, they identified four subject positions for Ukrainian refugees: vulnerable victims, innocent victims, suffering Ukrainians, and persistent/resilient Ukrainians. The researchers found that all these rhetorical strategies implicitly conveyed a subject position portraying Russia as the perpetrator of evil (ibid.).

In their meticulous scholarly investigation utilizing content analysis and frame analysis, Selvarajah and Lorenzo (2023) established a functional relationship between

the application of international law by the International Criminal Court and international press coverage concerning Russia's war against Ukraine. Their research revealed that these reports prompted people to consider the possibility of Russian war crimes in Ukraine (availability effect) and advocated for the accountability of Putin and his regime under international law (applicability effect). Media coverage could potentially contribute to a broader justification of realpolitik goals concerning Ukraine and Russia, underscored by humanitarian and legal concerns (ibid.).

This paper **aims** to represent the Russo-Ukrainian war and its influence on the language through the lens of war linguistics. Within the bounds of this, two **objectives** are attained: 1) to propose the new lingosynergetic field – war linguistics, 2) to discuss the Russo-Ukrainian war as a socio-political process within the framework of war linguistics.

Results and discussion. The term *war linguistics* in our study is used in two distinct ways. In a broader sense, *war linguistics* is a field within applied linguistics that emerged at the intersection of military science and linguistics. Its goal is to establish patterns of how war, as a complex socio-political phenomenon, influences the dynamics and character of language change. In a narrower sense, *war linguistics* represents a new linguistic-synergetic direction, responding to the challenges of our time by reflecting the peculiarities of the linguistic representation of military art through mass media.

Regarding the definition of the subject of war linguistics, we distinguish between two fundamentally different approaches. The first approach defines the meaningful and informative aspect of war linguistics as convergent with military discourse. This approach is implemented as a section of applied linguistics relying on the method of direct observation (in the form of extraspection) to acquire linguistic data. According to this approach, the subject of war linguistics is military discourse encompassing the totality of discursive events in a specific social space. The main factor in military discourse is the modus of war. Fundamental in this aspect is the criterion of differentiation proposed by Klymanska, Klimanska and Haletska (Klymanska et al., 2023), which forms the basis of analysis in the perspective of war linguistics. Here, it is important to note three typical recipient positions and their attitudes towards war: external observer, optimistic fatalist, and rational optimist. Their scholarly postulate asserts that in the Russo-Ukrainian war, there is a notable tendency shared between military and political discourses towards distancing, if not from the current conflict itself, then at least from reducing the intensity of suffering (ibid.).

The second approach views war linguistics as an interdisciplinary linguistic direction. The specificity of this approach lies in the existential challenge to which science responds. Within the framework of this approach, the subject of study in war linguistics encompasses the linguistic tools of operational art theory (operations and combat actions), tactical theory (preparation and conduct of battle), and strategic theory (military management), all aimed at accurate interpretation of the military context in media coverage.

Therefore, the delineation of war linguistics as a distinct field of applied linguistics aims at identifying linguistic units that represent the art of war through mass media.

Conceptual framework of war linguistics. Examining key concepts and categories used to analyze the new socio-historical and cultural environment, driven by the paradigm shift in everyday life perception triggered by wartime realities, and drawing upon methodologies of military strategy, tactics, and linguistic pragmatics, we can distinguish such concepts as *war communication*, *war discourse*, *military-political terminology*, *military-political text*, and *war journalism*.

An interesting aspect of war linguistics is observing the evolution of concepts in the language of journalistic articles as a dynamic process influenced by war, indicating new integrative tendencies in the language of mass media.

Hence, in our research, these concepts have received corresponding definitions (see below).

War communication – the process of informational influence of war on the target audience during speech acts.

War discourse – the plurality of military-political texts within a pragmlinguistic context, epitomizing socio-political and cultural-historical processes regulated by specific rules and realized in the form of war journalism.

Military-political terminology – a system of knowledge about terms of various origins relevant to military affairs, military science, and political systems and governance.

Military-political text – a structural integrity of expression, an objective space for the interconnected content of military-political terminology.

War journalism – the creative activity of journalists who investigate and summarize significant socio-political doctrines, challenges, and consequences of war.

Summarizing the above, it is appropriate to conclude that the conceptual framework of war linguistics represents not only a cohesive but also a systematic logic-military formation, where all concepts function cyclically, thereby maintaining a balance between the interrelationship and interdependence of political subjects, political processes, and elements of war discourse.

We also propose some areas within war linguistics, that include:

1. *Study of linguistic phenomena in war discourse and war journalism.* As noted by Ushchyna (2022), “Russian war discourse actively employs tactics of producing alternative facts and creating alternative reality” (p. 142). According to the scholar, this phenomenon can be highly dangerous due to its ability to influence cognitive perceptions of everyday life, altering people’s worldviews and compelling them to believe in the benefits of killings and torture.

The foundational concept of war linguistics encompasses not only reflecting the militarization of society but also aspects such as military security, military actions, war crimes, and the state of war.

A universal approach to understanding war discourse contributes to the accurate interpretation of expressions. For instance, Khraban (2021), analyzing contemporary Ukrainian non-institutional military discourse within the framework of online discourse, focuses on studying media influence in terms of *mind control*, linking complex structures of the modern (new) media landscape with the use of media and ultimately with numerous ways of influencing consciousness.

In war journalism, various linguistic levels are influenced by the Russo-Ukrainian war, characterized by new trends in interpreting linguistic changes driven by the proliferation of war-related collocations in newspaper publications. In this field, we propose studying war-related collocations as units of the military-political terminological system, thereby defining their linguistic potential, which constitutes a distinct aspect of textual intellectual analysis. Also within this sphere is the study of various data from newspaper publications, which are capable of influencing the formation of these linguistic constructions and defining variable statistical models demonstrating probabilistic variations of the linguistic system models within textual dimensions.

2. *Study of the political strategy of countries.* This research area focuses on the political strategy of countries based on media analytics, revealing the political-evaluative nuances

of war linguistics and its linguistic expressions. Specifically, it has been found that both positive and negative dynamics of political decisions influence the realization of linguistic units within the system of journalistic discourse. For example, a high degree of positive political decisions in 2023 indicates effective military-political communication between Ukraine and its partners. Consequently, in 2024, negative political decisions weaken the tactical capacity of the state and strategic narratives of cooperation.

Similar studies allow identifying and explaining the prolonged neologization of collocations. It is worth noting that political strategy, operating in a multidimensional space, governs not only political participants (Ukraine, partner countries, Russia, Russia's allies) but also war linguistics (analysis of military-political communication and its new lexical-stylistic components).

As stated by Levkova (2024), tracking the qualitative renewal of vocabulary to denote new phenomena (or those previously not widely dealt with, even if they refer to something existing with an established name), which enhances expression, emotional expression, and often allows distancing from negative phenomena, enables diversification of the synonymic range in wartime language. Thus, new military-political conditions have influenced the expansion of Natural Language Processing methods aimed at finding key words used by politicians in depicting state political strategy. These linguistic phenomena are proposed to be investigated using Cortical.io software (Natural Language Processing APIs).

In Figure 1, we demonstrate extracted key words (Ukraine, Russia, invasion, Kyiv, minister, peace, European Union, border, Moscow, aid), diverse in conceptual and functional spheres but united in one cluster *full-scale invasion*.

Fig. 1. Keywords extracting (output data)

Understanding of the semantic fingerprint of the collocation *full-scale invasion* is proposed in Figure 2.

Terms located at dot 29x79 on a semantic fingerprint are *los alamos*, *nuclear-powered*, *nuclear weapons*, *nuclear non-proliferation treaty*, *nuclear*, *npt*, *north korea*, *nonproliferation*, *non-proliferation*, *non-nuclear*. They represent a collection of terms that

are associated with *full-scale invasion*. Dots that are close to one another on the grid are also close in meaning.

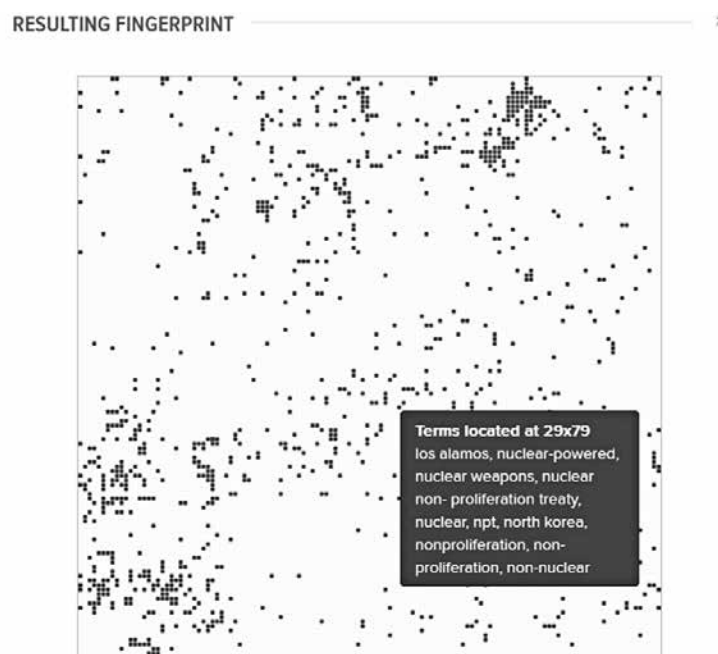

Fig. 2. Terms associated with *full-scale invasion*

3. Researching corpus regularities. Discussing journalism as a broad concept, Kharchenko points out that civic journalism differs from purely academic work and is a modern phenomenon in Ukraine's multimedia space during the Russo-Ukrainian war. The formation of a new role for journalism lies in speed and mobility, simplicity of publication and material presentation, broad audience coverage, instant feedback, live communication, crowdsourcing, diversity of perspectives, activity, and promotion. According to the scholar, during the Russo-Ukrainian war, civic journalists become accessible to a wide audience in Ukraine, both amateur and professional. The journalistic article becomes a tool for the unrestrained growth of the influence of civic journalism on shaping public opinion (Kharchenko, 2023).

Zecchinon and Standaert (2024) emphasize that today, more than ever, the flow of visual disinformation needs to be analyzed within expanded frameworks of practice and categorization of previous research into the causes of facts and disinformation. Based on five semi-structured interviews and an analysis of 48 fact-checks published from February to October 2022 in the French daily newspaper *Le Monde* in the context of the Russo-Ukrainian war, researchers concluded that most fact-checks focus on authentic images with deceptive captions rather than complex manipulations.

Therefore, in the sphere of studying corpus regularities, improving the technology of balancing the corpus of war-political texts using a corpus-driven approach appears crucial. In this regard, the trigger influencing the categorization of linguistic information and its expansion are phenomena of socio-political events that impact changes in language and accordingly reflected in the corpus. Analyzing the text as a product of war linguistics, the apex of contextual similarity cluster paradigms can include contexts of war within the realm

of political linguistics, territory and resources, history and culture, ideology, and economic policy. The affiliation of clusters to the war-political context, on the one hand, regulates their consolidation into a common lexical-semantic group, while on the other hand, determines their linguistic potential characteristic of the expression of political processes.

Concluding remarks. Thus, war linguistics is understood as a branch of applied linguistics that pertains to the study of linguistic phenomena in military discourse and war journalism, political strategies of nations, and corpus regularities research. An important feature of war linguistics is its linguistic representation of strategic, operational, and tactical arts through mass media. Consequently, war discourse, similar to mass media, participates in identifying linguistic changes influenced by war concerning socio-political groups.

The conceptual framework of war linguistics has enabled defining lexical units: *military communication* – the process of war’s informational influence on the target audience; *war discourse* – the apotheosis of socio-political and cultural-historical processes; *military-political terminology* – a system of knowledge about various terms related to military affairs, military science, and political systems and governance; *military-political text* – an objective space for the related content of military-political terminology; *war journalism* – the creative activity of journalists who investigate and summarize significant socio-political doctrines, challenges, and consequences of war.

Considering that observations on the development of concepts in the process of Natural Language Processing indicate new integration trends in the language of mass media tools, where research into political strategies of countries based on media analytics reveals political-evaluative nuances of war linguistics and its linguistic expressions.

REFERENCES

- Gruber, H. (2024). Snyder and Habermas on the war in Ukraine: a critical discourse analysis of elite media discourse in Germany. *Critical Discourse Studies*, 1–17. <https://doi.org/10.1080/17405904.2024.2331164>
- Hamziuk, M. V. (2022). Military-Political Euphemisms in Modern German-Language Mass Media. Kyiv National Linguistic University. *Series Philology*, 25 (1), 19–29. <https://doi.org/10.51423/2524-0471-2021-13-2-3>
- Kharchenko, O. (2023). Citizen journalism in Ukraine and globalozation media processes during the Russian-Ukrainian war. *Integrated communications*, 16, 63–66. <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.167>
- Khraban, T. (2021). A Discursive Approach to Modern Ukrainian Non-institutional Military Discourse. *Social Communications: Theory and Practice*, 13(2).
- Klymanska, L., Klimanska, M., & Haletska, I. (2023). The Discourse of Daily Life during the War: the 2022 Ukrainian Projection. *Journal of Education Culture and Society*, 14(1), 526–550. <https://doi.org/10.15503/jecs2023.1.526.550>
- Levkova, A. (2024). *Words of War*. <https://theukrainians.org/slova-vijny/>
- Martikainen, J., & Sakki, I. (2024). Visual humanization of refugees: A visual rhetorical analysis of media discourse on the war in Ukraine. *Br J Soc Psychol.*, 63(1), 106–130. <https://doi.org/10.1111/bjso.12669>
- Selvarajah, S., & Lorenzo, F. (2023). Media, Public Opinion, and the ICC in the Russia–Ukraine War. *Journalism and Media*, 4 (3), 760–789. <https://doi.org/10.3390/journalmedia4030048>
- Taugerbeck, S. (2013). Military Euphemisms in Media Coverage – Euphemisms in special contexts of war reporting. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.24998.63041>

Ushchyna, V. (2022). From conflict of discourses to military conflict: multimodality of identity construction in Russo-Ukrainian war discourse. *East European Journal of Psycholinguistics*.

<https://doi.org/10.29038/eejpl.2022.9.2.ush>

Zecchinon, P., & Standaert, O. (2024). The War in Ukraine Through the Prism of Visual Disinformation and the Limits of Specialized Fact-Checking. *A Case-Study at Le Monde. Digital Journalism*, 1–19.

<https://doi.org/10.1080/21670811.2024.2332609>

Дата надходження до редакції 03.06.2024

Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Дем'янчук Юлія Ігорівна, кандидат економічних наук, викладач кафедри іноземних мов та перекладознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності e-mail: y.demianchuk@gmail.com		Сфера наукових інтересів: інтелектуальний аналіз тексту, математична статистика, квантитативна- корпусна лінгвістика, переклад галузевої термінології
--	--	--

O. I. Dunieva

The Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

e-mail: olenaklymova27@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8796-1570>

CHARACTERS' POSTIRONIC SELF-REFLECTION THROUGH NEW SINCERITY PRINCIPLES: A CASE STUDY OF DONAL RYAN'S NOVEL "THE SPINNING HEART"

Abstract

This research focuses on the characteristic features of ideological and artistic trends of metamodern fiction and its stylistic features. One of the defined features of the contemporary state of literature is postirony, which is pervasive. Taking into account the ability of postirony to penetrate all spheres of matamodern society and literature in particular, the phenomenon should be considered as a transcultural concept. In the context of our research, we clarify the ontology of the concept "postirony" and its direct influence on metamodern literature. Another significant highlighted artistic trend is New Sincerity, which marks the shift from postmodernism to metamodernism. Therefore, the article identifies a number of New Sincerity principles that determine its relationship with irony, manifesting the emergence of metamodern postirony. The principle focus of the study is the stylistic realisation of postironic self-reflection through the defined principles of New Sincerity. The methodological section outlines the stylistic features of postironic portrayal of the characters through the principles of New Sincerity in the novel "The Spinning Heart" by contemporary Irish writer Donal Ryan. The stylistic analysis of the postironic self-reflection of the characters in the author's metamodern narrative based on the principles of New Sincerity and considering stylistic devices at different language levels (lexical and syntactic), shows their undeniable influence on the readers' understanding of the author's postironic and sincere narrative. This analysis demonstrates the author's refusal to use irony in depicting fictional reality, fostering a serious attitude of the reader.

Key words: metamodernism, postmodernism, postmodern irony, postirony, New Sincerity, stylistic analysis.

Анотація

Статтю присвячено дослідженню характерних рис ідейно-мистецької течії метамодернізму в стилістичній площині художньої літератури. Однією із характерних ознак сучасного стану літератури є постіронія, яка має всеосяжний характер. З огляду на здатність постіронії проникати в усі сфери метамодерного суспільства та літературу зокрема, її доцільно розглядати як транскультурне поняття. У контексті нашого дослідження з'ясовано онтологію поняття "постіронія" та її безпосередній вплив на метамодерністську літературу. Інший мистецький напрям, що перебуває у фокусі наукової розвідки, Нова Щирість як одна з визначальних рис переходу від постмодернізму до метамодернізму. У статті виокремлено низку принципів Нової Щирості, які визначають її зв'язок з іронією, стверджуючи появу метамодерністської постіронії. У центрі дослідження – стилістична реалізація постіронічної саморефлексії через окреслені принципи Нової Щирості. У практичній частині дослідження окреслено стилістичні особливості постіронічного зображення персонажів через принципи Нової Щирості в романі сучасного ірландського письменника Донала Райана "Серце на шарнірі". Стилістичний аналіз постіронічної саморефлексії персонажів у метамодерністському наративі автора на принципах Нової Щирості з урахуванням стилістичних засобів виразності різних мовних рівнів (лексичного та синтаксичного) засвідчує їхній беззаперечний вплив на розуміння читачами постіронічної та широкої авторської оповіді, демонструючи відмову автора від використання іронії в зображенні вигаданої реальності та формуючи серйозне ставлення з боку читача.

Ключові слова: метамодернізм, постмодернізм, постмодерністська іронія, постіронія, Нова Щирість, стилістичний аналіз.

Introduction. In contemporary literary criticism, numerous describe new literary tendencies, contemporary literary genres or our ironic attitude towards them. Characterized as "a collocation of cosmopolitan, transatlantic, diasporic, regional, and planetary" (James & Seshagiri, 2014), current literature is reconsidered and reconceptualized in such genres as "postironic Bildungsroman", "credulous metafiction", "relational art" (Konstantinou, 2012), "historioplasmic metafiction" (Toth, 2017), "historiographic metafiction" (Hutcheon, 2002) using such metamodern strategies as: "performatism" (theorized by Raoul Eshleman) and "dialogism" (novels by Jennifer Egan) (Azadanipour et al., 2021). As Kielkiewicz (2013) points out, "postmodernism does not have to be an exclusive philosophical framework of Postmodernity and other trends may appear, or perhaps those already implicitly existing will be conceptualized". James and Seshagiri (2014) state that "at a moment when postmodern disenchantment no longer dominates critical discourse creative practice, the central experiments and debates of twentieth-century culture have acquired new relevance to the moving horizon of contemporary literature". However, these discussions do not cover all the peculiarities of the current literary process which we experience today – a period that definitely deserves closer readings and deeper investigations.

Postmodernism has gone beyond the limits of irony as its determinant feature as Linstead and Collinson (2005) argue. "If arguments that we have moved beyond or past postmodernism can have any credence then they must surely also convince us that we have moved beyond irony as the defining modality of response of the postmodern" (ibid.). Metamodernism, as a current state of today's society, literature and art like any other ideological and artistic tendency, presupposes a number of characteristic features, and postirony among them, which can be traced both at generic and stylistic levels.

Since postirony becomes an indispensable feature of consciousness of a contemporary postmodernist, we can describe its all-embracing nature and penetration into all spheres of metamodern society. Another artistic trend, New Sincerity, is also becoming a defining feature of the poetical shift from postmodernism towards new trends of metamodernism. According to Kadagishvili (2013), "Metamodernism that tends to be serious, pompous, sets out to change irony and sneer. It swings to and fro, that gives a vibration, fluctuation between different opinions, purposes and outlook. The main messages that Metamodernism can send to these spheres of activities are reflexivities obtained without irony on traditional background".

Therefore, the relevance of our research is to elicit how the principles of New Sincerity and postirony can be used in creating fictional characters in the author's metamodern narrative, namely through their self-reflection.

Aim and objectives. The aim of the article is to identify stylistic features of postironic portrayal of the characters through the principles of New Sincerity in the novel "The Spinning Heart" by Donal Ryan (2012). The research seeks to define the concepts of postmodern irony and metamodern postirony and elucidate the difference between them and elicit the principles of New Sincerity. It also aims to identify the stylistic realisation of postironic self-reflection through these principles in the novel under analysis.

Literature review. Hedinger (2014) defines metamodernist postirony as "a critique of the implications of a relativised concept of truth", opposing it to postmodern irony, emphasising that postirony is not a new artistic concept, but a logical development of irony itself, the result of the transformation of society and "world free from sarcasm and cynicism".

McLaughlin (2013) sees the phenomenon of metamodernist postirony not as an instrument of escaping from the cynicism and insincerity of postmodern irony, but as a way to reassess such reality. Meanwhile Leal (2017) notes that postirony arises by its own

and replaces postmodern irony with “sincerity and authenticity” just in time the ironic and satirical depiction of senseless reality ceases to be an effective writing tactic. “Sincerity” and “honesty” are becoming defining concepts at the request of the new postmodern society, and appearing in the postmodern ironic narrative, they create a new type of irony.

Another key concept of our study within metamodernist literature is New Sincerity. According to Bolaño Quintero (2021), “after decades of postmodern deconstruction, there comes a period of reconstruction”. Van den Akker and Vermeulen (2017) believe that metamodernism focuses on education and “a sense of earnestness and hope” opposed to the postmodern “cynical attitude towards reality”.

As a literary trend, New Sincerity opposes the ironisation of the cultural product and the cynical detachment of postmodernism. Instead, it proposes to rethink sincerity by reviving interest to ordinary social problems, personal emotions, and open communication between the author and the reader. In order to reestablish honesty in literature, David Foster Wallace called for the discovery and rediscovery of “quaint, naïve, anachronistic” fiction that would approach “plain old untrendy human troubles and emotions” (Colton, 2020). Eggers (2001) proposes to perceive the author’s sincerity “with an open heart” and to abandon interpretability in favour of absolutising such categories as “truth”, “trust”, “sincerity”. According to Freinacht (2017), metamodernist postirony is supposed to be sophisticatedly ironic and sincere, and both at once.

Konstantinou (2016) emphasises the expediency of depicting the problem of personality formation using the postironic language. The development of the central fictional characters goes from the naïve origin of the (ironic) crisis phase and is restored through the postironic state. In this context, irony becomes a particular step, a temporary state of the character from which one has to escape, symbolising the metaphorical conflict between postmodernism and postironic realism, marked emotionally and intellectually. Konstantinou stresses the existence of a special type of realism in such fiction and calls this concept “storytelling neorealism”, when in one way or another the plot and characters pass through naivety, overcome irony, cynicism and eventually come to postirony (postironic state) (ibid.).

Methods and methodology. This study employs a methodological framework grounded in the principles of New Sincerity that were suggested by David Foster Wallace (1993), Adam Kelly (2010), Jonathan D. Fitzgerald (2012). These principles are crucial as they manifested their relationship with irony and contributed to the emergence of metamodern postirony. Specifically, the principles include:

- the desire to go beyond the ideological framework of postmodernism and affirm the ethical principles of honesty, sincerity, unambiguity, and humanity, returning realism to literature;
- restoring a trusting relationship with the reader;
- affirming the truthfulness of the author’s values, confirming the unambiguity of the author’s narrative;
- searching for new writing tactics to implement the anti-ironic and anti-cynical position of metamodernism.

In this study we offer a stylistic analysis of the main characters’ self-remarks in the novel “The Spinning Heart” by contemporary Irish writer Donal Ryan, which involves identifying stylistic means and techniques at different language levels, including lexical and syntactic.

The suggested analysis of the characters’ postironic self-reflection through New Sincerity principles makes it possible to understand the characters’ existential crisis in their relationship with others and with themselves. Postironic self-reflection of the fictional characters through the prism of New Sincerity implies the rejection of ironic perception,

cynicism, ambiguity and the understanding of the "bitter truth" of the characters' self-identification.

Results and discussion. The novel "The Spinning Heart" delves into the lives of 21 characters in an Irish town after the Ireland's financial collapse of 2008. Leaving the community high and dry and the local builders betrayed, a crooked employer runs away. Lack of money, desperation, conflicts, insults and personal tragedies ultimately culminate in violence. Justine Jordan from "The Guardian" highlights how "with each internal monologue we deeply inhabit the speaker's confusion and uncertainty ... the testimony of his [Ryan's] characters rings rich and true – funny and poignant and banal and extraordinary – and we can't help but listen".

Now let us take a closer look at the specific examples of postironic self-reflection in the main character, Bobby, as explored through the New Sincerity principles and the relevant stylistic devices: "*We went to a play inside in town one time; I can't remember the name of it. You couldn't do that without a wife. Imagine it being found out, that you went to see a play, on your own! With a woman, you have an excuse for every kind of soft thing [...] On the way home in the car, tears spilled down my face.*" Reflecting on his visits to the theatre with his wife, Bobby ironically and sometimes humorously ponders about the involuntarity nature of such cultural leisure due to the condemnation of the working class, to which Bobby himself belongs: "*to see a play, on your own!*". Thanks to his wife, Bobby is able to reveal his emotional side, which he sincerely admits he values: "*tears spilled down my face*". Focusing on stylistic devices of the syntactic language level of the utterance let us define the role of parallelism, inversion and exclamation in creating postironic presentation of the characters of this novel.

With the help of parallel confrontation of the pronouns in the similar syntactic pattern "*I can't ... You couldn't*" Bobby unconsciously stresses the social sameness of the men in the community. Stylistic inversion gives a reader an emotional stress to the unit "*with a woman*" placed in an initial position. Along with the expressive retorical exclamation "*Imagine it being found out, that you went to see a play, on your own!*" they are aimed at dragging the reader's attention to the idea that a man (any man of the town) cannot visit a theatre on his own. These stylistic devices make the character sound persuasive in his irony and sincerity.

Bobby's low self-esteem and guilt over his professional failures haunt him and are expressed in bitter, self-ironic and honest lines: "*You don't need brains to shovel shit and carry blocks and take orders from rat-faced little men who'll use you all day and laugh at you all night and never pay in your stamps*". Following the principles of New Sincerity Donal Ryan's writing tactic here is to establish a trusting relationship with the reader by revealing the character's weaknesses, with the help of metaphorical expressions in the description of Bobby's work: "*you don't need brains to shovel shit*" and "*take orders from rat-faced little men*". The use of polysyndeton as stylistically motivated repetition of a preposition "*and*" creates a rhythm, similar to Bobby's routine working process he is sick of.

Bobby's relationship with his father is a source of profound psychological turmoil. Lack of the father's love becomes an eternal burden for Bobby throughout adulthood, destroying his personality and levelling out all his positive qualities. Bobby's resentment develop into a destructive hatred of his father, which Bobby sincerely admits, but is unable to overcome: "*I wouldn't like to see his eyes while I killed him; he'd be laughing at me, I know well he would. He'd still be telling me I'm only a useless prick, a streak of piss, a shame to him, even and he dying. He wouldn't plead, only laugh at me with his yellow eyes*". By ironically highlighting the father's lowliness at the hypothetical moment of murder by his own son, Bobby reflexively lets the feeling of hatred pass through him, turning the fantasy into his

own bitter reality. By the constant repetition of the pronoun “he” (polysyndeton) Bobby admits his toxic addiction to his father and by comparing himself to “a useless prick, a streak of piss” in the eyes of the father admits hopelessness of their relationship. This passage exemplifies one of the main principles of New Sincerity realized in this textual fragment – returning realism to literature, portraying raw human emotions.

Moreover, postironic self-reflection can be a substantial characteristic of another character’s self-reflections. Reflecting on the circumstances of her life, Lily has few regrets, as she honestly confesses her messy nature, in her inherent ironic manner: “*There was something more about me that drew men’s eyes. It was years and years before I knew what the word for that thing was. I was wanton.*” The intentional tautological repetition of the word “years” stresses Lily’s ironic acceptance of her “nature” withing the years.

Lily’s ironic and dismissive attitude is expressively captured through the use of the imperative clause “*Imagine...*” when referring to her son’s father’s family and compensated by a sense of personal victory over their arrogance and snobbery. Despite losing her own dignity and self-respect, Lily triumphantly notes that she is the cause of their loss of reputation, and they are no better: “*They’re big farmers, the McDermotts. Imagine if they knew there’s a solicitor inside in the city, the son of a whore, who’s kin of theirs. It’d frighten the life out of them to think of him with his brains and badness!*” Using such a syntactic device as antithesis: “*They’re big farmers*” – “*the son of a whore*” the author stresses on the social contrast between Lily and the McDermotts, but ironically proves their equality on the personal level.

Ironically comparing the emotional connection to his sons with a ledger, Josie alludes to the nature of their relationship and the faulty values of his parenting, focusing on material goods for his sons as both the cause and result of the younger son Pokey’s disruptive behaviour: “*I confused providing for them with rearing them*”. Josie makes a sincere and honest confession about her true feelings for Pokey, taking responsibility for the actions of the son who lacked his father’s love: “*He had a ledger inside in his head on which every single move I made was entered, and it never, ever balanced in his favour. I started resenting him, and nearly hated him. I did hate him. God forgive me, I should confess that*”. With the help of comparison (with a ledger on the basis of its functions), the reader is offered quite a formal father’s attitude to one his sons.

The character who is capable of self-reflection through sincerity and ironic self-criticism is Réaltín. Reflecting on the vain hopes that her parents had for her (including giving her a name that means “star” in Irish), Réaltín reminds us: “*Little star, my name means. Some star I am.*”, emphasising the irony of this very fact, with the help of such a syntactic device as inversion in the utterance. Later on, she makes the reader understand the non-ironic but bitter truth of this statement. Réaltín’s tragic hopelessness, in the context of the wrong life choices, results in hysterical outbursts of straightforwardness and desperate honesty in the relationship with her father, where Réaltín also confesses: “*Daddy starts looking at the ceiling and humming and scratching his chin. He tries to block my shrill, crazy voice from his poor old ears. He tries to keep my horrible words out.*” The enumeration of the verbs “*starts looking*”, “*humming*”, “*scratching*”, along with the polysyndeton as the repetition of the preposition “and” and the anaphora “*He tries...*” at the beginning of the sentences used to create a dynamic, desperate and emotional atmosphere of no escape.

One more desperate attempt to shout out her sincerity to the alienated environment is Bridie. Having lost her son, she does not need formal consolation from the priest or God himself, rudely ironising their “sincere” intentions: “*I told John Cotter to go way and fuck off for himself one time. There aren’t too many have actually said that to a priest in spite of all the auld bile you hear people spouting these days [...] I told him where to go and*

where to shove his Scriptures.....I screamed on and on and on and there was no quieting me." Bridie acknowledges her sincere disdain for the insincere people around her, almost proud of it *"there aren't too many have actually said that to a priest"*, and is not afraid of her position, using the invective constructions *"...to go way and fuck off for himself..."* on the lexical level as a stylistic device. Other syntactic stylistic devices such as polysyndeton as the repetition of the connective words *"and on"* and the anaphora *"I..."* at the beginning of almost each sentence make Bridie's reflection of the situation desperately dramatic and realistic. According to New Sincerity principles the author's narrative proves to be realistic and honest, confirming the ambiguity of his position and humanistic values despite any religious or social prejudice.

Reflecting on their own life positions, choices, values and attitudes towards others, Donal Ryan's characters sometimes deliberately draw a contrast between their image in cynical social expectations and sincere self-perception, where they appear defenceless, confused, frightened and lonely. The contrast between the ironic and cynical perception of the character by others and the postironically sincere one can be seen in the example of Brian: *"It's only the want of a ride is making me all emotional at the moment. That's the pervasive influence of popular culture: I think I'm sad over Lorna. It's all this shite on MTV. On an intellectual level, I couldn't give a shite about her. It's a strange dichotomy, so it is; feeling and knowing."* When he talks about his ex-girlfriend, Brian hides behind cynicism instead of admitting his true feelings: fear of love, or leaving home for Australia.

In the next line, Brian (being afraid of his honesty) explains the reason for his fears, revealing the tragedy of the fear to upset his parents and open up to his true feelings. This pathetically ironic form of sincere presentation emphasises Brian's hidden intelligence and emotionality: *"We're all afraid of our lives of upsetting our parents. Why is it at all? Why have we to be bound by this fear of the feelings of others? Is it because my actions will always affect them? [...] Will the Earth's largest ocean be deep enough to drown my guilt? Whoo boy, I have to stop thinking. I'll be writing in a diary next, like a right prick."* The combination of intellectual, highly poetic lexis: *"a strange dichotomy"*, *"be bound by this fear"*, *"Will the Earth's largest ocean be deep enough to drown my guilt?"* and invective-colloquial: *"the want of a ride"*, *"shite"*, *"give a shite"*, *"a right prick"* of his speech again proves the contrast of Brian's personality. At the syntactic level the usage of numerous rhetorical questions proves the fact that Brian is desperate in getting the answers, the understanding and sympathy.

Analysing the characters' self-reflection on their lives, relationships with the others, their dubious life choices, from the perspective of postirony through the principles of New Sincerity, we can identify certain features that are characteristic of all of the above characters: ironic self-criticism, reflecting on the events of their own tragic lives and their own mistakes (*"to see a play, on your own!"*, *"some star I am"*, *"It's only the want of a ride is making me all emotional"*); and a sincere and highly emotional conviction in their own imperfection and wrong life path choice (*"tears spilled down my face"*, *"I did hate him"*, *"I'm sad over Lorna"*, *"we're all afraid of our lives of upsetting our parents"*, *"will the Earth's largest ocean be deep enough to drown my guilt"*). As a result, the combination of ironic and honest self-reflection makes us feel the tragedy of the characters' fate. From the perspective of post-ironic sincerity the author can convincingly reveal the interpersonal relationships of the characters, explaining their motivation through the ironic and sincere self-reflection which, according to metamodernism nature, "oscillate from both and between" like a pendulum: from mockery to bitter truthful sincerity impossible being separated. Another advantage of the postironic perception of the characters of Donal

Ryan's novel using the principles of New Sincerity is the author's achievement of the reader's reflection, through an honest and realistic portrayal of a tragic life routine.

Withing a brief analysis of the stylistic means at different language levels we can define such syntactic stylistic devices as *parallel constructions, inversions, rhetorical exclamation and questions, metaphorical expressions, polysyndeton, comparisons, tautological repetitions, imperative clauses, antithesis, enumeration and anaphora*. The syntactic stylistic devices used in the characters' postironic self-reflection through New Sincerity principles function as a tool to show a personal drama of each character in true-to-life, though desperate, routine and hopeless atmosphere of the town and its community. At the lexical level *colloquial (invective), poetic and lexics* are used to reflect the authentic speech of the unpretentious Irish working-class society or show the impossibility of the characters to sound "emotionally naked" in public.

In this context, the above described research on the syntactic and lexical stylistic devices used in postironic self-reflection through New Sincerity principles in the novel "The Spinning Heart" by Donal Ryan can be presented through the quantitative analysis (see Figure 1 and Figure 2).

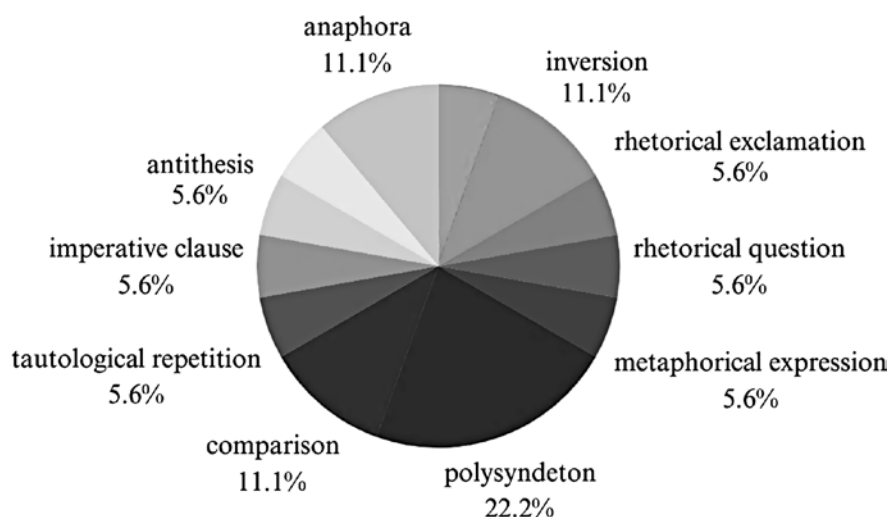

Fig. 1. Diagram of the quantitative analysis of the syntactic stylistic devices of the research

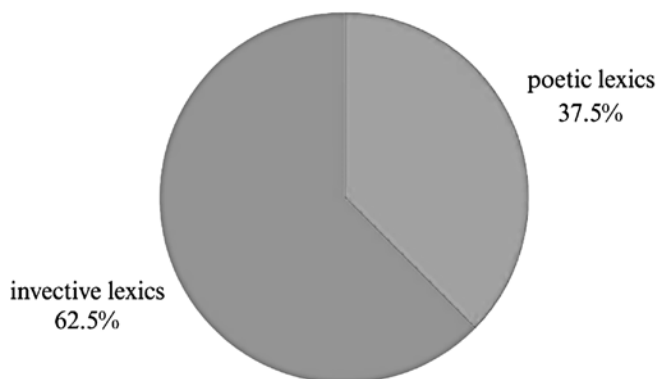

Fig. 2. Diagram of the quantitative analysis of the lexical stylistic devices of the research

Self-reflection of the characters allows the author to give each of them individual traits through syntactic and lexical stylistic devices. At the same time, the polyphonic voices of Donal Ryan's characters isolate each of them from the general community of a small town, where everyone is left alone with themselves and their own struggles.

Conclusions. Within the research tasks of the paper the author clarifies the definitions of such concepts as postmodern irony and metamodern postirony and theoretically actualizes the difference between them. The principles of New Sincerity are applied to identify the stylistic realisation of postironic self-reflection in the novel under analysis. These principles include the desire to go beyond the ideological framework of postmodernism and affirm the ethical principles of honesty, sincerity, unambiguity, and humanity, thereby returning realism to literature. They also involve restoring a trusting relationship with the reader; affirming the truthfulness of the author's values, confirming the unambiguity of the author's narrative, and searching for new writing tactics to implement the anti-ironic and anti-cynical position of metamodernism.

Therefore, it is demonstrated that the aforementioned principles are used as stylistic devices in the creation of the fictional characters. These devices, particularly in the characters' self-reflective considerations, enable the writer to avoid ambiguity and manipulation of the reader's perception, thereby restoring realism to literature by affirming the ethical principles of honesty and humanity and the truthfulness of the author's values.

Aiming to identify stylistic features of postironic portrayal of the characters through the principles of New Sincerity in the novel "The Spinning Heart" by Donal Ryan prove metamodern postirony to become a crucial marker of metamodern literature and play a key role in the interpretation of the novel under analysis. The usage of the lexical and syntactic stylistic devices of the main characters' self-reflection shows their undeniable influence on the readers' understanding of the author's postironic and sincere narrative.

Hence, the use of postirony in the portrayal of the characters demonstrates the author's conscious refusal to use irony in depicting fictional reality, while simultaneously forming the reader's serious attitude to the author's narrative, allowing the author and the reader to communicate honestly and effectively. It is important to acknowledge that postirony and the analysed principles of New Sincerity are the tools of free and honest communication in the fictional metamodern environment, where all the participants (the reader, the author and the characters) express themselves sincerely and are able to find a common ground.

REFERENCES

- Azadanipour, M., Maleki, N. & Haj'jari, M-J. (2021). The Paradoxical Nature of the Real as the Infinite Real in Metamodernism, Conference: 1st National Conference on Recent Developments in English Language Teaching, Literature and Translation, At: Shiraz, 12 p.
- Bolaño Quintero, J. (2021). Reconstructing Realism in Post-Postmodern Narrative: Dave Eggers's, in *Complutense Journal of English Studies*, 29, 115–126
- Colton, A. (2020). Writing About Writer's Block: Metafiction, the New Sincerity, and Neoliberalism in David Foster Wallace's *Westward the Course of Empire Takes Its Way* and Sheila Heti's *How Should a Person Be?* *College Literature*, Volume 47, Number 3, (Article) Published by Johns Hopkins University Press, 468–497
- Eggers, D. (2001). *Mistakes We Knew We Were Making: Notes, Corrections, Clarifications, Apologies*, Vintage Books USA, 48 p.
- Freinacht, H. (2017). *The Listening Society: A Metamodern Guide to Politics, Book One* (Metamodern Guides 1), Metamoderna ApS, 475 p.
- Hedinger, J. M. (2014). POST-IRONY. On art after irony.
https://www.academia.edu/10326743/POST_IRONY_On_art_after_irony

- Hutcheon, L. (2002). *The Politics of Postmodernism*, Routledge, London, 232 p.
- James, D. & Seshagiri, U. (2014). *Metamodernism: Narratives of Continuity and Revolution*, *Modern Language Association*, 87–100.
- Kadagishvili, D. (2013). Metamodernism as we Perceive it (QUICK REVIEW), *European Scientific Journal*, December 2013 /SPECIAL/ edition vol.2
- Kielkiewicz, K. (2013). The Postmodern Terms – Postmodernity and Postmodernism, *Journal of Humanistics & Social Sciences*, 2 (1), 49–60.
- Konstantinou, L. (2012). No bull: David Foster Wallace and Postironic Belief. *The Legacy of David Foster Wallace*. Iowa: Iowa University Press.
- Konstantinou, L. (2016). *Cool Characters: Irony and American Fiction*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Leal, C. M. (2017). *The Progression of Postmodern Irony: Jennifer Egan, David Foster Wallace and the Rise of Post-Postmodern Authenticity* Harvard University. Digital Access to Scholarship at Harvard.
<https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/37736743/LEAL-DOCUMENT-2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Linstead, S. & Collinson, D. (2005). Irony in a Post-ironic World. Irony and Organizations: Epistemological Claims and Supporting Field Stories, Abstrak Forlag-Liber-Copenhagen Business School Press, 381–393.
- McLaughlin, R. (2013). After the Revolution: US Postmodernism in the Twenty-First Century, Ohio State University Press. *Narrative*, 21(3), 284–295.
- Ryan, D. (2012). *The Spinning Heart*, Transworld Ireland, 160 p.
- Toth, J. (2017). *Metamodernism Historicity, Affect, and Depth after Postmodernism* (eds. Robin van den Akker, Alison Gibbons, and Timotheus Vermeulen), 14 p.
https://www.academia.edu/37764711/Toni_Morrison_s_Beloved_and_the_Rise_of_Historioplactic_Metafiction
- van den Akker, R. & Vermeulen, T. (2017). Periodising the 2000s, or, the Emergence of Metamodernism. In *Metamodernism: Historicity, Affect, and Depth after Postmodernism*, edited by Robin van den Akker, Alison Gibbons, and Timotheus Vermeulen, 1–19 pp. London: Rowman & Littlefield.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=5144888>.

Дата надходження до редакції 14.05.2024
Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Дунєва Олена Ігорівна, аспірантка кафедри світової літератури, Львівський національний університет імені Івана Франка e-mail: olenaklymova27@gmail.com		Сфера наукових інтересів: метамодернізм, постіронія, стилістика
--	--	--

N. L. Diachenko
Université nationale linguistique de Kyiv, Ukraine
e-mail : natalia.diachenko@knlu.edu.ua
ORCID ID : <https://orcid.org/0009-0002-2146-7577>

ASPECTS LINGUOCONGITIF, STRUCTUREL ET COMPOSITIONNEL DES COMPTINES FRANÇAISES POUR ENFANTS

Résumé

L'article met en lumière les comptines françaises pour enfants qui sont des poésies de petite forme avec une structure rythmique claire incarnant la façon de compter et la situation de choix. Sous des perspectives de la linguistique cognitive, l'espace mental des comptines pour enfants est une formation conceptuelle qui se construit directement dans le processus de la pensée et de la parole représentant la façon dont une personne pense et parle de certaines choses: réelles, prévisibles ou fictives. Le jeu de mots, compris comme un phénomène cognitif qui reflète la perspective mentale d'une vision personnelle du monde, est mis en œuvre dans les textes des comptines françaises aux niveaux sémantique-syntaxique, phonologique et lexical et reproduit la spécificité nationale et culturelle de la vision du monde. Du point de vue structurel et compositionnel, la base des comptines est un fragment composite représentant une situation textuelle particulière à travers un complexe de moyens linguistiques. La base structurelle du modèle invariant du fragment composite, conformément au rôle déterminant des fonctions dans l'organisation de son côté significatif, forme une série verbale qui contient sept composantes réalisables. Le lien initial est une structure introductive typique qui présente le personnage et fixe les paramètres locaux de la situation décrite. La reproduction du personnage selon un certain segment de l'espace provoque l'emploi prédominant dans ce lien de constructions existentielles et locatives. Les perspectives de recherches ultérieures se manifestent dans l'application de la méthodologie proposée sur les différents genres de la poésie ludique.

Mots-clés: comptines françaises pour enfants, espace mental, linguistique cognitive, structure et composition des comptines enfantines, jeux de mots.

Анотація

У статті розглянуто французькі дитячі лічилки – вірші малої форми із чіткою ритмічною структурою, що використовуються для справедливого розподілу ролей у грі. З погляду когнітивної лінгвістики, ментальний простір французьких дитячих лічилок є концептуальним утворенням, яке вибудовується безпосередньо в процесі мислення та мовлення і відображає спосіб осмислення реального, передбачуваного чи вигаданого. Гра слів, що розуміється як когнітивний феномен, що відображає ментальну перспективу особистісного бачення світу, реалізується в текстах французьких дитячих лічилок на семантико-синтаксичному, фонологічному та лексичному рівнях і відображає національно-культурну специфіку французького світосприйняття. У структурно-композиційному аспекті основою французьких дитячих лічилок є композиційний фрагмент, що репрезентує певну текстову ситуацію за допомогою комплексу мовних засобів. Структурну основу інваріантної моделі композиційного фрагмента, відповідно до визначальної ролі функцій в організації його змістовної сторони, утворює дієслівний ряд, що містить сім компонентів. Відтворення персонажа відповідно до певного сегмента простору зумовлює переважне використання в цій ланці екзистенційних та локативних конструкцій. Проведене у статті дослідження французьких дитячих лічилок, спрямоване на комплексне виявлення лінгвокогнітивних засобів та елементів їх структурно-композиційної будови, не є вичерпним за своїм обсягом і відкриває перспективи в теоретичному та практичному плані, які вбачаються у застосуванні запропонованої методики в процесі дослідження різних жанрів ігрової поезії.

Ключові слова: французькі дитячі лічилки, ментальний простір, когнітивна лінгвістика, структура і композиція дитячих лічилок, гра слів.

Abstract

The paper examines French counting rhymes for children which are poems of small form with a clear a rhythmic structure that represents numerical sequences and decision-making scenarios. From

the standpoint of cognitive linguistics, the mental space of French counting rhymes for children is a conceptual formation that is built directly in the process of thinking and speaking, and embodies the way individuals conceptualize and speak about certain things: whether real, predictable or fictional. Wordplay, understood as a cognitive phenomenon that reflects the mental perspective of a personal vision of the world, is manifested in the texts of French counting rhymes for children at the semantic-syntactic, phonological and lexical levels, thereby reflecting the national and cultural specificity of the French worldview. Structurally and compositionally, French counting rhymes for children are based on composite fragments representing particular textual situations through a complex of linguistic means. The structural basis of the invariant model of these composite fragments, determined by the functions organizing their meaningful content, forms a verb series comprising seven realizable components. A typical introductory structure that introduces the character and sets the local parameters of the depicted situation serves as the initial link. The reproduction of the character according to a certain segment of space leads to the predominant use of existential and locative constructions in this link. Thus, the research of French counting rhymes for children aimed at the complex detection of linguocognitive means and elements of their structural and compositional structure is not exhaustive in its scope and opens theoretical and practical perspectives for further studies, particularly through the application of the proposed methodology in the process of research of francophone folklore for children.

Keywords: French counting rhymes for children, mental space, cognitive linguistics, structure and composition of counting rhymes for children, wordplay.

Introduction

La clarification du lien étroit entre le langage et la pensée à travers l'étude des visions du monde nous permet d'envisager les phénomènes du langage et de la parole dans des perspectives différentes. À cet égard, la compréhension des espaces mentaux en tant que constructions différant des structures linguistiques, qui sont réalisées dans divers types de discours conformément aux lignes directrices présentées dans les expressions linguistiques proposées par J. Fauconnier (2010), a déterminé le vecteur de l'étude des comptines françaises dans le courant cognitif et des approches structurelle et compositionnelle.

Les œuvres folkloriques destinées aux enfants, y compris les contes de fées, les chansons, les devinettes, ont déjà fait l'objet de recherches scientifiques sur la structure d'un conte folklorique ainsi que sur le modèle structurel des textes de légendes, de sortilèges, de devinettes, de mythes (Bohuslavska, 2016; Esypovych, 2019); les plans verbaux, paraverbaux, pragmatiques et d'action du texte folklorique (Snihyrova, 2018); les images et les motifs du folklore enfantin (Esypovych, 2019); le sujet d'une œuvre folklorique dans l'espace et le temps (Marabian, 2015). Les spécificités des moyens de création de l'expressivité dans les œuvres d'art sont révélées dans les travaux de Kozachyshyna O. L. (2019), dans lesquels une table de correspondance entre les sons et les états émotionnels qu'ils peuvent véhiculer est développée; sont identifiées les principales figures du système de syntaxe expressive (Diachenko, 2019). Ces travaux scientifiques ont jeté des bases solides pour l'analyse des petites formes de folklore pour enfants dans le contexte des cultures linguistiques ukrainienne, britannique, américaine et française (Klockun, 2007; Chauvin-Payan, 1999). Cependant, au cours des XIXe et XXe siècles, l'intérêt des folkloristes s'est surtout porté sur la collecte et la publication des textes des comptines. Les études philologiques sur ces textes ont été reléguées au second plan, leur étude étant dominée par la possibilité d'utiliser ces œuvres dans le processus éducatif.

Analyse des dernières études et publications

Les premières tentatives de compréhension théorique des comptines pour enfants ont été centrées sur une étude approfondie des caractéristiques du genre des comptines; le vocabulaire des textes de comptines est examiné dans les travaux de S. Chauvin-Payan (1999).

L. I. Taranenko (2017) a révélé les principales techniques prosodiques et phonostylistiques dans les textes folkloriques de petite forme; K. A. Marabian (2015) a étudié les particularités de la mise en œuvre de la fonction ludique dans la poésie française contemporaine pour enfants.

Le terme “espace mental” (ci-après – EM), introduit dans l’usage scientifique par G. Fauconnier (2010), renvoie à la fois à la prise en compte des particularités de la mentalité en tant que phénomène de la conscience humaine et aux différents modes de représentation de celle-ci sous la forme de modèles de la réalité, d’“espaces” qui reflètent l’image multidimensionnelle du monde.

Sur la base d’un examen critique de la littérature théorique sur le sujet de la recherche sur les EM, nous sommes parvenus aux conclusions suivantes: l’EM est quadridimensionnel (trois dimensions spatiales et une dimension temporelle), c’est-à-dire qu’elle est un chronotope. L’EM utilise une méthode spatio-temporelle de codage et d’organisation du matériel cognitif (Kahanovska, 2018); les EM se forment et disparaissent dans le processus discursif, et sont donc situationnellement fonctionnelles (Col, 2010; G. Fauconnier, 2010); dans le processus de tout travail mental, les EP sont créées comme des moyens opérationnels de structurer le matériel cognitif. Cependant, la vitesse des événements qui se déroulent dans l’EM est incongrue avec la fugacité du temps réel (G. Fauconnier & M. Turner, 2002); les EM permettent de changer arbitrairement l’échelle de l’imaginaire, en plaçant dans le même espace des objets incompatibles en taille réelle (J.-F. Fortis & G. Col, 2018); les EM appartiennent à ce que l’on appelle le monde intérieur d’une personne parce qu’elles sont personnelles, inaccessibles à un observateur extérieur (G. Fauconnier & M. Turner, 2006); la capacité à créer et à gérer des EM est déterminée par l’âge du sujet et le degré d’ordonnancement de son expérience cognitive, la formation d’un ensemble de compétences cognitives et métacognitives, la culture interne du travail mental; par conséquent, nous considérons qu’il est raisonnable de supposer que les “adultes” peuvent coexister et interagir dans les MP et interagir avec les structures mentales des “adultes” et des “enfants” (Diachenko, 2019).

La question de la compréhension des comptines françaises sous des perspectives de la linguistique cognitive, de l’identification des moyens linguistiques d’incarner l’espace mental en tant que moyen de refléter l’image nationale et culturelle du monde français reste prioritaire.

L’objectif de l’article est d’étudier les aspects linguistiques et cognitifs et structurels-compositionnels des comptines françaises. L’objectif de la recherche a défini les **tâches suivantes**: formuler les fondements théoriques de l’étude des comptines françaises dans les aspects linguistiques, cognitifs et structuro-compositionnels; clarifier la définition du concept terminologique d’“espace mental”; développer une méthodologie complète pour l’étude de l’espace mental des comptines françaises du point de vue de la linguistique cognitive, leur structure et leur composition; étudier les niveaux de création des jeux de langage dans les textes des comptines françaises; déterminer le rôle des outils linguistiques et cognitifs dans la modélisation de l’espace mental des comptines françaises; présenter les composantes structurelles de l’espace mental des comptines françaises et identifier leurs liens et relations; esquisser l’organisation compositionnelle de l’espace mental des comptines françaises.

Au cours du processus d’analyse du matériel factuel, les **méthodes** suivantes ont été appliquées de manière exhaustive: l’analyse interprétative avec l’utilisation de la théorie de l’intégration conceptuelle basée sur la théorie des espaces mentaux de G. Fauconnier (2010) et l’utilisation de l’opération linguistique et cognitive du story mapping (Bieliakhova, 2011) ont contribué à l’identification et à la révélation des significations cachées des comptines françaises avec une spécificité culturelle nationale. La méthode structurelle est utilisée pour analyser les comptines françaises en tant que structure intégrale, dont les composants sont corrélés et reliés par une organisation systématique des relations et des connexions. L’analyse compositionnelle traditionnelle d’une œuvre de fiction a permis de

diviser les textes des comptines françaises selon le principe de la présence d'une intrigue. Pour identifier les éléments textuels significatifs, le travail de recherche utilise l'analyse componentielle visant à trouver les sèmes enrichissant les unités linguistiques de l'œuvre d'un contenu conceptuel et émotionnel supplémentaire; l'analyse stylistique est appliquée pour systématiser les moyens et les techniques stylistiques permettant de créer des significations supplémentaires dans les textes folkloriques.

Exposé des éléments principaux de la recherche

Dans la présente étude, l'EM est une formation mentale relativement autonome, qui est réalisée au sein de la comptine française en tant que situation textuelle distincte.

Dans les comptines françaises, une "double" réalité particulière est modélisée, qui, d'une part, est représentée comme un monde irréel et, d'autre part, est corrélée à la même réalité. L'accent mis sur la représentation des particularités d'une autre conscience, d'une autre culture et, par conséquent, d'une autre vision du monde détermine l'actualisation du potentiel du système linguistique, l'utilisation de mécanismes créatifs linguistiques dans la modélisation d'EM des comptines françaises.

Au cours de l'étude, l'environnement du jeu a été identifié comme un lieu de fantasmatisation, de transformation du réel en imaginaire, et c'est ainsi que se définit l'EM. Dans ce document, on comprend par jeu une activité limitée dans le temps et dans l'espace, qui se déroule dans certaines circonstances et au cours de laquelle il y a une réinterprétation de la réalité. Il est établi que dans ces conditions, l'enfant construit son propre modèle de comportement en société, acquiert une première expérience d'interaction en partenariat et apprend le concept de normes et de règles d'existence au sein de l'équipe. Dans une situation de jeu, la comptine sert à attribuer équitablement les rôles aux joueurs et a valeur de loi.

Sous le terme "comptine" on comprend une petite œuvre poétique utilisée pour la distribution équitable des rôles dans un jeu, qui a une structure spécifique et contient des instructions pour l'exécution d'une certaine action.

Pour l'étude de l'EM des textes folkloriques en général et des comptines françaises en particulier, il semble pertinent de comprendre le jeu de langage comme une forme de pensée créative linguistique qui permet de modéliser de nouveaux objets linguistiques sur la base de mécanismes associatifs de combinaison de ce qui est connu avec quelque chose de reconnaissable. Cela permet de considérer le jeu de langage comme un phénomène cognitif qui reflète la perspective mentale de la vision du monde d'une personne.

Les comptines françaises servent de base à la modélisation d'un environnement textuel particulier (Esypovych, 2019). La construction de cette réalité artistique (en fonction de la spécificité du genre du texte, de la langue, de la culture, de l'histoire, etc. à la spécificité du genre du texte) sont des moyens stylistiques et des techniques spécifiques de création d'un jeu de langage.

Parmi les moyens sémantiques et syntaxiques d'organisation des EM des comptines françaises, les plus fréquentes sont les figures syntaxiques liées au folklore (Marabian, 2015), à savoir: le parallélisme syntaxique, la répétition, la comparaison et le contraste. L'importance de la répétition syntaxique (anaphorique, épiphorique, anépiphorique, épanaphorique, etc.) et de la gradation réside dans le renforcement de l'expression de l'énoncé, dans la mise en œuvre de la fonction sémantique qui génère une image multidimensionnelle de l'ensemble de la réalité; l'accent mis sur une certaine partie de l'énoncé qui porte la plus grande charge d'information crée l'effet de culmination. La juxtaposition dans les comptines françaises est réalisée à l'aide des figures de style du contraste (antithèse) et de la personnification.

Les fonctions stylistiques de l'antithèse consistent en la juxtaposition contrastée des référents, ainsi qu'à l'organisation rythmique de l'énoncé.

L'aspect sonore joue un rôle plus important dans les comptines françaises que dans les poèmes pour adultes. Cela s'explique par les particularités physiologiques et mentales de l'enfant qui apprend à parler, combine les sons en diverses combinaisons, répétitions et "jeux" sonores. Parmi les euphémismes expressifs les plus importants dans les comptines françaises, on trouve des consonances rimées de différents types, des allitérations et des assonances. La rime renforce l'impact émotionnel des éléments individuels mis en avant. L'allitération et l'assonance servent à accentuer rythmiquement et à renforcer l'effet emphatique. Le jeu phonologique dans la poésie ludique pour enfants contribue à l'approfondissement de l'aspect sémantique du texte, l'ambiance ludique de l'arrière-plan sonore est complétée et renforcée par le jeu au niveau sémantique (Taranenko, 2017).

La combinaison des moyens linguistiques lexicaux et euphoniques dans le processus de modélisation de l'EM des comptines françaises contribue à un enrichissement significatif des outils de création de textes folkloriques. L'interaction des moyens des niveaux syntaxique et phonologique de l'organisation linguistique réalise la fonction esthétique, souligne les associations auditives qui sont des facteurs sémantiques et la base des intrigues et des images créées dans les comptines.

Ainsi, dans la vision du monde des enfants, une comptine est un texte divertissant construit à l'aide d'un jeu de langage. Du point de vue des adultes, l'analyse des comptines françaises requiert non seulement des compétences linguistiques et culturelles, mais aussi une compétence poétique, c'est-à-dire la capacité de créer et de comprendre des intrigues et des images particulières, dont le sens profond est basé sur la connaissance des aspects historiques, culturels et linguistiques.

La comptine française est une œuvre poétique dotée d'une structure spécifique. L'analyse des travaux scientifiques consacrés aux problèmes de l'étude de la formation du texte poétique populaire et l'étude approfondie du matériau étudié ont montré que les comptines françaises sont construites à l'aide de blocs textuels – composantes sémantiques thématiques, structurelles et compositionnelles intégrales du texte, qui représentent une situation textuelle particulière par le biais d'un ensemble de moyens linguistiques.

La place centrale parmi les blocs de formation du texte de comptine est le fragment de composition : un segment de texte qui contient les caractéristiques d'une unité de formation de texte et de composition. Le modèle du fragment compositionnel régit sa formation et programme son organisation en tant qu'unité typique du plan compositionnel.

Dans son ensemble, le modèle d'un fragment composite se présente comme suit:
1. Quelqu'un se localise quelque part (se trouve, vit, se rend ...), assis (couché) sur quelque chose; 2. Ce quelqu'un conduit quelqu'un d'autre (porte quelque chose, conduit, tient, met ...); 3. Il perçoit quelque chose (voit, entend); 4. Il fait quelque chose, influence quelque chose (quelqu'un); 5. Éprouve ou fait éprouver à quelqu'un certains sentiments; 6. Pense à quelque chose; 7. Parle de quelque chose. Le modèle invariant recréé d'un fragment de composition n'est jamais entièrement réalisé. Les fragments compositionnels spécifiques sont généralement construits à partir de 1 à 2, rarement 3 de ses liens, formant diverses combinaisons.

L'organisation des fragments compositionnels de la comptine n'implique pas tous les liens de la structure invariante. Cependant, l'un d'entre eux constitue une partie relativement constante du corps des fragments de comptine – le lien initial, qui représente les composantes nécessaires de la structure sémantique du fragment de composition, à savoir le personnage et le lieu d'action. La fonction principale du lien initial du fragment de composition est de représenter un personnage en fonction d'un certain segment d'espace, ce qui détermine l'utilisation prédominante de l'adjectif "existential" dans ce lien. dans ce

lien de constructions existentielles et locatives: *il y a des livres sur l'étagère* (exистentiel); *les livres sont sur l'étagère* (locatif).

Les constructions existentielles se concentrent sur l'existence, l'être au monde d'objets individuels ou d'un certain nombre d'objets et sont introduites dans les textes des comptines par les constructions *il y a*, *il était* et *c'est / c'était*: ***C'était*** une Alsacienne de l'autre côté du Rhin; ***Il y a*** un rat dans le grenier; ***C'est*** la poule grise; ***C'était*** une aiguillette piquette; ***Il était*** une fois une marchande de foie (Chauvin-Payan, 1999; Serres, 2002).

Les constructions locatives sont représentées dans le lien initial du fragment de composition du conte français par deux types. Le premier type dénote l'état et la localisation du personnage : *À la gare de Marcillat je prends le train pour Rognat*; *Une petite négresse au bord d'un ruisseau*; *Une bouteille d'eau de Javel est tombée au fond de la mer*. Le deuxième type de constructions locatives indique le mouvement d'un personnage (objet) dans une certaine direction: *Le petit Jésus s'en va-t-à l'école*; *Une petite souris blanche qui courait sur la planche*; *Une tablette de chocolat partit en vacances* (ibid.).

Le texte de la comptine se compose de trois constituants: l'introduction, l'intrigue et la finale. L'introduction assume la fonction de rythmisation, programme la structure du texte suivant et établit un lien logique avec la partie de l'intrigue – l'intrigue de la comptine. La position forte de l'introduction est due à la mise en place d'une structure spécifique, à savoir le lien initial du fragment compositionnel, qui présente le personnage et un indicateur de sa localisation dans l'espace. Parmi les moyens linguistiques d'introduction figurent les constructions prépositionnelles de la localisation spatiale du personnage ; les unités prédicatives sont représentées par les phrases *c'est / c'était*, *il y a*, *il était*; les constructions interrogatives sont formées par les adverbes *combien*, *où*, le pronom *qui*; une liste de chiffres dans l'ordre arithmétique ou de lettres dans l'ordre alphabétique. Le lien initial modélise l'information sur le personnage en fonction d'un certain segment d'espace, ce qui détermine l'utilisation prédominante des constructions existentielles et locatives.

Au cours de l'intrigue est présenté le développement d'une ou de deux images, unies par une caractéristique commune de parallélisme, de séquence ou de comparaison (juxtaposition). Les paramètres locaux et/ou temporels de la situation décrite sont introduits dans le fragment de composition en tant que localisateur et/ou membre temporel. Les unités prédicatives sont représentées par des verbes ayant un large éventail de significations couvrant toutes les sphères existentielles de la vie humaine. Les unités prédicatives sont reliées principalement par des moyens syntaxiques prépositionnels ou conjonctifs.

La finale de la comptine est représentée par les constructions syntaxiques telles qu'un appel, un dictum, une instruction, une question; la devinette est l'achèvement rythmique, sémantique et sonore de l'œuvre. La finale devient la plus expressive des composantes, car elle sert d'appel à l'action.

La contamination, en tant que mécanisme de création de textes de comptines, se manifeste à tous les niveaux significatifs de la langue et est mise en œuvre dans des modèles substitutifs qui, à leur tour, peuvent être compliqués par diverses transformations sémantiques et syntaxiques. En français, les formes contaminées des textes de comptines sont réalisées sous l'influence de mécanismes textuels de substitution (totale ou partielle), c'est-à-dire le mécanisme qui repose sur le remplacement d'une unité lexicale (des unités lexicales) d'un élément compositionnel (des éléments) ou d'un texte entier par des composantes d'un autre élément compositionnel initial. En voici un exemple:

1. ***Une négresse qui buvait du lait***

Ah! Se disait-elle, si je le pouvais

Tremper ma figure dans ce bol de lait,

*Je serais plus **blanche** que tous les Français!* ("Une négresse qui buvait du lait")

2. *Une Française qui buvait du cacao*

Ah! Se disait-elle, si je le pouvais

Tremper ma figure dans un bol de cacao,

*Je serais plus **noire** que tous **les nègres**!* (Charpentreau, 1988)

Ces comptines françaises sont un exemple de contamination sémantique et structuro-compositionnelle complète. Les parties introductives des deux textes sont représentées par la construction *nom + pronom + verbe + nom*. Les deux personnages des textes de la comptine sont introduits par des lexèmes nominaux dénotant l'origine et la nationalité: 1) *négresse* n.f. – “femme de race noire ; comme nègre, négresse a des connotations péj. et se trouve concurrencé par noire” (*Larousse: encyclopédie*); 2) *Française* n.f. – “originaire de France” (*ibid.*); les unités prédicatives des deux textes sont exprimées par le verbe actif *boire* v. tr. – “absorber, ingérer un liquide”(ibid.) à la troisième personne du passé singulier de la voix active imparfait; les compléments directs sont introduits dans les deux textes par l'article partitif masculin singulier *un* et sont représentés par des noms désignant des boissons, à savoir 1) *lait* n.m. – “liquide blanc, opaque, de saveur légèrement sucrée, constituant un aliment complet et équilibré, sécrété par les glandes mammaires de la femme et par celles des mammifères femelles pour la nutrition des jeunes” (*ibid.*) et 2) *cacao* n.m. – “boisson obtenue en diluant de la poudre de cacao dans du lait ou dans de l'eau” (*ibid.*).

Les intrigues des comptines ci-dessus contiennent du discours direct *verbe + pronom + conjonction + pronom + verbe + nom + préposition + nom + préposition + nom*, ce qui nécessite un ordre indirect des mots dans ce fragment et est introduit par l'interjection *Ah!*. Les unités prédicatives de l'intrigue sont absolument identiques; elles sont représentées par un prédicat verbal composé avec le verbe modal *pouvoir* v.intr. – “avoir la possibilité, les moyens physiques, matériels, techniques, etc, intellectuels, psychologiques, etc., de faire quelque chose” (*ibid.*) à la troisième personne du passé singulier de la voix active imparfait et le verbe à la forme indéfinie *tremper* v.tr. – “plonger une certaine chose dans un liquide” (*ibid.*), qui, lorsqu'ils sont utilisés avec la conjonction *si*, forment une construction hypothétique et dénotent une action irréaliste dans le présent ou le futur. Le localisateur dans les parties principales des comptines est le nom *bol* n.m. – “récipient hémisphérique dans lequel on sert certaines boissons; son contenu” (*ibid.*), précisé par la désignation *lait* n.m. dans le premier texte et *cacao* n.m. dans le second. Le phénomène d'antithèse est observé dans les fragments ci-dessus au sein de l'opposition “noir/blanc”, à savoir: 1) “une femme de race noire buvait du liquide blanc et rêve de plonger son visage dans un liquide blanc”; 2) “une européenne (normalement de race blanche) buvait du liquide brun/noir et rêve de plonger son visage dans un liquide noir”.

Les terminaisons de ces textes sont représentées par la construction *pronom + verbe + adverbe + adjectif + conjonction + adjectif indéfini + nom*. Le personnage de la fin des deux textes de comptines est introduit par le pronom personnel non accentué *je*, l'unité prédicative est exprimée par le verbe *être* v.intr. comme verbe copule – élément d'une clause nominale composée utilisée à la première personne du présent du mode conditionnel, qui dénote une action irréaliste, et la partie nominale blanche/noire, respectivement – une opposition qui, tout comme dans l'introduction et l'intrigue des textes, réalise l'antithèse.

Il convient de noter que le texte 1 ci-dessus est enregistré dans la collection du Musée national de l'éducation et qu'il date de 1940. En 1969, le célèbre auteur et interprète français Serge Gainsbourg a créé la chanson “Black and White” (Gainsbourg, 1969) sur la base de cette comptine. Nous pouvons donc conclure que les textes du folklore enfantin sont une source riche, et la technique de contamination est un moyen efficace de créer une poésie originale.

Conclusion

L'étude des comptines françaises sous l'angle linguistique et cognitif, il a été constaté que la base de l'incarnation de leur espace mental est un jeu de langage. Le jeu de langage est compris comme un phénomène cognitif qui reflète la perspective mentale de la vision personnelle du monde

et permet de créer de nouvelles unités linguistiques sur la base de mécanismes associatifs consistant à combiner le connu avec quelque chose de reconnaissable. La clé de leur bonne compréhension est la présence d'un bagage culturel et encyclopédique activé de l'individu, ainsi que sa capacité à construire des schémas conceptuels appropriés. L'article révèle les spécificités de la structure et de la composition des comptines françaises, identifie les principaux éléments structurels et présente les constructions syntaxiques typiques de chaque composant, reproduit et définit le côté contenu du modèle invariant d'un fragment de composition de textes de comptines françaises.

Perspectives de recherches

Ainsi, la recherche visant la détection complexe des moyens linguocognitifs et des éléments de leur structure et composition, menée dans l'article, n'est pas exhaustive dans sa portée et ouvre des perspectives sur le plan théorique et pratique, qui se manifestent dans l'application de la méthodologie proposée sur le folklore enfantin francophone, en particulier dans les différents genres de la poésie ludique.

RÉFÉRENCES

- Bieliekhova, L. I. (2011). Vydymapuvanniyaklinhvokohnityvnoioperatsii formuvannia novoobraziv (na materialy amerykanskoï poezii). *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu im. L. Ukrainky. Seriya Filolohichni nauky*, 3(1), 21–25.
- Bohuslavskaya, L. A. (2016). Kohnityvnyi analiz vidtvorennia kalamburiv-malapropizmiv v anhlo-ukrainskykh perekladakh kazky Liuisa Kerrolla "Alices Adventures in Wonderland". *Science and Education a New Dimension: Philology, IV (24)*, Issue 104, 41–46.
- Diachenko, N. L. (2019). Zastosuvannia teorii mentalnykh prostoriv i blendynhu do analizu tekstiv frantsuzkykh lichylok (na materialy tvoriv Nous n'irons plus aux bois). *Science and Education a New Dimension. Philology, VII (58)*, Issue 194, 23–25.
- Yesypovych, K. P. (2019). Kohnityvna mapa frantsuzkoï liturhiinoï dramy epokhy serednovichchia (na materialy misterii "Adam"). *Science and Education a New Dimension: Philology, VII (59)*, Issue 195, 77–80.
- Kahanovska, O. M. (2018). Tekstovi kontsepty frantsuzkoï khudozhnoi prozy kriz pryzmu implikatsii ta eksplikatsii. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Seriya: Filolohiia*, 21(2), 31–43.
- Kozachyshyna, O. L. (2019). Fonetychni zasoby u dytiachii poezii yak problema perekladu. *Science and Education a New Dimension. Philology, VII (56)*, Issue 190, 25–27.
- Klokun, T. (2007). Ukrainski dytiachi lichylky: deiaki osoblyvosti folklornoho zhanru. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Literaturoznavstvo, movoznavstvo, folklorstyka*, 18, 48–52.
- Marabian, K. A. (2015). Pryntsypy ikonichnosti v syntaksyschnii strukturi tekstiv malykh zhanriv frantsuzkoho folkloru. *European applied sciences*, 3, 95–97.
- Melnichenko, I. S. (2017). Movna hra yak znak verbalnoi ahresii v anhlomovnomu politychnomu dyskursi. *Science and Education a New Dimension. Philology, V (33)*, Issue 123, 44–46.
- Snihyrova, L. M. (2018). Folklor u formuvanni natsionalnoi identychnosti. *Science and Education a New Dimension. Philology, VI (43)*, Issue 150, 53–58.

- Taranenko, L. I. (2017). Prosodychne vyrazhennia emotsiino-prahmatychnoho potentsialu anhliiskoi narodnoi kazky. *Nova filolohiia*, 70, 192–197.
- Col, G. (2010). Correspondance et mixage d'espaces mentaux dans la construction dynamique du sens. In *Mémoires de la Société de Linguistique de Paris* (pp. 53–73). Peeters.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The Way We Think: Conceptual Blendings and the Mind's Hidden Complexities*. Basic Books.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2006). Mental Spaces. Conceptual Integration Networks. In D. Geeraerts (Ed.), *Cognitive Linguistics: Basic Readings* (pp. 303–371). Walter de Gruyter GmbH & Co. KG.
- Fauconnier, G. (2010) *Mental Spaces*. Retrieved from: <http://faucon/beijing/mentalspaces.pdf>
- Fortis, J.-F., & Col, G. (2018). Espaces Mentaux et Intégration Conceptuelle: Retour sur la Constitution de Théories Soeurs. *CogniTextes [En ligne]*, 18. Doi: 10.4000/cognitextes.1111.
- Larousse: encyclopédie et dictionnaires gratuits en ligne. Accès <http://www.larousse.fr/>
- Trésor de la langue française. Accès <http://www.cnrtl.fr/>

SOURCES D'ILLUSTRATION

- Charpentreau, J. (1988). *Mon premier livre de comptines*. Les éditions ouvrières et le temps apprivoisé.
- Chauvin-Payan, C. (1999). *Comptines, formulettes et jeux enfantins dans les Alpes occidentales (région Rhône-Alpes, Suisse romande et Val d'Aoste). Etude gestuelle, rythmique et verbale: thèse de doctorat en sciences du langage* (Vol. 1–2). Université Stendhal.
- Gainsbourg, S. (1969). *Black and White*. Accès : <https://www.youtube.com/watch?v=W2J1-fec21s>
- Serres, A. (2002). *Salade de comptines*. Rue du Monde.

ЛІТЕРАТУРА

- Белєхова, Л. І. (2011). Види мапування як лінгвокогнітивної операції формування новообразів (на матеріалі американської поезії). *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Л. Українки. Серія Філологічні науки*, 3(1), 21–25.
- Богуславська, Л. А. (2016). Когнітивний аналіз відтворення каламбурів-малапропізмів в англо-українських перекладах казки Льюїса Керролла “Alice’s Adventures in Wonderland”. *Science and Education a New Dimension: Philology, IV* (24), Issue 104, 41–46.
- Дяченко, Н. Л. (2019). Застосування теорії ментальних просторів і блендингу до аналізу текстів французьких лічилок (на матеріалі твору *Nous n’irons plus aux bois*). *Science and Education a New Dimension. Philology, VII* (58), Issue 194, 23–25.
- Єсипович, К. П. (2019). Когнітивна мапа французької літургійної драми епохи середньовіччя (на матеріалі містерії “Адам”). *Science and Education a New Dimension: Philology, VII* (59), Issue 195, 77–80.
- Кагановська, О. М. (2018). Текстові концепти французької художньої прози крізь призму імплікації та експлікації. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія*, 21(2), 31–43.
- Козачишина, О. Л. (2019). Фонетичні засоби у дитячій поезії як проблема перекладу. *Science and Education a New Dimension. Philology, VII* (56), Issue 190, 25–27.
- Клокун, Т. (2007). Українські дитячі лічилки: деякі особливості фольклорного жанру. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Літературознавство, мовознавство, фольклористика*, 18, 48–52.
- Мараб’ян, К. А. (2015). Принципи іконічності в синтаксичній структурі текстів малих жанрів французького фольклору. *European applied sciences*, 3, 95–97.

- Мельниченко, І. С. (2017). Мовна гра як знак вербальної агресії в англомовному політичному дискурсі. *Science and Education a New Dimension. Philology*, V (33), Issue 123, 44–46.
- Снігирьова, Л. М. (2018). Фольклор у формуванні національної ідентичності. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI (43), Issue 150, 53–58.
- Тараненко, Л. І. (2017). Просодичне вираження емоційно-прагматичного потенціалу англійської народної казки. *Нова філологія*, 70, 192–197.
- Col, G. (2010). Correspondance et mixage d'espaces mentaux dans la construction dynamique du sens. In *Mémoires de la Société de Linguistique de Paris* (pp. 53–73). Peeters.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The Way We Think: Conceptual Blendings and the Mind's Hidden Complexities*. Basic Books.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2006). Mental Spaces. Conceptual Integration Networks. In D. Geeraerts (Ed.), *Cognitive Linguistics: Basic Readings* (pp. 303–371). Walter de Gruyter GmbH & Co. KG.
- Fauconnier, G. (2010) *Mental Spaces*. Retrieved from: <http://faucon/beijing/mentalspaces.pdf>
- Fortis, J.-F. & Col, G. (2018). Espaces Mentaux et Intégration Conceptuelle: Retour sur la Constitution de Théories Soeurs. *CogniTextes [En ligne]*, 18. Doi: 10.4000/cognitextes.1111.
- Larousse: encyclopédie et dictionnaires gratuits en ligne*. Accès <http://www.larousse.fr/>
- Trésor de la langue française*. Accès <http://www.cnrtl.fr/>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- Charpentreau, J. (1988). *Mon premier livre de comptines*. Les éditions ouvrières et le temps apprivoisé.
- Chauvin-Payan, C. (1999). *Comptines, formulettes et jeux enfantins dans les Alpes occidentales (région Rhône-Alpes, Suisse romande et Val d'Aoste). Etude gestuelle, rythmique et verbale: thèse de doctorat en sciences du langage* (Vol. 1–2). Université Stendhal.
- Gainsbourg, S. (1969). *Black and White*. Accès : <https://www.youtube.com/watch?v=W2J1-fec21s>
- Serres, A. (2002). *Salade de comptines*. Rue du Monde.
- Une négresse qui buvait du lait. Dans *Collections/Musée*. Accès : <https://www.reseau-canope.fr/>

Дата надходження до редакції 12.05.2024

Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Дяченко Наталія Леонідівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри романських мов, Київський національний лінгвістичний університет nataliia.diachenko@knlu.edu.ua		Сфера наукових інтересів: когнітивна лінгвістика, психолінгвістика, фонетична і лінгвокультурна адаптація
--	--	--

УДК 811.112.2:398.9(=112.2)

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024.309610>

O. A. Zubach

Nationale Lessja-Ukrainka-Universität Wolhynien, Ukraine

e-mail: subach@ukr.net

ORCID ID: 0000-0003-1884-6875

INHALTSKOMISCHE ZUNGENBRECHER ALS KULTURBEDINGTES UNTERHALTUNGSMITTEL

Abstrakt

Der Artikel widmet sich der Erforschung deutscher Zungenbrecher als besondere Vertreter der Humor- und Lachkultur im deutschsprachigen komischen Raum. Ziel der Forschung ist die Untersuchung der sprachlichen und kulturellen Aspekte deutscher Zungenbrecher, um deren humorvolles und nationalkulturelles Potenzial zu reflektieren. Unter Berücksichtigung unterschiedlicher Ansätze zur Erforschung von Humor, Lachkultur und komischer Sprache werden die strukturellen, semantischen und pragmatischen Mittel ermittelt, mit denen deutsche Zungenbrecher eine komische Wirkung und positive Emotionen ausdrücken, sowie die Besonderheiten der Gestaltung des deutschsprachigen Humors durch die Zungenbrecher werden herausgefunden, die strukturellen und semantischen Elemente deutschsprachiger Zungenbrecher werden analysiert, die die Lachkultur des deutschsprachigen Sprachraums repräsentieren. Unter Zungenbrecher versteht man lustige Kurzgeschichten, verwirrende seltsame Sprüche, Nonsens-Texte usw., die durch ihren Inhaltsplan und Ausdrucksplan die Entstehung einer komischen Wirkung vorhersagen. Der Inhaltsplan von Zungenbrechern enthält ein humoristisches Spiel, das emotionale und expressive Spannung erzeugt und die Kommunikation in eine informelle verwandelt. Der Ausdrucksplan enthält Elemente, die die komische Wirkung pragmatisieren (Parallelismus, Wiederholung, Alliteration usw.). Bemerkenswert ist, dass zur Verstärkung der komischen Wirkung bei Zungenbrechern modifizierte phraseologische Einheiten zum Einsatz kommen, die die kognitive Aktivität von Menschen der Zielsprachkultur kennzeichnen. Zungenbrecher erfordern eine angemessene stimmliche Darstellung der Textelemente, rufen positive emotionale Reaktionen hervor und lösen Lachen aus. Ihre Struktur visualisiert nationale und kulturelle Elemente, die zum Hintergrundwissen der Zielsprachkultur gehören. Beim Aussprechen von Zungenbrechern mit einem bestimmten Rhythmus kommt es zu ungewollten Stolpersteinen, was die komische Wirkung zusätzlich verstärkt. Die nationale und kulturelle Besonderheit von Zungenbrechern wird durch die Bezeichnung von Nationalitäten, Eigennamen, nationalen Gerichten und Getränken sowie Berufen deutlich.

Schlüsselwörter: Zungenbrecher, Humor, deutsche Sprache, komische Elemente, humorvolle Kompetenz.

Abstract

The article explores German tongue twisters as special representatives of humor and laughter culture in the German language comic space. The aim is to examine the lingual and cultural aspects of German tongue twisters in order to reflect their humorous and national cultural potential. Taking into account various approaches to the study of humor, laughter culture and comic speech, this research identifies the structural, semantic and pragmatic means used in German tongue twisters to express a comic effect and positive emotions. It reveals the specific formation of German humor through tongue twisters and analyzes the structural and semantic elements of German tongue twisters, which represent the laughter culture of the German speaking world. Tongue twisters are defined as funny short stories, confusing strange sayings, nonsense texts, etc., which predict the formation of a comic effect through their plan of content and the plan of expression. The plan of content of tongue twisters incorporates a humorous play, causing emotional and expressive tension and turning communication into an informal interaction. The plan of expression contains elements that pragmatize the comic effect (parallelism, repetition, alliteration, etc.). It is noteworthy that to enhance the comic effect, modified phraseological units, which identify the cognitive activity of people of the target language culture, are incorporated into tongue twisters. Tongue twisters require relevant vocal representation of text elements, provoke positive emotional reactions and cause laughter. Their structure visualizes national and cultural elements that belong to the background knowledge of the target language culture. When uttering tongue twisters with a certain rhythm, unintentional slurs may appear, further enhancing the comic effect. The national and cultural

specificity of tongue twisters is revealed through designations of nationalities, proper names, national dishes and drinks, and professions.

Keywords: tongue twister, humor, German language, comic elements, humorous competence.

Анотація

Стаття присвячена вивченню німецьких скоромовок як особливих репрезентантів гумору та сміхової культури в німецькомовному комічному просторі. Дослідження спрямоване на вивчення лінгвокультурних аспектів німецьких скоромовок з метою відображення їхнього гумористичного та національно культурного потенціалу. Зважаючи на різні підходи до вивчення гумору, сміхової культури та комічного мовлення, визначено структурно-семантичні та прагматичні засоби, що використовуються в німецькомовних скоромовках для вираження комічного ефекту та позитивних емоцій, виявлено специфіку формування німецькомовного гумору крізь скоромовки, проаналізовано структурні та семантичні елементи німецькомовних скоромовок, які репрезентують сміхову культуру німецькомовного простору. Скоромовки визначають як веселі короткі оповідання, запутані дивні вислови, нонсенс-тексти тощо, які прогнозують формування комічного ефекту крізь свої план змісту та план вираження. У плані змісту скоромовок закладена гумористична гра, яка викликає емоційно-експресивне напруження та перетворює комунікацію в неофіційну. План вираження містить елементи, які прагматизують комічний ефект (паралелізм, повторення, алітерація тощо). Примітним є те, що для посилення комічного ефекту в скоромовках залучені модифіковані фразеологічні одиниці, які є ідентифікаторами пізнавальної діяльності людей цільової лінгвокультури. Скоромовки потребують адекватної вокальної репрезентації елементів тексту, провокують позитивні емоційні реакції, викликають сміх. У їх структурі візуалізуються національно-культурні елементи, які належать до фонових знань цільової лінгвокультури. При вимовлянні скоромовок із певним ритмом виникають ненавмисні обмовки, що також посилює комічний ефект. Національно-культурну специфіку скоромовок виявлено через позначення національностей, власних назв, національних страв і напоїв, професій.

Ключові слова: скоромовка, гумор, німецька мова, комічні елементи, гумористична компетентність.

Einführung. Humor als integratives kulturelles Element vermittelt nicht nur Informationen über Sprache und Kultur einer Gesellschaft, sondern gibt auch einen Einblick in Stimmungen, Emotionen, Gefühle und Reaktionen auf Ereignisse, Verhaltensweisen und das alltägliche Geschehen. Die subtilen Prozesse einer speziellen Art der Dekodierung und Interpretation von Informationen durch komische, sonderbare, erstaunliche, erheiternde Textelemente geschieht durch kognitiv-perzeptive Mechanismen der Wahrnehmung und des Verständnisses von Humor. Ein humorvoller Text ist eine einzigartige Mischung funktionaler und kommunikativer Elemente, die konfliktfreie Kommunikation auf einem reduzierten Spannungsniveau erwarten lässt. Zungenbrecher sind filigran strukturierte komische Texte, die nicht nur die stimmliche Darstellung von Textelementen – die gleichzeitig die „befreiende“, entspannende emotionale Reaktion des Lachens hervorrufen – betreffen, sondern auch die zugehörigen nationalen und kulturellen Elemente des komischen Textes erfahrbar machen.

Analyse aktueller Forschungsergebnisse und Veröffentlichungen. Die Forschung zum komischen Diskurs, zu nationalen und kulturellen Besonderheiten des Humors seiner Elemente, weckt die Neugier vieler Forschern und Geistesarbeiter unterschiedlichster Provenienz. So ist die gegenwärtige Beliebtheit des Gebrauchs von Zungenbrechern als alternative Möglichkeit, etwas über die Welt der – insbesondere humoristischen – Sprache und Kultur zu erfahren, bevorzugter Forschungsgegenstand mehr oder weniger wissenschaftlicher Studien.

Als humoristische Formen erfassen Zungenbrecher die Welt auf sehr spezielle Weise. So pointieren sie mitunter bestimmte Sachverhalte, während sie ein anderes Mal Distanz zur umgebenden Wirklichkeit herstellen. Grundsätzlich sind ihnen gemeinsame, Humor erzeugende Merkmale zu eigen, wie originelle Pointierung, scherzhaft-ironischer, schlagfertiger, geistreicher und witziger Charakter, Vorliebe für bewusste Schaffung

von Gegensätzlichkeit, Ironie, Erstaunen oder Verblüffung. Verwunderung, Perplexität und Erstaunen hervorrufende Effekte werden vorzugsweise durch paradoxe Pointen und andere Mittel, wie bspw. kontextuell/syntaktisch/semantische Modifikationen der verwendeten Sprache, das Ziel (Gegenstand von Hohn und Spott), die Situation (Kontext), Paradoxe, satirische Übertreibung, Wortspielereien (oft auf klangliche Ebene: Melodie der Stimme, Intonation), Worthäufungen, Wiederholungen und Situationskomik erreicht (Kotthoff, 1997; Awdiejeiw, 1992; Buttler, 2001; Müller, 2003; Löschmann, 2015, Wowro, 2021). Sieglinde E. und Hinderer M. betonen, dass Zungenbrecher eine originelle, zumeist sinnvolle Struktur haben und eine eigene Komplexität sowie einen spezifischen Schwierigkeitsgrad besitzen, wie z.B. Häufung bestimmter Laute oder sprachlicher Gleichklang zweier oder mehrerer Wörter. Diese klangliche Übereinstimmung nach Sieglinde E. und Hinderer M. beruht auf einer Häufung bzw. Wiederholung von Vokalen (Assonanzen), ungewöhnlichen Phonemkombinationen, dem Spiel mit weichen und harten Konsonanten, dem schnellen Wechsel zwischen zwei Lauten, sinnvoller Betonung oder dem Einlegen von Pausen (Sieglinde & Hinderer, 2014). In diesem Zusammenhang sei die Bedeutung der Studie von Wiedenmann N. hervorgehoben, der bemerkt, dass das Problem der Anwendung von Zungenbrechern eine methodisch-didaktische Bedeutungskomponente hat. Wiedenmann N. bezeichnet Zungenbrecher auch als Schnellsprechsprüche (im aktuellen Umgangsdeutsch auch gern „Schnellsprech“ genannt, einem beliebten Instrument im Baukasten der medialen Wortakrobaten), auch bildhaft als Stolpersteine der Zunge, die schwer auszusprechen sind, weil sie normalen Artikulations- und eingefahrenen Intonationsmustern sowie Sprechrhythmen schlichtweg zuwiderlaufen, ihnen sozusagen ein Bein stellen. Generell handelt es sich um klangähnliche Wörter, witzige Wortreime, ungewöhnliche, erfindungsreiche Wortzusammenstellungen, Wortkombinationen, besondere Konsonantenabfolge, komplizierten („verquirlten“) Satzbau, Umkehrung des Satzes, oder sogar um lange Komposita oder Wortgruppen, die sich endlos aneinanderreihen. Sehr oft werden ganze Satzgefüge verdreht oder wiederholt, oftmals „wimmelt“ es von Alliterationen. Die Aussprache dieser besonderen Wortfolgen, die im treffenden Rhythmus einen besonderen Blick auf die Welt darbieten, macht selbst wortgewandten Muttersprachlern zu schaffen, wobei vielfach humorvolle Effekte entstehen (Wiedenmann, 1999).

Bemerkenswert ist, dass die Besonderheit von Zungenbrechern in der Übertragung des Handlungszusammenhangs durch Worte und Laute liegt, was beiläufig komische Effekte impliziert und eine Art Signal nationaler und kultureller Spezifik darstellt. Buttler D. meint, dass Zungenbrecher in der Regel scherzhafter Natur sein sollen, damit sie schnell erkannt und durchschaut werden können. Dies mache vor allem ihre Kürze aus, die selbst als eines der Merkmale komischer Äußerungen angesehen werden. Dank ihrer (bewusst erzwungenen) Kompaktheit kommt eine komische Zusammenstellung von bestimmten Sachen, Sachverhalten wie auch unerwarteten Verhaltensweisen zum Ausdruck, auf Unnötiges wird verzichtet, Humor kann seine Wirkkraft voll entfalten. Zu den häufigsten Techniken, humoristische Effekte zu erzielen, gehören beispielsweise elliptische Konstruktionen, syntaktischer Parallelismus, Zwei- oder Mehrdeutigkeit, satirische Übertreibung, das Wortspiel und formale Modifizierung. <...> Nicht wenigen Zungenbrechern ist insbesondere der oben erwähnte syntaktische Parallelismus zu eigen, der durch Wiederholbarkeit seiner verwendeten Strukturen die beschriebenen, meistens sinnfreien Erscheinungen übertrieben darstellt und auf diese Weise viele Funktionen im Bereich der Humorerzeugung erfüllt (Buttler, 2001).

Die Studien geben an, dass Zungenbrecher durch ihre kreativ-phantasievoll konstruierten Strukturen nicht allein komische Wirkung hervorrufen, sondern ebenso Freude und

Lockerheit mit sich bringen. Nach Sieglinde E. und Hinderer M. ist der Zungenbrecher ... „der Spaß am Spiel, die Lust an der Sprache und am Sprechen, es ist die Freude daran, dass unsinnig Klingendes doch sinnvoll ist, es ist die kleine Befriedigung, eine (artikulatorische) Herausforderung zu meistern oder auch die Genugtuung, dabei schneller und fehlerfreier zu sein als die andern“ (Sieglinde & Hinderer, 2014). Dornaus Ch. fügt hinzu: „Was die humoristische Komponente anbelangt, die vielen Zungenbrechern zugrunde gelegt werden kann, so kann behauptet werden, dass die Humorproduktion und innewohnende Humoreffekte weitgehend mit der Kreativität korrelieren“ (Dornaus, 2016). Wowro I. akzeptiert durchaus, dass insbesondere eine hohe Frequenz, reiche Exemplifikation, eine relativ breit gefächerte Thematik und viele Humorindikatoren nichts daran ändern können, dass viele Zungenbrecher eher Flachwitze sind (Wowro, 2021).

Unter Berücksichtigung der oben erwähnten Studien ist es unerlässlich, eine nähere Betrachtung komischer Effekte bei deutschen Zungenbrechern unter Einbeziehung verschiedener Aspekte der Sprach- und Kulturforschung vorzunehmen.

Methoden und Ziele. Ziel unserer Studie ist es, Besonderheiten der Entstehung komischer Wirkungen bei deutschen Zungenbrechern zu untersuchen. Die Intention des Artikels ist, strukturelle, semantische und pragmatische Bildungsmittel deutscher Zungenbrecherkonstruktionen herauszufinden, die komische Auswirkungen hinterlassen und positive Emotionen ausdrücken sowie Besonderheiten des deutschen Humors aufzuzeigen. Die Aufgabe der Forschung besteht darin, strukturelle, semantische und pragmatische Werkzeuge zu identifizieren. Hilfsmittel, mit denen deutsche Zungenbrecher ihre komische Wirkung erzielen und positive Emotionen ausdrücken, die Besonderheiten der Entstehung des deutschsprachigen Humors durch Umgangssprache aufzuzeigen und die strukturellen und semantischen Elemente deutscher Zungenbrecher zu analysieren, die die Lachkultur im deutschen Sprachraum repräsentieren. Deutschsprachige inhaltskomische Zungenbrecher wurden zur Forschung folgenden Internetquellen entnommen: <https://www.wortlehre.de/zungenbrecher.html>; <https://studyflix.de/deutsch/zungenbrecher-6739>; <https://www.spitzenwitze.de/witze/zungenbrecher/>.

Der Artikel bedient sich eines komplexen methodischen Ansatzes, der die Analyse deutscher Zungenbrecher sowie die Anwendung sprachlicher und stilistischer Analysemethoden einschließt. Zur Analyse struktureller und semantischer Mittel werden eine deskriptive Methode und eine Methode der Komponentenanalyse verwendet, die es ermöglicht, die Besonderheiten des Einsatzes sprachlicher Mittel bei Zungenbrechern zur Erreichung bestimmter kommunikativer Ziele aufzudecken und ihre komische Wirkung zu bezeugen.

Resultate und Diskussionen. Zungenbrecher werden als kleinformatige Werke (Prosa oder Vers) mit humorvoller Ausrichtung definiert, einem der spezifischen Mittel der alten Volkspädagogik, das heute in Vorschulen und Grundschulen erfolgreich eingesetzt wird, um die korrekte Aussprache schwieriger Laute zu erreichen, Lispeln und Zischen zu vermeiden oder loszuwerden und einzelne Laute nicht zu vermischen (Кіліченко, 1979). Sie werden als humorvolle Sprüche wahrgenommen, die auf der bewusst schwierigen Aussprache gereimter oder rhythmischer Texten beruhen, zusammengesetzt aus schwierigen Lauten und Lautkombinationen, die in schnellem Tempo ausgesprochen werden. <...> Die Grundlage der meisten Zungenbrecher ist der alltägliche, umgangssprachliche Wortschatz sowie Ausdrücke mit nationaler Prägung, die, eingebettet in das sprachliche Bild der Welt der Menschen, das ethnische Selbstbewusstsein anschaulich zum Ausdruck bringen (Каневська, 2014).

Es ist unbestreitbar, dass Zungenbrecher die Entstehung einer komischen Wirkung durch den direkten psychologischen Kontakt zwischen komischem Text und dessen

Strukturelementen hervorrufen. Zungenbrecher werden als lustige Quatsch-Geschichten, verwirrende Zaubersprüche, Nonsens-Texte mit alogischen Sprachmitteln, Texte mit außergewöhnlichen Reimen, Stolperverse bezeichnet, die zu einem Lach-Anlass werden. Nach Winter G. : Manche Zungenbrecher klingen wie sprachliche Musikstücke, die sich von Strophe zu Strophe steigern und in einer Pointe gipfeln. Viele Zungenbrecher eignen sich hervorragend als Zungentrainer, Zungenlöser und Zungenbefreier (Winter, 2007).

Besonders komisch, finden wir Zungenbrecher, die ihre eigene Begriffssphäre als Zungenbrecher – im – Zungenbrecher oder Zungenbrecher – durch – Zungenbrecher ausdrücken. Sie werden damit einer eigenen Kategorie der Lachkultur im deutschsprachigen Raum zugeordnet:

Zügige Zungenbrecher bringen zappelnde Zungen zum Zwitschern.

Zungen gezwungen im Becher sind gesungene Zungenbrecher.

Gesungene Zungenbrecher sind gezwungene Zungen im Becher.

Zungenbrecher sind eine Art humorvolles Kommunikationsmittel. Sie sind mit häufig verwendeten Wörtern gefüllt, deren Semantik auf der Ebene des alltäglichen Denkens gebildet wird. Ihr funktionaler Zweck besteht darin, eine Aussage, Interpretation oder Stellungnahme abzugeben, etwas zu verdeutlichen oder etwas hervorzuheben:

Wenn du denkst, du denkst, dann denkst du nur du denkst, aber denken tust du nie.

Wer nichts weiß und weiß, dass er nichts weiß, weiß mehr als der, der nichts weiß und nicht

weiß, dass er nichts weiß.

Zwischen oder und und und und und und und oder ist immer ein Leerzeichen.

Zungenbrecher als inhaltskomische Produktespiegel durch ihre Einheiten das menschliche Bewusstsein und die Errungenschaften des Lernprozesses der Zielsprachkultur wider. Sie tragen zur Bildung konzeptioneller Sphären und zur Entschlüsselung von archaischen Konzepten bei, die im heutigen Leben als Witz wahrgenommen werden, als Anlass, sich in komischer Form an Realitäten zu erinnern:

Bismark biss Marc bis Marc Bismark biss.

Der Cottbuser Postkutscher putzt den Cottbuser Postkutschkasten und der Potsdamer Postkutscher putzt den Potsdamer Postkutschkasten.

Bei der Bildung von Zungenbrechern interagieren verschiedene Kompetenzen: Sprach- und Sprechkompetenz und Humor-Kompetenz, die auf bestimmten Ebenen ausgebildet werden. Nach Nevo O. und Klingmann H. lassen sich fünf Ebenen des humorvollen Erlebens ausmachen:

- die motivale Ebene, die auf den Sinn und Nutzen reflektiert,
- die kognitive, die die Notwendigkeit einschließt, die mentalen Leistungen (Perspektivwechsel, Umkehrungen etc.) zu erbringen,
- die emotionale, die es ermöglicht, emotionale Veränderungen zu erfahren und z.B. Angst und Ärger zu überwinden,
- die soziale, die auf die Sensibilität für soziale Normen, Strukturen, Stereotype verweist und
- die Verhaltensebene, die die Fähigkeit beinhaltet, Humor zu verstehen und zu produzieren (Nevo & Klingmann 1998).

Zungenbrecher sind komische ritualisierte Texte, die einem Volksspiel ähneln, das einerseits den Bezug des Inhalts zu einer bestimmten Realität darstellt und andererseits die emotionale Einstellung des Sprechers zur Situation zum Ausdruck bringt:

Echte Dichter dichten leichter bei Licht.

Ein Tourist ist ein Tourist, wenn er auf einer Tour ist und in einer Tour isst.

Kluge Kinder können keine Kirschkerne kauen.

Zungenbrecher sorgen für fröhliches, ungezwungenes Gelächter. Auf den ersten Blick wirken sie wie bedeutungsarme Texte, die als Scherz, flotter, dummer oder lockerer Spruch, Streich oder Absurdität wahrgenommen werden. Diese Absurdität des Humors ist nach Dziemidok B. als inhärentes Merkmal anzusehen, das seit jeher und bis heute präsent ist. Die Kategorie des absurden Humors lässt sich seiner Meinung nach durch einige charakteristische Faktoren besser erfassen. Zu diesen werden vor allem das Spiel mit Logik, existentielle Problematik, gewisse Aggressivität, Negierung von Werten und Traditionen sowie sein makabrer und provokativer Charakter gezählt (Dziemidok, 1967). Versuche, Zungenbrecher auszusprechen, machen Spaß. Ihr Inhaltsplan umfasst das humorvolle Spiel, das einerseits dynamisch und intensiv ist und vom Team der Zielsprachenkultur geschaffen wird, andererseits emotional und ausdrucksstark, was einen komischen Effekt erzeugt und Kommunikation informeller macht:

Der Leutnant von Leuthen befahl seinen Leuten, nicht eher zu läuten, als der Leutnant von

Leuten seinen Leuten das läuten befahl.

Im Potsdamer Boxclub boxt der Potsdamer Postbusboss.

Zungenbrecher als eine Erscheinungsform des Humors ist nationalkulturelles Gut der Zielsprachenkultur, das die Prinzipien der Entstehung von Lachkultur im deutschsprachigen Raum widerspiegelt. Das Produzieren von Zungenbrechern und das Aussprechen von Wörtern sowie Wortkombinationen in einem bestimmten Rhythmus kündigen unmittelbar die Intensität der komischen Wirkung an. Dies bestätigt auch die These von Buttler D., nach dem die Intensität des Humors, der durch sprachliche Mittel erzeugt wird, immer mit dem Grad der Komplexität der vor sich gehenden mentalen Prozesse einhergeht, die zu seiner Perzeption und Rezeption hinführen (Buttler, 2001).

Bemerkenswert ist, dass komische Wirkung nicht nur durch unbeabsichtigte Versprecher entsteht. Dies wiederum führt zu Veränderungen im Ausdruck von Zungenbrechern, insbesondere durch Substitutionsmechanismen in der Verbreiterung/Verengung der Struktur oder bei der Neubildung von Witzen monologischer Art:

Bierbrauer Bauer braut braunes Bier braunes Bier braut Bierbrauer Bauer.

Biberacher Bierbrauer brauen beständig braunes Biberacher Bockbier.

Böswillige Bachusbrüder behaupten bisweilen, Biberacher Bier berausche bald!

Bieder Biertrinker: bevor Beweise besseres bringen brauen Biberacher Bierbrauer beständig braunes Bockbier!

Vielen Zungenbrechern ist (siehe oben) der sogenannte syntaktische Parallelismus eigen, der durch die Wiederholbarkeit der verwendeten Strukturen die beschriebenen, meistens sinnfreien Erscheinungen übertrieben darstellt und dadurch viele Funktionen im Bereich der Humorzerzeugung erfüllt. <...> Die vorhandene formale Wiederholbarkeit suggeriert die Ähnlichkeit der Erscheinungen, die aber eigentlich keinen logischen Zusammenhang aufweisen (Wowro, 2011). Viele Zungenbrecher beruhen auf Alliterationen und Wiederholungen ganzer Sätze oder Satzteile, die Anlaute am Anfang, Inlaute in der Mitte, und Auslaute am Ende eines Wortes, die als Unterhaltungswert gelten:

In Ulm und um Ulm und um Ulm herum.

Oma kocht Opa Kohl. Opa kocht Oma Kohl.

Doch Opa kocht Oma Rosenkohl. Oma dagegen kocht Opa Rotkohl.

Deutschsprachige Zungenbrecher spiegeln die Realitäten der Entwicklung der Zielsprachenkultur in verschiedenen Bereichen wider. Winter G. klassifiziert sie als politische, wirtschaftliche, philosophische, literarische medizinische, juristische, gesellschaftliche, pädagogische, ökologische, touristische, europäische, erotische, sportliche etc. Stolpersteine (Winter, 2007). Die nationale und kulturelle Spezifik von

Zungenbrechern zeigt sich in ihren Formen, in denen eine Anhäufung von bestimmten Bezeichnungen zu finden ist:

Bezeichnungen von Nationalitäten:

*Allergischer **Algerier**, algerischer Allergiker.*

*In **Italien** ist der Italiener Italiener, doch in Illingen ist der Italiener Illinger.*

*Wenn hinter **Griechen** Griechen kriechen, kriechen Griechen Griechen nach.*

Bezeichnungen von im deutschsprachigen Raum verbreiteten Eigennamen :

*Als **Anna** abends aß, aß Anna abends Ananas.*

Hans hört hinterm Holzhaus Hubert Hansen heiser husten.

Bezeichnungen von Gerichten und Getränken:

***Griesbrei** bleibt Griesbrei und Kriegsbeil bleibt Kriegsbeil.*

*Moritz mag morgens **Marzipan**, mittags Melone und abends **Marmelade**.*

Bezeichnungen von Berufen:

***Bäcker Braun** backt braune Brezeln. Braune Brezeln backt Bäcker Braun.*

*Maus heißt er, ist **Hausmeister**, im Keller meist haust er, und wie es heißt, maust er!*

Abgesehen von einer Unterhaltungs-, Auflockerungs und Spannungsfunktion, sehen wir eine weitere spezifische Zielfunktion, wodurch Zungenbrecher als Bestandteil der interkulturellen Landeskunde begriffen werden, was sich zum Teil auf den Bereich der Phraseologie bezieht, d.h., durch probate Ausprägung als Volksgedächtnisstütze:

Alle malen aalende Aale, die mit Sonnensalbe in der Sonne sonnen. Der Zungenbrecher enthält einige phraseologische Einheiten *sich aalen – sich faul dehnen und strecken, sich behaglich ausruhen, bes. an der Sonne und am Strand; den Aal beim Schwanz fassen – etw. verkehrt anfangen; einen (kleinen) Aal haben – leicht betrunken sein.* Friedrich von Logau (1604-55) vergleicht das ‚Aalglatte‘ mit den Versprechungen von Frauen und fühlt sich gleichermaßen betrogen:

Wer einen Aal beim Schwanz

und Weiber faßt bei Worten,

Wie feste der auch hält,

hält nichts an beiden Orten (Röhrich, 2003).

Deutschsprachige Zungenbrecher sind inhaltskomische Texte, die Reime und rhythmische Spiel mit Lauten, Buchstaben, Wörtern, Sätzen, Phrasen anbieten, indem Normabweichungen und situatives Lachen pragmatisiert werden. Diese inhaltskomischen Zungenbrecher ermöglichen uns die Beobachtung einer erstaunlichen Art der Präsentation und Ausprägung von Informationen über die Sprache und Kultur des deutschsprachigen Raums.

Zusammenfassung. Zungenbrecher sind sprachliche Phänomene, die spielerische Elemente strukturellen und absurden Humors enthalten. Ihr Inhaltsplan ermöglicht es, die Realität und deren Werte mit Wohlgefallen zu spüren, da sie in der Lage sind, echte Erfahrungen im Raum der Zielsprachenkultur zu sammeln. Ihr Ausdrucksplan ist ein besonderes Beispiel für Kreativität und Einfallsreichtum. Die komische Wirkung, die bei der Reproduktion eines Zungenbrechers entsteht, ist das Ergebnis einer Abweichung von den Normen oder eines Verstoßes gegen die gewohnten Sprachregeln. Ihr Merkmal sind zahlreiche Wiederholungen gleich klingender Wörter oder Strukturen sowie das Vorhandensein modifizierter phraseologischer Einheiten, deren Entschlüsselung die Einbeziehung von Hintergrundwissen erfordert. Die Besonderheiten der Zungenbrecher werden durch ihre Reime, Ersatzmodifikationen (Verengung oder Erweiterung der Struktur) oder Elemente des Humors (Wortspiele, Ironie, absurde Inhalte) hervorgehoben.

Im Humor-Diskurs werden sie als flache Witze, inhaltskomische oder unsinnige Sprüche oder als Nonsens-Texte erkannt. Unter deutschsprachigen Zungenbrechern verstehen wir

inhaltskomische Texte, die die Realitäten im deutschsprachigen Raum in verschiedenen Bereichen (politische, wirtschaftliche, philosophische, literarische, medizinische, juristische, gesellschaftliche, pädagogische, ökologische, europäische, sportliche usw.) und durch die Bezeichnung von Nationalitäten, weit verbreiteten Eigennamen, nationalen Gerichten und Getränken, Berufen etc. kreativ widerspiegeln. Deutschsprachige Zungenbrecher sind inhaltskomische Texte, die Reime und rhythmisches Spiel mit Lauten, Buchstaben, Wörtern, Sätzen, Phrasen bieten, das Abweichungen von der Norm und situatives Lachen pragmatisiert.

Die Erforschung modaler und multimodaler Aspekte des Gebrauchs deutschsprachiger Zungenbrecher ist der Schlüssel zum Verständnis deutscher Kultur und Sprache, ihrer Eigenheiten und Besonderheiten. Die kreative Auseinandersetzung mit diesem – humoristischen – Aspekt deutschen kulturellen Lebens ermöglicht einen Zugang zu vielen Ebenen und Schichten der Gesellschaft, gibt einen Einblick in das Befinden und den Alltag vieler Menschen. Und das ist der Witz am Umgang mit Humor: er ist eine durchaus ernstzunehmende Sache, die jedoch viel Spass macht und mögliche Spannungen abbaut.

LITERATUR

- Awdiejew, A. (1992). „Nieśmieszne aforyzmy. (Refleksja nad semantyką humoru Viktora Raskina)”. *Język a Kultura*. t. 8, 279–285.
- Buttler, D. (2001). *Polski dowcip językowy*. PWN, 52–53.
- Dornaus, Ch. (2016). *Humor als Förderfaktor für Innovationen*. University of Bamberg Press.
- Dziemidok, B. (1967). *O komizmie*. Książka i Wiedza.
- Каневська, О. Б. (2014). Порівняльна характеристика українських і російських скоромовок. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*, 4, 137–149.
- Кіліченко, Л. М. (1979). *Українська дитяча література*. Вища школа.
- Kotthoff, H. (1997). „Erzählstile von mündlichen Witzen: Zur Erzielung von Komikeffekten durch Dialoginszenierungen und die Stilisierung sozialer Typen im Witz“. *Sprech-Gesprächsstile*. Hrsg. Margaret Selting und Barbara Sandig. De Gruyter, 123–170.
- Löschmann, M. (2015). [Hrsg.]: Humor im Fremdsprachenunterricht. *Deutsch als Fremdsprache in der Diskussion*, 10 Frankfurt. Lang, 9–58.
https://www.pedocs.de/volltexte/2017/12862/pdf/Loeschmann_2015_Humor_muss_sein.pdf
- Müller, R. (2003). *Theorie der Pointe*. Mentis Verlag.
- Nevo, O. A., Klingman, H. A. (1998). The development and evaluation of a systematic program for improving sense of humor. In: W. Ruch (Ed): *The sense of humor: Explorations of a Personality Characteristics*. Mouton de Gruyter, 385–404.
- Röhrich, L. (2003). *Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten*. Freiburg. Basel. Wien.
- Sieglinde, E., Hinderer M. (2014). *Stimm- und Sprechtraining für den Unterricht*. Schöningh.
- Wiedenmann, N. (1999). *Versprecher: Dissimilation von Konsonanten*. Niemeyer.
- Winter, G. (2007). *Zungenbrecher*. Wenn Papa Grappa schlabbert ... und andere Stolperverse. GGP Media GmbH, Pößneck.
- Wowro, I. (2021). Das Phänomen auf der Zunge. Zu Spezifik und Humorindikatoren der Zungenbrecher. *Linguistische Treffen in Wrocław*, 19, (I).
<https://doi.org/10.23817/lingtreff.19-21>.
- Wowro, I. (2011). „Nie solo sein“, „Rum am Amur“ oder „Zagwiżdż i w gaz“. Formale und semantische Typenvielfalt von polnischen und deutschen Palindromen“. *Studia Niemcoznawcze/ Studien zur Deutschkunde*, 48, 457–477.

REFERENCES

- Awdiejew, A. (1992). „Nieśmieszne aforyzmy. (Refleksja nad semantyką humoru Viktora Raskina)”. *Język a Kultura*. t. 8 (1992). 279–285.
- Buttler, D. (2001). *Polski dowcip językowy*. PWN, 52–53.
- Dornaus, Ch. (2016). *Humor als Förderfaktor für Innovationen*. University of Bamberg Press.
- Dziemidok, B. (1967). *O komizmie*. Książka i Wiedza.
- Kanevs'ka, O. B. (2014). Porivnial'na kharakterystyka ukrains'kykh i rosij's'kykh skoromovok. *Literatury svitu: poetyka, mental'nist' i dukhovnist'*, 4, 137–149.
- Kilichenko, L. M. (1979). *Ukrains'ka dytiacha literatura*. Vyscha shkola.
- Kotthoff, H. (1997). „Erzählstile von mündlichen Witzen: Zur Erzielung von Komikeffekten durch Dialoginszenierungen und die Stilisierung sozialer Typen im Witz“. *Sprech-Gesprächsstile*. Hrsg. Margaret Selting und Barbara Sandig. De Gruyter, 123–170.
- Löschmann, M. (2015). [Hrsg.]: Humor im Fremdsprachenunterricht. *Deutsch als Fremdsprache in der Diskussion*, 10 Frankfurt, M. : Lang, 9–58.
https://www.pedocs.de/volltexte/2017/12862/pdf/Loeschmann_2015_Humor_muss_sein.pdf
- Müller, R. (2003). *Theorie der Pointe*. Mentis Verlag.
- Nevo, O. A., Klingman, H. A. (1998). The development and evaluation of a systematic program for improving sense of humor. In: *W. Ruch (Ed): The sense of humor: Explorations of a Personality Characteristics*. Mouton de Gruyter, 385–404.
- Röhrich, L. (2003). *Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten*. Freiburg. Basel. Wien.
- Sieglinde, E., Hinderer M. (2014). *Stimm- und Sprechtraining für den Unterricht*. Schöningh.
- Wiedenmann, N. (1999). *Versprecher: Dissimilation von Konsonanten*. Niemeyer.
- Winter, G. (2007). *Zungenbrecher*. Wenn Papa Grappa schlabbert ... und andere Stolperverse. GGP Media GmbH, Pößneck.
- Wowro, I. (2021). Das Phänomen auf der Zunge. Zu Spezifik und Humorindikatoren der Zungenbrecher. *Linguistische Treffen in Wrocław*, 19, (I).
<https://doi.org/10.23817/lingtreff.19-21>.
- Wowro, I. (2011). „Nie solo sein“, „Rum am Amur“ oder „Zagwizdź i w gaz“. Formale und semantische Typenvielfalt von polnischen und deutschen Palindromen“. *Studia Niemcoznawcze/ Studien zur Deutschkunde*, 48, 457–477.

Дата надходження до редакції 06.06.2024

Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Зубач Оксана Адамівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології Волинського національного університету імені Лесі Українки e-mail: subach@ukr.net		Сфера наукових інтересів: фразеологія, психолінгвістика, перекладознавство, когнітивна лінгвістика, прагмалінгвістика
---	--	--

UDC 811.111'373'374

DOI:

O. V. Koliasa

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ukraine

Odesa National Maritime University, Ukraine

e-mail: olenakoliasa@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5301-480X>

PHONOGRAPHIC AND GRAPHOSTYLISTIC MECHANISMS OF CREATING LINGUISTIC ABSURDITY IN POSTMODERN FICTION

Abstract

This article explores the phonographic and graphostylistic mechanisms employed by postmodern authors to create linguistic absurdity in fiction, using phonetic and graphic variants. The analysis focuses on violations of phonetic and graphic norms that deviate from traditional literary conventions. At the phonographic level, the mechanisms for creating linguistic absurdity include sound imitation, alliteration, assonance, phonetic language play, and phonetic occasionalisms. These techniques result in unusual combinations of phonemes that contrast with accepted, stereotypical sound patterns. This generates a cacophony of strange sounds that violates the euphony of language, thereby creating an "estrangement effect". Specific examples are provided to demonstrate how postmodern fiction utilizes absurd sound imitations, such as nonsensical words mimicking animal noises or physiological functions. Alliteration and assonance are used to reproduce unpleasant sounds typically avoided in traditional texts as those violating aesthetic norms. Phonetic occasionalisms open up diverse palettes of new, unregistered sound combinations for the reader. The graphostylistic mechanisms examined involve violating graphic norms through techniques, such as excessive variation of fonts, capitalization, and non-punctuated text organization. Textual visualization that disrupts typical graphic conventions is achieved through extra spacing between words/lines, unconventional paragraph divisions, inserted curly lines, and embedded text fragments in different styles. There is also an excessive accumulation of non-verbal graphics, such as drawings, diagrams, formulas, and symbols from other semiotic systems. Orthographic deformations, including reduplication, hyphenation, and author-created graphons (new graphic units) also contribute to the absurdist effect. Detailed examples illustrate how the accumulation of these phonographic and graphostylistic deviations generates graphic chaos that impairs readability. However, the article argues this is an intentional strategy by postmodern writers to create an absurdist literary experience that rejects conventions and engages the reader in exploring multiple possible interpretations of the fragmented, unconventional text.

Keywords: linguistic absurdity, graphic, grapheme, language play, linguography, phoneme, postmodern fiction, semantics, variant, violation.

Анотація

У статті досліджено фонографічні та графостилістичні механізми, які використовують постмодерністські автори для створення мовного абсурду в художній літературі. Аналіз зосереджено на порушеннях фонетичних і графічних норм від традиційних літературних конвенцій. На фонографічному рівні механізмами створення мовного абсурду є звуконаслідування, алітерація, асонанс, фонетична гра слів і фонетичні okazіonalіzmi. Такі прийоми спричиняють незвичні комбінації фонем, які контрастують із прийнятими стереотипними звуковими моделями. Це породжує какофонію дивних звуків, яка порушує милозвучність мови, створюючи ефект "одивнення". Алітерацію й асонанс використовують для відтворення неприємних звуків, яких зазвичай уникають у традиційних текстах як таких, що порушують естетичні норми. Фонетичні okazіonalіzmi відкривають перед читачем різноманітні палітри нових, незареєстрованих звукосполучень. Розглянуті графостилістичні механізми передбачають порушення графічних норм за допомогою таких прийомів, як: надмірна варіативність шрифтів, капіталізація та непунктуаційна організація тексту. Текстова візуалізація, що руйнує типові графічні конвенції, створюється за допомогою додаткових інтервалів між словами/рядками, нетрадиційного поділу на абзаци, вставлених фігурних ліній, убудованих фрагментів тексту в різних стилях. Спостерігається надмірне накопичення невербальної графіки – малюнків,

діаграм, формул і символів з інших семіотичних систем. Орфографічні деформації (дублювання, переноси, авторські графони) також сприяють абсурдистському ефекту. Докладні приклади ілюструють, як накопичення цих фонографічних і графостилістичних відхилень породжує графічний хаос, що погіршує читабельність. Однак ця навмисна стратегія постмодерністських письменників спрямована на створення абсурдистського літературного досвіду, який відкидає конвенції і залучає читача до дослідження численних можливих інтерпретацій фрагментованого нетрадиційного тексту.

Ключові слова: мовний абсурд, варіант, графіка, графема, мовна гра, лінгвографія, фонема, постмодерністська художня література, семантика, порушення.

Introduction. Postmodern literature has long been recognized for its radical experimentation with language and form. Among the myriad techniques employed by postmodern authors, the manipulation of phonetic and graphic elements stands out as a particularly striking and disruptive strategy. This study focuses on the deliberate violations of phonetic and graphic norms in postmodern fiction, examining how these deviations generate absurd sound combinations and visual effects that challenge traditional literary conventions. The experimental nature of postmodern texts often manifests in unconventional phonetic arrangements and graphical presentations that go beyond mere stylistic choices. These techniques serve as mechanisms for deeper thematic and emotional expression, inviting readers to engage with the text in novel and often perplexing ways. By analyzing these phonographic and graphostylistic mechanisms, we can gain insight into the linguistic dimensions of what we term “linguistic absurdity” in postmodern literary texts (hereinafter referred to as PLTs).

Critical literature review. A careful analysis of contemporary English poetry through the prism of linguopoetics (Bechta, 2011) proves that phonetic techniques are especially evident in poetry, since the very form of the poem determines the choice of lexical means, primarily considering their phonological characteristics. However, researchers of postmodern prose texts (Babelyuk, 2009; Bieliekhova, 2004; Kondratenko, 2012; Koliasa, 2014, 2015; Korotkova, 2001) highly emphasize the additional stylistic load carried by phonetic expressive and pictorial means in texts of this type. These studies highlight how phonetic and graphic deviations in prose serve as aesthetic choices being mechanisms for deeper thematic and emotional expression.

Aim and objectives. The aim of this study is to analyze how violations of phonetic and graphic norms in postmodern fiction generate absurd sound combinations and visual effects that deviate from traditional literary conventions.

The objectives of this study are multifaceted. Firstly, it examines the employed phonostylistic mechanisms, such as sound imitation, alliteration, assonance, phonetic language play, and phonetic occasionalisms, which create unnatural phoneme combinations and cacophony within postmodern texts. Secondly, it investigates the utilized graphostylistic mechanisms, including violations of norms on font usage, capitalization, and punctuation; destruction of typical textual visualization through spacing, paragraph divisions, and embedded text styles; excessive use of non-verbal graphics; and orthographic deformations. Thirdly, it demonstrates how the accumulation of these phonographic and graphostylistic deviations generates graphic chaos and intentionally impairs readability. Finally, it analyzes how these unconventional techniques engage the reader in exploring multiple interpretations of the fragmented, absurdist postmodern text.

The significance of this research lies in its exploration of the experimental frontiers of postmodern literature. By violating established norms, postmodern authors challenge conventional reading practices and invite readers to participate actively in decoding and interpreting the absurd, fragmented narratives. Therefore, this study contributes to a deeper

understanding of the innovative strategies employed by postmodern writers to disrupt traditional literary forms and engage readers in unconventional ways.

Through a comprehensive analysis of phonographic and graphostylistic mechanisms in postmodern fiction, this research aims to shed light on the artistic and linguistic dimensions of linguistic absurdity, offering insights into the creative processes and aesthetic motivations that shape these avant-garde literary works.

Research methodology. The research employs a range of general linguistic methods, including structural (methods of oppositional, component, distributional analysis, direct components), and constructive methods, contextual-interpretive and linguistic-stylistic analysis, as well as quantitative analysis.

The structural method is implemented through oppositional, component, and distributional analysis, as well as the method of direct constituents. Oppositional analysis is used in the study of linguistic manifestations of linguistic absurdity (hereinafter referred to as LA) at different levels and the identification of semantically relevant differences in one differential feature while others are similar, i.e. opposition. Component analysis is a system of techniques for the linguistic study of word meanings, the essence of which is to split the meaning of a word into its constituent components, which are called semes, semantic multipliers and differential features. Distributional analysis aims at establishing the features and functional properties of a particular linguistic unit by determining the set of elements of the same level status (phonemes, morphemes, lexemes, etc.) associated with it in all possible contexts. The method of direct constituents is a set of procedures for representing the syntactic structure of a phrase or sentence in the form of a decomposition of the whole into its components, which can also be decomposed into components down to the level of final constituents. The contextual-interpretative method helps to identify key features of postmodern literary texts and to distinguish absurd text fragments.

At the phonographic level, the linguistic-stylistic analysis forms the basis for identifying stylistic means and techniques of LA manifestation in PTL in the field of traditional stylistics.

In the research, the methods of semantic-cognitive and poetic-cognitive modelling, based on the theory of mental spaces and the theory of conceptual integration, are used to identify the linguistic and cognitive mechanisms involved in the formation of PLT.

This comprehensive methodological approach ensures a thorough exploration of the stylistic features and linguistic mechanisms that define postmodern fiction's unique approach to creating linguistic absurdity.

Results and discussions. Phonostylistic mechanisms of creating linguistic absurdity in postmodern literary text involve phonetic techniques that violate stereotypical models of sound combination and are based on an unusual combination of phonemes due to the violation of the phonetic norm, creating a cacophony of strange sounds in PLT.

In modern English, as in any other language, there are certain models of sound organisation that contribute to the emergence of specific acoustic effects. In other words, there are stable patterns of combining and alternating sounds in their syntagmatic sequence, which lead to euphony and have already become a phonetic norm.

Phonostylistic studies show that melodious, euphonic speech typically features a predominance of voiced consonants, sonorants and a few voiceless consonants. Melodious lines usually reflect the beauty of the subject matter and convey the speaker's positive emotions.

In postmodernist works, both poetic and prose, according to the author's experimentation and individualism, which are here reduced to absurdity, we observe an unusual, somewhat "strange" or even "bizarre" combination of phonemes, each of which "expresses some

ambivalent feeling” of the author, and “no one can say what exactly” (Dolitsky, 1994). This deviation from phonetic norms is a hallmark of postmodern literature.

The result of the phonetic mechanisms of creating LA in PLT is phonetic occasionalisms, which open up an extremely diverse palette of unfamiliar sounds. The potential possibility of interpreting unusual phonetic combinations can be treated as the invention of a new unit “is not carried out in a vacuum”, but on the basis of “usual combinations and patterns of vowels and consonants that are acceptable in a particular language” (Koliassa, 2015).

At the phonographic level, mechanisms of creating LA in PLT destroy stereotypical models of sound combination, as they are based on an unusual combination of phonemes due to a violation of the phonetic norm. Examples include sound imitations such as *Leo! Leeolee* reflecting bird chirping; *Yummyyum, Womwom!* mimicking a cuckoo’s cawing; *megeggaggegg! Nannannanny!* resembling bleating (Milligan, 1996); and *mkgnao and mrkgnao* imitating purring (Dahl, 1983). The phonostylistic mechanisms of LA creation in PLT (sound imitation – 15%, alliteration – 20%, assonance – 27%, phonetic language play – 38%) result in phonetic occasionalisms that reproduce unpleasant sounds and are perceived as deviations from both phonetic and aesthetic norms.

Their absurdity lies in the fact that they are formed by non-stereotypical combinations of phonemes and contrast in form with the generally accepted ones. Let’s compare: *mew-mew* and the sounds /k/, /g/ (*mkgnao* and *mrkgnao*) in the purr of a cat; *tweet, cheep* and the sounds /l/, /əU/, /i:/ (*Leo! Leeolee!*) in the chirping of birds or cuckoo and the sounds /w/, /m/ (*Yummyyum, Womwom!*) in the cuckoo’s caw.

It is worth noting that the widespread use of various absurd sound imitations in PLT, such as *Poulaphouca Poulaphouca* for waterfall sounds (Barth, 2000) *flop, slop, slap* to imitate the sound of waves crashing on rocks; *schlepps* for the sound of tides (Barth, 2000); *seesoo, hrss, rsseeiss ooos* for rustling grass (reeds) on the shore is logically unjustified and leads to a cacophony that only makes it difficult to perceive the absurd and grotesque artistic world of PLT full of contradictions. In addition, the different principles of correlation between spelling and sound in English and Ukrainian not only complicate the understanding of the analysed phonetic combinations by non-native speakers, but also make it impossible to translate them adequately.

According to Cammaerts (2021), postmodern poetry may have little meaning, but it has “a lot of music”. Therefore, it appeals not only to the mind but also to the ear, because the most important task of the poet is to “write music with words”. Taking into account the stylistic analysis of the works of the genre under study, this statement is quite natural in postmodern prose texts, including PLT, where rather unusual phonetic experiments devoid of meaning have already become the norm. For example, in the text fragment below, the unknown dish “*Glop*” is a lexical innovation. However, it does not convey any lexical meaning recorded in the dictionary, is not explained by the context, and therefore only phonological characteristics created by alliteration are used to identify it:

Then they sat down and stared at the sloppy, slimy, sludgy, sticky, smelly, gooey, gluey, gummy, greasy, gloopy Glop (Simon, 2006).

Thus, the repetitions of the consonants *sl, st, sm* reproduce the sounds of something viscous and sticky. Repetitions of the consonants *g* and *gl* convey the sounds of unpleasant gurgling of something disgusting. This combination of consonants creates a phonetic disharmony and naturally disgusts the reader. The unpleasant sensation is reinforced by the convergence of ten epithets with similar meanings, such as *sloppy, slimy, sludgy, sticky, smelly, gooey, gluey, gummy, greasy, gloopy* which in this case, although unjustified, unduly emphasise the unpleasantness of the situation, over-emphasise the unattractive appearance

of the unknown dish, but do not carry any semantic load and rather serve as the author's mockery of the reader in the form of a language play.

In PLT texts, the mechanism of creating LA is actually a phonetic language play, in which sound expression is more important than semantic content. For example, in the text fragment below, the mechanism of creating LA is phonetic tautography, which unexpectedly breaks the textual fabric and serves, on the one hand, as an absurd phonetic combination of words with the letter F, and on the other hand, as an intellectual entertainment / riddle / puzzle for the reader: the principle of combining these words (except for the same initial letter), other phrases and the allusion of Farewell to Formalism to the famous novel by E. Hemingway's "Farewell to Arms":

F = fire and femaleness, fertilization and fetal life, fall from favor and father atonement.

Family firm finished; family infirmity to be continued.

Farewell to formalism.

Father unknown; father unknowing: Oh, Angela! (Barth, 2000)

The widespread use of phonetic techniques of assonance and alliteration in PLT contributes to the reproduction of unpleasant sounds that were usually not reflected in traditional literary texts, as they were perceived as a violation of not only the phonetic norm, but also the aesthetic one. Examples include sounds of physiological ailments of a person, such as coughing *blemblem* (Coover, 2005), the feeling of nausea experienced by the hero when he learns that his wife is cheating on him: *A husky fifenote blew. Blew. Blue bloom is on the.* (Zipes, 1991, p. 215), nasal congestion: *I ab bost fod of kissig, dor ever washed id all that tibe...* (Barth, 2000, p. 65), releasing air (farting): *"Whizzpopping is a sign of happiness. It is music to our ears! You surely aren't telling me that a little whizzpopping is forbidden among human beans?"* (Dahl, 1982, p. 58), which is considered a norm and a sign of happiness among PLT characters; physical defects of a person, such as inarticulate gurgling articulated by a deaf-mute: *ggaghahest* (Barth, 2000, p. 350), speech signs of *schizophrenia* (perseveration), i.e. automatic meaningless repetition of a word: *And apologised for my apology ... And did, began to apologise, stopped that, reflected a moment, ... apologised again ... felt incongruity of my apology* (Barthelme, 1996a, p. 76).

In this example LA is realised via the repetition of the word "apologise" and its derivatives, which reproduce a lively, continuous speaking with a choked voice that fragments the stream of consciousness and allows us to reflect the most intimate movements of human thoughts. In addition, the intonation pattern of the above fragment includes a system of pauses, syntagmatic and logical accents, tempo modulation, and the melody of incompleteness, which are conveyed in writing by appropriate graphic means.

At the graphic level, the use of oppositional analysis made it possible to identify a number of graphic and stylistic means of creating LA in PLT. Among them there is the excessive use of traditional punctuation marks, which leads to the levelling of their functional load. For example, the graphic means of ellipsis in the text fragment below, due to its excessive use, no longer indicates the interruption of information, but rather its complete absence. For example:

"Vatricide. That crime of crimes. Well it doesn't look good for you, Bill. It doesn't look at all good for you."

SNOW WHITE THINKS: THE HOUSE
... WALLS... WHEN HE DOESN'T...
I'M NOT... IN THE DARK... SHOULDERS
... AFRAID... THE WATER WAS COLD
... WANT TO KNOW... EFFORTLESSLY...

*SNOW WHITE THINKS: WHY AM I ...
GLASS... HUNCHED AGAINST THE
WAL... INTELLIGENCE... TO RETURN
... A WALL... INTELLIGENCE... TO
RETURN... HE'S COLD... MIRROR...*

"YOU have to learn to spell everything right," Paul told Emily. "That is the first thing I found intolerable, in other countries" (Barthelme, 1996b, p. 172).

At first glance, the ellipsis in this text fragment traditionally indicates the omission of relevant lexical units, i.e., it reflects a partial interruption of the textual fabric. However, as a result of its excessive use, the analysed text fragment turns into a meaningless accumulation of *fragments of narrative sentences*: THE WATER WAS COLD..., WANT TO KNOW..., HE'S COLD..., and *negative sentences*: I'M NOT..., HE DOESN'T..., *interrogative sentences*: WHY AM I..., WHEN HE DOESN'T..., *parts of phrases*: WANT TO KNOW..., A WALL..., INTELLIGENCE..., TO RETURN and *even words*: WAL... that create LA at the graphic level and are generally perceived as a fragmented, "torn" stream of the heroine's consciousness.

The unharmoniousness created by the above phonetic mechanisms as a manifestation of LA in PLT at the phonographic level often emphasises the complexity and drama of the depicted, the lack of harmony and beauty in it, which is a key feature of postmodern reality in general and the absurd and grotesque world reflected in PLT in particular (Babelyuk et al., 2021).

Taking into account the specifics of the implementation of LA in PLT at the phonographic level, in our work we distinguish the following graphostylistic mechanisms of its creation: 1) violation of the graphic norm of the use of graphic means (font variation – 24 %, capitalisation – 4 %, non-punctuation text organisation – 2 %); 2) textual visualisation that destroys the typical graphic image of the text (extra intervalisation – 12 %, occasional paragraph division – 10 %, concrete text – 2 %, fragments of texts of a different style – 8 %); 3) excessive accumulation of non-verbal graphics (drawings – 11%, diagrams – 3%, formulas – 1%, signs of other semiotic systems – 7%); 4) orthographic deformation of the word (reduplication – 2%, hyphenation – 2%, author's graphics – 3%, graphon – 9%) (see Fig. 1).

These mechanisms collectively contribute to the chaotic, fragmented aesthetic of postmodern literary texts.

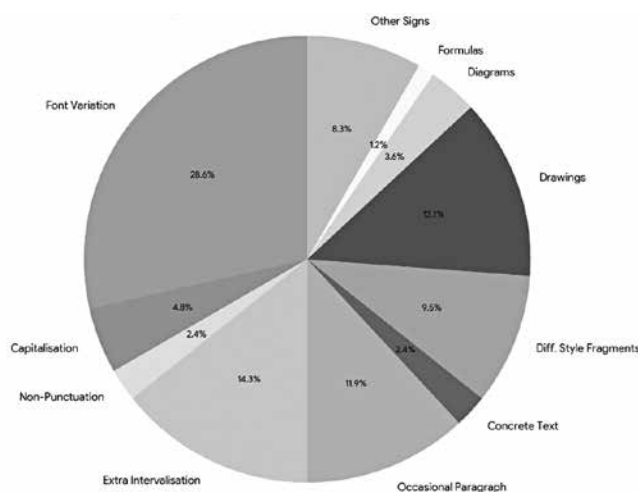

Fig. 1. Graphostylistic mechanisms of creation of LA in PLT (phonographic level)

Thus, the stylistic analysis of the linguistic realisation of LA in PTL at the phonographic level allows us to assert that the phonostylistic mechanisms of LA creation in PTL are sound imitation, alliteration, assonance, phonetic language play, phonetic occasionalisms, which lead to phonetic deviations when their new sound expression contrasts with the accepted, stereotypical one. They violate the euphony of the language and thus create the stunning effect and cacophony of sounds.

Conclusions and implication of further research. Traditionally, graphic stylistic means include such punctuation and spelling devices as exclamation marks, question marks, dashes, periods, ellipses, quotation marks, italics, capital letters, graphs, etc., which are used to visually influence the reader.

In the context of our study, we understand graphostylistic mechanisms of creating LA in PLT as a set of means and techniques of game graphemics that create and visualise graphic chaos in PLT, which precedes the comprehension of their meaning even before reading, by violating the graphic norm. Reflecting a new graphic consciousness, they force the reader to get used to the deliberate accumulation of absurdly heterogeneous graphic elements, not to improve the text's graphics and readability, but for the sake of entertainment, which only complicates the visual perception of PLT in general.

As part of the current trends in the development of experimental literature, postmodernist authors create their own original combinations of graphic means of various kinds, develop the latest graphic techniques that are in tune with postmodern nonlinear writing, resorting to unjustified play with fonts, complete rejection of punctuation, replacement of words with graphic symbols, excessive use of intervals, spaces.

Future research should focus on comparative analyses across different postmodern fiction works and authors to identify broader patterns and unique innovations in phonographic and graphostylistic techniques. Diachronic studies tracing the evolution of these phonographic and graphostylistic deviations across literary movements can map postmodern innovations against prior avant-garde traditions. The primary perspective involves expanding the linguistic analysis to include more postmodern works, authors and contexts, as well as interdisciplinary inquiries into the motivations, impacts and interrelationships of these unconventional literary techniques.

REFERENCES

- Babelyuk, O. A. (2009). Pryntsypy postmodernistskoho tekstotvorennia suchasnoi amerykanskoï prozy maloi formy: [monohrafiia]. Drohobych: TzOV "Vymir", 296 s.
- Babelyuk, O., Koliassa, O., & Smaglie, V. (2021). Language means of revealing postmodern ludic absurd in English literary text. *Wisdom*. №. 4 (20). C. 166-179.
- Bekhta, I. (2011). Paradyhma anhlomovnoho postmodernistskoho khudozhnoho tekstu. *Nauk. visn. Cherniv. un-tu: "Hermanska filolohiia"*. Chernivtsi, Ser. 92. Vyp. 551/552. S. 85.
- Bieliekhova, L. I. (2004). Hlosarii z kohnityvnoi poetyky: naukovy-metodychnyi posibnyk. Kherson: Ailant, 124 s.
- Cammaerts, E. (2021). *The poetry of nonsense*. Hassell Street Press.
- Dolitsky, M. S. (1994). Nonsense. *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. L.: Longman, P.2832 – 2833.
- Koliassa, O. V. (2015). Stylistychni ta kohnityvno-semantychni mekhanizmy tvorennia ihrovoho absurdu v anhlomovnomu fenteziinomu opovidanni: dys. *Drohobyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Ivana Franka*. Drohobych.
- Koliassa, O. V. (2014). Mekhanizmy tvorennia ihrovoho absurdu v postmodernistskomu khudozhnomu teksti. *Naukovyi visnyk Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho*

universytetu imeni Ivana Franka. Serii: Filolohichni nauky (movoznavstvo) : [zb. nauk. prats]. Drohobych, Vyp. 3. S. 107-115.

Kondratenko, N. V. (2012). Syntaksys ukrainskoho modernistskoho i postmodernistskoho khudozhnoho dyskursu: monohrafiia. K.: Vydavn. dim Dmytra Buraho, 328 s.

Korotkova, L. V. (2001). Semantyko-kohnityvnyi ta funktsionalnyi aspekty tekstovyykh anomalii u suchasni anhlomovni khudozhnii prozi: Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. K., 20 s.

EMPERICAL DATA SOURCES

Barth, J. (2000). *Chimera*. New York: Random House. 356 p.

Barthelme, D. (1996a). *Alice. The Sixsty Stories*. N. Y., 1996. 387 p.

Barthelme, D. (1996b). *Snow White*. New York: Simon & Schuster, 187 p.

Coover R. *The Dead Queen. A Child Again*. San Francisco: McSweeney's Books, 2005. P. 51-64.

Dahl, R. (1982). *The BFG*. New York: Penguin Books, 145 p.

Dahl, R. (1983). *The Witches*. U.K., 245 p.

Milligan, S. (1996). *The Sad Happy Ending Story of the Bold Twit Lion. A Children's Treasury of Milligan*. N.Y., 245 p.

Simon, F. (2006). *Horrid Henry's Evil Enemies*. London: Orion Children's Books, 90 p.

Zipes, J. (1991). *The Wondrous Fairy Tales of Western Culture*. N.Y.: Penguin Group, 814 p.

Дата надходження до редакції 14.05.2024

Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Коляса Олена Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови та перекладу, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, доцент кафедри філології, Одеський національний морський університет e-mail: olenakoliasa@gmail.com		Сфера наукових інтересів: постмодернізм, лінгвістика, стилістика, прагматика
---	--	---

УДК 821. 163.2 – 1.09+929

DOI:

Негодяєва С. А.

Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка, Україна

e-mail: rovqueen@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1906-6646>

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ СКЛАДНИКИ МОТИВУ ЛЮБОВІ В МАЛІЙ ПРОЗІ ГАЛИНИ ПЕТРОСАНЯК (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ “НЕ ЗАВАЖАЙ МЕНІ РЯТУВАТИ СВІТ”)

Abstract

The article considers the aesthetic nature, artistic specificity of the existential components of the motif of love, which dominates the flash fiction by Halyna Petrosanyak. The study, based on the analysis of the anthology “Don’t prevent me from saving the world”, elucidates the modern transformation of the symbolic archetypal determinant of the universal understanding of love as the highest value in all its manifestations. The author’s reception of the motif of love is analyzed in correlation with Fromm’s interpretation of human existential needs: in establishing connections, in overcoming oneself, in perception of rootedness, in self-identity, in building a life based on a system of values. It has been demonstrated that according to the writer, love is not merely a mechanical sum of regional and mental oral traditions or religious virtues, but their generalization into universal human realities, which form a dialectical unity of worldview, socio-psychological, and aesthetic principles of harmonious human life. And this constant is more often manifested in borderline situations of despair, hopelessness, where the heroes of her stories find themselves. The author seeks to combine often conflicting truths of various people, nations, cultures, religions, and philosophical views in order to emphasize the importance of love in human existence. The stated topic is inexhaustible and multifaceted, promising to inspire various literary, cultural, and philosophical discussions. This study aims to deepen the understanding of the author’s individual style, reflecting both the human features of the author and the main features of our time. In this period fiction as an art form plays a decisive role in preserving language, spirituality, and national identity, and remains a promising area in literary discourse.

Keywords: existentialism, motive, narrative reflection, Halyna Petrosanyak, love, existential needs.

Анотація

У статті осмислено естетичну природу, художню специфіку екзистенційних складників мотиву любові, який став домінантою стильової манери малої прози Галини Петросаняк. Дослідження, побудоване на аналізі збірки “Не заважай мені рятувати світ”, дало змогу пояснити сучасну трансформацію символіко-архетипної детермінанти загальнолюдського розуміння любові як найвищої цінності в усіх її виявах. Розглянуто авторську рецепцію мотиву любові в співвіднесенні із тлумаченням Е. Фромма людських екзистенційних потреб: у встановленні зав’язків, у подоланні себе, в усвідомленні людини в укоріненості, у самоідентичності, у будівництві життя в певній системі цінностей. Доведено, що, за письменницею, любов є не механічною сумою регіональних, ментальних усних традицій, релігійних чеснот, а їхнє узагальнення в загальнолюдській реальності, що утворюють діалектичну єдність світоглядних, соціально-психологічних, естетичних принципів гармонійного життя людини. І в рецепції авторки ця константа частіше виявляється в межових ситуаціях відчаю, зневіри, у яких опиняються герої її оповідань. Письменниця в образотворенні прагне поєднати часто опозиційні істини багатьох людей, націй, культур, релігій, філософських поглядів з метою підкреслити значущість цього почуття в бутті людини для визначення власного вибору, який дозволяє особистості вийти з психологічної кризи. Заявлена в статті тема невичерпна й багатоаспектна, яка здатна спродувати різноманітні літературознавчі, культурологічні, філософські дискусії. Це дослідження допоможе поглибити уявлення про авторський індивідуальний стиль сучасної української письменниці, бо він увібрав у себе як людські риси

самої авторки, так і головні риси нашої доби. Саме в цей період художня література як мистецтво відіграє вирішальну роль у збереженні мови, духовності, національної самобутності і буде завжди перспективною в літературознавчому дискурсі.

Ключові слова: екзистенціалізм, мотив, оповідання-рефлексія, Галина Петросаняк, любов, екзистенційні потреби.

Вступ. Сучасні глобальні й геополітичні реалії спровокували сучасних дослідників звернути увагу на людину, зокрема людину початку XXI століття, яка відчула певну абсурдність у світі, і тому стала незадоволена, відчужена, перебуває у відчаї. Сучасник намагається розібратися у вирі життєвих обставин, віднайти умови фізично і психічно комфортного існування. Екзистенціалізм не нова течія філософії, що виникла наприкінці XIX — початку XX ст., над питаннями сенсу буття задумувалися ще античні філософи (Сократ, Платон, Арістотель). Саме поняття “екзистенції” набуло значення філософського концепту в поглядах С. К’єркегора (2002) К. Ясперса (2011), М. Гайдеггера (2007) та ін. Література й літературознавство – найбільш чутливі й незаангажовані галузі, які цікавляться онтологічними питаннями, проблемами людської екзистенції, до якої завжди привертала увагу майстри художнього слова.

Ми звернулися до малої прози Галини Петросаняк, сучасної української письменниці, перекладачки з німецької. Її творчість (спочатку поетична, а потім – і епічна) постала в 1996 році, у часи становлення літератури незалежної України. Формування індивідуального стилю авторки відбувалось під впливом так званої “станіславської школи”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наше дослідження ґрунтується на теоретико-методологічних поглядах вітчизняних і зарубіжних учених різних галузевих орієнтацій. Активізувалося й зацікавлення літературознавців явищем екзистенціалізму в останні два-три десятиліття під час аналізу художніх творів, написаних письменниками в кризові часи, особливо на зламах тисячоліть. Для будування логіки нашого дослідження цікаві візії О. Бондар (2011) Ж. Деркач (2015), П. Іванишина (2003), Ю. Михайловської (1998), Ж. Яшук (1998) та інших. Усі науковці, аналізуючи стан дослідження цього явища в творчості українських письменників, наголошують на домінуванні його світосприйняття й підкреслюють близькість авторського світогляду до екзистенційного світовідчуття в художньому слові.

На жаль, на сьогодні мало приділено уваги дослідженню творчості Галини Петросаняк. На нашу думку, вона яскрава творча постать, яка формує свій стиль, провідним мотивом якого є любов у всіх її проявах. “На щастя, я, яка завжди поважала авторитети і боялася суперечити їм, людина дуже похотлива, хоч і не настільки, щоб дати збити себе з пантелику. Я не дезорієнтувалась повністю, і пройшла свій шлях розвитку, не дала себе заблокувати, змінювалась” (Малиновський, 2022).

Мета статті полягає у виявленні екзистенційних складників мотиву любові в малій прозі Галини Петросаняк (на матеріалі збірки “Не заважай мені рятувати світ”). Для досягнення поставленої мети необхідно розв’язати такі **завдання**: 1) уточнити поняття мотиву в художній літературі; 2) проаналізувати жанрову належність текстів, уміщених у збірці; 3) розкрити особливості екзистенційних складників мотиву любові в малій прозі авторки у розрізі філософії екзистенціалізму.

Методи дослідження. Специфіка об’єкта дослідження та мета роботи зумовили використання історико-літературного, порівняльного, психологічного й частково біографічного методів. Як мистецтво інтерпретації та розуміння текстів визначаємо й герменевтику. Аналітичний огляд і систематизація сприяли осмисленню наявних поглядів на особистість і чинники, що обумовлюють її становлення й розвиток; системний підхід забезпечив створення цілісної концепції сучасного образу українця;

методологія екзистенціалізму використана як провідна світоглядна концепція митців кризових часів.

Виклад основного матеріалу. За Ж.-П. Сартром, про екзистенціалізм можна говорити як про філософію особистого існування, тобто як про філософію існування людської особистості взагалі. Саме ця думка стає рушійною домінантою письменницької рецепції під час написання твору, оскільки творчий продукт є “проекцією постаті автора, а художні засоби – формою виявлення екзистенційних проблем: свободи, часовості, стосунків з іншими людьми і з самим собою” (Сартр, 2002).

Презентацією екзистенційної моделі лейтмотиву любові Г. Петросаняк у збірці культивує людські відчуття, що виступають основним каталізатором людської дієвості: саме відчуття неспокою, відчаю і незадоволення, зради, абсурдності буття, які приводять до самоаналізу, що завершується висновком про потребу самореалізації. На думку багатьох науковців, для повного осягнення справжнього сенсу свого існування, “людина повинна пройти такі життєві етапи: етап відчуття своєї вкинутаї в цей світ і своєї покинутості в ньому, етап “межової ситуації” – усвідомлення конфлікту зі світом та свого невдоволення, що й приводить до самоаналізу, пізнання та вибору власних життєвих вартостей, і етап вільного та свідомого вибору дотримуватися цих вартостей у своєму житті” (Сартр, 2002).

Поняття “мотив” є одним із дискусійних і водночас універсальним питанням сучасного літературознавства. Логіка нашого дослідження передбачає чітке розуміння цієї категорії. Мотив – це формально-змістовна одиниця, що є складником фабуло- або сюжетотворення, засобом образотворення, проблемно-тематичною спрямованістю художнього твору. Воно поняття конкретне: словесне, характерологічне або ситуативне; це може бути тема, афоризм, слово, деталь, явище, образ тощо, про які автор час від часу нагадує. Оскільки авторка має прекрасну філологічну освіту, її тексти дуже прості й вишукані одночасно, бо спрямовані на пересічного читача, готового змінюватися і змінювати під впливом літератури. Зараз авторка проживає у Швейцарії, де “відчула, що українці – європейці, без зайвої натяжки. Спільне все, єдине, в чому гачок – в кількості квантитативного практикування цієї європейськості... Багато хто висміює таку позицію, тому що доба Просвітництва давно минула. Але ні, не минула, вона завжди на часі. І важливо, щоб ці цінності розширювалися і йшли в маси” (Малиновський, 2022).

Кожна літературна епоха позначається на розвитку жанрів, кожний письменник вносить у них зміни. Жанрова еволюція малої прози наприкладі оповідання, зберігаючи традиційне уявлення про цю літературознавчу категорію в літературознавстві, у різні часи презентована новелами, есе, етюдами, образками, шкіцями, нотатками тощо. До заявленої для аналізу збірки увійшло дев'ять оповідань, які авторка в анотації до збірки назвала рефлексіями. Це уточнення імпонує філософському підґрунтю екзистенціалізму, бо в людині, за Е. Фроммом (2017), закладена потреба екстремальності, активного подолання всіляких перешкод на шляху до особистісного зростання, їй притаманний опір пасивності та інертності для того, щоб активно творити своє життя. Реалізація цієї потреби полягає в змінах, пошуках, творчості, ризикованих діях, медитаціях, іноді в проявах асоціальної поведінки тощо. Сартрівське “життя починається на другому березі відчаю” перегукується з фабульною домінантою оповідань-рефлексій Г. Петросаняк.

Усі герої оповідань – пересічні люди, що в силу своїх природних особливостей прагнуть встановити зв'язки в суспільстві, подолати себе, вкоренитися в житті, ідентифікувати себе, побудувати власну систему моральних цінностей. Екзистенційну потребу у встановленні зав'язків за допомогою любові і небайдужості

до ближнього змальовано в оповіданні “Ноктюрн над озером”. Головну героїню, французьку філологиню, біженку з України, Ніну доля випадково зупиняє на добу в маленькому містечку на Женевському озері Монтре по дорозі до Парижа, де вона мала надію знайти прихисток від імперських апетитів “великого” сусіда та заробіток. Ця непередбачена зупинка (зламана маршрутка перевізника, відсутність грошей на незаплановані подорожі Європою, 30 євро як символічна компенсація від водія) залишила її сам на сам пізно ввечері в чужому місці. Винесена в назву згадка про ноктюрн (поширена назва музичних композицій, переважно інструментальних, що нав'яна поетичним настроєм ночі) налаштовує реципієнта на оптимістичний розвиток подій оповідання. Надія вчиться жити “у сховку Всевишнього, щоб знайти пристановище в тіні Всемогутнього...” (Петросаняк, 2023). Лише віра в Бога дає їй можливість усвідомлено сприйняти абсурдність ситуації, у якій вона опинилася. Ця ж віра випадково знайомить її з Фабіаном Вістенбергом, розчарованим у житті самотнім і наркозалежним піаністом. Зустріч двох співрозмовників протягом однієї ночі подарувала обом важливі зміни в житті: Фабіану – віру в Бога і свої сили, надію на нове життя і кохання, бажання грати і викладати музику; Ніні – зміцнення правильності обраного життєвого шляху – життя на основі загальнолюдських цінностей за заповідями Божими, відродження довіри в людей, яку вона втратила (музикант довірив на ніч їй, незнайомій іноземці, свій будинок), відчуття щастя (коли тебе розуміють і поважають). Випадковий епізод на озері змінив їх життя на нові реалії, які герої здатні робити самотійно й відповідально.

Екзистенційну потребу в подоланні себе презентує авторка в однойменному оповіданні “Не заважай мені рятувати світ”. Це складна потреба полягає в усвідомленні та прагненні до творення. За Е. Фроммом, такий продуктивний шлях лежить через процес творчості та його прояви в мистецтві, науці, релігії. Людина за природою своєю намагається показати, чим вона, будучи приматом, відрізняється від представників тваринного світу. Перед реципієнтом постає звичайна побутова картина життя сучасного письменника Михайла, який не може знайти сюжету для майбутньої книжки. Письменницькі гонорари “медитатора на дивані” (“найорганічнішим методом будь-якої розумової діяльності для нього було оплакування із елементами аналізу” (Петросаняк, 2023)) і відвідувача епатажного кафе-бару “Наутілу” не давали щастя родині. Його дружина, Стефанія, більш раціональна й діяльнісна натура, взяла на себе відповідальність за добробут (успішно, але важко працювала, тримала побут), тим самим віддаляючись від коханого чоловіка, неспроможного повноцінно реалізовуватись у житті. Життя Михайла випадково перевернув нотатник незнайомця, який той залишив у барі. У нотатнику митець прочитав записи невідомого “живого символу”. За іронією долі з наратором записів збігалися імена головного героя та його дружини (описувались епізоди з життя якогось Михайла і його коханої Стефанії), погляди й судження. Завдяки читанню цих щоденникових записів письменник проаналізував власне життя у віддзеркаленні, поглянув на свою дружину іншим поглядом. І той примітивізм і обмеженість, які так не любив у жінці він, дали відповідь на причину розладу в стосунках, у яких зникло почуття любові як найвищої цінності у всіх її проявах: “Створити видимість, ілюзію значимості, стимулювати діяльність, вдавати компетентність, стати в позу й переконувати всіх, що вона для тебе природна. Стефанія це називає “виставлятися на ярмарку марнославства”. Вона має гостре око й не менш гострий розум. Стефанія – зірка мого життя, вона прочинила для мене двері до мене самого, у світ, про який я й гадки не мав. Щомиті в кожного з нас є можливість відчинити будь-які з безконечної кількості дверей. Кожні піддадуться, якщо правильно відчиняти” (Петросаняк, 2023).

Михайло, письменник, як і його читацький опонент, переосмислює й розуміння щастя – мати любов близьких, яка допомагає зрозуміти, що “джерело якості мого життя – в мені самому, інший берег – теж всередині мене”. І рятування світу зовнішнього починається насамперед із рятування світу внутрішнього. Суголосне з Винниченком – “життя в злагоді із самим собою” і любов до дружини дають змогу митцю віднайти сюжет для майбутнього роману – продовжувати творити для інших.

Змалюванню екзистенційної потреби людини в укоріненості присвячено оповідання “Плин”. Головного героя Матіаса, кіномитця із Німеччини, любов до власної творчої справи привела до реалізації підсвідомого бажання повернутися в материнське лоно з метою вкоренитися, домогтися повноцінного почуття захищеності. Матіас приїжджає на Україну за пошуком матеріалів для свого фільму в Плин – маленьке село в Карпатах, на батьківщину свого діда Стена (Степана), якого доля викинула свого часу за кордон в пошуках заробітків для виживання. Знайомство з гірською природою, автентикою, яка нагадувала стрічку Параджанова, з побутом, традиціями й міфологією гуцулів відшукало в чоловікові ті підсвідомі й невідомі секрети, які надавали йому творити. Матіас, якого дивна дівчина Паюта назвала Богданом (обидва імені перекладаються з грецької як дар Божий або Богом подарований), на інтуїтивному рівні відкривав у собі другий ментальний рівень. Ментальний комфорт віднайдено на рівні розкодовування подарунків долі: зустрічі з тіткою Іванною, яка ніколи не покидала Плин, щоб не втратити зв'язок із минулим; трактування мольфарських здібностей Паюти; фольклор із своїм міфологічним трактуванням; віра в долю й родинні зв'язки, які повертали нащадків до плину пращурів. “Ми самі творимо світ навколо себе... Наш світ творить те, у що ми віримо, про що думаємо, на чому фокусуємо свою увагу. Хіба ні? Століттями тутешні люди вірили у тонкий світ, в якому поруч із ними живуть духовні істоти, що здатні впливати на людське життя. Ця віра – хай вона виникла на смішному і наївному непорозумінні – створила реальність, яка стороннім людям здається неймовірною, але лише для тих, хто не йме віри...” (Петросаняк, 2023). Це і є складники, закладені в основу любові до життя в усіх його проявах. Повернення Матіаса до власного коріння стало таким же переломним моментом відродження, як і колись втеча діда Степана за кордон.

В оповіданні “Естера” змальовано мотив любові на прикладі екзистенційної потреби людини в самоідентичності. У людину закладено природою самостійне формування концепції власного “Я”. Легше ототожнювати себе з різними інститутами: з державою, нацією, релігією, професією, соціальною групою, місцем проживання. Естера – донька українки та єврея (Гершка та Одокиї), подружжя з різним національним і релігійним сповіданням. Їхній шлюб на віру за життя Гершка й після його смерті тримався на любові й повазі одне до одного та дітей. Він пройшов випробування цькуванням німців і советів, уральськими таборами, вигнаннями, приховуванням національності батька заради комфортного виживання. Пошук Естери її двоюрідним братом Хаїмом, який народився в законному шлюбі в єврейській родині, у достатньо зрілому віці завершив процес національної ідентифікації самої героїні та соціальної ідентифікації її брата – виконати передсмертний заповіт дядька й мати сестру. Батьківська любов повернулася до Естери Миколаївни Василюк листом-сповіддю від брата, позбавивши її наслідків дитячої травми – ховати від людей правду про власний рід.

Окремої уваги заслуговує оповідання-рефлексивний детектив “Уроборос”. У ньому авторка презентує наслідки руйнації екзистенційної потреби людини в системі цінностей після втрати близької людини. Людина, позбавлена моральних орієнтирів, рухається по життю невідомо. Систему цінностей він шукає,

відворює продуктивно або деструктивно. Історія знає багато особистостей, які заплатили життям за збереження своєї системи цінностей. Твір побудовано зі спогадів українця Василя Пахолка, який після втрати своєї сестри (вона була вбита в Чехії, до якої поїхала заробляти на краще життя) скоїв напад на приватний котедж за кордоном, протоколів допитів поліції злочинця й свідків, протоколу позивачки, який було нанесено шкоду, протоколу психічного огляду підозрюваного. Утрата любимої сестри призвели до психічного шизофренічного розладу особистості, яка здійснила злочин. І в змалюванні пошуків причин й мотивів, які спровокували фантазії Василя, письменниця вбачає посттравматичний синдром, закладений державною системою в покоління багатьох українців. Символічна в трактуванні й назва, уроборос – “той, що пожирає (свій) хвіст” – міфологічний світовий змій, що обвиває кільцем Землю, схопивши себе за хвіст. Він вважався символом нескінченного відродження, одним із перших символів нескінченності в історії людства. В авторському міфі його трансформовано в українську траєкторію. Дід хлопця свого часу “гарував десь в Остраві на шахті, покалічився там”, батька забрали на будівництво залізниці на Новий Ургал через рік після народження хлопця (1974 рік), а повернули на початку вісімдесят третього... Заробітчан завжди грабували й грабують зараз. І цю безкінечність можна переламати, і заради любові до своїх дітей і їх майбуття треба змінитися. “Треба переродитися. Не пускати своє життя за водою, нарешті взяти його у руки. Вчитися позбуватися усього в собі, що гальмує. Захищатися можна не кулаками, не лише зброєю. Найліпше захищатися розумом і хитрістю... Але там, де чехи бачать розум, ми бачимо лише хитрість, яку не поважаємо, бо вона у нас дорівнює моральному падінню. Ми не бачимо, що аби бути хитрим, треба бути розумним” (Петросаняк, 2023).

Еволюції чоловічих поглядів на жінку як втілення увиразненого прояву справжнього почуття любові презентовано в оповіданні “Три жінки”. Доля зводить трьох чоловіків (Андрія, Сергія й Маріо) у готелі, з якого вони вчасно не можуть виїхати із-за транспортного колапсу через надмір снігу. Між ними за шведським столом зав’язуються розмови про жінок. Рефлексії кожного нав’язані коханням і пристрастями лібідо зі своїми законами: Андрія – до впевненої в собі Володі (у студентські роки він палко закохався в неї, проте вона не змогла розібратися у своїх почуттях і відмовила йому в шлюбі); Сергія – до колишньої дружини Влади, який вірив, що жінка, за християнським традиціями, повинна забезпечувати тихий “тил” чоловіка, бо створена за Біблією з ребра чоловіка і для чоловіка; Маріо – до вчительки з України Владислави, яка була його співтворцем, бо кожен у стосунках увиразнював, активував риси близької людини. Розв’язка оповідання проста і парадоксальна водночас, бо кожний із чоловіків, описуючи свій жіночий ідеал, розповідав про ту саму жінку. За жіночим уявленням, “кохання – це бонус, подарований нам зверху. Схоже, що для вибору супутника життя цим бонусом можна скористатися лише раз... Тому так важливо не схибити, не знежити дар, не втратити його на того, з ким спільне життя з якихось причин виявиться неможливим... Важливо дати волю своєму серцю вчасно, спрямувавши його на об’єкт, який був максимально “твоїм” у всіх відношеннях, з яким, за допомогою “подарованої” любові можна було би задати ритм тривалої на все життя любові до ближнього, здатність до якої завше знадобиться і в подружжі, і у стосунках із дітьми...” (Петросаняк, 2023).

Безсумнівно, екзистенційні складники мотиву любові не можна розглядати поза їх функціонуванням і на інших рівнях художньої системи кожного оповідання Г. Петросаняк. Як бачимо, мотив організує і словесну, і сюжетну, ідейно-тематичну, проблематичну, образотворчу структури творів заявленої збірки. “...Це низка

художніх рефлексій довкола важливих суспільних проблем. В оповіданнях ідеться про відгомін минулих і зовсім свіжих історичних травм у житті різних людей, про реакцію на зміну гендерних взаємовідносин, про пошуки Бога в хаосі свободи. Герої відчайдушно шукають любові й гармонії, кожен на свій лад намагаючись врятувати власний світ”, – так анує авторка свою візію на лейтмотив любові у вищому його прояві (Петросаняк, 2023).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Художні пошуки епікині сприяють процесу демократизації її прозового мовлення, формують індивідуальний стиль сучасної української письменниці, допомагають їй не тільки повніше висловити настрій, емоційні стани своїх героїв. Як бачимо, у рецепції авторки в змалюванні мотиву любові домінують як складники: екзистенційні потреби (у встановленні зав’язків, у подоланні себе, в усвідомленні людини в укоріненості, у самоідентичності, у будівництві життя в певній системі цінностей), світоглядні культурологічні, ментальні, релігійні коди як українців, так і представників європейської спільноти. Презентована нами аналітична модель мотиву любові на прикладі доробку Галини Петросаняк дає змогу стверджувати, що сучасна епіка демонструє загальні напрями розвитку української літератури у світовому контексті, який базується на загальнолюдських цінностях. Це свідчить про вихід авторських екзистенцій із сучасного геополітичного кризового стану в державі та усвідомлення нею власної місії – бути об’єктивним літописцем світової перебудови, і української нації зокрема.

Логіка запропонованої роботи не претендує на вичерпність зазначеної проблеми. Вона лише окреслює **перспективність** досліджень малої прози авторки в аспекті філософських пошуків сенсу власної життєтворчості й повноцінного буття сучасної людини взагалі.

ЛІТЕРАТУРА

- Боднар, О. (2011). Екзистенційні мотиви у творчості Тараса Шевченка і Валерія Шевчука. *Шевченкознавчі студії*, 14, 142–147.
https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Shs_2011_14_20.
- Гайдеггер, М. (2011). *Дорогою до мови*. Літопис.
- Дем’яненко, В. (2011). Ясперс Карл Теодор. *Політична енциклопедія*. 678. Парламентське видавництво.
- Деркач, Ж. В. (2015). Екзистенційні мотиви в творчості Михайла Коцюбинського. *Вісник Черкаського університету. Серія “Філософія”*, 11, 89–94.
https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VchuFil_2015_11_16
- Іванишин, П. (2003). Національно-екзистенційна методологія: герменевтична актуалізація. *Слово і час*, 4, 33–45.
- Ковалів, Ю. І. (2007). Екзистенціалізм. *Літературознавча енциклопедія : у 2 т.* Т. 1, 316. ВЦ “Академія”.
- Малиновський, Р. (2024). Галина Петросаняк: “Сенс життя в тому, що ми щось повсякчас переписуємо”.
<https://postimpreza.org/talsk/halyna-petrosaniak>
- Михайловська, Ю. (1998). *Трагічні оптимісти. Екзистенційне філософствування в українській літературі XIX – першої половини XX ст.* Літопис.

- Петросаняк, Галина (2023). *Не заважай мені рятувати світ*. Дискурсус.
- Сартр, Ж.-П. (2002). Екзистенціалістська модель в теорії літератури. *Дискурсус, Дискурс, Слово. Знак. Дискурс: Антологія світ, літ.-крит. думки XX ст.* 324–326. Літопис.
- Фромм, Е. (2017). *Мистецтво любові*. "КСД".
- Шинкарук, В. І. (2002). К'єркегор Сьорен. *Філософський енциклопедичний словник*. 278–279. Абрис.
- Ящук, (1998) Ж.М. *Екзистенційність як художньо-естетичний метод в українській літературі XX ст.* [Автореф. дис. канд. філос. наук, Київський університет ім. Тараса Шевченка]. Інституційний репозитарій Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.
<https://cheloveknauka.com/v/446492/a/?#?page=1>

REFERENCES

- Bodnar, O. (2011). Existential motives in the works by Taras Shevchenko and Valeriy Shevchuk. *Shevchenko studies*, 14, 142–147.
https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Shs_2011_14_20.
- Demianenko, V. (2011). Jaspers Carl Theodore. *Political encyclopedia* (p. 678). Parliamentary Publishing House.
- Derkach, Zh. V. (2015). Existential motives in the works by Mykhailo Kotsiubynskyi. *Cherkasy University Herald. Series "Philosophy"*, 11, 89–94.
https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VchuFil_2015_11_16
- Fromm, E. (2017). *The art of love*. "KSD".
- Heidegger, M. (2011). *On the way to language*. Chronicle.
- Ivanyshyn, P. (2003). National and existential methodology: hermeneutic actualization. *Word and Time*, 4, 33–45.
- Kovaliv, Yu. I. (2007). *Existentialism. Literary encyclopedia* (T. 1). Publishing Center "Academy".
- Malinovskiy, R. (2024). *Halyna Petrosanyak: "The meaning of life is that we are constantly rewriting something"*. <https://postimpreza.org/talsk/halyna-petrosaniak>
- Mykhailovska, Yu. (1998). *Tragic optimists. Existential philosophizing in Ukrainian literature of the XIXth and first half of the XXth centuries*. Chronicle.
- Petrosanyak, H. (2023). *Don't prevent me from saving the world*. Diskursus.
- Sartre, J.-P. (2002). Existentialist model in the theory of literature. *Discourse, Discourse, Word. Sign. Discourse: Anthology of the world, literary review ideas of the XXth century*. 324–326. Chronicle.
- Shinkaruk, V. I. (2002). Kierkegaard Soren. *Philosophical encyclopedic dictionary*. 278–279. Abrys.
- Yashchuk, Zh. M. (1998) Existentialism as an artistic and aesthetic method in Ukrainian literature of the XXth century. [Abstract of the thesis of the Candidate of Philosophical Sciences, Kyiv University named after Taras Shevchenko]. Institutional repository of Kyiv National University named after Taras Shevchenko. <https://cheloveknauka.com/v/446492/a/?#?page=1>

Дата надходження до редакції 05.06.2024
Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Негодяєва Світлана Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української та зарубіжної літератури ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” e-mail: rovqueen@gmail.com		Сфера наукових інтересів: сучасна українська література, аналіз літературного твору в науці та шкільній аналітичній практиці
--	---	---

УДК 811.133.1'27

DOI:

Г. І. Олефір

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: hanna.olefir@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-0835-1104>

Л. В. Сидельникова

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: larysa.sydelnykova@knlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7975-7935>

Н. Г. Філоненко

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: nataliia.filonenko@knlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9674-1641>

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ КОДИ: РОЗВИТОК І ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАНЦУЗЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ГОНОРАТИВУ

Abstract

The article deals with the historical development and modern functioning of the French military honorific system and military honorifics as components of this system. It reveals the features of their formation and evolution in the context of sociocultural and historical factors, clarifies the forms of the main abbreviations, and describes typical cases of their use. The aim of the article is to generalise the rules of using correct military honorifics in French linguistic culture in situations of official communication. The research material included texts of business letters, documents from official governmental military websites in France, Switzerland, Belgium and Canada, and fragments of French media texts containing military honorifics. The main method of the study was the structural method, which led to the use of distributional and component analyses. The use of military honorifics is mandatory in the military sphere, since the military honorific reflects official relations and ensures hierarchy and subordination in professional communication. The research reveals that the communicative purpose determines the use of the corresponding honorifics and their abbreviated forms. The emphasis is placed on the importance of military ranks as an important element of the linguistic worldview of French society and their role in maintaining military ethics and discipline. Besides, particular attention is paid to the formation and functioning of feminine forms for military ranks and positions. Prospects for further research are outlined in the field of socially marked vocabulary, particularly the functioning of professional French honorific system in cross-cultural communication.

Key words: honorific system, honorific, military rank, communicative purpose, abbreviation, linguocultural code, feminine form, French language.

Анотація

У статті розглянуто історичний розвиток і сучасне функціонування військового гоноративу французької мови і військових гонорифіків як складників цієї системи, розкрито особливості їхнього формування та еволюції в контексті соціокультурних й історичних факторів, з'ясовано форми основних скорочень, описано характерні випадки їхнього вживання. Мета статті – узагальнення правил вживання коректних військових гонорифіків у французькій лінгвокультурі в ситуаціях офіційного спілкування. Матеріалом дослідження стали тексти ділових листів, документів офіційних урядових військових сайтів Франції, Швейцарії, Бельгії та Канади, фрагментів медійних французьких текстів, що містять військові гонорифіки. Основним методом дослідження став структурний метод, який зумовив використання дистрибутивного і компонентного аналізів.

Вживання військових гонорифіків є обов'язковим у військовій сфері, оскільки військовий гоноратив віддзеркалює офіційні відносини і забезпечує ієрархічність та субординацію в професійному спілкуванні. Виявлено, що комунікативна мета обумовлює вживання відповідних гонорифіків та їхніх скорочених форм, підкреслено значення військових звань як важливого елемента мовної картини світу французького суспільства та їхню роль у підтримці військової етики та дисципліни. Особливу увагу приділено становленню і функціонуванню фемінітивів на позначення військових звань і посад. Перспективи досліджень окреслені сферою соціально маркованої лексики, зокрема питаннями функціонування професійних гоноративів французької мови в міжкультурній комунікації.

Ключові слова: гоноратив, гонорифік, військове звання, комунікативна мета, скорочення, лінгвокультурний код, фемінітив, французька мова.

Вступ. Лінгвістичне дослідження ефективності міжмовної і міжкультурної комунікації спирається на вивчення лінгвокультурних практик і соціального кодексу іншомовного середовища, адже успішність комунікації представників різних культур та результативна досяжність комунікативної мети в межах ситуацій офіційного спілкування залежить саме від опанування комунікантами цих двох аспектів. Актуальність дослідження розвитку та функціонування військового гоноративу французької мови визначається не тільки популяризацією цієї теми в українському суспільстві й у світовій демократичній спільноті загалом, а й тим фактом, що в Україні опанування цих рангових кодів є нагальною необхідністю, що виникла через тісну співпрацю українських військових із колегами франкофонних країн. Військові гоноративи відіграють ключову роль у військовій культурі, забезпечуючи чіткість і формальність у спілкуванні, підтримуючи військову ієрархію та сприяючи підтримці дисципліни. Вони є невід'ємною частиною військового етикету і важливим елементом військової комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поглиблені дослідження системи гоноративів французької мови перебувають на етапі свого становлення і засвідчують розвиток і надзвичайну соціальну обумовленість системних граматичних та лексичних форм гонорифіків (Wang, 2023). Соціолінгвістичні дослідження військового гоноративу підтверджують те, що військовий гоноратив використовується для утвердження владної ієрархії, контролю, поваги та підтримки традиційних уявлень про маскуліність, він також сприяє формуванню соціокультурної ідентичності через використання мови для виконання певних соціальних і професійних ролей (Disler, 2008). Розуміння функціонування військового гоноративу веде до успішного досягнення комунікативної мети при співпраці в оборонній дипломатії, оскільки французькі збройні сили мають давню традицію в підготовці іноземних армій та передачі їм своїх знань і вмінь, адаптуючись до їхньої специфіки (Palagos, 2017).

Метою цієї статті є узагальнення правил вживання коректних звертань до військових у франкомовній культурі в межах ситуації офіційного спілкування.

Предмет дослідження – становлення правил використання військових звань та рангів у процесі історичного розвитку їхнього вживання.

Об'єкт дослідження – культурні й соціальні коди військових звань і рангів у межах ситуації офіційного спілкування.

На відміну від світського гоноративу військовий гоноратив не виконує функцію демонстрації ввічливості. Як зазначає Міністерство збройних сил Франції на своєму сайті, військові звання й ранги є специфічними назвами, які мають чітко визначати ієрархію. Для французьких збройних сил (сухопутних військ, військово-повітряних сил і військово-морського флоту) порядок рангів

є таким: *soldat* або *matelot*; *soldat de première classe*; *caporal* або *quartier-maître de 2e classe*; *caporal-chef* або *quartier-maître de 1re classe*; *sergent*, *maréchal des logis* або *second maître*; *sergent-chef* або *maître*; *adjudant* або *premier maître*; *adjudant-chef* або *maître principal*; *major*; *aspirant*; *sous-lieutenant* або *enseigne de vaisseau de 2e classe*; *lieutenant enseigne de vaisseau de 1re classe*; *capitaine lieutenant de vaisseau*; *commandant capitaine de corvette*; *lieutenant-colonel* або *capitaine de frégate*; *colonel capitaine de vaisseau*; *général de brigade*, *général de brigade aérienne* або *contre-amiral*; *général de division*, *général de division aérienne* або *vice-amiral*; *général de corps d'armée*, *général de corps aérien* або *vice-amiral d'escadre*; *général d'armée*, *de général d'armée aérienne* або *amiral*; *maréchal* (Les grades dans la marine nationale, Les grades dans l'armée de Terre).

Офіцерські звання мають офіційні скорочення, які певним чином відрізняються в країнах франкомовного світу, як і таблиці про ранги.

Термін *sous-lieutenant* виник наприкінці XVI століття за часів правління Генріха II. Військове звання було засновано в 1669 році і воно згодом замінило чин *enseigne* в піхоті у 1762 р. (Origine des appellations). У всіх ротах поступово вибудовувалася система, яка передбачала командира у званні *capitaine*, якому підпорядковувався *lieutenant*, якому, зі свого боку, підпорядковувався *sous-lieutenant*. З 1781 року регламент *Edit de Ségur* закрив доступ до офіцерської кар'єри вихідцям із багатих буржуа і прописав обов'язкову наявність чотирьох бабусь і дідусів дворянського роду, щоб отримати ранг *sous-lieutenant* (Six, 1929). Це розпорядження було скасовано під час Французької революції, а згодом, щоб отримати військове звання *sous-lieutenant*, потрібно було пройти навчання у військовій школі або мати чотирирічний досвід служби в молодшому командному складі, тобто в сержантському корпусі.

У наш час *sous-lieutenant* – це військове звання, яке надається офіцерам кадетам у військовому училищі, і воно відповідає першому року служби як офіцера у збройних силах. Військове звання *sous-lieutenant* – перший офіцерський ранг у сухопутних силах багатьох армій. Офіційним скороченням є абревіатура “*SLT*” у французькій армії, “*Slt*” у канадських збройних силах і “*SLt*” у бельгійських військових підрозділах.

Утворена від слів *lieu* і *tenant*, тобто “замісник, заступник”, лексема *lieutenant* трапляється із XIII століття в значенні “той, хто стоїть одразу після очільника, якого він заміщає в окремих випадках”. Спочатку управлінський ранг, термін став військовим чином близько 1540 року (Origine des appellations). На практиці це звання закріпилося при Людовіку XII, щоб забезпечити заступника для *capitaine*, який командував ротою.

Міністерство збройних сил Франції зазначає, що протягом історії лексема породила ще кілька рангів: скорочений до *lieutenant* історичний військовий чин *lieutenant-capitaine*; скасоване сьогодні у Франції звання *lieutenant-général*; чинне звання *lieutenant-colonel*. Офіційною абревіатурою від звання *lieutenant* виступає “*LTN*” у Франції та “*Lt*” у Канаді, Бельгії та Швейцарії.

У Швейцарії немає звання *sous-lieutenant*, натомість є чин *premier-lieutenant*. Це другий в ієрархії ранг молодших офіцерів у швейцарській армії, який стоїть між рангами *lieutenant* і *capitaine*. Це звання відповідає чину *lieutenant* французької, бельгійської чи канадської армії, оскільки швейцарське військове звання *lieutenant* відповідає, зі свого боку, чину *sous-lieutenant* у зазначених вище арміях. *Premier-lieutenant* скорочено позначається “*Plt*” і є більш досвідченим, ніж *lieutenant*, він уповноважений до виконання командних функцій командира роти.

Лексема *capitaine*, запозичена з пізньолатинського *capitaneus*, що походить від *caput*, “чільний, домінуючий, важливий, капітальний”, спершу позначала цивільний інститут, що мав величезне значення у Французькому королівстві з кінця правління Філіпа Красивого, тобто з початку XIV століття. Призначені *capitaine* присягали люду, який очолювали. На цій підставі вони контролювали місцевий збройний арсенал і командували цивільною обороною. *Capitaine* завжди були вихідцями із дворянського роду, професійними військовими, які отримували оплату за свою службу безпосередньо від населення, яке захищали. У ті часи будь-яка міська громада, якщо до того ж поселення було оточене фортечними мурами, воліла мати професійного військового для організації ефективної оборони від нападників. У XV столітті Карл VII вирішив реорганізувати французьке ополчення і термін розширив своє значення і почав вживатися на позначення особливих командних функцій. Людовик XIV поклав край цьому інституту, який зіграв значну роль у політичних і військових операціях з XIV по XVII століття. Численні *capitaine* згадуються в документах практично всіх франкомовних міст і містечок протягом століть.

Сьогодні звання *capitaine* передбачає військового командира на чолі базового підрозділу чисельністю близько 100 осіб (батарея, рота, ескадрилья) і є найвищим рангом серед молодших офіцерів. Його атестована аббревіатура у Франції – “CNE”, “Cap” в Канаді і Бельгії, “Cap” у Швейцарії.

Commandant є військовим званням, що з’явилося разом зі створенням однойменного підрозділу в піхотних військах. Спочатку *commandant* був простим командиром батальйону і його повноваження над іншими *capitaines* були тимчасовими. Ранг був створений у 1774 році, потім скасований і відновлений у 1793 році (Origine des appellations). Протягом історії залежно від структури збройних сил у різних арміях це звання вповноважувало до командування тим чи іншим військовим підрозділом.

Нині у Франції *commandant* є першим рангом старших офіцерів, який відповідає посаді командира батальйону в піхотних або інженерних військах та командира ескадрону в артилерії. Скороченням від *commandant* є “CDT”.

У канадській, бельгійській та швейцарській арміях відповідним військовим рангом є *major*, скорочено “Ma”.

По суті, *major* є військовим рангом, який у різний час і в різних країнах займав різний щабель у військовій ієрархії. У Франції, за часів монархії, звання *major* дозволяло офіцерам із незаможних родин просунутися по службі без придбання собі роти. Вони робили кар’єру, займаючи посаду *aide-major*, яка прирівнювалася до військового рангу *lieutenant*. *Major* був прямим заступником *colonel* і виконував усі адміністративні обов’язки у своєму полку. Він також був командиром гарнізону фортеці, уповноважений до виконання командних функцій після коменданта фортеці й королівського лейтенанта. *Major* мав у своєму підпорядкуванні кілька *capitaines*. У наполеонівський період звання *major* замінило військове звання *lieutenant-colonel*. Офіцер у цьому званні завідував полковим складом. У 1815 році це став не військовий ранг, а посада, яку обіймав командир батальйону. У XIX столітті офіцера, який нещодавно отримав звання *commandant*, зазвичай називали *major*, поки він не приймав у реальне командування батальйон. У XXI столітті у французькій армії *major* є найвищим рангом серед молодшого командного складу, тобто сержантського корпусу.

З огляду на етимологію, *lieutenant-colonel* позначає того, хто “тримає місце, заміщає” *colonel*, тобто це другий старший офіцер полку, заступник полковника, уповноважений до виконання командних функцій в разі відсутності останнього. Створений у XVII столітті, цей ранг не купувався, ані переходив у спадок, на

відміну від чинів *capitaine* та *colonel*. Отже, військове звання *lieutenant-colonel* отримували гідні й досвідчені *capitaines*, тоді як *colonels* часто були вихідці з багатих аристократичних родин, яким придбали полк, забезпечивши в такий спосіб підвищення до цього рангу. Таким чином, *lieutenant-colonel* завжди був досвідченим військовим офіцером, на відміну від недосвідченого і часто відсутнього на службі *colonel*. Тому *lieutenants-colonel* часто брав на себе фактичне командування полком.

Сьогодні військовий ранг *lieutenant-colonel* йде безпосередньо перед чином *colonel* і скорочується “*LCI*” у Франції, “*Lcol*” в Канаді, та “*Lt Col*” у Бельгії й Швейцарії.

Лексема *colonel* походить від італійського іменника *colonnello* “очільник колони солдатів”, тобто капітан, який командує “колоною” або полком. Військове звання *colonel* з’явилося в XVI столітті, коли Генріх II призначив п’ять “*colonels et capitaines généraux*” для пішого війська (Origine des appellations). Ранг остаточно закріпився в 1788 році. Як і у випадку *capitaine*, посада *colonel général* була покупною, її можна було вільно придбати й передати у спадок. Зможні аристократичні родини були власниками полку й фінансово допомагали його утримувати, оскільки це було престижно. У такий спосіб діти високої аристократії могли у ранньому віці обійняти посаду *mestre de camp*, командира полку, і мали хороші перспективи й високу ймовірність отримати ранг *brigadier*, просто перебуваючи на службі потрібний термін. У 1661 році посада *colonel général* піхотних військ була скасована, а *mestres de camp* прийняли звання *colonel*. За часів Французької революції, *colonels* стали командирами бригад, оскільки полки під їхньою орудою були реорганізовані в напівбригади.

Таким чином, протягом різних історичних періодів і залежно від організаційної структури збройних сил кожної армії звання *colonel* засвідчувало високий ранг і широкі повноваження до виконання командних функцій над великими військовими формуваннями. Сьогодні *colonel* також обіймає різні важливі посади в генеральному штабі. Це військове звання відзначає найвищий чин старшого офіцерського складу, його офіційним скороченням є “*COL*” у французькій армії та “*Col*” для канадських, бельгійських і швейцарських сухопутних військ. За ним слідують ранги вищого офіцерського складу.

Звання *général*, від латинського прикметника *generalis*, “такий, що належить до виду, до роду” було засноване в XVI столітті. До цього, починаючи з XII століття, лексема позначала те, що є “спільним для низки випадків або осіб”. Створений у 1848 році, ранг *général de brigade* (GBR) слід відрізняти від рангу *général de division* (GDI), який виник ще в 1621 році як ранг *lieutenant-général* (Origine des appellations). За часів монархії, Першої реставрації та Липневої монархії, багато офіцерів мали це звання. Загалом звання *lieutenant-général* характеризувало повноправного заступника, або особу, якій було делеговано виконання всіх командних функцій особи, яку він мав замінити. У XX столітті від чину *lieutenant-général* утворили два різні військових ранги: *général de corps d’armée* (GCA) і *général d’armée* (GA). Декрет від 6 червня 1939 року врегулював, що *général de division* може бути підвищений до рангу і звання *général de corps d’armée*, а згодом і до *général d’armée*, з усіма верховними обов’язками та привілеями.

Засвідчена аббревіатура у Франції всіх цих рангів є єдиною – “*Gal*”. У Канаді, Бельгії та Швейцарії ранг позначається як “*Gén*”.

У Канаді наявні ранги *brigadier-général* (Bgén), *major-général* (Mgén) і *lieutenant-général* (Lgén), останній є найвищим у військовій ієрархії.

У Бельгії можна дослужитися до рангу *général-major* (*Gen Maj*), другого в ієрархії звання вищого офіцерського складу, потім до *lieutenant-général* (*Lt Gen*).

У Швейцарії, лише з 2003 року в армії з'явився справжній головнокомандувач армії в мирний час – *commandant de corps* (*Cdt C*). Під час війни *général* обирається на Федеральних зборах. За винятком офіційних візитів за кордон, де за погодженням гонорифік *général* може бути використано за аналогією з командувачами збройних сил інших армій, такого військового звання у Швейцарії немає.

У швейцарській армії рангу *général de brigade* відповідає військове звання *brigadier*. Найвищим офіцерським званням у Швейцарії в мирний час є звання *divisionnaire* (*Div*), командувача територіального дивізіону, начальника Штабу армії. Його ранг відповідає рангу *général de division* або *major général*. Третім званням вищого офіцерського складу, після *brigadier* і *divisionnaire*, є звання *commandant de corps*. У сфері міжнародних відносин швейцарські *commandant de corps* прирівнюються до військового звання *lieutenant-général*.

Лексема *maréchal* походить від пізньолатинського іменника *marescallus* або *mariscallus*, що спершу позначав відповідального за догляд за кіньми слугу (*Origine des appellations*). Згодом в армійській ієрархії *maréchal* був третім воєначальником після *sénéchal* – першого офіцера корони, який командував армією і здійснював судочинство в королівських володіннях (посада остаточно скасована в XIV столітті) і *connétable* – першого військового воєначальника корони (посада, створена на початку XI століття й скасована у XVII столітті). За правління Людовика XIII *maréchal* було найвищим військовим званням, а Людовик XIV зробив *maréchal* почесним державним званням (*ibid*).

У наш час *maréchal* є не військовим рангом, а почесним званням, державним титулом, який скорочується “*Mal*”. Державний титул *maréchal* може бути присвоєний лише військовому генералу, який командував Збройними силами під час війни і здобув перемогу над ворогом.

Форми звертання до військовослужбовців у франкомовній культурі є кодованими. Якщо військовослужбовець чоловічої статі, то усним гонорифіком до нього виступає його військове звання, якому передуює “*Mon*”. Слід зазначити, що в цьому випадку *mon* є не присвійним прикметником, а скороченням від світського гонорифіку *Monsieur*. Зауважимо, що “*Mon*” починають вживати перед військовим званням, починаючи від унтерофіцерського рангу *adjudant*: *Mon adjudant*, *Mon lieutenant* (для *lieutenant* або *sous-lieutenant*), *Mon capitaine*, *Mon commandant*, *Mon colonel* (для *lieutenant-colonel* або *colonel*), *Mon général*. Цей гонорифік не залежить від ієрархії рангу осіб. Однак, абревіатура *mon* не застосовується при зверненні до військовослужбовиць будь-якого рангу. До офіцера-жінки звертаються безпосередньо за її військовим званням: *lieutenant*, *capitaine*, *commandant*, *colonel*, *général*, *admiral*. Таким чином, військовослужбовець ніколи не має звертатися до військовослужбовиці “*mon lieutenant*” і навпаки.

Чоловіки-цивільні, які служили в армії або придатні до військової служби, мають право усно звертатися до кадрових військових офіцерів, як і всі військовослужбовці: *Mon commandant*, *Mon colonel*, *Mon général* тощо, тоді як жінка-цивільна має звертатися до молодших офіцерів “*Monsieur*”, а до старших і вищих офіцерів без присвійного прикметника “*Mon*”: *Commandant*, *Colonel*, *Général*. Цивільні особи, які мають високий соціальний статус або вже не є військовозобов'язаними за віком, також можуть не вживати “*Mon*” і звертатися до військових безпосередньо за військовим званням.

На письмі аббревіатура військового звання, за якою слідує власне ім'я людини, завжди пишеться з великої літери: *J'ai vu le Cne Durand ce matin*. У разі, якщо ім'я особи не зазначається, а вказується лише військове звання, то останнє слід писати повністю і з малої літери: *J'ai vu le capitaine ce matin*. У листуванні, якщо при звертанні до військового офіцера не зазначається власне ім'я, військове звання не скорочується і пишеться на знак поваги з великої літери, тобто звання фактично виконує функцію власного імені особи: *Je vous prie d'agréer, (Mon) Général, l'expression de ma haute considération. Je vous prie de bien vouloir agréer, (Mon) Colonel, mes respectueuses salutations. Veuillez agréer, (Mon) Commandant, l'expression de ma considération distinguée. Je vous prie de bien vouloir agréer, (Mon) Capitaine, mes sincères salutations. Je vous prie de bien vouloir agréer, (Mon) Lieutenant, mes sincères et respectueuses salutations.*

Військові звання і ранги поки не мають офіційно затверджених фемінітивів й особливих скорочень до них. Загалом інтеграція жінок до лав збройних сил, розвиток культури гендерного різноманіття та професійної рівності в армії між чоловіками й жінками стали результатом повільних зрушень протягом багатьох років.

Служба французьких жінок у збройних силах стала можливою на початку XX століття. При згадці військовослужбовиць у тексті робляться всі нормативні граматичні узгодження за моделлю жіночого роду, навіть якщо звання або посада вказані у формі чоловічого роду: *Le capitaine Martine Ledoux est née à Marseille. L'armée eut par ailleurs à déplorer la première tuée au Sahel en 2021, le sergent Yvonne Huynh, morte pour la France.*

Вживання фемінітивів військових гонорификів все більше популяризується масмедіа: *Les deux femmes, accompagnées sur le site par la conseillère de la FIAS pour les questions de genre, la capitaine de corvette Ella van den Heuvel, sont venues parler à l'IJC de leur expérience de femme en Afghanistan. Lieutenante, être femme dans l'armée française. Mort d'une soldate au Mali: quelle est la place des femmes dans l'armée française? Il n'empêche, il était grand temps que quelqu'un monte au créneau selon la générale Chantal Roche. Il concerne la générale Anne-Cécile Ortemann. Pour la contre-amirale Anne de Mazieux, chargée de l'égalité et de la mixité au sein de l'institution, le processus est enclenché, mais il faudra du temps pour faire muer l'armée. Le commissaire général rappelle non sans fierté que l'inspectrice générale des armées Monique Legrand Laroche est devenue en 2022 la première femme générale d'armée (cinq étoiles) en France, après avoir été la première femme générale de corps d'armée en 2014.*

До останнього дев'ятого видання словника Французької Академії (DAF) внесено низку рекомендованих фемінітивів на позначення військових звань і посад: *intendante, soldate, matelote, caporale, sergente, adjudante, lieutenante, capitaine, commandante, lieutenant-colonelle, colonelle, générale, amirale*. Додана частина *chef* не фемінізується, оскільки виконує прислівникові функції: *la caporale-chef, la sergente-chef, l'adjudante-chef*. Для *chef d'état-major, chef d'escadron, chef de bataillon*, використовують лише форму чоловічого роду, позаяк поки жодна жінка не дослужилася до цих високих військових посад. У Військово-морських силах Франції звання з доданою частиною *maître* вживають також виключно у формі чоловічого роду: *le quartier-maître, le premier maître, le maître principal*.

Початок вживання фемінітивів у збройних силах є неабиякою перемогою і завдячує таким двом документам: введеному в дію в березні 2019 році міністеркою збройних сил Флоранс Парлі *plan Mixité* та підписаний у 2020 році *plan Égalité professionnelle entre les femmes et les hommes civils de la défense*. Пройшовши

природну еволюцію, форми фемінітивів мають поступово унормуватися і, можливо, набуті спеціальних скорочень.

Висновки. Більшість французьких військових гонорификів і значна кількість військових термінів походять із латинської мови, проте їхнє значення та вживання відчутно трансформувалися протягом історії, відображаючи соціальні, політичні та військові зміни у Франції. Якщо у Середньовіччі військові гонорифіки відображали феодальну структуру суспільства, то із зростанням централізованої держави під владою королів, військові звання стали більш стандартизованими. Французькі монархи, розуміючи визначальну роль армії в підтримці державності, впроваджували численні реформи, що привели до появи професійної армії, військові гонорифіки стали більш формалізованими та систематизованими. Трансформація військових гонорификів, сучасна поява фемінітивів відображає загальні соціальні зміни у французькому суспільстві, включаючи боротьбу за гендерну рівність. Використання формул звертання до військових вимагає уважного ставлення, оскільки підпорядковується прописаним правилам, які сформувалися в процесі історичного розвитку франкомовного суспільства. Невідповідне вживання військових гонорификів або їхніх скорочених форм порушує соціокультурні коди французької мови, перешкоджає професійній комунікації у військовій сфері та заважає досягненню комунікативної мети. Французькі, швейцарські, бельгійські та канадські військові звання на перший погляд здаються подібними завдяки спільній мовній спадщині, однак наявні помітні відмінності, які спричинені тим, що французька, швейцарська і бельгійська армії мають унікальні системи, які відображають їхні національні особливості та історичний розвиток.

Перспективи досліджень. Лінгвістичні розвідки професійних гоноративів у французькій мові є різновекторними та відкривають багато напрямів для аналізу та розуміння лінгвістичних, соціальних, культурних і психологічних аспектів професійної комунікації, зокрема в дослідженнях еволюції лінгвокультурних кодів, суспільних норм і цінностей, гендерної рівності та її відображення в професійному гоноративі, впливу соціальних стереотипів на використання гоноративів, ролі професійних гоноративів у формуванні ієрархічних відносин та ефективності професійної і міжкультурної комунікації та адаптації гоноративів у мультикультурних середовищах.

ЛІТЕРАТУРА

- Disler, E. A. (2008). *Language and gender in the military : honorifics, narrative, and ideology in Air Force talk*. Amherst, NY : Cambria Press.
- Les grades dans la marine nationale. *Ministère des Armées*. Les différents grades / Marine Nationale – www.lamarinerecrute.fr
- Les grades dans l'armée de Terre. *Ministère des Armées*. Les grades dans l'armée de Terre | Ministère des Armées (defense.gouv.fr)
- Origine des appellations. *Service historique de la Défense*. *Ministère des Armées*. <https://www.servicehistorique.sga.defense.gouv.fr/origine-des-appellations>
- Palagos J.-M. (2017). Défense Conseil International : répondre aux enjeux de formation des armées étrangères. *Revue Défense Nationale*. 4(799). 85–90.
- Six, G. (1929). Fallait-il quatre quartiers de noblesse pour être officier à la fin de l'Ancien Régime? *Revue d'histoire moderne*. 4(19). 47–56. DOI: <https://doi.org/10.3406/rhmc.1929.3988>
- Wang, R. (2023). Honorifics without [HON]. *Natural Language & Linguistic Theory*. 41. 1287–1347. <https://doi.org/10.1007/s11049-022-09563-0>

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

- Académie française, *La féminisation des noms de métiers et de fonctions*, http://www.academie-francaise.fr/sites/academie-francaise.fr/files/rapport_feminisation_noms_de_metier_et_de_fonction.pdf
- Académie française, *Le Dictionnaire* (9e édition), <http://www.academie-francaise.fr/le-dictionnaire-la-9e-edition/exemples-de-mots-nouveaux>

REFERENCES

- Disler, E. A. (2008). *Language and gender in the military : honorifics, narrative, and ideology in Air Force talk*. Amherst, NY : Cambria Press.
- Les grades dans la marine nationale. *Ministère des Armées*. Les différents grades / Marine Nationale – www.lamarinerecrute.fr
- Les grades dans l'armée de Terre. *Ministère des Armées*. Les grades dans l'armée de Terre | Ministère des Armées (defense.gouv.fr)
- Origine des appellations. *Service historique de la Défense*. *Ministère des Armées*. <https://www.servicehistorique.sga.defense.gouv.fr/origine-des-appellations>
- Palagos J.-M. (2017). Défense Conseil International : répondre aux enjeux de formation des armées étrangères. *Revue Défense Nationale*. 4(799). 85-90.
- Six, G. (1929). Fallait-il quatre quartiers de noblesse pour être officier à la fin de l'Ancien Régime ? *Revue d'histoire moderne*. 4(19). 47-56. DOI : <https://doi.org/10.3406/rhmc.1929.3988>
- Wang, R. (2023). Honorifics without [HON]. *Natural Language & Linguistic Theory*. 41. 1287–1347. <https://doi.org/10.1007/s11049-022-09563-0>

LEKSYKOHRAFICHNI DZHERELA

- Académie française, *La féminisation des noms de métiers et de fonctions*, http://www.academie-francaise.fr/sites/academie-francaise.fr/files/rapport_feminisation_noms_de_metier_et_de_fonction.pdf
- Académie française, *Le Dictionnaire* (9e édition), <http://www.academie-francaise.fr/le-dictionnaire-la-9e-edition/exemples-de-mots-nouveaux>

Дата надходження до редакції 14.05.2024
Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про авторів

Олефір Ганна Іванівна, старший викладач кафедри італійської і французької філології та перекладу, Київський національний лінгвістичний університет e-mail: hanna.olefir@gmail.com		Сфера наукових інтересів: перекладознавство, теорія усного перекладу, теорія художнього перекладу, теорія перекладу медійних текстів, лінгвостилістика, соціолінгвістика, лінгвокультурні коди
Сидельникова Лариса Вікторівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри італійської і французької філології та перекладу, Київський національний лінгвістичний університет e-mail: larysa.sydelnykova@knlu.edu.ua		Сфера наукових інтересів: історія французької мови, історія лінгвістичних учень, орфографія і графіка, символізм літерних знаків, лінгвокультурні коди
Філоненко Наталія Георгіївна, доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри італійської і французької філології та перекладу, Київський національний лінгвістичний університет e-mail: nataliia.filonenko@knlu.edu.ua		Сфера наукових інтересів: синтаксис художнього тексту, семантичний синтаксис, функціональний синтаксис, синтаксична стилістика, когнітивний синтаксис, теорія художнього перекладу, лінгвосинергетика, літературна семіотика, лінгвокультурні коди

UDC 81-13: 81-33/81-42: 811.11

DOI:

I. P. Pinich

Kyiv National Linguistic University, Ukraine

e-mail: iryna.pinich@knl.u.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9203-1204>

INTEGRATING QUANTITATIVE AND QUALITATIVE METHODS IN IDEOLOGY STUDIES: A CASE STUDY OF VICTORIAN IDEOLOGY ANALYSIS

Abstract

The paper provides an overview of both traditional and modern methodological approaches for the study of ideology, while showcasing the author's earlier research on Victorian ideology. It argues that the long-standing traditions of critical theory analysis, discourse analysis, and hermeneutics in ideology critique have created a rich legacy for conceptual categorization of knowledge about the organization and evolution of ideologies. This legacy has benefited contemporary, machine-assisted studies of ideologically laden textual data, offering valuable insights for operationalizing ideology.

The study focuses on the modern shift towards analyzing the emotional components of ideology, using the latest text and opinion mining techniques to explore the cognitive-emotive nature of relevant ideological categories. While advocating for an emotion-centered view of ideology organization, the paper proposes an alternative approach to ideology analysis by endorsing a blended methodology. This methodology integrates human-run qualitative discourse analysis with machine-assisted quantitative content analysis in the study of Victorian ideology.

The article presents an algorithm for ideological analysis, starting with data acquisition, choosing the methodological path, and demonstrating the efficacy of the co-occurrence network tool for computerized topic extraction at the conceptual macro-level of ideology analysis. Keywords are recontextualized at the microlevel of analysis to provide an in-depth view of the extracted quantitative metrics, seeking an interpretative approach. This approach encourages further triangulation of research tools and data sources to ensure the iterative nature of the research and solidify the hypotheses.

Keywords: ideological analysis, human-run and machine-assisted methodologies, blended methods.

Анотація

У статті запропоновано огляд традиційних і сучасних методологічних підходів до вивчення ідеології з урахуванням попередніх робіт автора щодо вікторіанської ідеології. Підтверджено, що традиції критичного аналізу теорії, дискурсивного аналізу та герменевтики у вивченні ідеології створили багату спадщину для концептуальної категоризації знань про організацію та еволюцію ідеологій. Ця спадщина сприяла сучасним автоматизованим дослідженням текстових даних з ідеологічним змістом, надаючи цінні установки для операціоналізації ідеологій.

Стаття зосереджена на сучасному зсуві до аналізу емоційних компонентів ідеології, де використано новітні методи інтелектуального й оцінного аналізу тексту у вивченні когнітивно-емоційної природи ідеологічних категорій. Водночас дослідження сфокусоване на емоційно-центрованій моделі організації ідеології, запропоновано альтернативний підхід до її аналізу, що базується на змішаній методології дослідження. Ця методологія поєднує якісний неавтоматизований дискурсивний аналіз із машинним контент-аналізом у вивченні вікторіанської ідеології.

Представлено алгоритм вивчення ідеології, починаючи з етапу отримання даних, вибору методологічного апарату та демонстрації ефективності корпусного інструменту колокацій для комп'ютеризованого генерування концептуально значущої тематики ідеології на макрорівні її аналізу. Ключові слова реконструюються на глибинному рівні дослідження для вивчення отриманих кількісних показників шляхом їхньої подальшої інтерпретації дослідником. Цей підхід передбачає подальшу тріангуляцію дослідницьких інструментів і баз даних для забезпечення повторюваності та вдосконалення дослідження з метою підтвердження або спростування гіпотези.

Ключові слова: аналіз ідеологій, автоматизовані та неавтоматизовані методології, змішані методи.

Introduction. The complexity of ideology, coupled with its attitudinal aspects, poses an epistemological dilemma for scholars striving to develop a coherent and comprehensive methodology for its critique. This challenge confronts analysts who employ both human-made and computer-aided analyses.

Traditionally, the study of ideology has been dominated by theorists in political philosophy (A. Smith, K. Marx and F. Engels, K. Mannheim, L. Althusser, S. Žižek, E. Laclau and Ch. Mouffe), political science (M. Freedman, G. Sartori), and the fields of politics and psychology (J. Haidt, J. Jost, G. Lakoff, S. Ahmed). From a linguistic perspective, Critical Discourse Analysis (N. Fairclough, R. Wodak, T. van Dijk) has prominently addressed the role of language as a social practice, which serves different interests and through which social relations and power dynamics are reproduced and contested. Meanwhile nowadays, texts of any format (written or spoken) have become an integral part of the methodological toolbox for the automated analysis and ideology critique especially prompted by the confluence of digital textual data and the consistent evolvement of computational power (Van Atteveldt et al., 2019; Zirn et al., 2016).

Conspicuously, existing ideology analyses are predominantly essentialist and analytical, focusing on the propositional aspects of ideology, while scholars draw upon their expertise, deep contextual understanding, and the ability to incorporate nuanced insights and intuition to grasp the subtleties of ideology. However, the psychological perspective has become increasingly significant for conceptual ideology modeling (Lakoff, 2002) and for understanding dispositional susceptibility to ideological thinking (Zmigrod, 2021). The recent recognition of increased “ideology emotionalization” in populist speeches (Bartscherer, 2022) underscores the need to include themes of emotion and affect in the conceptual study of ideology.

In their attempt to integrate the logical and attitudinal aspects of ideology in the computational analysis, Hirst et al. (2010) consider emotional content of political texts in the computer-based studies of parliament debates, while Barna and Dugan (2016) introduce cognitive-affective maps (CAMs) of media content (2014–2015) across several countries related to the escalation of conflict in Eastern Ukraine. These maps represent core topics as connoted negatively or positively, while the emotional gradation of the themes is reflected

in key terms with strong, neutral, or ambivalent markers. The implementation of machine-based tools, such as KH Coder software and Sentiment Analysis (SA) for generating CAMs offers promising avenues for analysing conceptual clusters of ideology. Therefore, this study aims to provide an overview of the capabilities of KH Coder 3 software for quantitative and qualitative content analysis of textual data, with a focus on identifying the emotional components of ideologies through a case study of Victorian ideology. The material of the study is the data obtained in the author's previous computer-based analyses of the Corpus of Late Modern English Texts (CLMET 3.1) run with the aid of KH Coder 3 alongside analysis of the British English corpus utilizing Google Ngram Viewer.

The objectives of the paper include the following: 1) to consider existent ways to operationalize ideology, encompassing both propositional and psychological aspects; 2) to strategize the corpus design for machine-based text analysis; 3) to provide an overview of the computer-based methodology for the study of digital texts in the critique of ideology; 4) to demonstrate the utility of quantitative content analysis for making theme-level generalizations using KH Coder 3 software; and 5) to showcase the effectiveness of the triangulation research strategy in analyzing ideology.

Research methodology. The paper presents an analytical overview of existing procedural pathways to uncover the cognitive-emotional organization of ideologies using machine-assisted content analysis to complement qualitative discourse analysis. By employing a case study approach, it analyzes the efficiency of quantitative and qualitative analysis of Victorian ideology utilizing the free online software KH Coder 3 and demonstrates alternative methodological approaches for the ideology analysis. This approach ensures a comprehensive examination of ideological research, integrating human insights with machine-driven measurements of key conceptual elements.

The general scientific methods of synthesis and analysis are employed to present a state-of-the-art overview of ideology critique, integrating both traditional findings and contemporary advancements. This approach skillfully positions computer-aided and human-made analyses within the broader scientific landscape of ideology analysis for large textual datasets. The categorization of existing methods for operationalizing ideologies emphasizes an integrated account of their logical and psychological aspects, while the validity and consistency of the research are ensured by maintaining a critical perspective on fully automated research processes.

A detailed descriptive account of the KH Coder 3 toolbox for machine-aided quantitative content analysis is provided, highlighting its application in outlining existing practices of corpus analysis in ideology studies. The paper advocates for a blended data-analysis approach, arguing for a sequential explanatory research design in the study of ideologically laden textual data. This approach aims to achieve triangulation by integrating quantitative and qualitative findings in contemporary ideology critique.

(How) is it possible to operationalize ideology for computer-based analysis?

In the history of ideology studies, much effort has been dedicated to defining ideology and developing a network of concepts that form the mechanisms for the entrenchment of commonsensical knowledge (see Heywood, 2022). The rich legacy of traditional critique marks a clear divide between the propositional organization of ideology – its doctrinal and logocentric nature – and its functional perspective, which is subjectivized, heavily affectivized, and difficult to operationalize. This divide has resulted in two major approaches to researching agents' stances: analytical and psychoanalytical (see Pinich, 2019b).

Theoretical legacy in conceptualizing ideology. The propositional consistency of ideology, considered more reliable and plausible for operationalization, is grounded in the bedrock of ideological doctrines that form the set of beliefs critical and definitive of an

ideology. These central themes constitute the very essence of an ideology, providing a solid basis for their classification and determining the place of other attributable commonplace concepts within them.

A conceptual framework for ideology analysis provides a template for the field-like circular organization of the ideological system of knowledge, ranging from core concepts and adjacent concepts to peripheral ones (see Freeden, 1996, pp. 77–82). The persistence of ideology is ensured by the fluidity of these conceptual clusters, which gain different value over time. While similar ideas for organizing the evolving conceptual system of ideology was demonstrated in other works (Lakoff, 2002; Mudde, 2007), this model was successfully implemented for analyzing the conceptual structure of *legal ideology* (Lees & Shepherd, 2018), *anarchism* (see Franks et al., 2018), and *populism* (Stanley, 2008).

An inventory of the most significant clusters of ideas, accompanied by ideological values, according to the conceptual approach forms the core of ideologies. These constructs result from meticulously conducted encyclopedic analyses of the most prominent literature in the field of ideology critique, synthesized by scholars into constellations of key concepts. For instance, INDIVIDUALISM, LIBERTY, and HUMAN RATIONALITY form the nexus of central ideas for *liberalism*. JUSTICE, RIGHTS, and DEMOCRACY closely align with and help implement these core concepts, while peripheral concepts like WELFARE, PROPERTY, and MARKET ECONOMY add nuance and adaptability to the ideology (Freeden, 1996).

The role of emotions in shaping society was consistently examined in the philosophy of emotions. Slaby and von Scheve (2019) argue the social-forming function of political affect within “affective communities” where the overall social organization is governed by “emotional coherence” (Thagard, 2006) leading to natural ideological alignment and further sustenance of ideological convictions and beliefs. This perspective places emotions at the center of the dynamic evolution of ideology (Pinich, 2020), while ideologemes that constitute the conceptual network of ideology form its axis and include: 1) ideological values: highlighting human rights, such as *life, liberty, property, safety, individual freedom, the pursuit of happiness, justice, labor, and equality*; 2) cardinal virtues: including *charity, philanthropy, and tolerance*; 3) ethical and aesthetical judgments: which involve the categorization of knowledge around concepts of *goodness and badness, appropriateness and inappropriateness, valuableness and invaluableness*, along with the deontic moral categories of *obligatoriness, optionality, and wrongness*; 4) ideological convictions: encompassing *trustworthiness, justice, credibility, rationality, acceptance, and certainty* (beyond facts); 5) emotional ideologemes: ranging from moral emotions (*anger, indignation, shame, guilt, sympathy, gratitude, pride, etc.*) to historically and locationally specific moods, emotional states, and affects.

The study on the conceptual network of Victorian ideology places emotional ideologemes at the core of its ideological dimensions, aiming to explore their connectivity patterns amidst contemporary mood fluctuations, spanning from positive (Pinich, 2018b) to negative polarity (Pinich, 2018a). This analysis is informed by an inventory of moral emotions (Haidt, 2003), which serves as input for automated analysis to observe co-occurrence patterns between emotional terms and propositional ideological elements, potentially forming clusters of ideological themes encompassing religion, morality, education, science, politics, law, social dynamics, family, and gender.

These integrative practices of blended quantitative and qualitative analysis constitute the foundation of modern machine-aided ideological analyses.

Integrating human and machine approaches in ideological analysis. Manually identified constituents of the conceptual organization of ideologies serve as the starting

point for machine-aided analysis of textual data. Modern computational studies can either focus on testing the accuracy of critical topics for a specific time period, provide ideological annotation of political texts based on the preliminary ideological topology (Sim et al., 2013) (see Figure 1), and subsequently generate the ideological books corpus (<https://people.cs.umass.edu/~miyyer/ibc/index.html>), or aim at producing approximated lists of topical themes for the subsequent conceptual ideological analysis (Aksenov et al., 2021; Zirn et al., 2016).

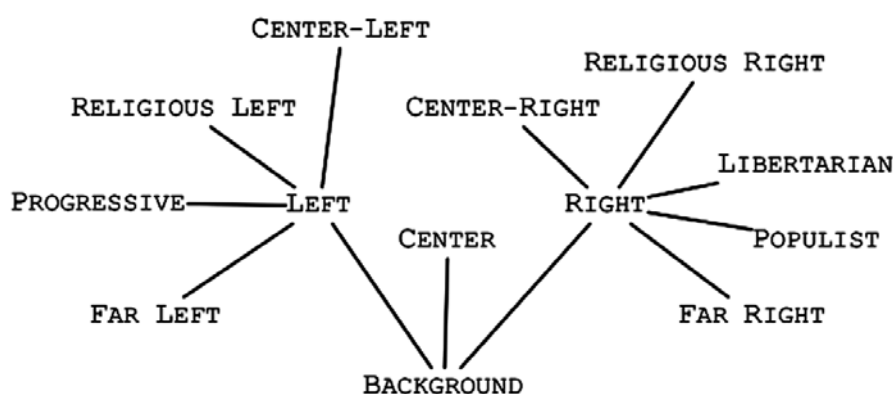

Fig. 1. Ideology tree showing the labels for ideological corpus
Source: Sim et al., 2013

Corpus-driven automated analyses of text data rely on machine-run quantitative content analysis and text-mining techniques to produce plausible association lists of keywords, topics, and concepts, further utilized in various fields of knowledge, information extraction, and processing. This approach has evolved into a promising field of Natural Language Processing (NLP), a multi-faceted study of language feature extraction and generation, which requires special training for researchers in other fields who are, for the most part, agnostic of NLP affordances in their textual data analysis (Glavaš et al., 2019).

Some of the research tasks in NLP that have prospective implications for ideology studies include: Automatic Summarization (producing understandable summaries of text sets and providing summaries or detailed information of known text types), Co-Reference Resolution (identifying all words in a sentence or larger text that refer to the same object), Discourse Analysis (identifying the discourse structure of connected text, studying text in relation to its social context), Named Entity Recognition (NER) (used for information extraction to recognize named entities and classify them into different categories), and Sentiment Analysis (SA) (identifying the emotional polarity of texts and providing a detailed specification of the emotions conveyed) (see Khurana et al., 2023).

The promising potential of machine-run analysis for ideologically laden texts, along with claims about its increased accuracy (Bayram et al., 2019) and the potential for inferencing the intensity of ideological beliefs (Zmigrod, 2022), has left some NLP researchers cautious about the correctness of the statistical algorithms used in co-occurrence extraction and analysis (Korzycki et al., 2017). This caution invites the use of comparative and mixed methodologies, ensuring the inclusion of human interpretation alongside quantitatively obtained results.

Consequently, contemporary corpus-based ideology studies frequently involve a harmonious blend of human and computer-assisted methodologies, where human discourse analysis is inextricably integrated into the validation of machine-generated results (see

Bartscherer, 2022; Custodi, 2019; Liu et al., 2021). This approach is particularly suitable for studying the psychological and emotional aspects of ideologies. Existing works often exhibit a parallel analysis of automated topic search in ideologically marked textual data and its submission to Sentiment Analysis, assisted by human discourse analysis and analytical interpretation of the results, with subsequent visualization in Cognitive-Affective Maps (CAMs) (Barna & Dugan, 2016; Homer-Dixon et al., 2013). Machine generated co-occurrence networks of emotional ideologemes produced by KH Coder 3 tools are also subsumed to further humanized discourse analysis via looking into the concordances to identify the nature of associations (see Pinich 2018a; 2018b).

The authors of the Cognitive-Affective Mapping (CAM) model emphasize the importance of human interpretation: “...whatever the techniques, the activity of mapping should be built on attentiveness to the extensive literature on interpretation generated by work on ideology in the fields of intellectual history and discourse analysis” (Homer-Dixon et al., 2013, p. 348). Consequently, translating the abstract concept of an ideology into measurable, observable components that can be systematically studied is complex due to the multifaceted nature of ideologies, which encompass a range of beliefs, values, emotional experiences, attitudes, and behaviors. Therefore, a well-balanced methodology is required, combining efficient machine-run quantitative analysis with careful human interpretation of the results.

The aim to operationalize ideology should follow a structured algorithm: 1) identifying key components and dimensions of ideology and outlining their observable indicators in the analyzed data; 2) deciding on the methodology toolkit, measurement mode, and choice of software; 3) developing the ordering and ratio for measurement and content analysis; 4) establishing procedures for data collection and processing; 5) validating measurements and ensuring the consistency of the results.

The subsequent sections provide an overview of issues related to corpus design and textual data processing in ideology analysis, assess the user-friendliness of KH Coder 3 for conducting quantitative content analysis procedures, and emphasize its benefits as toolkit software for blended-methodology approaches in analyzing Victorian ideology. This is followed by a recontextualization of key topics during a manual stage to ensure measurement consistency and the alternative computerized tools for ideology studies.

Corpus design in the study of ideology: representativeness, reliability, sustainability. Automatic text analysis, according to Van Atteveldt, Welders, and Van der Velden (2019), begins with obtaining textual data, which is then fed into computerized systems for transformation, measurement, and data structuring (see Figure 2).

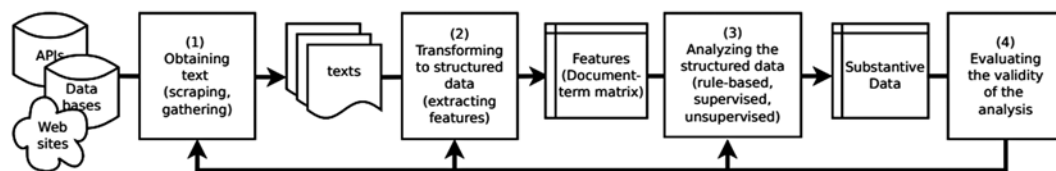

Fig. 2. Procedure of Automatic Analysis of Textual Data

Source: retrieved from Van Atteveldt et al., 2019

Data sourcing in ideology studies. Data collection follows two major patterns: 1) obtaining an off-the-shelf dataset or corpus for further feature extraction and automatic analysis (Aksenov et al., 2021; Bayram et al., 2019). In this case, terms of access and

copyright issues must be considered to ensure the consistency of the research. Further data manipulations can range from leaving the data unchanged to organizing subsets of the data. 2) collecting the data that can include different sorts of texts (news, press releases, social media, legislation documents, etc.) (see Jin & Mihalcea, 2023) obtained automatically via “web-scrappers” or Application Programming Interface (API) (Van Atteveldt et al., 2019) or via an agile method of crowdsourcing for producing political data (see Benoit et al., 2016).

The fluidity and typological variety of textual data in NLP differ from the more paced and human-interpretable textual data used in corpus analysis. The former deals with dynamic, unstructured data suitable for machine learning algorithms, while the latter involves structured, stable datasets designed for in-depth human interpretation. Corpus analysis traditionally involves carefully curated and structured textual datasets. These corpora are designed to be representative of specific language use contexts and are often annotated for various linguistic features.

Constructing a corpus is an effort- and time-consuming endeavor shaped by the scope of research tasks and governed by the operating principles of the researcher’s non-interference with the existing data and subsequent directed attention to the frequency of “repeated events” (Stubbs, 2004, p. 111). The organizational principles of corpus design include representativity, reliability, and suitability for both qualitative and quantitative machine-based data analysis, which distinguishes a corpus from a mere electronic library (Hunston, 2002, p. 2).

Corpora can be categorized based on the type of text transformations: raw (strings of orthographic word-forms), lemmatized, and annotated or tagged (for intonation, grammatical or semantic categories, and parts of speech) (Stubbs, 2004, p. 114). Additionally, corpora can be classified according to research purposes: general, specialized, comparable, parallel, learners’, pedagogic, historical or diachronic, and monitor corpora (ibid., p. 14–16).

General (or reference) corpora, such as the British National Corpus and The Brown Corpus, are usually well-balanced, voluminous in size, and can be used across various fields of research or referenced for baseline linguistic research. In contrast, specialized corpora are governed by parameters defined by the researcher, reflect anticipated research goals, and can be purposefully limited by the type of textual data collected, timespan of the data, subject field, demographics, and geographical origin of authors. These features form the basis for the representativeness of the corpora.

The Corpus of Late Modern English Texts for Victorian Ideology analysis. For the analysis of Victorian ideology, the Corpus of Late Modern English Texts (CLMET 3.1) was selected, generously provided by its authors, De Smet, Flach, Tyrkkö, and Diller (2015). The corpus was originally created to address a gap in existing corpora related to the history of English (De Smet, 2005). Its specific purpose was to bridge the period between the Helsinki Corpus, which ends with texts from 1710, and present-day English corpora. Other corpora that cover the period from 1710 to 1920 either extend into present-day English (The Archer Corpus (Biber et al., 1994)) or represent the transition from Early to Late Modern English, like the Lampeter Corpus (Siemund & Claridge, 1997).

The sustainability of the CLMET is ensured through careful design, maintenance, accessibility, and adaptability, making it reliable and relevant for ongoing and future research. The electronic texts were initially sourced from open online repositories such as Project Gutenberg and the Oxford Text Archive. Maintenance and updates continued until 2015, when the corpus received improved tokenization and annotation (De Smet et al., 2015).

Comprehensive documentation of the corpus construction process, including criteria for text selection, annotation guidelines, and preprocessing steps, is provided in the CLMET

3.1 manual. Detailed metadata about the texts is organized in an Excel grid (see Figure 3). This metadata includes periodization (quarter-century and decade), authorship, year of the author's birth, gender, title of the text, year of publication, genre, subgenre, source and date of download, notes on the content, and additional comments on the structure. This helps users understand the context and provenance of the data.

The user-friendly interface and downloadable format of the corpus enhance its accessibility and availability, while its technical infrastructure ensures compatibility with various linguistic tools and software, enabling integration with different analysis platforms.

FILE	PERIOD	QUARTCENT	DECADE	YEAR	GENRE	SUBGENRE	TITLE	AUTHOR	GENDER	AUTHOR_BIRT	NOTES	SOURCE	DOWNLOAD
1. CLMET3_1_1_1b 1710-1780	1700-1724	1710s			1710 Treatise	treat	A treatise concerning the principles c Berkeley, George M			1685		http://ota.ahds.a	25.09.2012
2. CLMET3_1_1_2b 1710-1780	1700-1724	1710s			1717 Drama	drama	Three hours after marriage	Gay, John	M	1685		http://www.gutei	25.09.2012
3. CLMET3_1_1_3b 1710-1780	1725-1749	1730s			1728 Drama	drama	The beggar's opera	Gay, John	M	1685		http://www.gutei	25.09.2012
4. CLMET3_1_1_4b 1710-1780	1725-1749	1730s			1735 Treatise	treat	A defence of free-thinking in mathem: Berkeley, George M			1685		http://ota.ahds.a	25.09.2012
5. CLMET3_1_1_5b 1710-1780	1725-1749	1730s			1732 Other	x	The country housewife and lady's dir Bradley, Richard M			1688		instructive writin http://www.gutei	25.09.2012
6. CLMET3_1_1_6b 1710-1780	1725-1749	1730s	1733-34		Other	x	An essay on man	Pope, Alexander	M	1688		Philosophical pc http://www.gutei	25.09.2012
7. CLMET3_1_1_7b 1710-1780	1725-1749	1740s			1740 Narrative fiction	fi	Pamela	Richardson, Sam M		1689		Epistolary novel http://www.gutei	25.09.2012
8. CLMET3_1_1_8b 1710-1780	1725-1749	1740s			1741 LET	let	Letters written to and for particular F Richardson, Sam M			1689		Exemplary letter: http://ota.ahds.a	25.09.2012
9. CLMET3_1_1_9b 1710-1780	1725-1749	1740s			1748 Narrative fiction	fi	Clarissa	Richardson, Sam M		1689		Epistolary novel http://www.gutei	25.09.2012

Fig. 3. A sample of CLMET 3.1 metainformation

The principled organization of the corpus ensures its representativeness and reliability for the ideological analysis of the Victorian era. The textual data in CLMET 3.1 is divided into three symmetrical sub-periods of 70 years each: 1710–1780, 1780–1850, and 1850–1920. However, only the last two sub-periods are the focus of the sub-corpus for studying Victorian ideology.

This generation-like fragmentation of the corpus captures historically homogeneous periods, demarcating the ideology's continuity. It encompasses the ideology's emergence in the pre-Victorian period, characterized by the schematization of Victorian values and beliefs that formed the core concepts of the ideology. This period was driven by a tendency for general emotional suppression and conformity to moral rules. During the reign of Queen Victoria, the ideology solidified, marked by the entrenchment of its cognitive model, the rise of national pride, civil duty, and security. In the post-Victorian era, the ideology experienced a decline characterized by crises, reevaluation of core ideologemes, and an increase in anxiety and aggression.

Additionally, all the authors of the textual data are British and native speakers of English, inherently connected to the culture and witnesses to the lifespan of Victorian ideology. They are insiders of affective communities of their respective time periods, having been born into them and having written within that period.

To ensure diversity and avoid bias, each author's contribution is limited to 200,000 words, regardless of their influence in reflecting, reproducing, or spreading the conceptual framing of Victorian values and beliefs at any stage of their existence.

Lastly, while the corpus authors attempted to balance discourse registers (low and high) and the demographics of the writers, there remains an obvious bias towards authorship from higher-class male adults. This tendency is consistent with the social hierarchy and gender roles of the Victorian era.

A specific choice was made to focus on fictional texts within the sub-corpus for ideological analysis. Fictional texts arguably serve as a subtle and genuine reflection of ideology (Eagleton, 2003, p.169), capturing the true affiliations of individuals from the pre- to post-Victorian era. Unlike polemic or overtly biased political texts, fictional works are less likely to deliberately stir ideological sentiments or agitate for or against the dominant system of beliefs, they serve as imprints of ideological evolution.

Methods in corpus and big data analysis for the study of ideology. Ideological analysis involves “the investigation of embedded values, beliefs, biases, and assumptions within a

specific text, in some domain of discourse, or in social practices within a particular cultural context, and of the motivations and power relations underlying these” (Chandler & Munday, 2011, p. 198), utilizing a variety of recognized methodological tools (see Figure 4).

The prevalence of content analysis and Critical Discourse Analysis (CDA) methodologies in studying ideology within textual data corpora (Lipinski, 2017; Liu et al., 2021) stems from a well-established theoretical tradition. This tradition aims to identify key concepts, themes, and patterns (coding categories) of specific belief systems and interpretatively connect them to existing parties, groups, communities, or institutions that maintain power dynamics in society. The interpretative and explanatory aspects of the analysis are predominant, while automated tools play a supportive role, as visualized in the upper part of Figure 4. A focus on the validity of quantitative metrics alone results in hybrid or mixed data analysis with the computerized discourse analysis, which is displayed in the lower part of the figure.

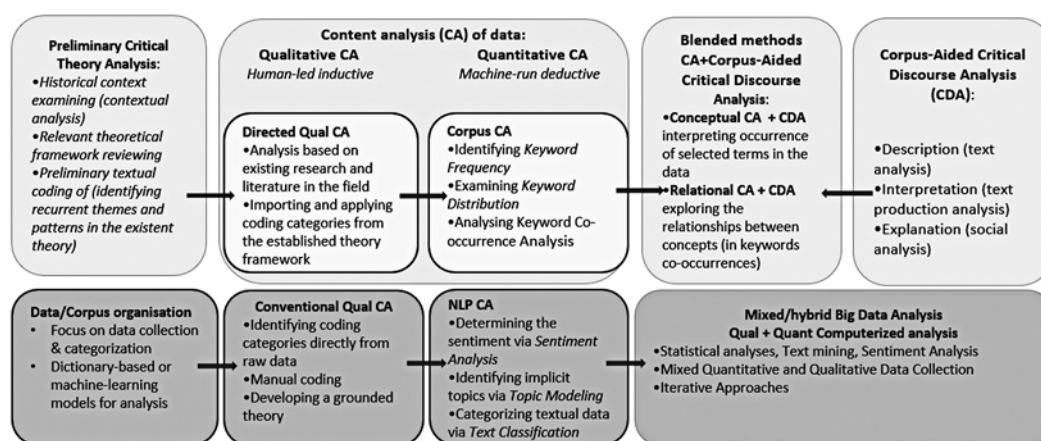

Fig. 4. A toolkit of methods for computerized ideological analysis

Source: Source: Own processing (Pinich, 2024)

Critical Discourse Analysis embraces three levels of discourse existence, inviting a tripartite perspective on its production that secures power hierarchies. The following algorithm is suggested: 1) at a microscopic level, a set of linguistic and rhetorical means are identified for outlining dominant communicative and rhetorical strategies; 2) at a meso-level, an interpretation of text production and processing is conducted; and 3) at a macroscopic level, an explanation or social analysis of salient social, historical, and cultural contexts is provided (Jimenez-Silva et al., 2016). The degree of automation in the analysis determines the sequencing of the procedure. A corpus-aided discourse analysis involves a preliminary or parallel overview of situational contexts and topics, including political and moral messages, to verify the accuracy of quantitative results of content analysis.

The choice of content analysis (CA) type is predetermined by research tasks, principles, and modes of interpretation. Generally, the ratio of interpretative and numerical findings within the content analysis methodology defines quantitative (machine-run) and qualitative (human-made) analyses.

A qualitative analysis of content is inductive, grounding the examination of topics and themes and the inferences drawn from them in the data (Zhang & Wildemuth, 2005). This approach uses discourse analysis of a larger context, taking into account social, cultural, and historical nuances, as well as subtle meanings within the text. The goal of qualitative

analysis is to develop a grounded theory (conventional CA) or extend the conceptual framework through inductive analysis of the data in the directed CA.

In contrast, quantitative analysis of content is deductive, aimed at testing a hypothesis based on existing theories and previous empirical research. Quantitative content analysis employs random sampling of the data or other probabilistic approaches to ensure the validity of statistical inference. Corpus analysts employ technical corpus linguistic tools that help highlighting relevant linguistic features deserving for an in-depth analysis. There are three major ways for quantitative data processing in corpora: frequency of words, concordance of phrases and co-occurrence of keywords (Hunston, 2002, p. 3).

Words in corpora can be arranged in order of their frequency, revealing the dominant topics and themes in the textual data. Concordance lines allow the observation of regularities in the use of words and phrases, while the calculation of collocations exhibits the statistical tendencies of keywords to co-occur, forming a tentative network of ideologically significant ideas.

Corpus studies rely on both approaches when “qualitative analysis deals with the forms and antecedent-consequent patterns of form, while quantitative analysis deals with duration and frequency of form” (Smith, 1975, p. 218). These two ways of analysis are integrated in the two-level study of ideology and become blended in modern research to facilitate efficient and objective data processing.

Two-level analysis of ideological content and ideological practices. While corpus linguistics helps to support the critique of ideology with quantitative evidence regarding the propositional organization of ideologies, there is a need for methodological triangulation in ideology studies by consistently addressing the discursive practices that convey covert polemic. Incorporating qualitative discourse analysis proves beneficial for human-led analysis, both at the preliminary and conclusive stages of a corpus-assisted ideological study. This approach results in an in-depth analysis, balancing corpus-based attestations of key ideological topics with interpretative and explanatory procedures that uncover the context of formative practices not visible to automated analysis.

The entry-level ideological analysis of theoretical sources involves establishing a discursive focus on the thematic dominance within ideologies as identified in the scientific tradition. Concurrently, computationally extracted ideological codes help develop or expand the theoretical framework at the “macroscopic level” (Liu et al., 2021). At this stage, semantic domains are identified through the frequency of keywords and co-occurrence networks. These domains are then analyzed within their immediate context using concordance lines to uncover the embedded ideologies and authorial stance. This microscopic level of in-depth analysis aims to reveal the tentative linkages between ideologically relevant concepts.

Machine-run content analysis for macroscopic analysis of textual data with KH Coder 3. At the macroscopic level, a quantitative content analysis using KH Coder 3 to identify key topics of Victorian ideology offers an array of user-friendly tools. The choice of co-occurrence networks was driven by the research goal of quantitatively establishing the linkage between lexemes representing moral emotion terms and tokens that presumably manifest distinct social articulations associated with specific social feelings. Following Stubbs’ argument that repetitive co-occurrences reveal units of meaning in language (Stubbs, 2004, p. 108), the study adopts the presumption that these repetitive collocations provide empirical evidence for the interplay between language and cognition, manifesting ideological mechanisms for subconscious affiliation of the agents.

A standard procedure for KH Coder analysis follows this algorithm:

1. Pre-process a fictional text retrieved from CLMET 3.1.

A discursive analysis of emotions contributing to ideological shifts involves testing through the re-contextualization of significant nodes using the Key Words in Context (KWIC) tool within KH Coder 3.

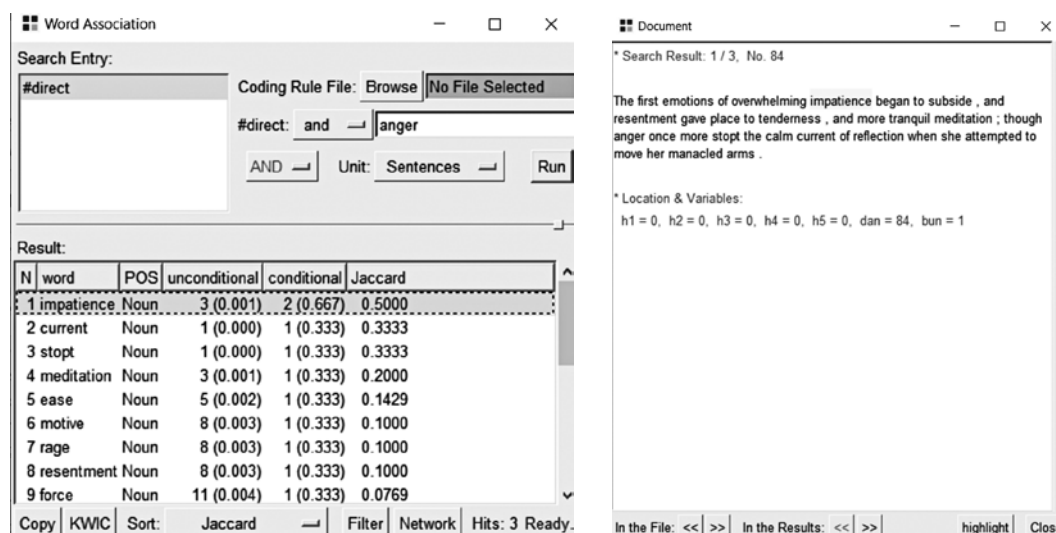

Fig. 6. The interface of the KH Coder 3 Word Association tool (left) and a demonstration of KWIC Document extraction (right)

On recontextualizing the most frequently co-occurring keywords, three aspects of qualitative analyses are undertaken:

1) Identifying the Specifics of Sub-Categories of Positive and Negative Moral Emotions. This analysis includes examining emotion elicitors, content of emotions, display patterns, action and motivation tendencies, and accountability. These sub-categories are manually extracted and closely analyzed to gain insights into conceptual shifts in emotion rules within the ideological life cycle of Victorian ideology.

For instance, a focused analysis of anger-eliciting factors in fictional texts from the late 18th to early 20th centuries (see Pinich, 2019a) reveals that pre-Victorian discourse highlighted social injustices or personal traits as triggers for anger. In contrast, Victorian times showed a dominance of secular anger elicitors, while post-Victorian novels reflect a return to socially relevant issues such as crime, fate, wealth, humiliation, interference, and meanness of tactics.

2) Establishing the Correlation Between Emotion Manifestation and Power Dynamics. This analysis involves fine-grained categorization of emotions while examining their historical and ideological modifications. For example, the acceptability of anger in pre-Victorian and Victorian fictional discourse reveals three recognized expressions related to power: 1) righteous divine and stern retributive anger associated with high social status, 2) intense uncontrolled anger that needs to be subdued as it disassociates from the normative behavior of subordinates, and 3) indecent clownish anger leading to social ostracism due to transgressing socially constructed manifestation rules. In post-Victorian novels, anger is associated with less restricted practices, and the overall fluctuation in co-occurrence dynamics indicates a general trend towards placating and restoring anger as a major ideological driver (ibid.).

3) Interpreting the Dynamics of Emotional Ideologemes within Ideological Conceptual Frames. This analysis involves mapping cognitive-emotive relationships between emotional and propositional concepts to trace ideological fervor and its tentative changes in the ideological lifecycle. For instance, the increasing linkage between ANGER and WAR & WARCRAFT in late Victorian and post-Victorian texts suggests a critical stage in Victorian moralist ideology. Additionally, the rise of guilt-culture in Victorian times is evidenced by the increased co-occurrence of GUILT with the categories of CRIME & PUNISHMENT and ECONOMY in Victorian novels, sharing the ideologemes of DUTY and JUSTICE (Pinich, 2018b). The legacy of religious roots in justice is also reflected in the co-occurrence analysis of JUSTICE with terms relevant to both RELIGION and CRIME & PUNISHMENT.

Triangulation strategy in quantitative/qualitative analysis: employing alternative corpora and tools for Victorian ideology studies. To test the validity of previous studies, a triangulation strategy was employed, incorporating methodological toolkit triangulation, and data source triangulation. To validate the findings on the fluctuating constructionist value of moral emotions in Victorian ideology, an additional study used an alternative specialized corpus: the British English corpus from Google's text corpora (Pinich, 2019c). This corpus was analyzed with the Google Ngram Viewer tool to investigate cognitive-emotional mappings in texts from the 1780s to the 1920s. The study examined the presence and dynamics of lexical representations of pertinent ideologemes in British texts from this historical period (see Figure 7).

A frequency analysis using the Google Ngram Viewer highlighted the heterogeneous processes of ideologemes' rises and declines while trends in the frequency graphs indicated the salience of relevant issues in the emerging ideological frames.

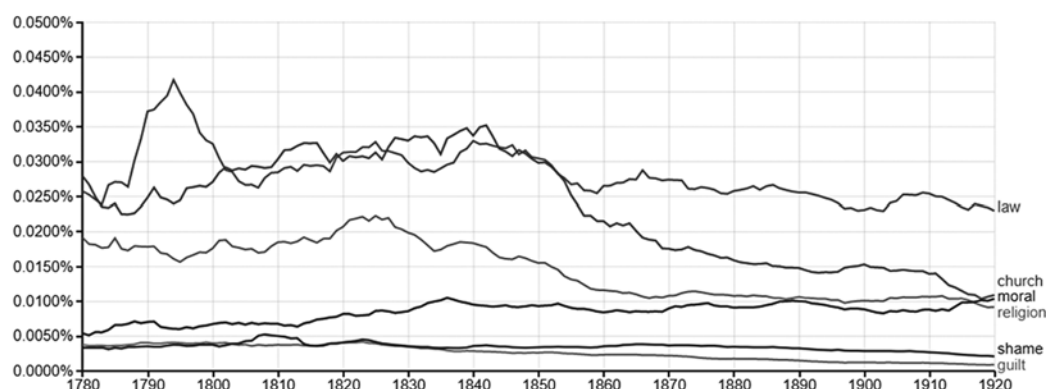

Fig. 7. A sample of guilt/shame coding terms in British English corpus using Google Books Ngram Viewer

The initial inventory of positive and negative moral ideologemes was expanded to include grey-zone moral reactions, such as envy, jealousy, resentment, and bitterness. A lexicographical analysis of contemporary dictionaries was also conducted to manually extract relevant coding terms for subsequent scrutiny of term co-occurrence in the fictional texts of the period.

The semantic category of RELIGION was found to encompass religious affectations, including respective institutions (church, temple, canonicals, clergy, ritual), doctrines

(theology, revelation, Orthodoxy), acts (worship, idolatry, spell), and sentiments (piety, impiety, irreligion). Legal terms covered matters of power (authorities, judicial power, jurisdiction, legal power, power of legislating) and regulations (administration of justice, judiciary department, justice, statute, edict, regulation, decree, rights, law, customs). MORALITY was reflected in a coding category embracing ethics, moral principles, duty, virtue, character, and intention. Gender issues were represented by terms concerning biological sex, marital status (female, woman, lady, mistress, gentleman, husband, wife), origin (middle rank, above yeomanry, above vulgar, husband-knight, earl-farther, good family, good breeding), domestic affairs (domestic affairs, household), and behavior (gentle manners, refined manners). CRIME & PUNISHMENT was covered through terms organized around violations (law, human, divine, morality, public welfare), wrongdoings (violation, disobedience, murder, theft, crime, offense, misdemeanor, sin, vice, wrong), perpetrators (offender, criminal), legal actions (enforcement, law, accuse, charge, fault, legal action, guilty, verdict), and legal consequences (suffering, pain, loss, calamity). Financial issues were reflected in terms encompassing money management (expenses, waste, loss, frugality, prudence, savings, domestic affairs, household matters), financial policy (corporation, economy, state, system, rules, regulations, distribution, resources, Jewish economy, political), money matters (income, revenue, financial operations, public revenues, public money, funds), and capital management (treasurer, financier, economist, ruler, receiver, farmer).

The selection of the relevant propositional ideologemes was substantiated by their relation to actual ideological frames, identified in previous studies, and grouped around themes including RELIGION, ECONOMY, MONEY & FINANCE, POLICY & LAWMAKING, CRIME & PUNISHMENT, SOCIAL STATUS, GENDER, MORALITY & PRECEPTS, FAMILY & HOME, and WAR & WARFARE. The co-occurrence of their lexical representations with moral emotion labels indicated their interconnectedness and suggested their further co-placement in Ngram Viewer searches, providing a basis for a research iterative model.

Conclusions. The longstanding traditions of critical literature analysis, discourse analysis, and hermeneutics have left a rich legacy for categorizing knowledge about the organization and evolution of ideology. This legacy has greatly benefited ideology operationalization and modern computer-assisted analysis of political and ideologically laden texts. The emergence of Natural Language Processing (NLP) research in this field has provided a compelling new methodological foundation for analyzing ideology. This trend emphasizes quantitative metrics derived from text mining and opinion mining techniques to label and define ideological affiliations within texts and their authors.

However, the role of the researcher remains crucial in directing content analysis and utilizing corpus-assisted discourse analysis in ideology critique. This approach supports the development of human-interpretable algorithms for ideological analysis, including outlining observable indicators, choosing optimal methodologies, developing ratios for qualitative and quantitative analyses, establishing data collection procedures, and ensuring consistency of results. Simultaneously, it drives advancements in data extraction and processing through iterative hybridization in ideological research.

Advocating for a blended methodology, which integrates machine-assisted statistical analysis of key term co-occurrences in fictional texts retrieved from corpora, the case study of Victorian ideology analysis suggests a two-level approach to corpus-based ideological research. At the macro-level, the analysis involves examining the cognitive-emotional organization of ideology by studying quantitative data in co-occurrence networks or

word frequencies. This analysis is subsequently scrutinized at the microscopic level to contextually restore keywords.

An in-depth interpretative analysis allows for a comprehensive understanding of how attitudes toward critical social and political issues develop within the life cycle of ideology, and how propositional aspects of ideology are integrated with the dominant emotion models in affective societies.

Objectifying results involves triangulating methodologies, sources, and researchers to validate or challenge initial hypotheses securely.

REFERENCES

- Aksenov, D., Bourgonje, P., Zaczynska, K., Ostendorff, M., Moreno-Schneider, J., & Rehm G. (2021). Fine-grained Classification of Political Bias in German News: A Data Set and Initial Experiments. In *Proceedings of the Fifth Workshop on Online Abuse and Harms*, 121–131.
- Bayram, U., Pestian, J., Santel, D., & Minai, A. A. (2019). What's in a Word? Detecting Partisan Affiliation from Word Use in Congressional Speeches. In *Proceedings of International Joint Conference on Neural Networks (IJCNN)*.
<https://doi.org/10.1109/IJCNN.2019.8851739>
- Barna, C. & Dugan, C. (2016). The Ukrainian Hybrid Warfare and Neuroscience: Dismantling Some Facets of the Psychosphere. In N. Iancu, A. Fortuna, & C. Barna (Eds.), *Countering Hybrid Threats: Lessons Learned from Ukraine* (pp. 115–140). Amsterdam: IOS Press.
<https://doi.org/10.3233/978-1-61499-651-4-115>
- Bartscherer, Sh. F. (2022). Emotion in British politics – a mixed methods analysis of Conservative and Labour Party speeches from 1900–2019. In *European Politics and Society*, 24(5), 680–702.
<https://doi.org/10.1080/23745118.2022.2081016>
- Benoit, K., Conway, D., Lauderdale, B. E., Laver, M., & Mikhaylov, S. (2016). Crowd-Sourced Text Analysis: Reproducible and Agile Production of Political Data. In *American Political Science Review* 110(2), 278–295.
- Biber, D., Finegan, E., & Atkinson, D. (1994). ARCHER and its challenges. Compiling and exploring a representative corpus of historical English registers. In U. Fries, G. Tottie, and P. Schneider (Eds.), *Creating and using English language corpora*, (pp. 1–14). Amsterdam: Rodopi.
- Chandler, D. & Munday, R. (Eds.). (2011). *A Dictionary of Media and Communication*. Oxford: Oxford University Press.
- Custodi, J. (2019). Podemos and the Imagined Nation. The Construction of Spain in the Political Discourse of Pablo Iglesias. *PSA Political Studies Association – Annual International Conference*, Nottingham, 15–17 April 2019.
- De Smet, H., Flach, S., Tyrkkö, J. & Diller, H.-J. (2015). *The corpus of Late Modern English (CLMET), version 3.1: Improved tokenization and linguistic annotation*. Katholieke Universiteit Leuven, Freie Universität Berlin, Tampere University, Ruhr-Universität Bochum.
- De Smet, H. (2005). A Corpus of Late Modern English Texts. In *International Computer Archive of Modern and Medieval English (ICAME) Journal*, 29, 69–82.
- Eagleton, T. (2003). *Literary Theory: An Introduction*. Minneapolis: The University of Minnesota Press.
- Franks, B., Jun, N., & Williams, L. (Eds.). (2018). *Anarchism: A Conceptual Approach*. New York: Routledge.

- Freedman, M. (1996). *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Glavaš, G., Nanni, F., & Ponzetto, S. P. (2019). Computational Analysis of Political Texts: Bridging Research Efforts Across Communities. In *Proceedings of the 57th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics: Tutorial Abstracts*, 18–23.
- Haidt, J. (2003). The Moral Emotions. In R. J. Davidson, K. R. Scherer, & H. H. Goldsmith (Eds.), *Handbook of Affective Sciences* (pp. 852–870). Oxford: Oxford University Press.
- Heywood, A. (2022). *Political ideologies: An introduction*. London, New York: Bloomsbury Academic.
- Hirst, G., Riabinin, Ya., Graham, J., & Boizot-Roche, M. (2010). Text to Ideology or Text to Party Status? In *Proceedings of T2PP Workshop*, Vrije Universiteit Amsterdam.
- Homer-Dixon, Th., Maynard, J.L., Mildenerger, M., Milkoreita, M., Mocka, S. J., Quilley, S., Schröder, T., & Thagard P. (2013). A Complex systems approach to the study of ideology: Cognitive-affective structures and the dynamics of belief systems. In *Journal of Social and Political Psychology*, 1(1).
<https://doi.org/10.5964/jspp.v1i1.36>
- Hunston, S. (2002). *Corpora in Applied Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jimenez-Silva, M., Bernstein, K. A., Baca, E. C. (2016). An analysis of how restrictive language policies are interpreted by Arizona's Department of Education and three individual school districts' websites. *Education Policy Analysis Archives*, 24(105).
<http://dx.doi.org/10.14507/epaa.24.2291>
- Jin, Zh. & Micalcea, R. (2023). Natural Language Processing for Policy Making. In E. Bertoni, M. Fontana, L. Gabrielli, S. Signorelli, & M. Vespe (Eds), *Handbook of Computational Social Science for Policy* (pp.141–162). New York: Springer.
<https://doi.org/10.1007/978-3-031-16624-2>
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Khurana, D., Koli, A., Khatte, K., & Singh, S. (2023). Natural Language Processing: State of the Art, Current Trends and Challenges. In *Multimedia Tools and Applications*, 82, 3713–3744.
<https://doi.org/10.1007/s11042-022-13428-4>
- Korzycki, M., Gatkowska, I., & Lubaszewski, W. (2017). Can the Human Association Norm Evaluate Machine-Made Association Lists? In *Cognitive Approach to Natural Language Processing*, 13, 21–40.
<https://doi.org/10.1016/B978-1-78548-253-3.50002-0>
- Lakoff, G. (2002). *Moral Politics: How Liberals and Conservatives Think*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Lees, E. and Shepherd, E. (2018). Morphological Analysis of Legal Ideology: Locating Interpretive Divergence. In *Journal of Property, Planning and Environmental Law*, 10(1), 5–16.
<https://doi.org/10.1108/JPPPEL-12-2017-0041>
- Lipinski, A. (2017). Qualitative approaches in Populism Research. In *Athenaeum. Polish Political Science Studies*, 56, 244–256.
- Liu, Y., Zhang, J., & Yang, L. (2021). A Corpus Linguistics Approach to the Representation of Western Religious Beliefs in Ten Series of Chinese University English Language Teaching Textbooks. In *Frontiers in Psychology*, 12: 789660.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.789660>

- Mudde, C. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pinich, I. (2020). Emotions in metamental organization of ideologies. In *LOGOS*, 103, 18–29. <https://doi.org/10.24101/logos.2020.23>
- Pinich, I. (2019a). Affective-Discursive Practices of Anger and Indignation in the Sustainability of Victorian Ideology. In *Lege Artis. Language Yesterday, Today, Tomorrow. The Journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*, IV(2), 216–260.
- Pinich, I. (2019b). Logical and psychological aspects of ideology enactment: a descriptive approach. In *Ad orbem per linguas. До світу через мови. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (сс. 465–468). Київський національний лінгвістичний університет.
- Pinich, I. (2019c). The discursive emotional aspect of ideological transitions in the Victorian age. *Messenger of Kyiv National Linguistic University*, 22(1), 66–77. <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2019.170160>
- Pinich, I. (2018a). Negative self-conscious moral emotions in constructing Victorian moral identity (a corpus-based study). In *Південний архів. Філологічні науки: Збірник наукових праць*, 76, 78–85.
- Pinich, I. (2018b). Positive moral emotions in cultivating ideology of VICTORIAN MORALITY (a corpus-based study). In *Наукові записки Національного університету "Острозька академія", серія "Філологія", 1* (69), Ч. 2, 96–101. [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2018-1\(69\)/2-96-101](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2018-1(69)/2-96-101)
- Siemund, R. & Claridge, C. (1997). The Lampeter Corpus of Early Modern English Tracts. In *International Computer Archive of Modern and Medieval English (ICAME) Journal*, 21, 61–70.
- Sim, Y., Acree, B., Gross, J., & Smith, N. (2013). Measuring Ideological Proportions in Political Speeches. In *Proceedings of the 2013 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing*, 91–101.
- Slaby, J., & von Scheve, Ch. (2019). *Affective Communities: Key Concepts*. London and New York: Routledge.
- Smith, H. W. (1975). *Strategies of Social Research: The Methodological Imagination*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Stanley, B. (2008). The thin ideology of populism. In *Journal of Political Ideologies*, 13(1), 95–110. <http://dx.doi.org/10.1080/13569310701822289>
- Stubbs, M. (2004). Language Corpora. In A. Davies & C. Elder (Eds.), *The Handbook of Applied Linguistics* (pp. 106–132). Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Thagard, P. (2006). *Hot Thought: Mechanisms and Applications of Emotional Cognition*. Cambridge: The Massachusetts Institute of Technology Press.
- Van Atteveldt, W., Welbers, K., & Van der Velden, M.A.C.G. (2019). Studying Political Decision Making with Automatic Text Analysis. In D. P. Redlawsk (Ed.), *Oxford Encyclopedia of Political Decision Making*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.957>
- Zhang, Y. & Wildemuth, B. M. (2005). Qualitative Analysis of Content. In *Human Brain Mapping* 30(7), 2197–2206.
- Zirn, C., Glavaš, G., Nanni, F., Eichorst, J., & Stuckenschmidt H. (2016). Classifying Topics and Detecting Topic Shifts in Political Manifestos. In *Proceedings of the International Conference on the Advances in Computational Analysis of Political Text*. <https://manifestoproject.wzb.eu>

- Zmigrod, L. (2022). Mental Computations of Ideological Choice and Conviction: The Utility of Integrating Psycho-Economics and Bayesian Models of Belief. In *Psychological Inquiry*, 33(2), 107–116.
<https://doi.org/10.1080/1047840X.2022.2065134>
- Zmigrod, L. (2021). A neurocognitive model of ideological thinking. In *Politics and the Life Sciences*, 40(2), 224–238.
<https://doi.org/10.1017/pls.2021.10>

Дата надходження до редакції 07.05.2024

Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Пініч Ірина Петрівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської і фіно-угорської філології, Київський національний лінгвістичний університет e-mail: iryna.pinich@knlu.edu.ua		Сфера наукових інтересів: дискурс-аналіз, прагматика, емоціологія, мова та ідеологія, когнітивна лінгвістика, комп'ютерна лінгвістика
--	---	--

УДК 81'246 + 81'33 + 044.42] : 001(4) (045)

DOI:

Д. С. Полозок

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: dariia.polozok@knlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0009-0006-1995-0948>

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРЕЦЬКИХ ЛІНГВОКУЛЬТУРЕМ (НА МАТЕРІАЛІ МУЛЬТСЕРІАЛУ “НАСРЕДДІН ХОДЖА – МАНДРІВНИК У ЧАСІ”)

Abstract

The article presents a comprehensive study of the structural and semantic aspects of the Turkish language animation discourse to reveal the relationship between speech media, cultural contexts and the perception of information by respondents. The analysis focuses on the linguistic and cultural elements of the cartoon “Nasreddin Hodja: The Time Traveler”. The author examines the semantic and structural features of the linguistic culture, and the linguistic and cultural factors that influence the perception and interpretation of the work. The article highlights the specific language tools, symbols, and myths used to reflect national identity and cultural context. Animated discourse is defined as a complex communicative phenomenon of film discourse. This study marks the first in Ukrainian Turkology to investigate the use of speech means and communicative strategies in Turkish language animated discourse and the influence of cultural factors on the perception of information. The implementation of the Turkish language animation discourse has a certain specificity, determined both by the grammar of the Turkish language and by contextual factors such as the features of the censorship system of Turkey and the worldview of the Turkish people. A linguocultural approach has been employed to analyze Turkish language cartoons. This study has developed a comprehensive methodology for the linguocultural analysis of cartoons, encompassing the examination and classification of linguocultural elements. The research findings are useful for an in-depth study of the Turkish language in the context of animation.

Keywords: Turkish animation discourse, linguistic and cultural analysis, linguocultural studies, linguocultureme.

Анотація

Статтю присвячено комплексному дослідженню лінгвокультурних і прагматичних особливостей турецькомовного мультиплікаційного дискурсу з метою розкриття взаємозв'язку між мовленнєвими засобами, культурними контекстами і сприйняттям інформації респондентами. У роботі запропоновано врахувати різноманітні контекстуальні й культурні аспекти, що впливають на способи використання мови в мультиплікаційному контенті, зосереджуючись на взаємозв'язку між лінгвістичними особливостями турецької мови і культурними нюансами, що впливають на його розуміння і сприйняття. Врахування цих чинників може виявитися корисним для глибшого розуміння та аналізу мультиплікаційного дискурсу турецькомовного середовища, що зі свого боку сприятиме розвитку культурно-лінгвістичного дослідження. У статті здійснено аналіз турецьких лінгвокультурем мультиплікаційного твору на прикладі мультсеріалу “Насреддін Ходжа – мандрівник у часі”. Досліджено семантичні та структурні особливості лінгвокультурем, мовні й культурні аспекти, які впливають на сприйняття та інтерпретацію твору. Акцентовано на особливостях використання мовних засобів, символів і міфів для відображення національної ідентичності та культурного контексту. Мультиплікаційний дискурс визначено як комплексне комунікативне явище кінодискурсу. Уперше в українській тюркології досліджено використання мовленнєвих засобів і комунікативних стратегій у турецькомовному мультиплікаційному дискурсі та вплив культурних чинників на сприйняття інформації. Застосовано лінгвокультурний підхід до аналізу турецькомовного мультфільму. Створено методику лінгвокультурного аналізу мультфільму, що включає аналіз лінгвокультурем та їхню класифікацію. Результати дослідження корисні для докладного вивчення турецької мови в контексті анімацій.

Ключові слова: турецькомовний мультиплікаційний дискурс, лінгвокультурологічний аналіз, лінгвокультурологія, лінгвокультурема.

Вступ. У сьогоденній лінгвістиці одним із найбільш продуктивних напрямів наукових студій є лінгвокультурологія. Лінгвокультурологія – напрям досліджень у галузі філології, який зосереджений на вивченні впливу культури на мову і мовленнєву практику колективу. Вона досліджує способи, засоби і форми, за допомогою яких мова відображає та передає елементи культури через тексти в мовній практиці суспільства (Єрмоленко, 2009, с. 45). Лінгвокультурологія може бути розглянута як організована наукова дисципліна з власними підгалуззями, що базуються на логічних і концептуальних категоріях, образних елементах культури, а також знаковій природі мови і культури. Вона виокремлюється від таких галузей, як: лінгвокраїнознавство, лінгвоантропологія, етнолінгвістика, психолінгвістика і соціолінгвістика (Жайворонок, 2007, с. 20). Культура тут розглядається як спосіб життя народу, його духовно-матеріальна ідентичність. Отже, лінгвокультурологія – це наукова галузь, яка досліджує взаємозв'язок і взаємодію між “культурою і мовою в її функціонуванні”, а також фактичність народної реальності у всій її духовно-матеріальній повноті, що відображена в мовних знаках народним досвідом (Мацько, 2011).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі лінгвокультурологічні дослідження в Україні активно здійснюють С. Єрмоленко (2009), Л. Мацько (2011), О. Селіванова (2004) та ін. Питання лінгвокультурології висвітлюються у виданнях “Етнос і культура”, “Лінгвістика. Лінгвокультурологія”, “Український світ у наукових парадигмах”. У сучасній лінгвокультурології виділяють кілька напрямів дослідження: фразеологічно спрямований (В. Ужченко, О. Селіванова), концептологічний (В. Кононенко, Л. Лисиченко), лексико-граматичний (В. Жайворонок) та лінгводидактичний (В. Кононенко, Л. Мацько) (Загнітко, 2017). Серед українських тюркологів насамперед слід зазначити праці І. Покровської (2016), І. Каціон (2018), Т. Тімкової (2014), К. Каші (2010), Є. Мініахметової (2011), О. Пишньохи (2018), К. Тищенко (2014), Г. Шаглі (2008). У турецькому мовознавстві поняттям лінгвокультурології цікавилися З. Гьокальп (1975), антрополог Б. Гювенч (2002), М. Доган (2003), Б. Акарсу (1998), І. Кафесоглу (1998), журналіст та публіцист О. Туран (1980), Ерджіес А. Гьочер (2002), М. Каплан (2010), Н. Банарли (2010), мовознавець Д. Гюнай (2004), письменник та лінгвіст М. Озкан (2008), Ш. Юналан (2005).

Л. Мацько визначає лінгвокультурологічний аналіз як процес розкриття значення терміна “лінгвокультурні мікроодиниці”, які є мовними елементами тексту, що містять важливу та актуальну культурну інформацію (Мацько, 2009, с. 358) і наголошує, що для ефективного лінгвокультурологічного аналізу потрібні глибокі знання із загальної лінгвістики та лінгвокультурології, розуміння методології та методики аналізу, а також основних понять лінгвокультурології (Мацько, 2009, с. 357).

Погоджуємося з думкою Н. Медвідь, що лінгвокультурема є “мовною одиницею, що відображає універсальну та національну інформацію про культурні цінності та реалії” (Медвідь, 2009, с. 9). Учена порівнює поняття лінгвокультурами та лінгвокультурного концепту, зазначаючи, що один концепт може мати кілька лінгвокультурних виражень, або лінгвокультурем, які його відтворюють. На сьогодні немає єдиної системи класифікації лінгвокультурем через розбіжності в розумінні самого терміна. Н. Медвідь зазначає, що для аналізу лінгвокультурем як мовного явища, що характеризується різноманітністю взаємовідношень і зв'язків з іншими явищами, необхідно використовувати різні методи дослідження, включаючи методи лінгвокультурологічної інтерпретації з використанням компонентного, словоцентричного, текстоцентричного та когнітивного аналізів, а також метод

лінгвокультурологічного поля. Ці методи разом допомагають сформувати цілісне уявлення про лінгвокультуру, її мовний і позамовний зміст (Медвідь, 2009).

У світі сучасної анімації мультиплікаційні твори стають не лише розважальними продуктами, але й важливими носіями культурних ідентичностей і цінностей. У цьому контексті лінгвокультурологічний аналіз є ключовим інструментом для розуміння впливу мови і культури на сприйняття та інтерпретацію анімаційних творів. Мультфільми – одні з найбільш популярних програм для дітей у наш час. У деяких із них культурні особливості й фольклорна тематика відіграють важливу роль, що створює для дітей новизну в сюжетах, місцях, іменах, а також у культурних традиціях, таких як одяг і звичаї в харчуванні. Оскільки діти часто наслідують події та поведінку персонажів, за якими вони спостерігають, вплив того, що вони дивляться, може мати велике значення як для їхнього мовного розвитку, так і для формування їхніх поведінкових зразків. Тому обрання мультфільмів матеріалом наукових досліджень є потенційно важливим кроком у розумінні впливу анімації на дитячий розвиток. Популяризація турецьких мультфільмів може бути корисною, оскільки вони зазвичай проходять ретельну перевірку (Киричук-Хассан Саїд Хассан, 2023 с. 104).

Ми маємо на меті дослідити, за допомогою використання якого мовного матеріалу/ мовних засобів (слова, словосполучення, фразеологізмів тощо) у турецьких мультиплікаційних фільмах реалізується функція прагматичного впливу на цільову (дитячу) аудиторію з метою формування в них певних якостей / рис характеру, які вважаються позитивними в турецькій лінгвокультурі. Мультфільми часто вважаються простою розважальною формою для дітей, але вони насправді відіграють важливу роль в їхньому розвитку і в навчанні. Діти адаптуються до всього, що бачать, особливо, коли це доповнено елементом веселощів. Мультфільми не лише допомагають запам'ятовувати інформацію та передавати практичні знання, але й поширюють цінності, моральні уроки, надають приклади розв'язання проблем, з якими діти можуть стикнутися в майбутньому. Наприклад, мультфільми можуть допомогти в освоєнні навичок боротьби з булінгом, розумінні важливості спілкування і поваги до інших, а також виявленні та прийнятті культурної різноманітності тощо (Киричук-Хассан Саїд Хассан, 2023 с. 130).

Сюжети мультфільмів відображають звичайні ситуації, з якими діти стикаються щодня, спілкуючись з іншими людьми. Фахівці визначають кілька принципів, за якими мультфільми формують у дітей соціальні установки і цінності:

інформування – розширення знань дітей про навколишній світ, формування базових уявлень про добро і зло, стандарти поведінки та мовні норми;

ідентифікація – засвоєння соціальних установок і мовних стандартів через уподібнення себе героям мультфільмів;

імітація – копіювання поведінки та наслідування персонажів мультфільмів (використання мультфільмів для розвитку мовлення в дітей дошкільного віку).

Анімаційні мультфільми відображають різноманітність місць і країн через візуальні зображення, що допомагають молодим глядачам засвоювати географію світу. Культурна взаємодія з різними країнами і традиціями відбувається через показ культурних явищ, соціальних обрядів, національних костюмів, музичних інструментів, страв, а також через демонстрацію манер, етикету й моди на екрані. Ці візуальні образи культурних реалій можуть слугувати фоном для основної сюжетної лінії мультфільму, бути використані персонажами або мати ключове значення для розвитку сюжету. У звуковому супроводі анімаційних творів важливим елементом є відтворення культурних аспектів, таких як національні мелодії, пісні, звуки музичних

інструментів та використання іноземних мов, які доповнюють відео і передають додаткову інформацію про національну культуру.

Актуальність нашої теми полягає, по-перше, в орієнтації сучасних лінгвістичних досліджень на вивчення аспектів лінгвокультурології. По-друге, у сучасній тюркології є потреба виявлення національної специфіки та особливостей турецького менталітету для кращого розуміння взаємозв'язку турецької мови та культури. По-третє, лінгвокультурологія викликає інтерес у наукових шкіл різних лінгвістичних напрямів, зокрема, серед українських тюркологів.

Об'єкт дослідження – турецькі лінгвокультури у мультсеріалі “Насреддін Ходжа – мандрівник у часі”, а його **предмет** – семантичні та структурні особливості лінгвокультурем мультсеріалу “Насреддін Ходжа – мандрівник у часі”.

Метою нашої роботи є з'ясувати структурно-семантичні особливості турецьких лінгвокультурем мультсеріалу “Насреддін Ходжа – мандрівник у часі”.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання**:

- простежити специфіку використання лінгвокультурем у мультсеріалі “Насреддін Ходжа – мандрівник у часі”;
- визначити лінгвокультури в мультсеріалі та їхню цілісну характеристику з погляду лінгвокультурології;
- виокремити лінгвокультури в мультсеріалі та описати їх, враховуючи культурно-семантичні, стильові та стилістичні аспекти;
- проаналізувати структурні особливості виокремлених лінгвокультурем.

Основні методи, використані в дослідженні:

- метод словникових дефініцій, що застосовується для розмежування понять і пояснення термінів у нашому дослідженні;
- ситуативний аналіз – для розуміння того, як лінгвокультурна одиниця функціонує в конкретній комунікативній ситуації в мультсеріалі;
- метод суцільної вибірки використовується для збору фактичного матеріалу для дослідження;
- метод трансформаційного аналізу тексту – для виявлення основних структур тексту мови оригіналу, які мають лінгвокультурний зміст, і їх перетворення на відповідні структури в мові перекладу.

Виклад та обговорення основного матеріалу дослідження. Мультсеріал “Насреддін Ходжа – мандрівник у часі” є доречним прикладом використання лінгвокультурем героями мультсеріалу. Цей твір не лише розважає глядачів, але й відображає багатоаспектну природу турецької культури та ідентичності крізь призму мови, символів і міфів. Матеріалом дослідження слугують 44 серії, тривалістю по 11 хвилин (Додаток А). Мультсеріал транслюється на каналі “TRT Çocuk”. Режисер мультсеріалу – М. Мурат Бояджи (TRT Çocuk'tan miniklere “Nasreddin Hoca”lı bayram hediyesi, 2019).

У межах лінгвокультурологічного аналізу мультсеріалу “Насреддін Ходжа – мандрівник у часі” розглядаються різноманітні мовні й культурні аспекти. Наша увага спрямована на специфіку використання мовних засобів, які відтворюють турецьку мовно-культурну ідентичність. Крім того, розглядається роль символів та міфів у створенні культурного контексту мультсеріалу. За основу було використано схему Л. Мацько. Науковиця вказує на те, що лінгвокультурологічний аналіз може проводитися самостійно або бути частиною стилістичного чи більш загального комплексного лінгвістичного аналізу (Мацько, 2011).

Постать Насреддіна Ходжі досліджував А. Кримський (1926). Загалом українських перекладів анекдотів про Насреддіна Ходжу не багато. Одну з найвідоміших збірок

розповідей про дотепника, яка належить Л. Соловйову, українською переклала І. Базилянська (2006). Також є переклад Р. Гамади (2008).

“Насреддін Ходжа – мандрівник у часі” – це мультфільм, який почав транслюватися на TRT Çocuk 4 червня 2019 року, розповідаючи про Насреддіна Ходжу і його осла Кюхейлана, які випадково потрапляють у 21 століття. Одного разу, коли Насреддін Ходжа давав уроки групі неслухняних дітей, які хотіли над ним пожартувати, він проходить через портал, випадково відкритий 8-річною Зехрою і її друзями в сучасному світі. Ходжа житиме в будинку разом із головними героями, поки батько Зехри Джеміль, науковець і винахідник, не відремонтує машину, яку він встановив на стовбурі дерева, і не знайде спосіб відправити Насреддіна Ходжу до свого часу. Ніхто не дізнається про це, крім родини і друзів Зехри. Однак Толга і Ефе, які люблять сперечатися із головними героями та ставити їх у скрутне становище, стали свідками подорожей у часі. Насреддін Ходжа і його віслюк Кюхейлан зроблять перші кроки в хаос сучасного світу.

Так його представляють у серіалі: “*Nasreddin Hoca'ı hepimiz biliriz. Kültürümüzün önemli bir parçasıdır. Yüzyıllardır fıkralarıyla bizi güldürmüştür. Güldürürken düşündürmüştür*” – “Ми всі знаємо Насреддіна Ходжу. Він є важливою частиною нашої культури. Він змушував нас сміятися своїми жартами протягом століть. Він змушував нас думати, змушуючи нас сміятися” (Nasreddin Hoca Alışverişte).

Мультфільм насичений яскравими кольорами, що залучає більш широкую аудиторію дітей різного віку. Турецька анімація копіює стиль мультфільмів виробництва “*Cartoon Network*”, американського мультиплікаційного телеканалу, який є одним із найбільших у світі телеканалом для дитячої аудиторії. З перших секунд ми бачимо певні культурні реалії, закодовані на різних рівнях його репрезентації. Мультсеріал може включати в себе зображення різних міст, країн і континентів, що допомагає дітям отримати уявлення про географію світу. Він також може бути вступом для знайомства з різноманітними культурними явищами різних країн – обрядами, національними костюмами, музичними інструментами тощо. Ці зображення можуть слугувати фоном для дій героїв серіалу або бути ключовими елементами сюжету. Не менш важливим є аудіосупровід, де національні мелодії й пісні, звуки музичних інструментів, використання іноземної мови доповнюють візуальний контент і розширюють розуміння культурних аспектів. Поєднання відео- та аудіокомпонентів може бути виразним, що особливо ефективно для розуміння культурних концептів дитиною.

Окремої уваги варта початкова пісня серіалу:

“*Nasreddin Hoca çıktı bir çınara/* Бідолаха Насреддін випадково заблукав,
Birden kendisini buldu bu zamanda/ В часі між століттями він помандрував.
Kerim Zehra Ayşe ile arkadaş oldu/ Знайшов друзів він собі легко, на раз-два,
Koşuyorlar birlikte maceraya/ Пощастило на пригоди з дітьми усіма”.

На нашу думку, головна пісня влучно описує настрої мультфільму і за допомогою ключових понять “*zaman*” “час”, “*arkadaş*” “друг”, “*macer*a” “пригода” дає дітям уявлення про сюжет мультфільму. Пісня має повтори під веселу музику, що допомагає краще запам’ятати сам мультфільм та його назву.

Символічні лінгвокультуреми – це мовні елементи з культурним значенням, що відображають особливості сприйняття світу в національній лінгвокультурі і сприймаються в суспільстві як символи (Полозок, 2022).

У пілотній серії під назвою “*Ramazan geldi*” (назви серії озвучуються дитячим голосом одного з персонажів для дітей, які ще не навчилися читати) на задньому фоні звучать традиційні турецькі музичні інструменти: саз і дарбука. На екрані

зображено текст “*Hoş geldin Ramazan*” на тлі яскраво зображеної мечеті. Перша серія починається із зображення дівчини, яка читає книжку з назвою “*Nasreddin Hoca Fikraları*”, що нагадує нам про те, що Ходжа не лише герой мультфільму, а і фольклорна постать, яка багато століть побутує в турецькій культурі.

Традиції та обряди ісламу так сильно вкорінилися в турецьку культуру, що іноді навіть важко визначити, чи є певні звичаї народними або релігійними. В ісламі господар має за обов’язок поважати свого гостя, тому в кожному будинку гостей зустрічають із великою шаною і повагою. Із цієї причини, коли Насреддін Ходжа приходить у гості до героїв, його завжди запрошують до столу:

“*Nasreddin Hoca kulübünde yalnız yemek yerine bizimle kahvaltı etse çok iyi olur*” – “Було б чудово, якби Насреддін Ходжа снідав з нами, а не їв сам у своєму клубі”;

“*Tabii tabii buyrun*” – “Авжеж, просимо до столу” (Evde Bir Başına).

У часи героя було прийнято сидіти на килимі, “по-турецьки”, тому, коли герой сідає “*bildiği gibi*”, як він вміє, сім’я долучається до нього:

“*Biz de misafirimizi yalnız bırakmayalım*” – “Не будемо залишати нашого гостя самого” (Evde Bir Başına).

Лінгвокультуремі-реалії – це національно марковані одиниці сучасної турецької мови. До лінгвокультуремі-реалій можна додати сучасні явища, традиції, діячів як символ культурної сторони турецького менталітету.

Герої своїми словами показують усталені норми зайнятості чоловіків і жінок. Нерідко можна почути, що батько йде на роботу, а в матері багато справ по господарству:

“*Ben işe gitmek zorundayım*” – “Я поспішаю на роботу”;

“*Benim de evde bir sürü işim var*” – “А в мене багато роботи по дому” (Aslan Terbiyecisi).

“*Zehra, neredesin? Kahvaltı hazır. Bu kadar rahat olmanına inanmıyorum*” – “Зехра, де ти? Сніданок готовий. Ти такий спокійний, не можу в це повірити”.

“*Nasıl oldu da sistem bir anda çalıştı. İnanmıyorum ben de*” – “Як так сталося, що система запрацювала, я навіть і не знаю” (Evde Bir Başına).

У лабораторії батька великими літерами висить напис “*Girilmez*” – вхід заборонений.

Останні десятиліття в сучасному літературознавстві особливу увагу здобули дослідження, що стосуються образу міста. Місто розглядається не лише як географічна та історична локація, але і як текст, що містить свій культурний код, що виражається через образи та символи (Полозок, 2022). З метою демонстрації життя мегаполісу зсередини у відеоряд вводять топографічні елементи. На вулицях зображені магазини з підписами “*Ucuzmarket*”, “*Kafe*”, “*Bakkal*”, “*Bufe*”, “*Dondurma*”, “*Sınırsız tarife*”. Такі назви показують глядачам класичне турецьке місто з його маленькими крамницями, які є частиною культури також.

Символічні лінгвокультуремі соціально-національної поведінки – це форми мовного етикету та форми звертання. Турецька мова має добре розвинену систему створення зменшувально-пестливих форм, які активно використовуються не лише в усному мовленні, але й у художній літературі для передачі основного значення слова з відтінком меншості або теплоти, близьких почуттів. Морфологічним засобом як в українській, так і в турецькій мовах є деминутивні суфікси. У турецькій мові набір афіксів для утворення зменшувально-пестливих форм обмежений. Для того щоб створити іменник із значенням зменшення до основи слова, потрібно додати афікси -*cık-*, -*cik-*, -*cuk-*, -*cük-*, -*çık-*, -*çik-*, -*çuk-*, -*çük-*. Крім цих афіксів, у складних висловлюваннях частіше використовуються синонімічні слова зі значенням

“маленький”, такі як *küçük, mini, ufak*. Мовлення дітей насичене пестливими висловами:

“*Hadi bulutçuk çekil ordan*” – “Ну ж бо, хмаринко, тікай звідси” (“Ramazan geldi”).

“*Gel, azıcık dinlenelim*” – “Нумо, трішки відпочинемо” (Aslan Terbiyecisi).

“*Tabii kaçır hayvancağız. Aslan kafeste olur mu hiç?*” – “Ну, звісно, бідне створіння втече. Хіба може лев сидіти у клітці?” (Aslan Terbiyecisi).

За допомогою пестливих звертань батька до матері мультфільм навчає дітей будувати стосунки і поважати один одного:

“*Birşey yok, hayatım, geliyorum*” – “Все добре, кохана, вже біжу” (Zaman yolcusu).

Насреддін Ходжа вітає дітей зі святом Рамадану словами: “*Ramazan-ı şerifimiz mübarek olsun*” – “Щасливого Рамадану” (“Ramazan geldi”).

Соціальна поведінка може виявлятися не лише у висловах, але й в інтонації героїв. Оскільки мультфільми сприймаються різними органами чуття, ми також можемо взяти до уваги голос героїв та їхнє мовлення. Для дітей, які тільки починають розвивати свої мовні навички, важливими є інтонації, які використовують герої. Таким чином, протагоністи зазвичай мають вищий голос, тоді як антагоністи – нижчий. Прикладом слугують герої серіалу Толга і Ефе, які роблять щось погане, тим самим навчаючи глядачів це не робити:

“*Gerçekten bak, Nasreddin Hoca geldi değil mi?*” – “Дивись-но, а Насреддін Ходжа дійсно прибув з минулого”;

“*Tabii, tabii, öyledir*” – “Ага, а як же” (Aslan Terbiyecisi).

Прикладами національно маркованих граматичних конструкцій, які виступають засобами вираження думки та забезпечення актів комунікації, є народномовні конструкції: “*Vay vay*”, “*Oh be*”, “*Allah Allah*”, “*Allah yarattı*”. Герой Насреддін Ходжа – дідусь похилого віку. У його мовленні часто-густо можна почути такі вигуки. Як ми бачимо, жодного релігійного змісту вислови не мають, а наявні в турецькій мові як сталі семантичні конструкції. Такі вислови більш поширені в мовленні героїв старшого віку, тоді як у мовленні дитячих персонажів не часто трапляються вигуки, пов’язані з іменем Аллаха.

Епітети, порівняння, метафори, різні види фразеологізмів та описів – це приклади **фігуративних лінгвокультурних висловів і образів**.

Герої серіалу часто-густо використовують **повтори**:

“*Ben de çektim, ben de çektim, ben de çektim*” – “І я, і я, я теж сфотографував” (“Ramazan geldi”).

“*Bıktım artık bıktım*” – “Як я втомився, я же я втомився” (Zaman yolcusu).

“*Evet, evet, ne olur!*” – “Так, так, давайте!” (Aslan Terbiyecisi).

“*Bir dakika, bir dakika!*” – “Хвилинку!” (Evde Bir Başına).

“*Sakin ol, sakın ol, dur, dur!*” – “Спокойно, зупинись!” (Nasreddin Hoca Alışverişte)

Оскільки мультсеріал розрахований на дитячу аудиторію, герої серіалу взаємодіють із глядачами за допомогою простих **риторичних запитань**, таким чином залучаючи їх до своєї історії:

“*Nasreddin Hoca uyandı acaba?*” – “Цікаво, чи прокинувся вже Насреддін Ходжа?” (Evde Bir Başına).

“*Tolga’ya bakın! Yine hangi çukura düştü acaba?*” – “Подивіться на Толгу. Цікаво, куди в яку яму він знову впав?” (Evde Bir Başına).

Мовлення Насреддіна Ходжі сповнене **фразеологічними зворотами**, наприклад:

“*Karnım zil çalıyor*” – “Я зголоднів” (досл. Мій живіт дзвенить) (Evde Bir Başına).

“*Ellerinize sağlık*” – “Дякую за сніданок” (досл. Здоров’я вашим рукам) (Evde Bir Başına).

Коли Насреддін Ходжа в серії “Nasreddin Hoca Alışverişte” бачить у торговельному центрі ліфт, він сприймає його як дивні двері без ручки, тому єдиним варіантом, відомим йому, є вимовити магичні слова “*Açıl Susam açıl*” – “Сезам, відкрийся”; або інший варіант перекладу “Сім-сім, відкрийся” – заклинання, яке в казці “Алі-Баба і сорок розбійників” відкриває вхід до печери зі скарбами. Щоб вийти з печери, потрібно вимовити слова: “Сім-сім, закрійся!”, тому Насреддін Ходжа при виході так само говорить: “*Kapan, Susam, kapan*”.

Як показує аналіз різновидів фразеологічних лінгвокультурних висловів, найчастіше вони складаються з комбінації іменників і дієслів. Лінгвокультурні фразеологізми, наявні в мультсеріалі, унікальні й неповторні, вони відображають турецькі традиції та культуру, віддзеркалюють особливості способу життя турецького народу. З іншого боку, деякі лінгвокультурні вислови не мають еквівалентів українською мовою, оскільки їх образно-мотиваційна база формується на особливостях країни, традиціях та звичаях турків, що є характерними для турецького етносу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Лінгвокультурологічний аналіз мультиплікаційного твору “Насреддін Ходжа – мандрівник у часі” виявляється досить актуальним і важливим напрямом досліджень, який сприяє розкриттю культурних і лінгвістичних аспектів анімаційних творів.

Дослідження лінгвокультурологічних аспектів мультиплікаційних творів не лише сприяє кращому розумінню культурних особливостей різних народів, але й сприяє збагаченню міжкультурного діалогу і взаєморозумінню.

Синхронізація аудіо-, відеоконтентів і тексту є найбільш успішним для розуміння та освоєння дітьми з погляду лінгвокультурології. Відсутність одного з рівнів може ускладнити розуміння культурного контексту або зробити його не зрозумілим для маленьких глядачів.

Комічна мудрість Насреддіна Ходжі в культурі країн Близького Сходу – це спосіб вираження думок нації зі своїми звичками, життєвим укладом, історією, традиціями і звичаями, своїми вподобаннями.

У мультсеріалі наявні символічні лінгвокультуреми; *лінгвокультуреми-реалії*; *символічні лінгвокультуреми соціально-національної поведінки*: ввічливі слова, побажання, вітання, прощання, прохання, подяка; *тропеїчні і фігуральні лінгвокультуреми*: повторювання, риторичні питання; *лінгвокультуреми-фразеологізми*. Оскільки мультсеріал висвітлював міжособистісні стосунки дітей і дорослих, більшу частину лінгвокультурем займають *соціально марковані лінгвокультуреми*. Особливості сприйняття турецьким народом різних аспектів життя країни відображаються в культурних *висловах-фразеологізмах*, які спричиняють унікальність семантичної структури турецької мови.

Стаття є перспективною в контексті вивчення турецькомовного мультиплікаційного дискурсу через інтеграцію лінгвокультурологічного аналізу. Дослідження розширює розуміння мультиплікаційного дискурсу через систематичний аналіз лінгвокультурних аспектів, сприяючи подальшому розвитку культурно-лінгвістичного дослідження та методології лінгвокультурного аналізу в контексті анімаційних творів.

ЛІТЕРАТУРА

- Базилянська, І. (пер.). (2006). *Повість про Ходжу Насреддіна*. ВД Школа.
 Гамада, Р. (пер. і ред.). (2008). *Анекдоти про Муллу Насреддіна*. “Богдан”.
 Єрмоленко, С. (2009). *Мовно-естетичні знаки української культури*. Інститут української мови НАН України.
 Жайворонок, В. (2010). *Українська етнолінгвістика: нариси*. Довіра.

- Загнітко, А., Богданова, І. (2017). *Лінгвокультурологія*. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Донецький національний університет імені В. Стуса.
- Кацион, І. (2018). *Семантичні особливості вербалізації концептів життя і смерті у турецькій мовній картині світу*. [Дисертація канд. філол. наук. Київський національний лінгвістичний університет].
<https://scholar.google.com/citations?user=pQrTlvYAAAAJ&hl=uk>
- Каша, К. (2010). *Тюркська міфологічна лексика як фрагмент мовної картини світу*. Софія.
- Киричук-Хассан Саїд Хассан, У., Покровська, І. (2023). *Турецько-український аудіовізуальний переклад: навчальний посібник*. “Центр навчальної літератури”.
- Мацько, Л. (2011). Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту. *Культура слова*. 75, 56–66.
- Мацько, Л. (2009). *Українська мова в освітньому просторі: навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр”*. Видавництво національного педагогічного університету імені М. Драгоманова.
- Медвідь, Н. (2009). *Лінгвокультуреми в українській соціально-психологічній прозі першої половини 20 ст.* [Автореф. дис. канд. філос. наук, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова] <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/101>
- Мініахметова, Є. (2011) Ідеографічний аналіз фразеологічних одиниць із значенням “релевантність/нерелевантність висловлювання” у сучасній турецькій мові. *Мова і культура*. 14, 174–181.
- Пишньоха, О., Покровська, І., (2018). Дослідження взаємозв’язку мови та культури у працях українських тюркологів і турецьких лінгвістів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія, 33.
- Покровська, І. (2016). *Діалектика релігійного і світського в турецькому мовно-культурному просторі*. Центр учбової літератури.
- Полозок, Д. (2022). *Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту (на матеріалі роману Туна Кіремтічі “Молитви лишаються незмінними”* [Кваліфікаційна робота магістра, Київський національний лінгвістичний університет].
http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/2723/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b7%d0%be%d0%ba%20%d0%94_.pdf?isAllowed=y&sequence=1
- Селіванова, О. (2004). *Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти)*. Брама.
- Тімкова, Т. (2014). *Макроконцепт атмосферні явища у турецькій мовній картині світу* [Автореф. дис. канд. філос. наук, Київський національний лінгвістичний університет].
- Тищенко, К. (2014). Вербалізація концепту батьківщина /vatan в турецькій мові. *Мовні і концептуальні картини світу*. 50, 451–456.
- Шаглі, Г. (2008). Мова у ролі індикатора культурної орієнтації етносу (на прикладі турецької мови). *Сходознавство*, 44, 145–158.
URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/20778>
- ЗДО “Центр Пагінець” Використання мультфільмів як засобу розвитку мовлення у дітей дошкільного віку. Взято 10.05.2024 <https://paginec.rv.ua/3564/>
- Akarsu, B. (1998). Dil-Kültür Bağlantısı, *İnkılapYayınevi*, 88– 89.
- Doğan, M. (2003). Dil, Kültür, *Yabancılaşma*.
- Gökarp, Z. (1975). Türkçülüğün Esasları *Sebil Matbaacılık*, 27.
- Güvenç, B. (1994). İnsan ve Kültür (6. baskı) *Remzi Kitabevi*, 96.

- Güvenç, B. (2002). *Kültürün ABC'si* (2. baskı), *Yapı Kredi Yayınları*.
Günay, D. (2004). Dil ve İletişim. *Multilingual*, 7.
Kafesoğlu, İ. (1998). Türk Milli Kültürü, *Ötüken Yayınları*, 16.
Kaplan, M. (2010). Kültür ve Dil (26. baskı), *Dergah Yayınları*.
Özkan, M. (2008). İnsan İletişim ve Dil *3F Yayınevi*.
Ünalın, Ş. (2005). Dil ve Kültür. *Nobel Yayın Dağıtım*.
Turan, O. (1980). Tarihi Akış İçinde Din ve Medeniyet, *Nakışlar Yayınevi*.
Demircan, D. (2019). *TRT Çocuk'tan miniklere "Nasreddin Hoca"lı bayram hediyesi*
<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/trt-cocuktan-miniklere-nasreddin-hocali-bayram-hediyesi-/1493821#>
TRT Çocuk (2024) *Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu*. YouTube
<https://www.youtube.com/watch?v=MnAOABvhPAA&list=PLA5dyskGy4csel8R1SDpGvE3C1hqEgxA&index=1>

REFERENCES

- Bazylianska, I. (per.). (2006). *Povist pro Khodzhu Nasreddina*. VD Shkola.
Hamada, R. (per. i red.). (2008). *Anekdoty pro Mullu Nasreddina*. "Bohdan".
Yermolenko, S. (2009). *Movno-estetychni znaky ukrainskoi kultury*. Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy.
Zhaivoronok, V. (2010). *Ukrainska etnolinhvistyka: narysy*. Dovira.
Zahnitko, A., Bohdanova, I. (2017). *Linhvokulturolohiia*. Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv. Donetskyi natsionalnyi universytet imeni V. Stusa.
Katsion, I. (2018). *Semantychni osoblyvosti verbalizatsii kontseptiv zhyttia i smert u turetskii movnii kartyni svitu*. [Dysertatsiia kand. filol. nauk. Kyivskyi natsionalnyi linhvistychnyi universytet].
<https://scholar.google.com/citations?user=pQrTivYAAAAJ&hl=uk>
Kasha, K. (2010). *Tiurkska mifolohichna leksyka yak frahment movnoi kartyny svitu*. Sofia.
Kyrychuk-Khassan Said Khassan, U., Pokrovska, I. (2023). *Turetsko-ukrainskyi audiovizualnyi pereklad: navchalnyi posibnyk*. "Tsentr navchalnoi literatury".
Matsko, L. (2011). Linhvokulturolohichnyi analiz khudozhnoho tekstu. *Kultura slova*. 75, 56–66.
Matsko, L. (2009). *Ukrainska mova v osvithnomu prostori: navchalnyi posibnyk dlia studentiv-filolohiv osvithno-kvalifikatsiinoho rivnia "mahistr"*. Vydavnytstvo natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. Drahomanova.
Medvid, N. (2009). *Linhvokulturemy v ukrainskii sotsialno-psykholohichnii prozi pershoi polovyny 20 st.* [Avtoref. dys. kand. filos. nauk, Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova].
<http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/101>
Miniakhmetova, Ye. (2011) Ideohrafichnyi analiz frazeolohichnykh odynyts iz znachenniam "relevantnist/nerelevantnist vyslovliuvannia" u suchasni turetskii movi. *Mova i kultura*. 14, 174–181.
Pyshnokha, O., Pokrovska, I., (2018). Doslidzhennia vzaiemozviazku movy ta kultury u pratsiakh ukrainskykh tiurkolohiv i turetskykh linhvistiv. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*, 33.
Pokrovska, I. (2016). *Dialektyka relihiinoho i svitskoho v turetskomu movno-kulturnomu prostori*. Tsentr uchbovoi literatury.
Polozok, D. (2022). *Linhvokulturolohichnyi analiz khudozhnoho tekstu (na materialy romanu Tuna Kiremitchi "Molyty lyshaiutsia nezminnymy")* [Kvalifikatsiina robota mahistra, Kyivskyi natsionalnyi linhvistychnyi universytet].

- http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/2723/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b7%d0%be%d0%ba%20%d0%94_.pdf?isAllowed=y&sequence=1
- Selivanova, O. (2004). *Narysy z ukrainskoi frazeolohii (psykhokohnityvnyi ta etnokulturnyi aspekty)*. Brama.
- Timkova, T. (2014). *Makrokontsept atmosferni yavlyshcha u turetskii movnii kartyni svitu* [Avtoref. dys. kand. filos. nauk, Kyivskiy natsionalnyi linhvistychnyi universytet].
- Tyshchenko, K. (2014). Verbalizatsiia kontseptu batkivshchyna /vatan v turetskii movi. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*. 50, 451–456.
- Shahli, H. (2008). Mova u roli indykatora kulturnoi oriiientatsii etnosu (na prykladi turetskoi movy). *Skhodoznavstvo*, 44, 145–158. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/20778>

Додаток А

ПЕРЕЛІК СЕРІЙ МУЛЬТСЕРІАЛУ “НАСРЕДДІН ХОДЖА – МАНДРІВНИК У ЧАСІ”

№	Başlık	Назва серії
1	"Zaman Yolcusu"	"Мандрівник у часі"
2	"Aslan Terbiyecisi"	"Приборкувач левів"
3	"Evde Bir Başına"	"Сам удома"
4	"Nasreddin Hoca Alışverişte"	"Насреддін Ходжа в торговому центрі"
5	"Nasreddin Hoca'nın Kayıp Hazinesi"	"Втрачений скарб Насреддіна Ходжі"
6	"Nasreddin Hoca İnternet Dünyasında"	"Насреддін Ходжа у світі інтернету"
7	"Küresel Isınma"	"Глобальне потепління"
8	"Oyun Bitti"	"Забавки скінчились"
9	"Kayıp"	"Втрата"
10	"İz Peşinde"	"На стежці"
11	"Hafıza Kaybı"	"Втрата пам'яті"
12	"Öteye Giden Yol"	"Дорога за межі"
13	"Nasreddin Hoca Okuma Yazma Öğreniyor"	"Насреддін Ходжа вчиться грамоти"
14	"Sıradışı Sporlar"	"Незвичайний спорт"
15	"Nasreddin Hoca Kamp Yapıyor"	"Насреддін Ходжа на відпочинку"
16	"Nasreddin Hoca Tarım Yapıyor"	"Насреддін Ходжа на городі"
17	"Akıllı Yol Bilgisayarı"	"Навігатор"
18	"Nasreddin Hoca Film Setinde"	"Насреддін Ходжа на знімальному майданчику"
19	"Diş Hekimi"	"Стоматолог"
20	"Sualtı"	"Підводний світ"
21	"Müzik Yarışması"	"Музичне змагання"
22	"Dünyanın Merkezi"	"Центр Землі"

№	Başlık	Назва серії
23	"Mars'a Yolculuk"	"Подорож на Марс"
24	"Robot Dostu"	"Друг робот"
25	"Kayıp Küheylan"	"Кюхейлан загубився"
26	"Görünmez Adam"	"Людина-невидимка"
27	"Davetsiz Misafir"	"Неочікуваний гість"
28	"Fazla Eşyalar"	"Зайві речі"
29	"Macera Parkı"	"Парк пригод"
30	"Antikacı"	"Антикварний експерт"
31	"Sağlıklı Hayatın Sırları"	"Секрети здорового життя"
32	"Takip"	"Переслідування"
33	"İnziva"	"Подалі від дому"
34	"Süper Kahraman"	"Супергерой"
35	"Hiç Bilinmeyen Fıkralar"	"Невідомі історії"
36	"Gizemli Geçit"	"Таємний хід"
37	"Yalancı Çoban"	"Пастух під прикриттям"
38	"Büyük Ödül"	"Велика нагорода"
39	"Dinozor Kaşifi"	"Дослідник динозаврів"
40	"Başarının Sırrı"	"Секрет успіху"
41	"Masal Saati"	"Час казок"
42	"Restorasyon"	"Реставрація"
43	"Müsabaka"	"Змагання"
44	"Yapay Zeka"	"Штучний інтелект"

Дата надходження до редакції 29.05.2024

Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Полозок Дарія Сергіївна, аспірантка 1 курсу Київського національного лінгвістичного університету e-mail: dariia.polozoek@knlu.edu.ua		Сфера наукових інтересів: лінгвокультурологія, когнітивна лінгвістика, дискурсологія, тюркологія, лексико- семантичні особливості турецької мови
--	---	---

УДК 39:2-555"04/14"] :392.5

DOI:

О. В. Скиба

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

e-mail: lelya283@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1463-3821>

О. С. Сорокіна

Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду, Україна

e-mail: olgasorokina.478@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-6515-3997>

ДИНАСТИЧНІ ШЛЮБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА СУЧАСНІ ВЕСІЛЬНІ ТРАДИЦІЇ: ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНІ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Abstract

The article examines the works of prominent folklorists and literary scholars on wedding traditions and their relevance in contemporary society as well as the folklore accompanying them. It is noted that the actualization of the scientific discourse on traditions is conditioned by the contemporary needs to elucidate the history of the Ukrainian wedding and the integration of ancient wedding rites into modern practice. The study provides an overview of printed materials from Ukrainian and emigrant press that reflect wedding traditions. Through the prism of written sources, texts of Ukrainian and foreign literature and the authors' own field research conducted in the Sumy region, it became possible to objectively study the main changes that family rituals have undergone from their origins to the present. The latest sources, works of art, informants' accounts of wedding ceremonies contribute to an understanding of the role of the bride, groomsmen and elders and other wedding guests. The study also delves into the significance of toasts, wedding attire, dishes, utensils and entertainment and describes the ceremonies that meticulously reproduce the Ukrainian traditions on the eve of the wedding, such as the matchmaking ceremony, etc. The survey of respondents, who are folk art bearers, highlights their attitudes to wedding rites, which are still in use today, identifying the most popular types of weddings and tracing the main trends of modern wedding styles. Wedding customs of the 21st century are recorded, testifying to the role and significance of the church wedding in the ceremonial structure of Ukrainian weddings. The article also presents an authorial selection of texts from the works of domestic and foreign literary artists who depict the wedding (family) narrative in a historical context. It traces the engagement of Ukrainian and foreign writers with the wedding theme, providing specific examples of rituals depicted in their works and focusing on plot structure, character systems, symbolic images, etc. Special attention is paid to the process of transformation of the European wedding style and the incorporation of its elements into the structure of the traditional Ukrainian wedding ceremony. Further research is needed on the transformation of family ritual creativity in the works of contemporary literary artists.

Keywords: wedding, wedding traditions, rituals, spiritual values, sources.

Анотація

У статті проаналізовано праці відомих фольклористів і літературознавців, у яких висвітлено особливості побутування весільних обрядодій та фольклору, що їх супроводжує. Зазначено, що актуалізація наукового дискурсу про весільні традиції зумовлена вимогами часу та потребою увиразнити історію українського весілля та інтеграцію давніх весільних обрядів у сучасність. Зроблено огляд друкованих матеріалів української та емігрантської преси, в яких віддзеркалено весільні традиції. Крізь призму писемних джерел, текстів української та зарубіжної літератури, матеріалів власних польових досліджень, зібраних авторами на території Сумщини, стало можливим об'єктивне вивчення основних змін, яких зазнала родинна обрядовість від її витоків до сьогодення. Новітні джерела, художні твори, оповіді інформаторів про проведення

весільних церемоній слугують розкриттю ролі дружки, бояр і старости та інших гостей на весіллі. Описано значення виголошених тостів, весільного одягу, страв, посуду, розваг, а також проведення обрядів, які докладно відтворюють українську традицію напередодні весілля. Під час опитування респондентів, носіїв народної творчості, простежено їхнє ставлення до весільних обрядів, що побутують і сьогодні. Виокремлено найбільш популярні типи весілля. Указано основні тенденції сучасного весільного стилю. Зафіксовано весільні звичаї ХХІ ст., що свідчать про роль і значення церковного вінчання в системі обрядової структури весілля українців. Запропоновано авторський добір текстів із творів вітчизняних та зарубіжних митців художнього слова, які репрезентують весільний (сімейний) наратив в історичному контексті. Проаналізовано зв'язок творів українських і зарубіжних письменників із традиціями весільних церемоній на рівні аналізу сюжету, системи образів, образів-символів тощо. Окремо відведено увагу обґрунтуванню процесу трансформації європейського стилю весілля, проникнення його елементів до структури традиційного українського весільного обряду. Подальшого вивчення потребує також питання трансформації родинно-обрядової творчості в тексти сучасних майстрів художнього слова.

Ключові слова: весілля, весільні традиції, ритуали, духовні цінності, джерела.

Вступ. Реалії сьогодення зумовлюють, безумовно, гостру необхідність дослідження феномена українського весілля та фольклору, що його супроводжує, на материковій Україні та за її межами.

Вивчення весільної тематики в художній творчості українських і зарубіжних письменників, а також у діяльності українських емігрантів зі збереження народних пам'яток є важливим складником комплексних системних досліджень культурних цінностей України.

Українське весілля має суто національний зміст, народний характер, звичаєві норми, традиції святкування в певний час або пори року, із незмінним використанням весільних символів, традиційних страв, пісень, ігрищ, розваг, конкурсів, танців.

Актуальність теми підсилюється у зв'язку з тим, що самотність як соціально-психологічне явище стає поширеним у суспільстві, а саме поняття самотності набуває негативних конотацій. Із цієї причини зазначена проблема набула потреби поглибленого аналізу.

Актуалізація доробку вітчизняних і закордонних діячів, зокрема наукової інтелігенції, яка з різних причин опинилася за кордоном, сприятиме більш ґрунтовному відтворенню соціокультурного середовища української діаспори, загального тла, на якому проходив розвиток культурних процесів. Відтак, виважений аналіз та оцінка всього фольклорно-етнографічного спадку в еміграції є важливим компонентом культурницької діяльності та основним чинником у процесі повернення й реституції національних культурних цінностей в Україну.

Зазначимо, що на сьогодні не інтегрованим у вітчизняний науковий дискурс є творча спадщина Наталії Полонської-Василенко про багатогранні стосунки, зв'язки Київської доби історії України із Заходом. "Як було властиве середньовіччю, наслідками дипломатичних союзів були шлюби: починаючи з Володимира Великого, шлюби зв'язували князівську родину з всіма володарями Західної Європи; найбільше припало таких шлюбів на часи Ярослава Мудрого і його сина Всеволода: той був посвоячений з всіма видатними королями. Протягом Х–ХІІ ст. біля 50 шлюбів в'язали династію Київських князів з можновладцями Європи. Деякі з них залишили значний слід в історії країн, до яких приходили наші князівни: досить нагадати Анну, королеву Франції, Евпраксію-Адельгейду, імператрицю німецьку, Евфросинію, королеву угорську тощо. Незалежно від особистих якостей нареченої, кожен шлюб був значною подією в галузі культурних впливів: з нареченою приїздив її почот, її жінки, вона приносила посаг і хронікарі згадували валки з коштовними речами, дорогоцінностями, матеріали, які привозили з Києва, і так переносилася

атмосфера звичаїв, мистецтва, смаків, традицій, в яких виростала молода королівна” (Полонська-Василенко, 1954).

Як бачимо, дослідниця стверджує, що в часи Київської Русі частіше укладалися шлюби з іноземними монархами, тому що розраховували на допомогу в боротьбі за владу. Могутність Русі, зі свого боку, також була фактором, який зацікавлював у тісних зв'язках з її володарями монархів прилеглих країн, які бажали політичної та матеріальної допомоги від князів Русі.

Уважаємо, що наукове вивчення весілля як “історично значущої події” (так званих династичних шлюбів, у результаті яких нерідко перекроювалися кордони цілих держав) потребує подальшого дослідження. Нині факт весільної церемонії історичних чи публічних осіб є подією державного значення, тому такі урочистості як в Україні, так і за її межами достатньо широко висвітлює преса та обговорюють її учасники.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про весільну обрядовість в Україні в радянський час знаходимо матеріали в періодичній пресі, на сторінках журналів “Життя й революція”, “Червоний шлях”, “Молодий більшовик” та ін. Питання традиційної весільної обрядовості висвітлювалося також у наукових збірниках і журналах, зокрема: “Вісник Одеської комісії краєзнавства”, “Етнографічний вісник”, “Записки етнографічного товариства”, журналі “Побут” тощо.

Зазначимо, що в радянський період розвитку нашої країни не одне покоління формувалося під впливом фольклорних жанрів, позначених виразним ідеологічним забарвленням. Це стосується і дотримання весільного обряду. Так, на більшій частині території України за радянських часів набуває поширення так зване “комсомольське весілля” – своєрідна зредукована форма традиційного весільного обряду. Із здобуттям Україною незалежності помітною стає тенденція до відновлення традиційних форм святкування весілля, використання весільних пісень, традиційної атрибутики обряду (символіка, одяг, рушники, весільні авторські страви тощо).

Матеріали про весільну обрядовість пізнішого часу друкувалися на сторінках журналів “Народна творчість та етнографія”, у “Наукових записках Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР” та в інших фахових виданнях.

Валентина Борисенко як дослідниця обрядовості українців радянського періоду висвітлює значні зміни святкової культури (2016). Її праці та статті залишаються вагомими у сфері вивчення весільної обрядовості українців.

Марія Шубравська активно досліджувала весільні обряди, звичаї та традиції. Зафіксовані нею фольклорні записи дозволяють не тільки простежити складники весільної обрядовості, але й з'ясувати збереженість окремих жанрів народнопоетичної творчості. Дослідниця одна з перших подає опис весільних обрядів, використаних Т. Шевченком у його творах. Так, у процесі аналізу поеми “Петрусь”, драми “Назар Стодоля” Т. Шевченка українська фольклористка зосереджує свою увагу на обряді сватання, на атрибутах весілля, на традиції виголошування промов сватами тощо (1983).

Науковий інтерес становлять праці Н. Здровеги, у яких описано еволюцію українського весілля, структуру весільного обряду, трансформацію весільного процесу в різних регіонах України (1974).

Відомо, що українське весілля привертає увагу вчених тим, що є найбільш розгалуженим і до сьогодні досить добре збереженим. Традиційне весілля як цілісна народна драма складається з низки обрядових дій, хороводів, танців, ігор тощо. Воно супроводжується пісенно-поетичними творами й іншими фольклорними жанрами. Люди, які займаються дослідженням українських традицій, українського менталітету

неодноразово зверталися до цих жанрів весільного фольклору. Наприклад, сучасний фольклорист Микола Дмитренко вважає весільні пісні могутнім кодом національної ментальності (2010).

Слід віддати належне плідній науковій праці сучасного дослідника усної народної творчості М. Жулинському, який неодноразово наголошував на духовному потенціалові, який зосереджений в українській традиційній культурі, у фольклорі та літературі (2010).

Інна Щербіна в дисертаційній роботі підкреслює, що вивчення весільної обрядовості необхідне з погляду розкриття мікросвіту української сім'ї, пізнавального аспекту всього розмаїття обрядової символіки, поетичної творчості (2020).

Наявні також дослідження, присвячені вивченню регіональних особливостей функціонування заручин, вінчання та інших обрядів. На думку фольклористів, опис й аналіз традиційного весільного обряду, характерного для східнослов'янської етнокультурної території, здійснений науковцями ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, має важливе значення для подальшого вивчення слов'янського весілля в контексті загальноукраїнського аналізу новітніх фольклорних текстів (Скиба, Негодяєва, Філоненко. 2011).

Отже, вивченню весільної обрядовості приділялася значна увага. Однак ця тема не була об'єктом докладного літературознавчого та фольклористичного аналізів. Тому на сьогодні проблема досліджень із фіксації, збереження та популяризації весільних звичаїв, жанрів весільної поезії залишається актуальною та важливою.

Мета статті – здійснити екскурс в історію весілля, розглянути друковані матеріали української та емігрантської преси, у яких віддзеркалено українські весільні традиції, літературні твори українських і зарубіжних письменників з елементами опису весілля, що є також цінним джерелом, оскільки дозволяють не тільки поповнити уявлення про ставлення до роду, сім'ї, але й охарактеризувати роль етнічних українців у збереженні фольклорних пам'яток, народних вірувань, обрядів і популяризації української культури по всьому світу.

У процесі живого спілкування з респондентами, що нині мешкають за кордоном, маємо на меті заповнити певною мірою прогалини у висвітленні ставлення українських емігрантів до весільних традицій і проблеми збереження комплексу весільних церемоній, обрядів і жанрів весільного фольклору.

Для реалізації мети в дослідженні використано такі **методи**: експедиційний, описовий.

Джерелами дослідження стали записи оповідей інформаторів про весільні традиції в місті Лебедині Сумської області та українських біженців у селі Фолдерейд у муніципалітеті Неройсунн в окрузі Трьонделаг (Норвегія), також опубліковані описи весільного обряду в художніх творах та інші публікації, що стосуються весілля.

Виклад основного матеріалу. Джерельна інформація про весільні традиції українців материкової України та діаспори опублікована в періодичних українських і зарубіжних виданнях: “Наше життя. Our Life”, “Голос”, “Нове життя”, “Народне слово”, “Свобода”, “Тризуб”, “Голос України”. Так, преса 80-х рр. XX ст. інформує про поширення своєрідного виду еміграції – створення подружніх пар з іноземцями для наступного виїзду за кордон. Здебільшого це вихід дівчат і молодих жінок заміж за іноземних спеціалістів, які тимчасово працювали або стажувалися в Україні, зарубіжних студентів й аспірантів. Студентське весілля набуває нових рис та особливостей, але вкраплення елементів традиційного українського весілля залишається незмінним. Оскільки у 80-х рр. XX ст. тисячі жителів республіки української національності у складі змішаного подружжя виїжджали за ізраїльськими

візами також до США, Канади та інших країн, то цікаво дізнатися, яку роль вони відіграють у збереженні духовних цінностей України.

Цілком зрозуміло, що життя вимагає творчого підходу до проведення весілля. Новітні джерела інформації (фахові статті з описом української весільної обрядовості в періодичних виданнях “Народна творчість та етнологія”, “Міфологія і фольклор”; програми телеканалів: шоу “Одруження наосліп”, реаліті-шоу “Весілля за один день”; шоу “Чотири весілля” та ін.); бесіди з носіями фольклору; опитування та анкети; вітальні поздоровлення; вітальні листи; фотознімки; архівні документи; значний обсяг фольклорного матеріалу, зібраного під час польових експедицій; літературні твори, присвячені весільній тематиці (наприклад, у повісті-казці Е. Т. А. Гофмана “Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер” та в романі П. Мирного “Хіба ревуть воли, як ясла повні?” можна дослідити тему про роль батьків у виборі подружньої пари; у романі “Пані Боварі” Г. Флобера та п’єсі “Панна Мара” В. Винниченка – традиції й новаторство письменників в описі весільного дійства та шлюбних обрядодій); виставки й експонати музеїв українського весілля; мистецькі твори з відображенням ритуалів українського весілля) дають змогу простежити еволюцію обряду, повніше уявити пережитки давніх шлюбних звичаїв, історичний розвиток весільної моди та ін.

У наш час поширення набувають оригінальні весілля (масові). Наведемо деякі приклади “оригінальних весіль” в Україні та за кордоном:

у квітні 2007 року американці Джоанн Гемлін і Чарлі Геффеман справили весілля в місці, де познайомилися декілька років перед цим, а саме: у відділі молокопродуктів супермаркету. Причому компанія-власник продуктової крамниці оплатила бенкет для гостей, оздоблення зали відділу і навіть випивку для випадкових відвідувачів-покупців закладу;

– сімейне подружжя з Малайзії Чан Сум Бенг (64 роки) і Чу Кіт Гар (61 рік) потрапили до Книги рекордів Гінесса завдяки проведенню повторного весілля у його 37-у річницю у формі стрибків з парашутами, як найстарше подружжя, що зважилося на такий крок;

– весілля в крижаній церкві та шлюбна ніч у крижаному готелі в іглу (Румунія);

– церемонія в ополонці; на підвісних канатах над прірвою (Бабенко, 2005).

Підкреслимо, що зберегти весільні звичаї, обрядодії, мораль, вічні загальнолюдські цінності, а також попередити про суперечливий характер кохання, відчути почуття власної гідності, цноти допомагають художні твори українських та зарубіжних письменників, а саме: лірика поетеси Сапфо, твір П. Бомарше “Весілля Фігаро”, трагедія В. Шекспіра “Ромео і Джульєтта”, “Гамлет”, повість М. Коцюбинського “Дорогою ціною”; Й.-В. Гете “Фауст” і поеми Т. Шевченка “Катерина”, “Наймичка”; п’єси Б. Шоу “Пігмаліон” та І. Котляревського “Наталка Полтавка”, М. Метерлінка “Синій птах”, Г. Ібсена “Ляльковий дім”, Лесі Українки “Лісова пісня”, Ф. Дюрренматта “Гостина старої дами”, Б. Брехта “Матінка Кураж та її діти”, І. Кочерги “Свічине весілля” та ін.

Особливий інтерес становлять вкраплення весільних сюжетів, обрядів, звичаїв у твори Фредеріка Стендаля “Червоне і чорне”, Оскара Уайльда “Портрет Доріана Грея” тощо. Наприклад, якщо в трактаті “Про кохання” Стендаль виділяє чотири типи почуттів кохання (кохання-пристрасть, кохання-марносластво, кохання-потяг, фізіологічне кохання), то в романі “Червоне і чорне” письменник розкриває основні причини, що можуть завадити шлюбу: “... Він також запропонував йому взяти шлюб зі своєю родичкою, за яку дають мільйонне придане”. Звичайно, що шлюб такої високородної дами з буржуа, сином тесляра, неможливий, адже її батько планував одруження з паном де Круазнуа, герцогом. Матільда слухати про це не хоче – сенс

її життя тепер у коханні до Жюльєна. Маркіз дізнається про все, він у розпачі, проте його любов до доньки виявляється занадто сильною, і він дає свою згоду. Пан де Ла-Моль дарує закоханим землі, ренту, назначає Сореля поручником у гусарський полк... Матильда тим часом наполягає на одруженні" (Стендаль, 2017).

У тексті роману Стендаля "Червоне і чорне" є опис весільного вбрання: "У цієї дев'яносторічної старої зберігались уже сімдесят років її весільні вбрання з розкішних ліонських шовків, гаптованих золотом"; "Уявіть собі, друже мій, – казав абат Ша, раптом спиняючись і захоплено витріщаючи очі, – ці сукні стійма стоять, стільки на них золота! Всі в Безансоні певні того, що заповіт радниці збагатить скарби собору щонайменше на десять риз, не рахуючи чотирьох чи п'ятьох облачень для урочистих свят" (Стендаль, 2017). Ми розуміємо, що такий весільний одяг могли собі дозволити тільки багаті родини. Твір спонукає до роздумів про еволюцію весільної сукні, про те, чому біла сукня є невід'ємним атрибутом весілля в західній культурі, а білий колір свідчить про заможність.

Зі згадки про весілля розпочинається характеристика головного героя твору О. Уальда "Портрет Доріана Грея": "Доріан – онук багатого, але скупого лорда Кельсо, син красуні Маргарет Девере, яка з любові вийшла заміж за бідного офіцера. Через кілька місяців після їхнього весілля і за кілька місяців до народження Доріана офіцера було підступно вбито на дуелі" (Уайльд, 2003).

Романи Джейн Остін закінчуються весіллям. Найважливішими подіями в сюжетах романів є знайомства, заручення, пропозиція руки і серця, вінчання. Саме детальні описи й глибинний аналіз внутрішнього світу, притаманний письменниці в романах "Гордість та упередження" і "Емма", найбільше приваблює нас, дослідників весільної тематики. Лейтмотивом творчості британської авторки стає буремний шлях героїнь до щасливого заміжжя. Іронічна оцінка дається і дамам, які хочуть заміж тільки заради весілля або нового соціального статусу. Принагідно скажемо, що можна зробити акцент на образах та долях тих, хто прагне завоювати багатого нареченого (місіс Беннет та її молодші дочки, Шарлотта Лукас), тому що це питання буде актуальним, поки існує шлюб. Важливу роль відігравала і думка батьків, яка часто мала вирішальну роль. Так, місіс Беннет максимально "сприяла" близькому знайомству містера Бінглі з Джейн. З боку ж родини парубка, його сестри вважали можливий шлюб мезальянсом та всіляко намагалися завадити парі (Остін, 2018).

Отже, на прикладі романів Дж. Остін можемо зробити висновок, що в англійському суспільстві XIX століття стосунки між молодими людьми були чітко підпорядковані правилам гарного тону (ініціатива знайомства, візити ввічливості у відповідь та ін.) і відбувалися з дозволу батьків. Але це не завжди сприяло тому, щоб майбутня пара краще пізнала один одного. Джентельмени не могли довго спілкуватися наодинці з леді, а короткі зустрічі зазвичай відбувалися під час сімейних обідів або на балах. Часто шлюби укладалися досить швидко під натиском найближчого оточення. Але незважаючи на зовнішні відмінності, проблеми міжособистих стосунків, які порушує англійська письменниця завжди будуть актуальними для будь-якої країни і у всі часи. На думку авторки, головні перешкоди до щасливого шлюбу приховані в нас самих: це жадібність, недалекий розум, гордість, зарозумілість та упередженість, які заважають нам відкритися іншим людям.

Зазначимо, що батьки завжди відігравали важливу роль у виборі супутника життя. За традицією батько та матір мають дати свою згоду на весілля. Але у реаліях XIX століття часто саме старше покоління домовлялися про заручини дітей, орієнтуючись не на почуття молодих людей, а на соціальне становище та матеріальні статки майбутніх родичів. У XIX столітті в Європі традиційно наречений спочатку

питав згоди в батьків і тільки потім робив дівчині пропозицію. Романтичні стосунки між молодими до шлюбу були не бажаними.

Показним з погляду демонстрації ролі батьків у виборі пари у Франції XIX століття є роман Оноре де Бальзака “Євгенія Гранде”. Цікаво описані залицяння чоловіків до дівчини. Євгенія не відвідувала вечорів та балів, але спілкування між молодими людьми ми можемо спостерігати на дні народженні багатой нареченої. Обидва кандидати привітали мадемуазель Гранде символічними подарунками: племінник Крюшо приніс квіти, а Адольф де Грассен підніс скриньку з набором інструментів. Але навіть у такий зворушливий момент вона не прийняла подарунок, поки батько не дав дозволу (Оноре де Бальзак, 1950).

У творах українських письменників є також елементи, натяки, які нагадують обряди весільного процесу. Наприклад, у повісті “Гуси-лебеді летять” М. Стельмаха про весільні обряди дізнаємося з розмови Мар’яни про її майбутнє весілля, а також із символічних назв весільних пісень, де молодого називають місяцем, а молоду – зіронькою або княгинею (Стельмах, 2003).

Багато фольклорного матеріалу можна знайти у творчості І. Франка, Лесі Українки, М. Зерова, М. Рильського та ін. Ці матеріали можна використати для глибинного осягнення не тільки художніх творів українських письменників, але й їхньої діяльності у сфері збирання, фіксації та популяризації фольклорних жанрів, обрядів, звичаїв тощо.

На особливу увагу заслуговують твори М. Коцюбинського, у яких письменник відтворює світ гуцульських вірувань і традицій. Проблеми, розглянуті автором, стосуються історії глибокого кохання, ставлення до смерті та весілля. Щодо гуцульського весілля, то навіть тепер гуцули дотримуються своїх традицій. Вони й досі вдягаються в національний одяг, прикрашають своїх коней. У день весілля нареченого і наречену супроводжують бояри, дружки, світелки, свати, старости. Весілля повне веселих і жалібних пісень, танців, ігор, забав, жартів, дотепів. Жодне весілля не обходиться без короваю чи калачів, вишиваних чи тканих рушників, букетів, які чіпляють на одяг гостей, і гілця чи деревця. Точно визначеного часу для дня весіль не встановлювали. Єдине, що сватання і заручини відбувалися переважно навесні, улітку, восени, рідше взимку, а весілля намагались справляти до Великого посту. Під час будь-якого посту справляти весілля категорично заборонялося. Найпершою ознакою на Гуцульщині, коли приходили свати, було “давати рушники”, що традиційно означало готуватися до весілля. Закріпленням шлюбу було і є “стати на рушник”. За давнім звичаєм, найкращі калачі дарують молодим на вишиванім рушнику з побажанням, щоб їхнє життя було заможним і красивим. До церкви молодята їдуть на конях.

Суть обрядів українського весілля, раннього шлюбу розкрито І. Кочергою у творі “Свічине весілля”. Іван Свічка та Меланка щиро кохають один одного, намагаються справити весілля, але наштовхуються на опір з боку воєводи та його вельмож. Змалювання трагічної історії кохання молодого ремісника Івана Свічки та бідної дівчини Меланки, боротьба за те, щоб їхнє бажання одружитися й створити власну сім’ю збулося. В Україні, наприклад, людину вважали за самостійну тільки після одруження. У кульмінації твору спостерігаємо, як Меланка у весільному вбранні і з погаслою свічкою в руках прохає у воєводи світла і помилування коханого (Кочерга, 1982).

П’єси Олексія Коломійця завжди відзначалися гостротою і важливістю порушених у них проблем. Особливо слід відзначити твір “Дикий Ангел”, який допоможе усвідомити, що найдорожче – сім’я, шлюб, честь роду, спадкоємність поколінь. Твір має повчальний зміст. Автор порушує проблему ранніх шлюбів. “Закінчиш інститут,

попрацюєш, щоб у гаманці завелось, а тоді й женися. Інакше як жити? “ – наставляє батько найменшого сина-студента (Коломієць, 2003).

Отже, на основі зазначених творів (драм, п'єс, повістей, романів, оповідань, поем, віршів) можна простежити родинні стосунки, сімейні традиції, весільну обрядовість; глибше ознайомитися з такими весільними обрядами, як: знайомство, сватання, заручини. Події, які відбуваються перед весіллям, є запорукою успішного або невдалого шлюбу. Отже, як зарубіжні, так і українські письменники багато уваги приділяють опису етапів весілля, весільних і передвесільних обрядів.

Як бачимо, художні твори є цінним документом з вивчення весільних традицій, оскільки допомагають накопичити певну кількість знань про весільні обрядодії, а також формують цікавість до пошуку й аналізу весільної інформації з тексту.

Спілкування (бесіди) з носіями фольклору, які емігрували за кордон у 2022–2023 рр., є джерелом відображення стану організації та проведення весільних обрядів та звичаїв й збереження елементів традиційного українського весілля. Нові виклики і нові реалії життя змінюють погляди українців на шлюб і весільні традиції.

Під час проведення польової експедиції сумські респонденти висловлювалися про весілля по-різному. Одні говорили, що весілля – це змагання, у кого більше грошей і друзів. Інші стверджували, що весілля – це свято для закоханих і форма проведення весілля, особливо в реаліях малого міста, значною мірою залежить від вибору і смаків (часто фінансової спроможності) молодих та їхніх батьків і родичів.

Ми зафіксували модерне весілля з європейськими елементами. Зазначимо, що інтеграція європейської тенденції в українське весілля віддзеркалюється через використання квартету для моменту вітань, який виконує класичну музику; вибір дивовижного місця при плануванні весілля (виїзна церемонія); кидання квітів нареченої; професійний підхід до фуршету та організації весільної подорожі для молодят та ін. З'явилася традиція запрошувати тамаду, роль якого згодом перебрали на себе спеціальні фірми, івент-компанії. Відбувається переосмислення життєвих цінностей людини і починає змінюватися ставлення людей до шлюбу. Поряд із традиційними зароджуються нові форми стосунків між статями й відповідно нові реалії диктують нові тенденції весільного свята (вибір локації для весільного свята, сукні нареченої, місця для фотосесії, тексту весільних тостів, клятв, декору, весільної флористики та ін.).

Місцеві тамади все частіше залучають до свого репертуару як традиційні народнопісенні зразки, так і сучасну популярну клубну музику, чергують використання традиційних обрядів із сучасними нововведеннями, що становлять цікаву неоднорідну синкретичну єдність.

Слід підкреслити, що і тепер продовжується тенденція трансформації європейського стилю весілля, проникнення його елементів до структури традиційного українського весільного обряду.

Замість сватів сьогодні – інтернет-знайомства. Перевагу надано знайомствам на пляжі, у неформальній атмосфері, щоб побачити одне одного в природному оточенні. Модні весільні метаморфози постають своєрідним віддзеркаленням досвіду сучасного життя, суспільних, історичних змін.

В останні роки набули популярності призначати дату весілля в дні потрійного збігу цифр. Весільний бум спостерігали в симетричний день, наприклад, 12.12.12. Молодята обирають магічні дати проведення весільних церемоній, бо вважають, що церемонія в такий особливий день – це доля на все життя. Побратися в день, що буває раз у тисячоліття, – мрія кожного. Побутує думка, якщо шлюб брати в символічний день – бути щасливим у подружньому житті, мати міцні сімейні стосунки на все життя.

Учасники телевізійної новинної програми “ТСН” у рубриці “Дата весілля розповідь, яким буде шлюб” акцентували увагу на стосунках між чоловіком і дружиною, які залежать від розташування зірок у день весілля та дати одруження. Звучали різні думки нумерологів, астрологів щодо того, яку обрати дату свого весілля. Наприклад, радили “прив’язувати” свято до певної пам’ятної дати в сім’ї, до дня народження нареченого чи нареченої, коли одружилися батьки, до дня, пов’язаного з якоюсь пам’ятною, важливою датою, святом, подією тощо (“ТСН”, 2023).

Нещодавні результати опитування мешканців Сумщини демонструють позитивну динаміку щодо дотримання українцями весільних традицій. Відбувається відродження окремих традицій (церковний шлюб, обряди сватання, рядження, традиція благословення шлюбу батьками та ін.). Сучасні молодята (70 %) намагаються дуже ретельно та прискіпливо ставитися до цієї процедури, зберігаючи найкращі традиції своїх прашурів.

Попри все, безумовно, домінує традиційне українське весілля, оскільки більшість українців прагнуть організувати важливий день в особистому житті по-особливому, а саме: справити весілля в традиційному українському одязі з відповідними аксесуарами, вінчатися в церкві, дотримуватися основних етапів весілля та послідовності окремих весільних ритуалів, залучати провідні жанри родинно-обрядової творчості тощо.

Відзначаючи посилення уваги молоді до традиційного весілля, прагнення святкувати власну шлюбну церемонію в етностилі, підкреслимо, що зі свого боку це зумовлює тенденцію до популяризації весільного фольклору, появу нових “модернізованих”, осучаснених форм народнопоетичної творчості. Ми поділяємо думку вчених, що “традиції, звичаї і обряди – це та наша спільна історія, яка живить і єднає нас” (Бабенко, 2005).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, величне українське старовинне весілля не лише піддавалося впливам часу, а й відчуло на собі відгомін зарубіжної обрядовості. Глобалізація культури, наступ рокової та популярної музики не може відвернути молоде покоління від своїх національних коренів. В умовах нової етносоціальної ситуації продовжує зміцнюватися інтерес людей до традиційної весільної обрядовості і кількість охочих справляти традиційне весілля й вінчання постійно зростає.

Отримані нові наукові дані щодо особливостей оформлення та проведення класичного весілля в європейському стилі сприяють кращому розумінню ціннісних орієнтацій на шлюб і сім’ю.

Перспективним є виявлення, фіксація та збереження весільних традицій українського зарубіжжя, що сприятиме введенню до наукового обігу вагомому комплексу історичних, літературних джерел та значно розширить і поглибить тематику наукових історико-літературних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

- Бабенко, Н. Б. (2005). Інтеграція родинних традицій, свят і обрядів у форми культурогенної життєдіяльності сучасної сім’ї. *Український соціум*. 1, 72–82.
- Бальзак, Оноре де (1950). *Євгенія Гранде*. Естонське державне вид-во.
- “Дата весілля розповідь, яким буде шлюб” – ТСН (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/data-vesillya-rozpovist-yakim-bude-shlyub-2235475.html>. Назва з екрану 28.05.2024.
- Борисенко, В. К. (2016). *Сімейна обрядовість українців XX – початку XXI століття*. Вид-во ІМФУ.

- Дмитренко, М. К. (2010). Українське весілля: стан і перспективи дослідження. *Міфологія і фольклор*. 1(5), 5–10.
- Дорош, Г. (2003). Народна інтелігентність як джерело духовного відродження в п'єсі Олексія Коломійця “Дикий Ангел”. *Українська література в загальноосвітній школі*. 6, 10–12.
- Жулинський, М. (2010). *Нація. Культура. Література: національно-культурні міфи та ідейно-естетичні пошуки української літератури*. Наук. думка.
- Здоровега, Н. І. (1974). *Нариси народної весільної обрядовості на Україні*. Наук. думка.
- Кочерга, І. (1982). *Свіччине весілля*. Дніпро.
- Остін, Дж. (2024). *Емма*. Урбіно.
- Остін, Дж. (2018). *Гордість і упередження*. Фоліо.
- Полонська-Василенко, Н. (1954). Київська Держава й Захід. *Визвольний шлях*. Лондон, 1, 22–26.
- Скиба, О. & Негодяєва, С. & Філоненко, Н. (2011). *Обрії сучасного фольклору Луганичини: хрестоматія*. ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”.
- Стельмах, М. (2003). Гуси-лебеді летять... Щедрий вечір. *Вибрані твори у 2-х томах*. 2. “Український письменник”.
- Стендаль, Ф. (2017). *Червоне і чорне. Хроніка XIX століття*: роман. Знання.
- Уайльд, Оскар (2003). *Портрет Доріана Грея*. Пер. з англ. та прим. Р. Доценка. Школа.
- Шубравська, М. М. (1983). Весільні обряди у творчості Т. Г. Шевченка. Гаптування рушників і сватання. *Народна творчість та етнографія*. 2. 42–49.
- Щербіна, І. В. (2001). *Українське весілля як етнокультурний феномен*. [Автореф. дис. канд. мистецтвознавства].
- Щербіна, І. В. (2020). Традиційне весілля українців як етнокультурний феномен укладання “миру” між “чужими” світами. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Культурологія та мистецтвознавство: спільне та перспективи розвитку” (27–28 листопада 2020 р.)*. Венеція, Izdevniecība “Baltija Publishing”. 139–142.

REFERENCES

- Babenko, N. B. (2005). Intehratsiya rodyynykh tradytsiy, svyat i obryadiv u formy kulturohennoyi zhyttyediyalnosti suchasnoyi simyi [Integration of family traditions, holidays and rites into forms of cultural life activity of the modern family]. *Ukrayinsky sotsium*. 1 [in Ukrainian].
- Balzac, Honore de (1950). Ievheniia Hrande. Estonske derzhavne vyd-vo.
- “Data vesillya rozpovist, yakym bude shlyub” – TSN (2023). [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: <https://tsn.ua/ukrayina/data-vesillya-rozpovist-yakim-bude-shlyub-2235475.html>. Nazva z ekranu 28.05.2024.
- Borysenko, V. K. (2016) Simeina obriadovist ukraintsiv XX – pochatku XXI stolittia. Vyd-vo IMFU [in Ukrainian].
- Dmytrenko, M. K. (2010). Ukrayinske vesillya: stan i perspektyvy doslidzhennya. Mifolohiya i folklor. 1(5) [in Ukrainian].
- Dorosh, G. (2003). Narodna intelihentnist yak dzherelo dukhovnoho vidrozhennia v piesi Oleksiia Kolomiitsia “Dykyi Anhel”. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli*. 6 [in Ukrainian].
- Zhulynskyi, M. (2010). Natsiia. Kultura. Literatura: natsionalno-kulturni mify ta ideino-estetychni poshuky ukrainskoi literatury. Nauk. dumka [in Ukrainian].
- Zdorovega, N. I. (1974). Narysy narodnoi vesilnoi obriadovosti na Ukraini Nauk. dumka [in Ukrainian].

- Kocherga, I. (1982). Svichchynne vesillia. Dnipro [in Ukrainian].
- Austin, J. (2024). Emma. Urbino [in Ukrainian].
- Austin, J. (2018). Hordist i uperedzhennia. Folio [in Ukrainian].
- Polonska-Vasylenko, N. (1954). Kyivska Derzhava y Zakhid. Vyzvolnyi shliakh. London,
1. Skiba, O. & Negodyaeva, S. & Filonenko, N. (2011). Obrii suchasnoho folkloru Luhanshchyny: khrestomatiia. DZ "LNU imeni Tarasa Shevchenka" [in Ukrainian].
- Stelmach, M. (2003). Husy-lebedi letiat... Shchedryi vechir. Vybrani tvory u 2-kh tomakh.
2. "Ukrainskyi pysmennyk" [in Ukrainian].
- Stendhal, F. (2017). Chervone i chorne. Khronika XIX stolittia: roman. Per. z fr. Yelyzavety Starynkevych. Znannia [in Ukrainian].
- Wilde, Oscar (2003). Portret Doriana Greia. Per. z anhl. ta prym. R. Dotsenka. Shkola [in Ukrainian].
- Shubravska, M. M. (1983). Vesilni obriady u tvorchosti T. H. Shevchenka. Haptuvannia rushnykiv i svatannia. Narodna tvorchist ta etnohrafia [in Ukrainian].
- Shcherbina, I. V. (2001). Ukrayinske vesillya yak etnokulturnyy fenomen [Avtoref. dys. kand. Mystetstvoznavstva].
- Shcherbina, I. V. (2020). Tradytsiine vesillia ukraintsiv yak etnokulturnyi fenomen ukladannia "myru" mizh "chuzhymy" svitamy Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Kulturolohiia ta mystetstvoznavstvo: spilne ta perspektyvy rozvytku" (27–28 lystopada 2020 r.). Venetsiia, Izdevnieciba "Baltija Publishing".

Дата надходження до редакції 08.06.2024

Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про авторів

Скиба Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератури, Навчально-науковий інститут філології і журналістики ДЗ "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка" (м. Полтава) e-mail: lelya283@ukr.net		Сфера наукових інтересів: українська література та методика її викладання, компаративістика, усна народна творчість, фольклористика
Сорокіна Ольга Сергіївна, кандидат історичних наук, магістр філології, помічник судді Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду e-mail: olgasorokina.478@ukr.net		Сфера наукових інтересів: джерелознавство, історіографія, документознавство, фольклористика

UDC 808.5

DOI:

V. V. Tsybka

Kyiv National Linguistic University, Ukraine

e-mail: volodymyr.tsybka@knlu.edu.ua

ORCID ID: 0009-0000-6204-5886

NARRATIVE STRUCTURE OF PRESIDENT V. ZELENSKYY'S DAILY VIDEO ADDRESSES

Abstract

The Russo-Ukrainian war has been receiving a lot of attention from communication scholars worldwide since it is the first big military conflict of the epoch of social media. Despite Ukraine is fighting the enemy with unprecedentedly strong information warfare capabilities, it has managed to achieve wide international acceptance for its variant of the war narrative. This success is, in large part, due to the great efforts by Ukraine's President Volodymyr Zelenskyy, whose outstanding communication skills made him a highly effective rhetorical leader of our time. The article investigates the contribution of presidential daily video addresses delivered throughout the first two years of the conflict to the development of the Ukrainian narrative of war. It studies major strands of narrative featured in the addresses and analyses their functions in relation to the local, global and enemy audiences. Our research found that the narrative structure of presidential video addresses comprises three strands of the war narrative (narratives of resistance, suffering and resilience) and three associated narratives (narrative of reform and development, national identity narrative and World War II memory narrative). These narratives are intended to provide accurate information about the current situation, dismiss propagandistic fakes created by the enemy, promote interpretation of the events favourable to Ukraine, boost morale and encourage involvement in the country's war, resilience and rebuilding efforts, create discord within the enemy ranks and discourage further aggression. The study also traces the dynamics of changes in the narratives over time and puts them in context of the internal political processes in Ukraine.

Keywords: presidential address, rhetorical leadership, war narrative, social media, information war, propaganda.

Анотація

Російсько-українська війна привертає велику увагу експертів у галузі комунікації в усьому світі, оскільки вона є першим великим збройним конфліктом епохи соціальних медіа. Незважаючи на те, що Україна бореться з ворогом, який має безпрецедентно потужні можливості для ведення інформаційної війни, їй вдалося досягти широкого міжнародного визнання своєї версії воєнного наративу. Цей успіх значною мірою завдячує великим зусиллям Президента України Володимира Зеленського, чий видатні навички спілкування зробили його надзвичайно ефективним лідером-комунікатором нашого часу. У статті досліджено внесок щоденних відеозвернень Президента, записаних протягом перших двох років конфлікту, у формування українського наративу війни. Розглянуто основні напрями наративу, представлені у зверненнях Президента, і проаналізовано їхні функції щодо внутрішньої та міжнародної аудиторії, а також аудиторії країни-агресора. Наше дослідження виявило, що наративна структура президентських відеозвернень складається з трьох ліній наративу війни (наративів опору, страждань і стійкості) і трьох пов'язаних із ними додаткових наративів (наративу реформ і розвитку, наративу національної ідентичності й наративу пам'яті про Другу світову війну). Ці наративи покликані надавати достовірну інформацію про поточну ситуацію, спростовувати фейки ворожої пропаганди, створювати сприятливу для України інтерпретацію подій, підвищувати моральний дух і заохочувати до участі у військових зусиллях країни, її підтримці та відбудові, вносити розбрат у ряди ворога та зменшувати підтримку агресії. Дослідження простежує динаміку змін у наративах у контексті внутрішньополітичних процесів в Україні.

Ключові слова: звернення Президента України, комунікативне лідерство, наратив війни, соціальні медіа, інформаційна війна, пропаганда.

Russia's information campaigns against democracies in the second decade of the 21st century have led to the surge of interest in the studies of information warfare and propaganda (Giles, 2016; Jankowicz, 2020; Patrikarakos, 2017; Seib, 2021; Stanley, 2015). The case of Ukraine has received a special attention because the country is the testing ground for all tools in the Russian arsenal, from bots and trolls flooding the web with lies to election meddling and hybrid warfare (DeBenedictis, 2022; Snegovaya, 2015; Zhdanova & Orlova, 2016). After the full-scale invasion the focus has been on attempts of Ukraine to protect the information space of the country and shape domestic and international public opinion about the war under the effective rhetorical leadership of President Zelenskyy (Adams, 2022; Bajor, 2022; Genauer, 2022; Segal, 2022; Søderberg, 2022; Perez & Nair, 2022; Handler, 2023).

The purpose of our research is to study how Volodymyr Zelenskyy contributes to the creation of the narrative of war through his daily addresses to the nation. Our objective is threefold:

- 1) to identify the main strands of narrative developed by Volodymyr Zelenskyy;
- 2) to reveal the structure and content of each narrative;
- 3) to determine the functions performed by these narratives for different audiences.

We study the texts of presidential addresses applying the method of qualitative content analysis and following the inductive approach, organizing the data into more abstract units – narrative structures and their components. The concept of narrative is central for research in political communication, information warfare, propaganda and crisis communication (see, for example, Jankowicz, 2020; Lewis & DeFaria, 2021; O'Hair & O'Hair, 2023; Seeger & Sellnow, 2016; Stanley, 2015). Narratives are viewed as a fundamental way in which people organize information, thus playing a crucial role in shaping thought and action (Fludernik, 2006; Lakoff, 2008; Seeger & Sellnow, 2016).

Generally, narratives are complex structures that comprise smaller frames or scripts made up of roles, relations between the roles and scenarios enacted by their performers (Lakoff, 2008). Even the basic narratives have similar time structure with such stages as the Buildup, the Main Event, the Purpose, the Result and the Later Consequences (see Lakoff, 2008; Fludernik, 2006). Like stories that often combine several plot lines and have connections to other texts, narratives of complex events contain multiple parts and use other established narratives to give a fuller account of the situation (Fludernik, 2006).

To carry out a comprehensive narrative analysis of President Zelenskyy's addresses, we perform the following tasks:

- identify and show connections between main strands of the narrative of war that focus on different aspects of Ukraine's wartime experience, and major supporting narratives that provide context to improve understanding of the war narrative;
- determine the cast of chief characters, their features and actions within each narrative;
- analyse the progression of the narratives, studying how they reflect the development of the situation, describe its past and make future predictions.

To add explanatory value to our study, we determine functions of each narrative developed in presidential addresses that reflect the goals the speaker wants to achieve with their audiences.

For our research, we have studied the addresses delivered by Volodymyr Zelenskyy during the first two years of the war. We focused exclusively on the daily addresses to the nation, excluding presidential addresses on holiday occasions and those delivered to specific groups within Ukraine and foreign audiences. In total, 709 addresses were analysed. We studied the texts in Ukrainian, the original language of the addresses, and here provide the quotes from the official English translations published on the website of the president.

An overview of the narrative structure and functions. The overarching narrative of war created in the daily video addresses by Volodymyr Zelenskyy is the narrative of self-defence: the nation defending itself against an unprovoked aggressor that is trying to annex its territory. This narrative is both factually correct and strategically effective, since it is most likely to find broad international acceptance (Martin, 2023). Ukraine, the protagonist of the narrative, is portrayed as a hero and a victim, the antagonist, Russia, – as a villain, and most of the world is cast as a helper to Ukraine. The dual role of Ukraine generates two parallel narrative strands: the narratives of resistance and suffering. Closely connected with them is the third narrative of resilience that focuses on the country's ability to recover from attacks and function despite aggression. The war narrative is enhanced by three supporting narratives: narrative of reform and development, national identity narrative and World War II memory narrative. The first one focuses on the ongoing work to achieve country's long-term development goals, while the second and the third ones provide a broader context for understanding the scale and underlying causes of the war.

Presidential daily addresses target three wide audiences: the population of Ukraine, the global audience and the people of the enemy country. The primacy of the domestic public is manifested by multiple markers: Volodymyr Zelenskyy addresses the audience “dear Ukrainians” or “fellow Ukrainians”, invariably closes with the national salute “Glory to Ukraine”, speaks Ukrainian almost exclusively and solidarizes with the citizens of the country through first person plural pronouns.

Comments targeted at Russians are sometimes made in their native language. The first such instance of language switching occurs in the address posted in the afternoon of the first day the war. This practice is most frequent in the first months of the conflict: 22 of 69 addresses delivered during the first fifty days after the launch of the invasion contain passages in the Russian language.

Presidential address at the end of the first month of the war (that has the title “Address to Ukrainians and the nations of the world”) is the only instance when he switches to English. In some cases when the president addresses world leaders and international publics, such comments may appear to be just rhetorical devices, expressions of emotions and follow-up remarks after his direct communication with them. Yet, availability of official English language translations of the addresses and their broad coverage in world media ensure that these messages can reach their intended audience.

While the use of direct addresses or code switching can point to the intended addressee of the message, each part of presidential speech can provide meaningful information to various audiences. Thus, the entire texts are created with different audiences in mind, and the analysis of their functions can require multiple parallel interpretations.

Relative to these three audiences, the functions of the narratives in presidential daily addresses can broadly defined as follows:

- to inform about the ongoing situation, dispelling fakes of enemy propaganda and providing favourable framing of the war;
- to maintain morale and encourage domestic and international contribution to the country's sustainability and war effort;
- to drive a wedge between the people and leadership of the enemy state and discourage aggression.

Narrative of resistance. The chief characters of the narrative of resistance are the Ukrainian Armed Forces and other security agencies often collectively named Defence Forces or just “defenders”. During the first days of the war the president urges the military to stand firm against Russian attacks and appeals to its feeling of responsibility calling it

the only guarantor of the survival of the nation. He also extends social guarantees to the territorial defence fighters, promising to treat them as combat veterans.

Every presidential account of Ukrainian military actions is a combination of praise and gratitude. Volodymyr Zelenskyy honours courage, wisdom, motivation and sacrifice of the troops that protect the country's independence, the lives, dignity and freedom of its citizens. Stressing high standards showed by the army that effectively disrupted the plans of the invaders, president Zelenskyy on many occasions calls it "one of the world's best militaries".

Discussing the situation on the frontlines, he mourns combat losses and acknowledges difficulties, but never talks about retreats or setbacks, maintaining a consistently positive image of the army. During the first days after the invasion, the president assures the nation that the Ukrainian soldiers are holding their positions and repelling attacks. When after the failed blitzkrieg Russian troops start to retreat, he regularly celebrates the liberation of the occupied cities and villages. In the second half of 2023, after the much-anticipated Ukrainian counteroffensive fails to achieve any breakthroughs and the Russian forces seize the initiative, Volodymyr Zelenskyy keeps the mood positive, focusing on the continued heroic efforts to protect the country, saving lives of the soldiers and broad international support for the Ukrainian cause. To maintain morale of the troops and the nation, he never gives combat loss figures. For the first time he does it publicly at the press conference at the end of the war's second year, and the tally is met with broad scepticism because it is considerably lower than estimates by many experts.

Throughout the two-year period of war, covered in our research, the president has kept a positive image of his military leadership, casting major changes as a search for new opportunities, even while the dismissals of Minister of Defence Reznikov and the Commander-in-Chief Zaluzhnyi occur after corruption scandals and military failures. The notable exception is the unsympathetic attitude to top military commissars, whose collective dismissal are accompanied by corruption charges.

Alongside collective heroism of Ukraine's defenders, Volodymyr Zelenskyy recognizes accomplishments of particular individuals and military units. During the first seven months of the conflict there is an announcement of military awards almost in every address, which sometimes accounted for half of the speech. Since then, the practice has become less frequent, yet the president has been turning to it at least once a week.

From the very start of the war President Zelenskyy reminds the nation that successful defence against the invaders is impossible without collective efforts of the whole population. "We are all at war. We all contribute to our victory," "Each of us is a warrior. The warrior in his or her own place," proclaims V. Zelenskyy and makes a call to build a "fortress of national unity" on the foundation of Ukraine's Armed Forces. Thus, he extends the narrative of resistance to cover a broad scope of issues from volunteer work to military draft to diplomatic initiatives, and makes every citizen feel welcome and important in the new role.

In addition to armed defence, the president praises various forms of unarmed resistance to the invasion. He treats popular protests on the Russia-occupied territories as a sign of sure Ukrainian victory and the end of the imperial myth of the "historical unity" of Ukrainians and Russians. Volodymyr Zelenskyy calls for intensification of the resistance movement and asks Ukrainians from different parts of the country to keep contacts with people under occupation, inform them about the real situation in the country and assure they are not left behind. Noting that with the exception of "some outcasts" Ukrainians are reluctant to cooperate with the invaders, the president still warns against any form of collaboration with the occupiers, promising swift punishment.

Other important actors of the Ukrainian resistance mentioned in the addresses (and whose contribution President Zelenskyy also honours with awards) are rescue workers, doctors, volunteers, civil servants, journalists, members of central and local government, community leaders, entrepreneurs and diplomats. Recognizing the crucial role of country's leadership in time of war, in the address to the nation at the end of the first day of the invasion President Zelenskyy disproves fakes that he fled Ukraine together with his family and other top government officials (see discussion in Patraeus & Roberts (2023)). He repeatedly assures the nation that he and his team are in Kyiv and records a group video outside his office building. Daily messages from the president about his domestic and international efforts aimed at strengthening country's defence, as well as about his actions in the capacity of the Supreme Commander-in-Chief (visiting the frontlines and the liberated territories, holding meetings of the Staff, signing orders, meeting released captives, wounded soldiers, war heroes and their families) make him an important actor of the Ukrainian resistance narrative. A distinctive characteristic of this narrative is strategic incompleteness of information, acknowledged by the president and demanded from other commentators in order to withhold military secrets from the enemy.

The antagonist of the narrative, the Russian armed forces are presented as a violent aggressor executing the evil will of their president. The president consistently contrasts their qualities and behaviour with the virtuousness of the Ukrainian defenders. Though Volodymyr Zelenskyy issues repeated warnings not to underestimate the enemy, his messages are framed so as to show limits of its strength and highlight its fundamental weaknesses. On multiple occasions he turns to outright mockery of the invaders to create a sense of superiority in Ukrainians.

Volodymyr Zelenskyy notes that the power of the Russian army is undermined by glaring incompetence of its commanders, their complete disregard for the lives of the soldiers, as well as courage and ingenuity of the Ukrainian warriors. One of the famous examples he gives to illustrate this point is the case of Chornobaivka airbase in the south of Ukraine, whose name turned into a popular meme after multiple attempts of the Russian troops to get there led to ever-increasing losses, yet did not produce a change in tactic.

Regular reports of the numbers of enemy losses (which the other side makes secret) and the "meat wave" strategy are intended to provoke frustration among Russian soldiers and population and to create distrust to their leaders, undermining war effort. The president also notes deep demoralization of the invading forces who feel unwelcome in Ukraine and realize they cannot win the war. Zelenskyy calls them "cowards" who are unable to admit defeat and quickly retreat in the face of civil resistance. He often mocks propagandistic delusions and falsehoods that led Russian soldiers to Ukraine, where they attempted to "take Kyiv and Ukraine in three days" but eventually "lost their way".

Volodymyr Zelenskyy emphasizes universal contempt for the aggressor by invoking phrases that became popular war memes, such as "Russian warship, go f*k yourself", immortalized by the defenders of the Snake Island, and "tractor troops", a nickname for farmers who use their tractors to pull tanks and other Russian weaponry from the battlefield.

The president often ridicules "the world's second best" status of the Russian army. In the address marking 100 days of the conflict, he highlights the attitude change – from fear to grim scorn – that occurred within a short period of time:

And one more phrase is worth mentioning: "the second army of the world". At first it looked threatening. Then it was dangerous. After Bucha – It caused disgust. And now – only a bitter smile. Because what's left of it? Of the army, which was called the second army in the world... War crimes, disgrace and hatred (June 3, 2022).

In the two years of the war President Zelenskyy calls the enemy various names (weirdoes, non-humans, people without humanity) with connotations spanning from fear to contempt depending on the context of the address and war dynamics. While the president strongly condemns many war crimes committed by the invading army, he repeatedly emphasizes that the Ukrainian side adheres to the international humanitarian law and urges the Russian fighters to surrender. With the second year of the conflict nearing the end and prospects of the long war looming large, the warnings of evil intentions and strength of the enemy grow more intense: “The enemy is insane. And it is powerful. And it wants to destroy Ukraine, just as it has always wanted to (November 6, 2023).

Another important group of characters in the resistance narrative are international partners of Ukraine – organizations, countries and individuals who provide military aid and mount sanctions on Russia to stop its war machine. The assistance of partners is presented by the president as essential for Ukraine's survival and he regularly informs the public about his foreign contacts and the support the world gives to Ukraine. This line of narrative begins from the first short address to the nation made hours after the war broke out, in which the president mentions his recent telephone call with President Biden and US-led efforts to form an alliance of countries to support Ukraine. Later on the same day he assures the people that Russia is facing sanctions that are “the most powerful in world history” and prospects of “complete isolation” on the global arena.

In the early weeks of the war Volodymyr Zelenskyy makes emphasis on the large number of his foreign contacts and multiple forms of international assistance coming to Ukraine: “Every day and every night I talk to the leaders of many countries, to the leaders of the business community. During all the days of the war, there is almost no hour when Ukraine does not hear what help it will receive” (March 6, 2022). He celebrates first diplomatic victories, such as the demand by the UN General Assembly that Russian military should be withdrawn from Ukraine. Gradually the focus shifts to deepening relations between Ukraine and major global powers and organizations and to cooperation within the new Rammstein Group. The president also constantly stresses that in the conflict with Russia, Ukraine has historically unprecedented level of international support which guarantees its victory.

Alongside expressing gratitude to the partners, Volodymyr Zelenskyy repeatedly pleads for speedier and more substantial assistance. At the saddest moments, he does not hide bitter irritation with the hesitation of the allies who, in his words, “have intimidated themselves” into inaction which only emboldens Russia. Appealing for help, he uses a mix of idealistic and pragmatic arguments. He portrays the invasion of Ukraine as the opening act of Russia's war against Europe and attack on global security, which makes assistance to Ukraine's war efforts an investment in long-term world peace and European security. He also stresses that the people in Ukraine are defending not just their land, but democracy and freedom, whose protection requires collective efforts of the free nations against tyranny.

Several times he mentions the legal argument for international assistance to the defence of Ukraine – the 1994 Budapest Memorandum, in which the UK, the USA and Russia provided Ukraine with security assurances. The president always fills these comments with bitter sarcasm over the procrastination of the partners, as the following example demonstrates:

All the Alliance has managed to do so far is to carry fifty tons of diesel fuel for Ukraine through its procurement system. Probably so that we can burn the Budapest Memorandum. To make it burn better. But it is already burnt for us. In the fire of Russian troops (March 4, 2022).

The discussion of relations with partners often resembles an emotional rollercoaster, with phrases like “we don’t feel alone” and “we are left alone in the defence of our state” occurring in video addresses delivered only days apart.

Although the president admits not everyone in the world supports the Ukrainian cause, he always portrays Putin’s Russia as a marginalized country without serious allies. He points that only a handful of outcasts like Belarus, Syria and North Korea openly support Russia in the UN and avoids mentioning the economic assistance to Russia from such powerful states as China and India, as well as generally sympathetic attitude to Ukraine’s enemy in the Global South. Instead, he talks about Kyiv’s active diplomatic efforts to win support of these states.

Volodymyr Zelenskyy makes appeals to the people of Belarus, Iran, and other pro-Russian countries, urging them not to get involved in the conflict and to demand that their governments stop cooperation with the Russian regime. He also directly asks Hungarian President Viktor Orban about the motives behind his support of Putin that runs against the popular sentiment in his country, and calls on the international business community to cut all relations with Russia and stop subsidizing its war machine. The president makes these rhetorical moves to further weaken Russia’s standing in the world.

Focus on the build-up to the war, the president notes that Putin’s Russia has been preparing for decades to destroy Ukraine and Europe. He reminds that the war started in 2014, and it was the weakness of Ukraine and inadequate reaction of the global community that emboldened Russia’s full-scale invasion. Volodymyr Zelenskyy also regrets Ukraine lost the chance to pull out of Eastern Europe “grey zone” at the 2008 NATO Summit in Bucharest and condemns “absurd fear of some politicians towards Russia” that left the country one-on-one with the aggressor. Reflecting on the events immediately predating the invasion, he reminds that many world leaders did not share his concerns about the Nord Stream pipeline and did not respond to his request of meaningful preventive sanctions against Russia. These comments by the president sound not as a blame for not averting the war but as a plea to heed his new warning that the defeat of Ukraine will result in a direct clash between Russia and the Alliance, which should boost support for the Ukrainian defence.

Presidential addresses relatively little attention to the lead-up to the war, which can be explained by V. Zelenskyy’s past views. Although in 2014 he condemned the annexation of the Crimea, he won the presidency promising to bring “senseless war” with Russia to an end (Shuster, 2024). In his first years as President, he attempted to make a peace deal with Moscow and dismissed warnings of possible invasion as panic-mongering (ibid.). This also explains why he never talks about Ukraine’s readiness for the attack in 2022 and only notes that his country “did not choose the path of war” but was forced to defend itself.

The discussion of the end of the war in presidential addresses is very optimistic and filled with absolute confidence in Ukraine’s victory. Volodymyr Zelenskyy bases his predictions on the unity of the nation, strength of the defence forces, the existential nature of the conflict that leaves Ukrainians no choice but drive out the invaders, and the justice of the Ukrainian cause that energizes the country’s war effort, attracts wide international support and sets in motion the moral law of history that in the long run, evil always loses. “History is written by people, never by savages,” says the president after visiting the de-occupied Kharkiv region, devastated by the invading army.

For the first time the president makes the promise of Ukraine’s victory over Russia on the third day of the war, and two weeks later starts talking about the conflict reaching “a strategic turning point” and Ukrainians “moving towards our victory”. Closer to the end of 2023 his statements change modality from “we will definitely win” to “we can win this

fight”, and the president starts talking about a very difficult year ahead. Yet, no matter the circumstances, the president invariably ends his addresses with a vow of victory.

It is noteworthy that even in the early days of the invasion President Zelenskyy never promises a fast and easy victory and never makes predictions about the duration of the war. He repeatedly emphasizes that the end of the conflict depends on the scale of Russia's military and economic losses, and that every new day and every new effort of the Ukrainians bring them closer to peace. Characteristically, his address on the second anniversary of the invasion has the title “We are 730 days closer to victory”. Thus, during all stages of the war Volodymyr Zelenskyy intends the words of future victory not just to console the nation, but to maximally mobilize its resistance to the enemy.

Narrative of suffering. The narrative of suffering is the strand of the narrative of war that describes the heavy toll of the invasion for Ukraine. The president always focuses on deadly attacks against Ukrainian civilian targets, mourning the killed and often mentioning the people whose lives were lost. The first climax of this narrative is the story of the siege of Mariupol, which left thousands of people dead and injured, followed by the stories of mass torture, execution and rape of civilians that broke out after Russian forces retreated in many parts of the country. President Zelenskyy personally visits the sites of mass massacre and condemns the brutality of the invaders.

Information about the atrocities is always followed by promises to identify and punish those involved in these crimes. Expressing firm belief in the restoration of justice, Volodymyr Zelenskyy seeks to soothe the pain of the nation and demoralize enemy soldiers. He shames Russian citizens into protesting against the war and at times extends the blame for the lost lives to Ukraine's allies, making emotional pleas for decisive strong actions to stop the aggressor. Their brutality pushes Zelenskyy to call the invading troops “pure and concentrated evil” and cast the war in stark moral terms.

The president uses the evidence of massive violations of the rules of war to support demands for legal actions against Russia. As early as on the fourth day of the conflict, he calls for the international tribunal on Russia for indiscriminate shelling of Ukrainian cities and, pointing to the genocidal character of the war, makes an appeal to remove the aggressor from the UN Security Council.

After a particularly deadly attack on Kharkiv on the next day, Volodymyr Zelenskyy starts the campaign to declare Russia a state sponsor of terrorism, and calls for a total ban on transport connection and export from the country-aggressor, declaring that “buying Russian goods now is to pay money for murdering people” (February 28, 2022). As the war goes on, incessant brutality of Russian forces allows the Ukrainian president to expand these claims and some of them enjoy success with the international community.

The president regularly talks about the tragedy of millions of internally displaced persons and those who had to leave the country, and especially – about the plight of people on the occupied territories, kidnapped or held hostages by the invaders. Volodymyr Zelenskyy mentions thousands of recorded cases of forced deportation of Ukrainian children and applauds the International Criminal Court for the issuance of an arrest warrant for Putin.

Volodymyr Zelenskyy acknowledges those who contribute to alleviation of suffering of the Ukrainian people. He thanks doctors and rescuers who save lives after enemy attacks; acknowledges assistance of many volunteers, common people and celebrities, foreign governments, businesses and international organizations that provide humanitarian aid; appreciates Ukrainian citizens and international intermediaries for the organization of POW exchanges. The president also announces awards of the honorary title of “City Savior” to four Polish cities, along with capitals of Lithuania, the Czech Republic and France “for the

extremely significant contribution of the city authorities, volunteers and residents to help our people and our defence”.

President Zelenskyy contributes to life-saving efforts by constantly warning people against returning too early to the liberated areas and ignoring air raid alerts, and assures Ukrainian citizens under occupation or deported to Russia, as well as prisoners of war and that they are not left behind and the country is doing its utmost to end their plight.

Alongside human suffering, the Volodymyr Zelenskyy extensively comments damage to the civilian infrastructure of Ukraine. He directs a lot of attention to the risk of technogenic catastrophes, primarily at Zaporizhzhia Nuclear Power Plant. The President raises alarm after its first shelling, calling the incident “the night that could have stopped the history of Ukraine and Europe”, and repeatedly demands international actions to guarantee security at the nuclear site. He also warns about the enemy’s intentions to destroy the Kakhovka Dam, asking the world leaders to “make Russia understand that the terrorist attack on the Kakhovka HPP will be equated to the use of weapons of mass destruction”. When the dam is blown up seven months later, he calls it an act of ecocide and steps up attention to environmental damage suffered by Ukraine and the Black Sea region.

Discussion of infrastructural and ecological damage is accompanied by optimistic promises to rebuild the country and get compensation from the aggressor, with the words “contributions” and “reparations” becoming part of President Zelenskyy’s vocabulary as early as one week into the war: “We will restore every house, every street, every city. And we say to Russia: learn the words “reparations” and “contributions”. You will repay everything you did against Ukraine. In full.” (March 3, 2022). He also projects a reversal of the role of victim, with Russia facing economic collapse and international contempt, and Ukraine enjoying growing prosperity and respect of the world.

On many occasions Zelenskyy notes that Russia refuses to admit its multiple war crimes on the Ukrainian territory, calling them “staged” or shifting the blame to the Ukrainian troops. Thus, the attention to this strand of the war narrative is, in part, an attempt to publicize the information to sceptical audiences. He calls Russia’s attempts to hide the truth a proof of cowardice and escalates the charges with reference to the testimonies and documents of captured Russian servicemen, that indicate the atrocities were not improvised but planned as part of the war tactics.

Narrative of resilience. The narrative of resilience deals with the ability of the country to keep functioning in the face of aggression. It proves efficiency and strength of the leadership of the country, its institutions and citizens, and raises hopes of victory. There is a certain overlap between this and other strands of the narrative of war: keeping the state operational is indispensable for the support of the armed struggle and requires efforts to repair the damage after the attacks. Yet, unlike the narratives of suffering and resistance, the resilience narrative focuses on the support of civilian life.

On day one of the war Volodymyr Zelenskyy calls on politicians, government officials and community leaders to “ensure normal life on the ground as much as possible” and in the following weeks assures the population that government institutions and agencies continue to function (“We are all on the ground, we are all working; everyone is where they should be” (March 7, 2022)). He also warns those who are “working for a split” or “looking for threads to Russia” to stay united and focused.

President Zelenskyy continuously praises professionals – from doctors and teachers to police officers and entrepreneurs – who continue to perform their duties and calls on all people to contribute to the life of their communities. He discusses initiatives to rebuild the country, focusing on the programme of compensation for damaged housing and efforts to restore the damaged energy infrastructure and prepare it for the winter.

He celebrates “the return of normal life” to the freed territories, restoration of transport network and demining efforts. The president gladly welcomes signs of life in Ukraine settling in the pre-war rhythm, like the return of foreign embassies to Kyiv, which he calls “one of the important indicators of the strength of our state, the Ukrainian ability to fight and win” (August 17, 2022).

The narrative focuses a lot of attention on the maintenance of the economy of the country. In the first month of the war President Zelenskyy announces tax breaks and suspension of inspections to help businesses survive the war. He discusses efforts to resume and boost export, celebrating the decision of the EU to expand the potential of transport corridors and liberalize trade with Ukraine. When in late 2023 Polish farmers, in protest against EU agricultural imports, start blocking the Ukrainian border, President Zelenskyy calls it “the erosion of solidarity on a daily basis” (February 19, 2024), reminds of heroic work of Ukrainian farmers and changes focus calling for tighter restrictions on the export of Russian agricultural products to Europe. The president often points to the fact that Ukraine successfully resumed grain shipments through its Black Sea ports and did not stop even after Russia pulled out of the deal. Thus, he demonstrates the country’s ability to fulfil its commitments as a major global food security provider in the face of Russian attempts to provoke the world food price crisis.

Volodymyr Zelenskyy acknowledges that in addition to the country’s potential, key factors that ensure its resilience are foreign financial aid that keeps Ukrainian economy afloat, international assistance in rebuilding and maintaining energy systems, and different forms of contribution from global business whose solutions help the country in difficult times.

With the conflict evolving into the war of attrition, the resilience narrative assumes a more important role in the addresses. Volodymyr Zelenskyy starts to emphasize commitment of allies to helping Ukraine in the long term, and talks about increased urgency that all citizens contribute to sustainability of their country.

Volodymyr Zelenskyy’s rhetoric can also be seen as contributing to the nation’s resilience, boosting morale through optimistic vision of the future and display of genuine care for the people. It also aims at undermining Russian resilience with repeated demands for tough sanctions against its export-import operations, transport, energy and banking sectors, with shaming companies that continue to work in Russia, and warning the people of the enemy country of the inevitable economic collapse.

Narrative of reform and development. The reform and development narrative focuses on the current work by the government to improve life in the country and achieve its long-term goals. It is closely associated with the resilience narrative because it shows that the war does not halt the country’s progress. Yet, it focuses not on daily routine and tactical tasks of state management but on the strategical goals.

The two major long-term goals discussed by the president are the Ukraine’s accession to the EU and NATO. The issue of Ukraine’s joining the European Union comes up on the third day of the invasion when the Volodymyr Zelenskyy states that “the people of Ukraine have already earned the right” to become part of the EU and that such a decision will become “the key evidence of our country’s support”. Two days later he announces filing application for the EU membership under a special accelerated procedure. After that, this issue becomes one of the nation’s biggest success stories, and Volodymyr Zelenskyy regularly turns to it as a source of optimism and inspiration, elaborating on the major steps in the process.

The high point of the narrative comes in June 2022, when the president raises expectations of the favourable decision and celebrates the status of a candidate for accession Ukraine

receives on June 23, 2022. He calls it as a massively-deserved achievement and proposes to value the status as “gained by” and not “granted to” Ukraine. Although Volodymyr Zelenskyy talks about this success as a result of efforts of all Ukrainians, he never acknowledges the work of the previous administrations in taking the country closer to European standards. Only two of the many reforms he discusses (setting up administrative service centres and decentralization) can be attributed to his predecessor, and a big success of securing a visa-free regime with the EU in 2017 receives just a cursory mention.

Discussing the road towards membership in NATO, the president focuses on the readiness of the Ukrainian military and on the diplomatic efforts to overcome resistance of some countries. On September 30, 2022, in a special address Volodymyr Zelenskyy reports about filing the official request for accelerated accession to NATO. Explaining this move, he says “we must de jure record everything we have already achieved de facto” and notes the unprecedented degree of trust and assistance to Ukraine from the Alliance.

In the first half of 2023 President Zelenskyy focuses attention on the Vilnius NATO summit. For months he demonstrates optimism expecting that the country will be invited to join the organization and discusses support of Ukrainian candidacy among member states. These upbeat projections also put pressure on NATO leadership who are sceptical about accepting the warring country into the Alliance. The president builds up the pressure with the comments that the Ukrainian military is making an invaluable contribution to Euro-Atlantic security, that the majority of citizens of Ukraine and NATO states will be frustrated if the leaders of the Alliance don’t extend an invitation at the summit, and that European security and peace are impossible without secure and peaceful Ukraine.

Though the summit doesn’t fulfil the expectations of Ukraine, the president presents its outcomes in a positive light, noting the unprecedented level of respect and support for Ukraine and the fact that the summit erased all doubts concerning Ukraine’s future in NATO. The next day after the event, he announces the government starts preparation for the 2024 Washington NATO summit, expecting further progress. Soon the focus of attention in long-term security discussions turns to bilateral agreements between Ukraine and its allies intended to formalize their commitments to sustained peace and stability in the country. Volodymyr Zelenskyy celebrates the growing number of countries that support the G7 Declaration on Security Assurances and the signing of the agreements with individual countries.

President Zelenskyy constructs the reform and development narrative in a manner typical of the political incumbent (see Denton et al., 2020), giving a maximally positive account of the situation, focusing on his accomplishments while minimizing attention to deep problems of the country and scandals entangling top officials. This is particularly obvious in his cursory treatment of corruption, the issue which remains the main concern of the Ukrainian population (SOCIS, 2024).

Reform and development projections for Ukraine are contrasted sharply with Volodymyr Zelenskyy’s vision of Russia’s future. Since day one of the war, he warns the citizens of the enemy country that they are going to lose all gains of the previous decades and face the same turbulence they experienced immediately after the disintegration of the soviet empire.

National identity narrative. Symbolic role of the presidency makes the behaviour and the personality of the head of state important factors in forming national identity (Edelman, 1964/1985). Presidents often use their rhetorical power to promote or manipulate national self-awareness, viewing it as part of their duties as leaders or as an opportunity to achieve political goals. The national identity narrative in Volodymyr Zelensky’s addresses serves to mobilize the people of the country and promote favourable narrative of war globally. During the conflict with the neighbour, it also becomes an important instrument

of drawing contrasts between the warring sides to prove an interstate, not civil, character of war and to counter Russian propaganda claiming that Ukrainians and Russians are “one people”. This explains why extolling Ukrainian national virtues, the president contrasts the people of two countries.

The most highlighted trait of the Ukrainian national character in presidential addresses is love for freedom. Volodymyr Zelenskyy often capitalizes on this feature to claim that his country belongs to the family of democratic nations and its struggle is a common cause of the free world. On multiple occasions Volodymyr Zelenskyy makes a sharp distinction between the freedom-loving nature of the Ukrainian people and slavish obedience of Russians to the whims of their rulers and their imperial propaganda.

Another key national trait the president focuses on is a sense of value of human life and the resulting feelings of dignity and compassion. These features are starkly contrasted with the Russians' lack of sense of self-worth and contempt of human life. Importantly, President Zelenskyy emphasizes historically high readiness of Ukrainians to defend their values with great bravery, calling resistance “a feature of the soul” of the nation. This characteristic is offered as the main explanation of the unexpectedly united and strong response of Ukraine to the invasion. Recalling multiple tragedies the country has lived through, the president proves its resilience and strength, supports hopes for the future victory and reminds of the centuries-long history of oppression at the hands of Russians:

We have survived in our history and on our land two world wars, three Holodomors, the Holocaust, Babyn Yar, the Great Terror, the Chornobyl explosion, the occupation of the Crimea and the war in the east... They wanted to destroy us so many times. They failed. They wanted to wipe us off the face of the earth. They failed. They backstabbed us. And we are on our feet. They wanted us to be silent. But the whole world heard us. We've been through so much! And if someone thinks that, having overcome all this, Ukrainians – all of us – are scared, broken or will surrender, he knows nothing about Ukraine (March 3, 2022).

Alongside courage and strength, the president points to the peaceful character of the Ukrainian people who have never been a threat to others, thus emphasizing the unprovoked nature of the invasion. Volodymyr Zelenskyy also sharply contrasts Ukrainians' love for peace with their ongoing experience of invasion. With an oxymoronic effect, he sometimes uses the word “peaceful” to refer to war-torn Ukrainian towns and population (e.g., “Peaceful people of a belligerent state!”, “Peaceful, proud, strong Kharkiv!”).

An important part of this narrative is the emphasis on the unity displayed by the Ukrainian people after the launch of the full-scale Russian invasion. For the first time the president celebrates country's unity after the nation withstood the first week of attacks, and talks at length about how the shared tragic experience brought people closer to each other. When it becomes obvious that the country would not fall, the president casts effective united resistance an irrefutable proof of the existence of the Ukrainian nation, the fact that has been ignored by the enemy and doubted by many in the world:

A month has passed. We withstood six times longer than the enemy had planned, than the Russian command had reported to the Russian president. They were convinced that Ukraine is not a state. They were convinced that Ukrainians are not a nation. They deceived themselves (March 24, 2022).

While the discussion of national character is most active in the first year, the call to preserve unity as an essential precondition of victory is reiterated by Volodymyr Zelenskyy throughout all stages of the conflict.

In his addresses the Ukrainian national identity comes across as a dynamic complex phenomenon many of whose essential features are rediscovered and shaped during the war. The very rhetoric of President Zelenskyy – filled with indomitable will, energy and

compassion – is itself a display of those very features of the Ukrainian national character he extolls in his addresses. This explains why for many people President Zelenskyy became a symbol of his country's resistance to the Russian invasion.

This narrative shows personal evolution of Volodymyr Zelenskyy, who before the start of the full-scale war spoke about Russia and Ukraine as brotherly nations who can understand each other well (Shuster, 2024). The storyline of the nation that rediscovers its strength and soul also protects the president from accusations of leaving the country ill prepared for war, which many people in Ukraine consider one of the worst mistakes of the government (SOCIS, 2024).

World War II memory narrative. President Zelenskyy often makes parallels between the ongoing Russian invasion of Ukraine and World War II, the most recent major military conflict that brought great suffering to millions of Ukrainians in the past century. Waving elements of that historical memory narrative into the addresses reinforces all strands of the narrative of the Russo-Ukrainian war as well the national identity narrative.

Volodymyr Zelenskyy makes the first references to the events of World War II on the second day of the Russian invasion: in the morning address he compares the strike on Kyiv with the first bombing of the city in 1941 and in the afternoon address he comments the words of German Chancellor Olaf Scholz that the events in Ukraine are “something Europe has not seen for 75 years”.

The president regularly evokes this narrative on the memorable dates of World War II and in the wake of the reports about war crimes committed by the Russian army. He compares the practices of torture chambers, filtration camps, summary executions, city blockades and destruction by the Nazi and Russian invaders to emphasize the extraordinary degree of cruelty and suffering often masked by the local character of the war whose violence is lacking the industrial scale of the Nazi death conveyors. The president delivers one of the most eloquent passages after the successful Kharkiv counteroffensive by the Ukrainian army that exposed mass executions and tortures of civilians, as well as almost complete devastation of residences and infrastructure on the freed territories:

They don't make soap out of people, they don't make lampshades out of leather... The scale is not the whole of Europe... But the principle is the same. Camps where people are gathered to kill. Deportations. Burnt cities and villages, completely destroyed – nothing remains alive after ruscism. Missile terror. Mass burials. Executioners. The cruelest torture of people still alive. And the boundless, undisguised hatred with which they justify this war that they started (September 11, 2022).

To further reinforce the comparison, President Zelenskyy notes that sometimes brutality of Russian troops eclipses the acts of the Nazis. In the similar way he condemns Russian propagandists as surpassing the cynicism of Nazi precursors when they put the blame for the bombing and shelling of the Ukrainian civilian targets on their defenders.

The president also notes similarities between ideological roots of aggression in modern Russia and Nazi Germany, calling Russia “the ideological successors of the Nazis” and referring to its chauvinism and imperialism as “ruscism” and to its adherents – as “ruscists.” In this way he emphasized the level of threat represented by Russian expansionism and the moral duty to resist it. Exposing the violent nature of Russian ideology, honouring those who fought with Nazism alongside present-day defenders of the nation, the president refutes accusations of Russian propaganda that Ukraine is governed by the fascist regime and must be “denazified.” For the same very reason, he evokes memories of Holocaust remembering Nazi death camps survivors killed during recent Russian attacks on Ukraine and accusing the Russians of “killing Holocaust victims for the second time” after they strike memorial sites of the mass execution of Jews in Kharkiv and in Kyiv.

While the central focus of this narrative is on the aggressor, at times the president turns to it to mark the heroism of Ukrainian defenders and collective war effort of the nation. For instance, in an important symbolic move in March 2022, Volodymyr Zelenskyy revived the Soviet tradition of honouring heroism of residents of cities during the Great Patriotic War, and awarded the honorary title “Hero City” to ten Ukrainian cities for outstanding resolve and courage in the face of Russian invasion. His announcement of the decision makes clear parallels between the two periods in the history of the country: “I decided to mark our Hero Cities with a special title that already existed. When another invasion was defeated. But a similar invasion. Another invasion. But no less cruel invasion” (March 6, 2022).

President Zelenskyy also evokes memories of World War II discussing international aid to Ukraine. He compares partnership between Ukraine and allies with Anti-Hitler coalition, stressing that collective effort is essential for victory, and celebrates the American Lend-Lease Act of 2022 as “the revival of the historic Lend-Lease program, which once helped protect freedom in Europe and can certainly do so a second time” (May 1, 2022). Critical of Europeans who failed to preserve peace on the continent and urging for more determination in helping Ukraine, the president recalls the slogan “Never again” which expresses anti-fascist sentiment and is associated with the lessons of World War II. He notes that Ukrainians are putting these words into practice and contrasts this with the passive act of remembering the tragedies of the past and valuing life, thus issuing a reproach to toothless pacifism.

World War II memory narrative helps the president express confidence in victory in the war with Russia and punishment of the aggressor. These ideas are always forcefully articulated on historical liberation dates. Discussing setting up a tribunal dedicated to prosecuting Russian aggression against Ukraine, Zelenskyy compares it with the Nuremberg trials held against the defeated Nazi Germany, and reminds that the hunt against Nazi war criminals eventually brought many of them to justice. Adding optimism to these historical analogies, he promises that this time victory and retribution will come much faster.

In addition to the references to Nazi invasion, presidential World War II memory narrative mentions the 1944 genocide of Crimean Tatars committed by the Soviet regime. He connects the genocide with the Russian annexation of the Crimea in 2014, calling it “the second wave of destruction of everything free on the peninsula,” and promises “not to leave anyone behind and return what belongs to Ukraine by right” (May 18, 2023). Projecting the situation into the distant and recent past, as well as into the future creates a powerful strand of narrative for the topic that is highly important for a large number of Ukrainians.

Volodymyr Zelenskyy adopts a similar approach to the discussion of the situation in Mariupol, the city that has become a symbol of Ukrainian resistance and Russian disregard for human lives. It was under Nazi occupation in 1941–1943, and was briefly captured by Russia-backed separatists in 2014. Ukraine’s president promises to “liberate the city for the third time” (June 13, 2022), using the double historical reference to stress the plight of the city and raise hopes for its return under Ukrainian control.

Conclusions. The conducted analysis shows that the narrative structure of President Zelenskyy’s video addresses consists of six distinct strands that cover a broad range of issues. All these components effectively connect with and enhance each other. They create a detailed picture of the situation on the frontlines and in the country in the general, and provide contexts that are essential for understanding and solidarizing with Ukrainian war efforts. Major examples of leadership rhetoric, these addresses also share some features associated with the discourse of political incumbents, such as masking negative aspects of reality and focusing on one’s own record. Addressed primarily to the citizens of Ukraine, this form of presidential communication is often used to target global and enemy audiences, which helps promoting Ukrainian war narrative beyond its borders.

The continuing war between Russia and Ukraine leaves the project open to further research. The study of narratives developed by the president can be extended to new video addresses that Volodymyr Zelenskyy keeps delivering on a daily basis and show whether and how the changing circumstances impact his rhetoric. Similar analysis can be conducted on different sets of texts to provide a more comprehensive view of the Ukrainian war narratives. Since the war in Ukraine commands a lot of attention all over the world, it can be interesting to compare war narratives in Ukraine and other countries. Such studies can provide an important measure of effectiveness of communication efforts of the Ukrainian president and offer important insights into interaction of public discourses of different countries.

REFERENCES

- Adams, P. (2022, March 24). "Shame on you": how President Zelensky uses speeches to get what he needs. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60855280>
- Bajor, P. (2022). Information security policy of Ukraine – assumptions and effectiveness. In P. Bajor (Ed.), *Information security policy: conditions, threats and implementation in the international environment* (pp. 99–121). Krakow: Księgarnia Akademicka Publishing.
- DeBenedictis, K. (2022). *Russian 'hybrid warfare' and the annexation of Crimea: the modern application of soviet political warfare*. London: I.B.Tauris.
- Denton, R., Trent, J., & Friedenberg, R. (2020). *Political campaign communication: principles and practices*. New York: Rowman & Littlefield.
- Edelman, M. (1985). *The symbolic uses of politics*. Urbana, Chicago: University of Illinois Press (Original work published 1964)
- Fludernik, M. (2006). *An introduction to narratology*. London, New York: Routledge.
- Giles, K. (2016). *Handbook of Russian information warfare*. Rome: NATO Defense College. https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/resources/docs/NDC%20fm_9.pdf
- Handler, S. (2023, March 22). *Conflict in Ukraine's information environment*. Atlantic Council. <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/the-5x5/the-5x5-conflict-in-ukraines-information-environment/>
- Jankowicz, N. (2020). *How to lose the information war: Russia, fake news, and the future of conflict*. London: I.B. Tauris.
- Lakoff, G. (2008). *The political mind*. New York: Viking Penguin.
- Martin, M. (2023). *How to fight a war*. London: Hurst & Company.
- O'Hair, D., & O'Hair, M. J. (Eds.). (2023). *Communication and catastrophic events: strategic risk and crisis management*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Patraeus, D., Roberts, A. (2023). *Conflict: the evolution of warfare from 1945 to Ukraine*. London: William Collins.
- Patrikarakos, D. (2017). *War in 140 characters: how social media is reshaping conflict in the twenty-first century*. New York, NY: Basic Books.
- Perez, C., & Nair, A. (2022, August 22). *Information warfare in Russia's war in Ukraine: the role of social media and artificial intelligence in shaping global narratives*. Foreign policy. <https://foreignpolicy.com/2022/08/22/information-warfare-in-russias-war-in-ukraine/>
- Seeger, M., & Sellnow, T. (2016). *Narratives of crisis: telling stories of ruin and renewal*. Stanford: Stanford Business Books.
- Seib, P. (2021). *Information at war: journalism, disinformation, and modern warfare*. Cambridge, UK: Polity Press.

- Segal, E. (2022, March 5). *Zelensky's most effective crisis communication strategies, tactics and techniques*. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/edwardsegal/2022/03/05/zelenskys-most-effective--crisis-communication-strategies-tactics-and-techniques/?sh=36ca9adc6344>
- Shuster, S. (2024). *The showman: the inside story of the invasion that shook the world and made a leader of Volodymyr Zelensky*. London: William Collins.
- SOCIS (2024). *Загальна ситуація в Україні – березень 2024*. <https://socis.kiev.ua/ua/2024-03-05/>
- Snegovaya, M. (2015). *Putin's information warfare in Ukraine: soviet origins of Russia's hybrid warfare*. The Institute for the Study of War. <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Report%201%20Putin%27s%20Information%20Warfare%20in%20Ukraine-%20Soviet%20Origins%20of%20Russias%20Hybrid%20Warfare.pdf>
- Søderberg, A. (2022, October 3). *President Zelenskyy as strategic communicator and leader*. Copenhagen Business School. <https://www.cbs.dk/en/cbs-agenda/areas/news/president-zelenskyy-as-strategic-communicator-and-leader>
- Stanley, J. (2015). *How propaganda works*. Princeton: Princeton University Press. doi: 10.1515/9781400865802
- Zhdanova, M., & Orlova, D. (2016). Ukraine: external threats and internal challenges. In S. Woolley & P. Howard (Eds.), *Computational propaganda: political parties, politicians, and political manipulation on social media* (pp. 41–63). Oxford: Oxford University Press.

Дата надходження до редакції 03.05.2024
Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про автора

Цибка Володимир Володимирович, старший викладач кафедри англійської філології і філософії мови, Київський національний лінгвістичний університет e-mail: volodymyrtsybka@knlu.edu.ua		Сфера наукових інтересів: когнітологія, риторика, політична комунікація, комунікація в галузі зв'язків із громадськістю
--	---	--

UDC 81'23:81'36:81'27:811.581

DOI:

V. Ya. Yabchenko

Kyiv National Linguistic University, Ukraine
e-mail: veronika.yabchenko@knlu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-4697-3679>

Yu. S. Liubymova

Kyiv National Linguistic University, Ukraine
e-mail: yuliia.liubymova@knlu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6315-0378>

THE CATEGORY OF TEMPORALITY IN THE MODERN CHINESE LANGUAGE: LINGUOCULTURAL ASPECT

Abstract

The article analyzes the views of a number of linguists and researchers on the mechanisms of fixation of the basic concepts of the temporal system in Chinese and the classification of individual fragments of the realization of temporal relations in the modern Chinese language. The paper examines the correlated conceptual and grammatical categories of “time” and “temporality” in the context of the Chinese linguistic worldview, with a particular focus on the concepts of cyclic and linear time. The study shows that both approaches to the perception of time impact the structural and semantic features of the Chinese language, reflecting deep cultural ideas about time and its role in people’s lives.

Considerable attention is paid to the linguistic elements that reflect the linear model of time, which is divided into movement along the horizontal and vertical axes. The emergence of contradictions in the perception of time on the horizontal axis caused by the existence of different models of time, emphasizes the need for further research. It is proposed to consider the anthropocentric model of the “front-back” organization of time movement and correlate it with the linear model of movement along the horizontal axis in order to determine the level of representation of each model in the temporal plane of the modern Chinese language using specific linguistic examples.

The analysis demonstrates the need for a fundamental study of the category of temporality in Ukrainian Chinese studies and a clear definition of the means and ways of its implementation. The study emphasizes that temporality in Chinese is a multifaceted grammatical category closely related to cultural and cognitive aspects, the study of which will contribute to a better understanding of not only the Chinese language but also the cultural representations and cognitive processes of native speakers.

Keywords: temporality, time, linear time, cyclical time, grammatical category, linguacultural aspect, the modern Chinese language.

Анотація

У статті проаналізовано погляди дослідників щодо механізмів фіксації китайською мовою базових понять темпоральної системи та класифікації окремих фрагментів реалізації темпоральних відношень у сучасній китайській мові. Розглянуто співвіднесені поняттєві й граматичні категорії “часу” й “темпоральності” в контексті мовної картини світу китайців, зважаючи на концепції циклічного та лінійного часу. Дослідження виявило, що обидва підходи до сприйняття часу впливають на структурні й семантичні особливості китайської мови, відображаючи глибокі культурні уявлення про час і його роль у житті людей. Значну увагу приділено мовним елементам, що відображають лінійну модель часу, яка поділяється на рух по горизонтальній і вертикальній осях. Виникнення протиріч у сприйнятті часу на горизонтальній осі, спричинених наявністю різних моделей часу, підкреслює необхідність подальших досліджень. Запропоновано розглянути антропоцентричну модель “передньозадньої” організації руху часу та співвіднести її з лінійною моделлю руху по горизонтальній осі, щоб на конкретних мовних прикладах визначити рівень представленості кожної моделі в темпоральній площині сучасної китайської мови.

Аналіз засвідчує необхідність фундаментального вивчення категорії темпоральності в українському китаєзнавстві та чіткого визначення засобів і способів її реалізації. Підкреслено, що темпоральність у китайській мові багатогранна, тісно пов’язана з культурними й когнітивними

аспектами граматичною категорією, вивчення якої сприятиме кращому розумінню не лише китайської мови, але й культурних уявлень і когнітивних процесів носіїв мови.

Ключові слова: темпоральність, лінійний час, циклічний час, граматична категорія, лінгвокультурний аспект, сучасна китайська мова.

Introduction. The category of temporality is a fundamental aspect of human communication at all stages of human society. In linguistics, temporality refers to the categories that allow us to express the time of actions, events or states in speech. In the modern Chinese language, temporality is a complex and multilayered temporal system that includes different levels of linguistic means, including grammatical, lexical, etc. The isolating nature of the Chinese language, namely the lack of morphological means, leads to the use of alternative means and ways of the realization of temporal relations. In view of the above, a thorough analysis of the category of temporality in the modern Chinese language, and its linguistic and cultural aspect in particular, is of great importance. Understanding the linguistic worldview of the Chinese people and how they perceive and process the information about time can simplify the perception and learning of the Chinese language, help determine the level of representation of temporal elements in the language and expand the existing fragmented works of researchers, which are characterized by ambiguity of opinions.

Analysis of the latest research and publications. The study of the concept of time and temporal relations has deep philosophical roots. Starting with antiquity, the first philosophers who significantly influenced the understanding of time were Democritus, Plato and Aristotle. Some aspects of the problem of studying the category of time were touched upon by representatives of medieval philosophy – Augustine of Hippo and Thomas Aquinas, philosophers of the Modern and Contemporary periods – Galileo Galilei and Isaac Newton, Gottfried Wilhelm Leibniz and John Locke, David Hume and Immanuel Kant, Albert Einstein and Henri Bergson, Vladimir Vernadsky and Bertrand Russell (Bojko et al., 2017).

The recent decades' researches have been characterized by a resurgence of interest in the study of the relationship between space and time, with numerous works focusing on experimental, linguistic and gestural data (Ning Yu, 2012). Yu (2012) emphasizes this trend by referring to the work of such researchers as Bender et al. (2010), Casasanto (2008), Casasanto and Boroditsky (2008), Cooperrider and Núñez (2007, 2009) and others. These studies point to the metaphorical nature of this relationship as a widespread tendency across languages and cultures to conceptualize and express time in terms of space.

The latest scientific research focuses on the study of spatial relations, time concepts, and the structuring of space in different languages, including Chinese. Particular attention is paid to the concepts of spatial and temporal relations in the Chinese grammatical system, as well as to the degree of representation of these categories in the Chinese worldview and the means of the expression of spatial and temporal relations in modern Chinese, in particular. In Chinese studies, such linguists as Liu Shuxiang, Wang Li, Zhao Yuanren, Liu Yuehua, and Huang Shuying have touched upon the topic of temporal relations in their works, trying to find an original approach to classify and describe the grammatical system of the Chinese language (Yabchenko, 2021).

The problem of the implementation of temporal relations in the Chinese linguistic culture and the lack of clear correlation between such concepts as “time” and “temporality” remains controversial. It is worth noting that many studies currently discuss how the category of time is represented in Chinese, which means that this particular area remains

insufficiently analyzed, as there is no precise opinion on the relevant characteristics of this category (Sorokin et al., 2021). This conclusion forms the basis of our further analysis.

The aim of the article is to study the linguistic and cultural aspects of the implementation of the category of temporality in modern Chinese.

The objectives of the article are: 1) to highlight the main theoretical foundations of the study of the category of temporality in modern Chinese; 2) to clarify the essence of the concept of temporality and temporal relations in modern Chinese; 3) to investigate how temporal categories reflect Chinese cultural heritage, traditions and worldview, which will lay the foundation for further research.

The research methods involve the integrated application of general scientific methods (induction, deduction, analysis, synthesis, descriptive method) to assess the extent of exploration into the category of temporality within the modern Chinese language. Additionally, a variety of specific linguistic methods were employed. The structural method facilitated the identification of structural elements that express temporal relationships, while the functional method focused on delineating the primary functions of temporality. Furthermore, the linguocultural method was utilized to examine linguistic elements within the framework of the Chinese linguistic worldview.

A subject-centered frame. Romaniuk (2012) expresses an interesting idea that the categories of thinking (or conceptual categories) are reflected in grammatical categories and to some extent coincide or, on the contrary, differ from them. As an example, she cited the problem of the relationship between the grammatical category of *tense* and the category of real *time*, put forward by Jespersen (2013). The author's opinion is supported by an apt example, and we are also inclined to the position that grammatical *time* is correlated with real time. As Mirchenko (2004) noted, "those conceptual categories that acquire their syntactic or morphological form in the language become grammatical concepts" (ibid., p. 71). The same approach can be applied to the category of temporality.

In linguistics, the term "temporality" has been widely used since the middle of the 20th century, when the concepts of time and temporality became the object of active research in philosophy, semantics and cognitive sciences (Jaszczolt & de Saussure, 2013). At present, it is difficult to determine who was the author of the first definition of "temporality", but this idea has gradually developed within the framework of linguistic research on various linguistic categories related to time, in particular "Language, its nature, development and origin" (Jespersen, 2013 [1922]), "The Relation of Habitual Thought and Behaviour to Language" (Whorf, 1944 [1939]), "Problèmes de linguistique générale" (Benveniste, 1966) and others.

It should be noted that the definition of temporality is approached in different ways. For example, in her study, Plehutsa (2020) provides several interpretations of the concept of "temporality". Firstly, "temporality is the flow of events in time, a temporal characteristic that allows a person to distinguish between time periods and rhythms" (ibid., p.176). In this case, she defines temporality as a conceptual category that helps to understand the mechanisms of nature and human life, and the relationship between humans and the environment. The second interpretation defines temporality as a linguistic concept (grammatical category) and gives the following definition: "Temporality is a functional semantic field that includes grammatical, lexical and combined linguistic means used to express a corresponding semantic category" (ibid., p.176). "Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy" gives the following definition: "*temporality*, gram. The category of time is a semantic category that covers all kinds of time meanings" (Busel, 2005, p.1440). At the same time, Romaniuk (2012) proposes to interpret "temporality" as a functional and semantic category that in its linguistic expression covers different types

of relation of certain situations to the moment of speech or other points on the time axis on the basis of signs of simultaneity, precedence or succession. She notes that she defines the category of temporality in this way because this category integrates various means of linguistic expression of time, such as grammatical, syntactic, etc.

As we share the opinions of the authors mentioned above, by comparing such conceptual and grammatical categories as “time” and “temporality”, we aim to find out in which way conceptual categories acquire their syntactic or morphological form in the language and become grammatical concepts.

Different cultures and philosophical traditions have different conceptions of time, including **linear** and **cyclic** time (Whorf, 1956; Lakoff & Johnson, 1980; Lévi-Strauss, 1962). In turn, when studying the category of temporality, linguists also distinguish such types of time as **linear** and **cyclic** time that underlie it. These conceptions of time influence the structural and semantic features of each language, reflecting deep cultural ideas about time and its role in people’s lives. This, in turn, proves the earlier point that mental categories can take on their syntactic or morphological form in language, becoming grammatical concepts.

The psychological structures of the human brain are linked to linear time, while the perception of time is based on the sense of natural cycles. Not being familiar with the Western concept of matter, the Chinese view of the universe is reflected as a consequence of various combinations of primary energy and a belief in the cyclical movement of reality in a circle. Thus, the concept of cyclical time is inherent in Chinese linguistic culture and is clearly evident in cultural practices and language in particular.

In order to fully reveal the linguistic and cultural aspect of the category of temporality in the modern Chinese language, it is first of all necessary to understand the Chinese perception of time. As previously noted, grammatical time is correlates with real time, and our perception of time acquires a grammatical category through language. Chinese psychologist Yang Guoshu (2004) observes that in Chinese culture, time is perceived not as **linear** but as **cyclical**, with neither beginning nor end. This is evidenced by the presence of an agricultural calendar that combines both lunar and solar calendars. Since agriculture had always been the leading activity of the Chinese ethnic group, there was a need to clearly identify the patterns of seasonal weather changes and their impact on crop cultivation and fieldwork, helped by an extensive system of seasons. This was manifested in the division of the year into 24 agricultural seasons (each lasting approximately 15 days). Moreover, each of the four seasons is further divided into 6 seasons.

According to traditional Chinese beliefs, the calendar was perceived as a sacred document and served as one of the symbols of the emperor’s authority. The accuracy of the calendar influenced the subjects’ rhythm lives and also affected the emperor’s reputation, as he was responsible for marking the beginning of each new month and the regulating agricultural activities. The division of the year was achieved by correlating the annual cycle with the opposition of Yin-Yang 阴阳 *yīnyáng*, where the beginning of Yang corresponds to the spring and summer periods, and the beginning of Yin corresponds to autumn and winter.

All major Chinese traditional holidays are celebrated according to the lunar calendar, starting with the arrival of spring (approximately January-February in the Gregorian calendar), thus emphasizing the **cyclical** nature of time: Spring Festival (Chinese New Year) 春节 *chūnjié*, Ancestor’s Day 清明节 *qīngmíngjié*, Dragon Boat Festival 端午节 *duānwǔjié*, Mid-Autumn Festival 中秋节 *zhōngqiūjié*.

The understanding of time as a *continuous* process is clearly evident in the ways and means by which the Chinese describe events, time and the recurrence of phenomena.

We can tentatively identify the following means and ways of implementing the cyclical manifestation of the category of temporality in the modern Chinese language:

1) **lexical**: words denoting cyclical concepts: 年 *nián* year, 月 *yuè* month, 日 *rì* day, 周 *zhōu* week, 四季 *sìjì* four seasons, 每年 *měinián* every year.

2) **grammatical**: aspectual markers 了 *le*、过 *guo*、着 *zhe*, which can indirectly express the semantics of time, while not being specialized temporal markers.

3) **phraseological expressions**: 日复一日 *rìfùyīrì* day after day; 年復一年 *niánfùyīnián* year after year.

4) **metaphorical expressions**: 花开花落 *huākāihuāluò* flowers bloom and fall, which symbolizes the natural cycle.

A different opinion is held by Chinese researcher Lan Chun (2000), who, referring to the works of other researchers (Whorf, 1956; Lakoff & Johnson, 1980; Yu, 1998), notes that the Chinese culture is more characterized by a **linear** model of time than a **cyclical** one.

Lan (2000) identifies two variants of time flow through space in the **linear** time model of the Chinese people language worldview. *The first variant* is the flow of time along the *horizontal axis*, *the second* – along the *vertical axis*. Thus, in her opinion, the *horizontal* movement of time is embodied in the coordinates of the TIME concept 前/后 (ahead/behind) and branches into two ways of such a movement.

In the first way, she describes the passage of time as the movement of an object along the *horizontal axis*. In this model, the past is the time that passed by a stationary observer, the present is in the same position as the observer, and the future is moving towards the observer (ibid.). This model can be illustrated as follows (Figure 1).

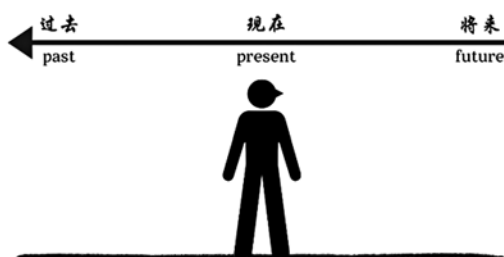

Fig. 1. Case 1: Time as moving object

The second way of *horizontal* time movement is described by Lan (2000) as the motion of the observer over a *horizontal* landscape. In this case, the position of the “times” relative to the observer will differ from the previous version in that the past is the time that has left behind by the moving observer, and the future is the time that is laying ahead of the observer. This model can be illustrated as follows (Figure 2).

Figure 2 Case 2: Time as stationary landscape

Fig. 2. Time as stationary landscape

However, Lan (2000) emphasizes, that both methods form a coherent picture, since in both cases the future is in front of the observer, the past is behind, and the observer is the point of the reference. The coherence of these two models can be illustrated as follows (Figure 3).

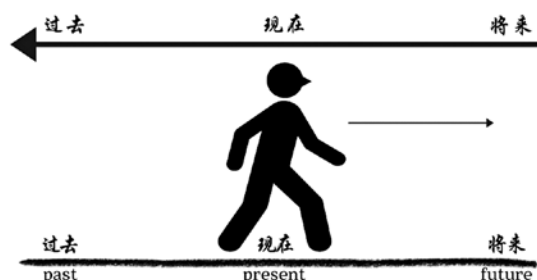

Fig. 3. The future is in front and the past is behind

If we consider the concept of time 前/后 (ahead/behind) on the example of the oppositional pair of words 前天 *qiántiān* *the day before yesterday* and 后天 *hòutiān* *the day after tomorrow*, we can conclude that in this case the movement of *linear* time along the *horizontal* axis should be interpreted as follows: the future is the time that has left behind by the observer, the past is the time that is laying ahead of the observer. However, we come across other opinions on the subject. For example, German linguist Radden (2011) believes that the Chinese view of the past as lying in front of the speaker and the future as behind is wrong. But, as Lan (2000) explains, the seeming contradiction between “*future in front of (observer)/past behind (observer)*” and “*earlier time before (later time)/later time after (earlier time)*” is the result of the adoption of different reference points on the one hand, and the peculiarities of **anthropocentric** “front-back” organization on the other. That is, moving objects are usually given a “front-to-back” orientation, so that the front is in the actual direction of movement.

The second variant of time movement, proposed by Lan (ibid.), is the movement of time along the *vertical* axis, embodied in the lexemes 上 (*top*) and 下 (*below*). According to this variant of time movement, the varieties of time are fixed points located along the *vertical* landscape, and the earlier (previous) time is above the coming time, i.e., the future is down and the past is up. The second variant of the movement of **linear** time along the vertical axis can be illustrated as follows (Figure 4).

Fig. 4. The future is below and the past is above

According to Radden (2011), **linear** movement along the *vertical* axis is the most common in Chinese. In addition, the linguistic fixation of previous time intervals, or those that will come later, can occur through the use of the body parts concepts. For example, the “beginning of the month” in Chinese is expressed as 月头 *yuètóu*, where 头 means *head, top*, but the “end of the month”, the last days of the month, is denoted as 月底 *yuèdǐ*, where 底 means *lower part, end*.

Studying how people perceive the passage of time along *horizontal* and *vertical* axes encourages a deeper analysis of the factors influencing these perceptions. American linguist Boroditsky (2011) identifies the direction of writing as one such factor. Those who read texts from left to right tend to conceptualize time in the same direction. Conversely, cultures with right-to-left writing traditions often perceive time accordingly.

The study of the passage of time along the *horizontal* and *vertical* axes in the minds of peoples encourages a more thorough analysis of the factors that influence such perceptions. The American linguist Boroditsky (ibid.) considers the direction of writing to be one of these factors. People who read texts from left to right tend to “locate” time in the same direction; conversely, people whose traditions require that texts be written from right to left tend to perceive time accordingly.

As noted earlier, Radden (2011) suggests that **linear** time movement along the *vertical* axis is prevalent in Chinese culture, possibly influenced by the traditional *vertical* direction of writing Chinese texts. Additionally, this concept may reflect the Chinese model of time, which is associated with the flow of the “mother river” of the Chinese ethnic group, the Yangtze.

However, as Fuhrman et al. (2011) pointed out, despite the fact that over the past century the direction of writing in mainland China became similar to that of Europe – *horizontal* text from left to right – many scholars believe that the Chinese ethnic group tends to conceptualize the passage of time from top to bottom and right to left, due to the traditional arrangement of Chinese texts.

Researcher Amanda Scott (1989) shares a similar opinion, providing examples of the use of spatial lexical units 上 *shàng*, *upper/previous* and 下 *xià*, *lower/further* in the temporal domain. She suggests that this may be linked to the Chinese writing system, which traditionally involves writing characters *vertically* from top to bottom. In this context, the upper position in the Chinese consciousness is associated by past events, while the lower position denotes future events. For instance: 上周 *shàngzhōu* “*upper week*”/*past week*, 下周 *xiàzhōu* “*lower week*”/*next week* illustrate this concept. Scott (ibid.) observes that such spatial and temporal mappings are influenced by the cultural values of Chinese speakers, a viewpoint that aligns with our own findings. While investigating the category of temporality in the Chinese language, Boroditsky (2001) conducted a series of surveys among the native speakers of the Chinese language regarding the use of spatial metaphors in temporal judgments. After analyzing the survey results, Boroditsky (ibid.) concluded that Chinese tend to favor the *vertical* model of time awareness. In contrast, Taiwanese linguist Jen-Yu Chen (2007) presents an opposing perspective. Referring to Boroditsky’s (ibid.) linguistic research, Chen (2007) acknowledges Boroditsky’s emphasis the tendency of Chinese speakers to use the *vertical* model of **linear** time movement in speech. However, as a native speaker, he questions the definitive nature of this assertion. Chen (ibid.) argues that during verbal expression, native Chinese speakers often employ the *horizontal* model of **linear** time movement to convey temporality, rather than the *vertical* one.

In studying temporal relations in the Chinese language through the lens of spatial and temporal representations, Lan (2000) provides several examples of these representations within the Chinese cultural worldview. Of particular note are social practices that are

influenced by the awareness of one's place among generations on an imaginary genealogical (family) tree.

Yu (1998) presents the following visualization of such a tree: the older generations (the ancestors) are positioned at the top of the tree, and looking down, one can see the younger generations (the descendants), represented at the bottom of the tree. Accordingly, heritage is passed down, but never up. This representation of temporal concepts aligns with the **linear** movement of time along the *vertical* 上/下 axis (*up/down*) and is, in our opinion, realised in the following examples: 上一代 *shàngyīdài* "generation up"/previous generation, 下一代 *xiàyīdài* "generation down"/next generation.

After analyzing the categories of "time" and "temporality", we concluded that these two concepts cannot be identified with each other. *Time* is one of the coordinates of the space-time system, while "temporality" is defined as a characteristic of time that describes the flow of events within this system. These categories take on their syntactic and morphological forms in language and become grammatical categories. The grammatical category of "temporality" encompasses all aspects of time and integrates various means of expressing it. Therefore, this category is pivotal for understanding the space-time system and the ways it is implemented in the language. We explored the perspectives of various authors on models of time that exist in the Chinese consciousness, as well as the ways they are reproduced in the language. Many of these perspectives piqued our interest and received our confirmation for further study. However, there are also opinions that may be questionable and may no longer reflect the contemporary Chinese worldview. This underscores the need for further research, both cognitive and psycholinguistic.

Conclusions and prospects for further research. Summing up the results of the analysis, one can observe the divergence and ambiguity among different views on the mechanism of establishing the fundamental concepts of the temporal system in Chinese and the classification of individual aspects of temporal relations in modern Chinese.

In view of the analysis of the correlated conceptual (mental) categories of "time" and "temporality" in the context of the Chinese worldview, we examine the inherent concepts of time in Chinese culture, specifically the notions of **cyclic** and **linear** time. These concepts influence the structural and semantic features of the Chinese language, reflecting deep cultural ideas about time and its role in people's lives. In turn, both variants are more or less popular in Chinese, and this opens up prospects for further research to determine the level of representation of linguistic units of the respective grammatical categories in accordance with different models of time. In our opinion, a more detailed study of linguistic elements reflecting the linear model, which in turn is divided into time movement along the *horizontal* and *vertical* axes, requires special attention.

Given the contradictions in the perception of time on the *horizontal* axis arising from the existence of different models of time, it would be appropriate in the future to consider the **anthropocentric** model of the "front-back" organization of time movement and correlate it with the **linear** model of time movement along the *horizontal* axis. Additionally, it would be beneficial to compare and determine the representation level of each model in the temporal framework of modern Chinese using specific linguistic means and methods of expression.

The analysis demonstrates the need for a fundamental study of the category of temporality in Ukrainian Chinese studies and a clear definition of the means and ways of its implementation in the modern Chinese language. Our study emphasizes that the category of temporality in Chinese is multifaceted and closely related to cultural and cognitive aspects. Investigating these aspects will contribute to a better understanding of the cultural representations and cognitive processes of native Chinese speakers.

REFERENCES

- Bender, A., Beller, S., Bennardo, G. (2010). Temporal frames of reference: conceptual analysis and empirical evidence from German, English, Mandarin Chinese and Tongan. *Journal of Cognition and Culture*, 10, 283–307.
<http://dx.doi.org/10.1163/156853710X531195>
- Benveniste, E. (1966). *Problèmes de linguistique générale. tome I: 1939-1964*, Paris. N.R.F. Bibliothèque des sciences humaines, 356 p.
- Bojko, O. P., Vertel', A. V., Dodonov, R. O., Kozyntseva, T. O., Kolin'ko, M. V., Lebid', A. Ye, Synakh, A. O. (2017). *Praktychni aspekty filosofii chasu* (A. Ye. Lebid', Red.). Sums'kyj derzhavnyj universytet.
- Boroditsky, L. (2011). How Languages Construct Time. In Dehaene, S. & Brannon, E. (Ed.). *Space, time and number in the brain: Searching for the foundations of mathematical thought*, 333–341. Elsevier Academic Press.
<https://doi.org/10.1016/B978-0-12-385948-8.00020-7>
- Boroditsky, L. (2001). Does Language Shape Thought? Mandarin and English Speakers' Conceptions of Time. *Cognitive Psychology*, 43(1), 1–22.
<https://doi.org/10.1006/cogp.2001.0748>
- Busel, V. T. (2005). *Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy* (V. T. Busel Red.). (8-me vyd.). Perun.
- Casasanto, D. & Boroditsky, L. (2008). Time in the mind: using space to think about time. *Cognition* 106, 579–593.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.cognition.2007.03.004>
- Casasanto, D. (2008). Who's afraid of the big bad Whorf? Crosslinguistic differences in temporal language and thought. *Language Learning* 58(1), 63–79.
<http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9922.2008.00462.x>
- Chen, J.-Yeu. (2007). Do Chinese and English Speakers Think about Time Differently? Failure of Replicating Boroditsky (2001). *Cognition*, 104(2), 427–436.
<https://doi.org/10.1016/j.cognition.2006.09.012>
- Cooperrider, K. & Núñez, R. (2009). Across time, across the body: transversal temporal gestures. *Gesture* 9(2), 181–206.
<https://doi.org/10.1075/gest.9.2.02coo>
- Cooperrider, K., & Núñez, R. (2007). Doing time: speech, gesture, and the conceptualization of time. *Center for Research in Language Technical Reports*, 19, 3–19.
- Fuhrman, O., McCormick, K., Chen, E., Jiang, H., Shu, D., Mao, S. & Boroditsky, L. (2011). How Linguistic and Cultural Forces Shape Conceptions of Time : English and Mandarin Time in 3D. *Cognitive Science*, 35(7), 1305–1328.
<https://doi.org/10.1111/j.1551-6709.2011.01193.x>
- Jaszczolt, K. M. & de Saussure, L. (Ed.). (2013). *Time: Language, Cognition and Reality*. Oxford University Press.
- Jespersen, O. (2013). *Language: Its Nature, Development, and Origin*. Hamlin Press.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. The university of Chicago press.
- Lan, Ch. (2000). *A cognitive approach to spatial metaphors in English and Chinese*. [Doctoral Dissertation, The Hong Kong Polytechnic University]. Pao Yue-kong Library.
<https://ira.lib.polyu.edu.hk/handle/10397/85271>
- Lévi-Strauss, C. (1966). *La Pensée sauvage*. Librairie Plon.
- Mirchenko M. V. (2004) Syntaksychni katehorii rechennia. [Dys. d-ra filol. nauk, Volyns'kyj derzhavnyj universytet im. Lesi Ukrainky]. Volyns'kyj derzhavnyj universytet imeni Lesi Ukrainky (Luts'k).

- Plehutsa, A. (2020). Osnovni kharakterystyky linhvistychnoi temporal'nosti. *Zakarpats'ki filolohichni studii*, 14(3), 173–176.
<https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.14-1.31>
- Radden, G. (2011). *Spatial time in the West and the East*. Brdar, M., Omazic, M., Takac, V.P., Erdeljic-Gradecak, T. and Bulja, G. (Ed.), *Space and Time in Language* (pp. 1–40). Peter Lang.
- Romaniuk, C. (2012). *Struktura katehorii temporal'nosti v suchasnij ukrains'kij movi*. Katedra Ukrainistyki Uniw. Warszawski.
- Scott, A. (1989). The vertical dimension and time in Mandarin. *Australian Journal of Linguistics*, 9, 295–314.
<https://doi.org/10.1080/07268608908599424>
- Whorf, B. L. (1956). *Language, Thought, and Reality: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf*. (J. B. Carroll, Ed.). MIT Press.
- Whorf, B. L. (1944 [1939]). *The Relation Of Habitual Thought And Behavior To Language*. In ETC: A Review of General Semantics, 1(4), pp. 197–215. Institute of General Semantics.
- Yabchenko, V. Ya. (2021). *Zasoby realizatsii spriamovanosti dii u suchasnij kytajs'kij movi: semantyko-strukturnyj ta funktsijnij aspekty (na materiali romanu Lu Yao "Dolia")*. [Kvalifikatsijna robota mahistra, Kyivs'kyj natsional'nyj linhvistychnyj universytet]. Repozytarij Kyivs'koho natsional'noho linhvistychnoho universytetu. <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/2311/browse?type=author&value=Ябченко%2C+Вероніка+Ярославівна>
- Yang, G. (2004). *Psychology and behavior of Chinese people: Localization research*. China Renmin University Press.
- Yu, N. (1998). The Contemporary Theory of Metaphor: A perspective from Chinese. *Human Cognitive Processing*, 1, 1-290.
- Yu, N. (2012). The metaphorical orientation of time in Chinese. *Journal of Pragmatics*, 44, 1335–1354.
<https://doi.org/10.1016/j.pragma.2012.06.002>
- Zvons'ka, L. L., Korol'ova, N. V., Lazer-Pan'kiv, O. V., Levko, O. V., Luchkanyn, S. M., Myronova, V. M., ... Mosenkis, Yu. L. (2017). *Entsyklopedychnyj slovnyk klasychnykh mov* (L. L. Zvons'ka, Red.). (2-he vyd.). VPTs "Kyivs'kyj universytet".
- 刘月华. (2001). 使用现代汉语语法. 北京: 商务印书馆.
- 吕叔湘. (2006). 语法学习. 上海: 复旦大学出版社.
- 杨国枢. (2004). 中国人的心理与行为: 理念及方法篇. 北京: 中国人民大学出版社.
- 王力. (1984). 中国语法理论. 山东教育出版社.
- 王力. (1985). 中国现代语法. 山东教育出版社.
- 赵元任. (1979). 汉语口语语法. 北京: 商务印书馆.
- 马庆株. (1992). 汉语动词和动词性结构. 北京: 商务印书馆.
- 黄国文. (2019). 中国系统功能语言学研究40年. 外语教育研究前沿, 1, 13–19

Дата надходження до редакції 10.04.2024

Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про авторів

Ябченко Вероніка Ярославівна, магістр філології, викладач кафедри китайської філології, провідний фахівець відділу міжнародних зв'язків Київський національний лінгвістичний університет e-mail: veronika.yabchenko@knlu.edu.ua		Сфера наукових інтересів: граматика китайської мови, когнітивна лінгвістика, лінгвокультурологія
Любимова Юлія Сергіївна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри китайської філології, директор Інституту Конфуція від української сторони, Київський національний лінгвістичний університет e-mail: yuliia.liubymova@knlu.edu.ua		Сфера наукових інтересів: граматика китайської мови, когнітивна лінгвістика, лінгвокультурологія

UDC 81'33: 811.581

DOI:

O. O. Yanchuk

Kyiv National Linguistic University, Ukraine
e-mail: oleksandr.yanchuk@knlu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-7224-1839>

Yu. S. Liubymova

Kyiv National Linguistic University, Ukraine
e-mail: yuliia.liubymova@knlu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6315-0378>

THE CONCEPT 战争 / WAR AS A SLOT IN FRAME STRUCTURES IN CHINESE MEDIA DISCOURSE

Abstract

The article deals with frame structures in which the concept 战争 / WAR serves as a slot in Chinese media discourse. Given Ukraine's prolonged state of threat, the study of this concept holds a central position in Ukrainian scholarly research, contrasting with its relatively underexplored status in Chinese discourse. This difference prompts an investigation into the features in Chinese media discourse as the most open type of discourse that exchanges concepts with other discourses. The article identifies the types of basic frames (subject frame, taxonomic or hyponymic frame, associative or, in other words, conceptual metaphor), where the concept 战争 / WAR is an integral part. It categorizes the basic frames according to the type of propositions that link the slots and describes the linguistic units of Chinese media discourse that represent the semantics of these frames involving the concept 战争 / WAR. The subject frame is represented by 战争即邪恶 *zhànzhēng jí xié'è* – WAR IS EVIL, where the second slot gives the first one a strong negative evaluation, being its basic conceptual domain. This is manifested through various lexico-grammatical means: in the negative semantics of the representatives of the concept 战争 / WAR, as well as their collocations. The taxonomic (hyponymic) frame is exemplified by 战争即政治 *zhànzhēng jí zhèngzhì* – WAR IS POLITICS, where the second concept is superordinate to the subordinate first concept. Additionally, the second concept serves as a means of resolving war, thus striving towards the concept 和平 *héping* / PEACE. Finally, the third type of frame structures (associative frames) includes these frames: 战争即赌博 *zhànzhēng jí dǔbó* – WAR IS A GAME, whose main characteristic is unpredictability; 战争即灾难 *zhànzhēng jí zāinàn* – WAR IS A DISASTER, specifically fire, which can be further specified as 战争即火焰 *zhànzhēng jí huǒyàn* – WAR IS FIRE; and 战争即戏剧 *zhànzhēng jí xìjù* – WAR IS A PLAY.

Keywords: concept, war, frame, media, discourse, slot, Chinese language.

Анотація

У статті розглянуто фреймові структури, слотом яких є концепт 战争 / ВІЙНА в китайськомовному медіадискурсі. Україна перебуває в стані загрози вже тривалий час, тому дослідження цього концепту займає одне з центральних місць в українській науці, на відміну від китайської, що і слугувало мотивацією для його вивчення саме в китайських медіа як найбільш відкритого типу дискурсу, що обмінюється концептами з іншими дискурсами. У статті виділено типи базових фреймів (предметний, таксономічний, або гіпонімічний, асоціативний або, іншими словами, концептуальна метафора), складником яких є концепт 战争 / ВІЙНА; категоризовано базові фрейми залежно від типу пропозиції між слотами; описано лінгвістичні одиниці китайського медіадискурсу, що репрезентують семантику фреймів, у яких бере участь концепт 战争 / ВІЙНА. Предметний фрейм представлений 战争即邪恶 *zhànzhēng jí xié'è* – ВІЙНА – ЦЕ ЗЛО, де другий слот наділяє перший різко негативною оцінкою, є його базовим концептуальним доменом. Це виявляється за допомогою різних лексико-граматичних засобів: у негативній семантиці лексем-репрезентантів концепту 战争 / ВІЙНА, а також їхніх комбінаторних властивостях. Виділено таксономічний (гіпонімічний) фрейм 战争即政治 *zhànzhēng jí zhèngzhì* – ВІЙНА – ЦЕ ПОЛІТИКА, де другий концепт виступає родовим стосовно видового першого. Крім того, другий концепт слугує засобом врегулювання війни, тобто слугує концептові 和平 *héping* / МИР.

До третього типу фреймових структур (асоціативних фреймів) належать такі фрейми: 战争即赌博 zhànzhēng jí dǔbó – ВІЙНА – ЦЕ ГРА, основною характеристикою якої є непередбачуваність; 战争即灾难 zhànzhēng jí zāinàn – ВІЙНА – ЦЕ СТИХІЯ, а саме вогонь, тому цей фрейм може бути конкретизовано до 战争即火焰 zhànzhēng jí huǒyàn – ВІЙНА – ЦЕ ВОГОНЬ; а також 战争即戏剧 zhànzhēng jí xìjù – ВІЙНА – ЦЕ ВИСТАВА.

Ключові слова: концепт, війна, фрейм, медіа, дискурс, слот, китайська мова.

Introduction. After the paradigm shift towards anthropocentrism, linguistics commenced to view language as a product of human's thinking and consciousness, which resulted in the emergence of a new branch of linguistics in the 1970s – cognitive linguistics as “the scientific study of the nature of thought and its expression in language” (Xu & Taylor, 2021; 文旭, 2022). Up until now, thorough investigations have been conducted to define how people perceive the world around them, namely, referring to concepts or, in other words, cognitive categories revolving around prototypes, which then assemble into the configuration of interacting categories – frames (or concept clusters) introduced by Charles Fillmore and other mental schemas (Ungerer & Schmid, 2006). Frames are used to decode stereotypical situations and comprise slots, i.e. singular concepts, relation between which form propositions – basic cognitive structures that reflect the existential relations between objects (fixed parts of a proposition) and their properties (variable) in the mind (Martyniuk, 2011, c. 105, 132).

Ukraine has been facing appalling atrocities of Russian invasion since 2014 which, inevitably, raised a question of naming, perceiving, and reflecting on a still-unfolding course of events – conceptualizing the reality, more precisely – defining the concept WAR (ВІЙНА). Surely, it is one of the central themes of Ukrainian philosophy, linguistic, and literary studies, especially after the full-scale invasion in 2022, such as in the works by Yavorska (2016), Vilchynska (2017), Zabuzhko (2024), to name a few. Similarly, in Western countries the concept WAR has always been in the scope of scholars' interest, however, the unanimous view on it has yet been developed (and probably never would) due to the complexity of such an event and multidisciplinary analysis of it (English, 2013). Conversely, Chinese scholars have not looked into the abovementioned concept extensively, at least not from the linguistics standpoint. One study conducted by Ukrainian sinologists (Vorobei et al., 2021) covered it, albeit partially, examining the concept AR just through the conceptual metaphor theory in Chinese sports discourse. Hence, the topicality of the research is established by the need to analyze the concept 战争 / WAR in its different relations with other concepts, i.e. frames, not just as part of conceptual metaphor.

The research **aims** to present the concept 战争 / WAR as a slot in frame structures in Chinese media discourse as this type of discourse is classified as conceptually open, meaning it can “borrow and lend” concepts from/to other discourses, and as highly manipulative (Prykhodko, 2008, p. 247–248), that could be more representative in terms of language use in it. To achieve this, the following **objectives** are set: to define basic frames with the concept 战争 / WAR as a slot; to categorize basic frames by the inner relation between slots; to analyze the linguistic units that represent these frames in Chinese media discourse.

Methodology. To achieve the aforementioned aims and objectives of the study, we employed a set of general scientific methods (*induction, deduction, analysis, and synthesis*); *the descriptive method* allowed us to identify the lexical units representing the concept under analysis, as well as to interpret and classify them; *the contextual method* was utilized to determine the features of the means of objectifying the concept 战争 / WAR; applying *the frame modeling method*, we outlined frame structures with the concept 战争 / WAR; *the corpus method* and *the method of purposive sampling* were used to select illustrative

material from such sources as Beijing Language and Culture University Corpus (BCC语料库), Web Chinese 2017, and our specific corpus containing 120 utterances found in three the biggest Chinese media sources – Chinese Daily (人民日报), Xinhua News Agency (新华通讯社), China Media Group (中央广播电视总台).

Results and discussion. We believe that the concept of 战争 / WAR as a slot can appear in three basic frames (in terms of Zhabotynska (Martyniuk, 2011)): a subject-centered frame, a taxonomic or hyponymic frame, and an associative frame or as part of conceptual metaphor.

A subject-centered frame consists of two slots between which the relation of existence is established, in other words, Slot1 equals Slot2 in some way. We hold the view that there is at least one of such frames: 战争即邪恶 **zhànzhēng jí xié'è** – **WAR IS EVIL**, where the concept 战争 / WAR possesses characteristics of another concept 邪恶 / EVIL which is a basic domain to the former and implies negative evaluation being expressed explicitly or implicitly.

1) 日本对华持续侵略是近代以来中国历史上最黑暗的一页 [...]. Rìběn duì huá chíchù qīnlüè shì jīndài yǐlái zhōngguó lìshǐ shàng zuì hēi'àn de yī yè [...]. – Japan's continued **aggression** against China is the **darkest page** of Chinese history in modern times [...].

2) 巴以冲突涉及到以色列和巴勒斯坦之间的领土和宗教争议, 自1948年以来导致了无数的流血冲突和战争, 可谓是一个世纪性难题。Bāyǐ chōngtú shèjí dào yǐsèliè hé bālèsītǎn zhī jiān de lǐngtǔ hé zōngjiào zhēngyì, zì 1948 nián yǐlái dào zhì liǎo wú shǔ de liúxuè chōngtú hé zhànzhēng, kěwèi shì yīgè shìjì xìng nántí – The Israeli-Palestinian **conflict** involves territorial and religious disputes between Israel and Palestine, and has led to countless **bloody conflicts and wars** since 1948, and can be described as a **problem** of the century.

3) 联合国主要机构与联合国儿童基金会、世界粮食计划署等18个组织的负责人5日发表联合声明, 谴责巴以新一轮冲突给加沙民众带来伤害, 呼吁冲突双方“立即实行人道主义停火”。Liánhéguó zhǔyào jīgòu yǔ liánhéguó értóng jījīn huì, shìjiè liángshí jìhuà shǔ děng 18 gè zǔzhī de fùzé rén 5 rì fābiǎo liánhé shēngmíng, qiǎnzé bā yǐ xīn yī lún chōngtú gěi jiāshā mǐnzhòng dài lái shānghài, hūyù chōngtú shuāngfāng “lǐjì shíxíng réndào zhǔyì tíng huǒ”. – The heads of major United Nations agencies and 18 organizations, including the United Nations Children's Fund (UNICEF) and the World Food Programme (WFP), issued a joint statement on 5 May, **condemning the harm** caused to the people of Gaza by the new round of the Israeli-Palestinian **conflict**, and calling on both sides of the conflict to “immediately implement a humanitarian ceasefire”.

In these three examples, the concept 战争 / WAR is, firstly, represented by different lexical units (侵略 qīnlüè – *invasion, to invade*; 冲突 chōngtú – *conflict, to conflict*; 战争 zhànzhēng – *war*), and, secondly, its attribute, i.e. negative evaluation that derives from the concept 邪恶, is conveyed through *the darkest page of China's history* (中国历史上最黑暗的一页 lìshǐ shàng zuì hēi'àn de yī yè) in example (1) as it implies the feeling of despair, hopelessness, unwillingness to recall such horrific events despite the need to keep them in mind and voice it again to remind the other side of the conflict about its responsibility; in sentences (2) and (3), the concept 邪恶 / EVIL is expressed by lexical items denoting suffering and bodily injury such as 流血 liúxuè – *bloody* and 伤害 shānghài – *to harm, to hurt, to damage* that are negative by definition.

This frame can also be analyzed through verb collocations. We tentatively presume that the concept 战争 / WAR is anti-teleonomic since people tend to avoid it due to its negative attribute, thus verbs would semantically indicate aversion of some sort. The example of such collocation is presented in the third example: 谴责 qiǎnzé – *to condemn* that expresses

strong disapproval of the event that follows, consequently, the speaker's attitude towards it is clearly criticizing. To illustrate that point better we would like to look into other examples:

4) 若紧张局势持续升级, 对巴以都不利, 双方或将避免发生大规模武装冲突, 但未来形势如何发展有待进一步观察。Ruò jǐnzhāng júshì chíxù shēngjí, duì bā yǐ dōu bùlì, shuāngfāng huò jiāng bimiǎn fāshēng dà guīmó wǔzhuāng chōngtū, dàn wèilái xíngshì rúhé fāzhǎn yǒudài jìnyībù guānchá – If tensions continue to escalate, that would be detrimental to both Palestinians and Israelis, the two sides may **avoid** a large-scale **armed conflict**, but it remains to be seen how the situation will develop in the future.

5) 应坚持共同、综合、合作、可持续的安全观, 着眼世界长治久安, 推动构建均衡、有效、可持续的欧洲安全架构, 反对把本国安全建立在他国不安全的基础之上, 防止形成阵营对抗, 共同维护亚欧大陆和平稳定。Yīng jiānchí gòngtóng, zònghé, hézuò, kě chíxù de ānquán guān, zhuóyǎn shìjiè chángzhìjiǔ'ān, tuīdòng gòujiàn jūnhéng, yǒuxiào, kě chíxù de ōuzhōu ānquán jiàgòu, fǎnduì bǎ běngúo ānquán jiànli zài tāguó bù ānquán de jīchǔ zhī shàng, fángzhǐ xíngchéng zhènyíng duìkàng, gòngtóng wéihù yà ōu dàlù hépíng wěndìng. – All parties should, following the vision of common, comprehensive, cooperative and sustainable security and bearing in mind the long-term peace and stability of the world, help forge a balanced, effective and sustainable European security architecture. All parties should oppose the pursuit of one's own security at the cost of others' security, **prevent bloc confrontation**, and work together for peace and stability on the Eurasian Continent.

6) 俄罗斯应释放所有乌方被扣押人员, 停止敌对行动, 撤出在乌军队并恢复乌领土完整。Èluósī yīng shìfàng suǒyǒu wū fāng bèi kòuyā rényuán, tíngzhǐ díduì xíngdòng, chè chū zài wū jūnduì bìng huīfù wū lǐngtǔ wánzhěng. – Russia should release all Ukrainian detainees, **cease hostilities**, withdraw its troops from the country and restore its territorial integrity.

In these examples, the concept 战争 / WAR is expressed in a syncretic way: firstly, through nominals such as 武装冲突 wǔzhuāng chōngtū – *armed confrontation*; 阵营对抗 zhènyíng duìkàng – *bloc confrontation* (in Chinese political discourse, this phrase has a strongly negative connotation (Fedichev, 2023)), 敌对行动 díduì xíngdòng – *hostilities*; secondly, through the verbs used along with them: 避免 bimiǎn – *to avoid*, 防止 fángzhǐ – *to prevent*, 停止 tíngzhǐ – *to stop* that mean unwillingness of the notion denoted by the nouns to happen, exist or emerge. Subsequently, the speaker wants to end that event at all costs which means this event is inherently negative which, in turn, brings us to the concept 邪恶 / EVIL again. The same applies to the following example:

7) 减少战略风险。核武器用不得, 核战争打不得。应反对使用或威胁使用核武器。防止核扩散, 避免出现核危机。反对任何国家在任何情况下研发、使用生化武器。Jiǎnshǎo zhànlüè fēngxiǎn. Héwǔqì yòng bùdé, hé zhànzhēng dǎ bùdé. Yīng fǎnduì shǐyòng huò wēixié shǐyòng héwǔqì. Fángzhǐ hé kuòsàn, bimiǎn chūxiàn hé wéijī. Fǎnduì rènhe guójiā zài rènhe qíngkuàng xià yánfā, shǐyòng shēnghuà wǔqì. – **Reducing strategic risks**. Nuclear weapons **must not be used** and **nuclear wars must not be fought**. The threat or use of nuclear weapons should be **opposed**. Nuclear proliferation must be **prevented** and **nuclear crisis avoided**. China **opposes** the research, development and use of chemical and biological weapons by any country under any circumstances.

This example is interesting from several perspectives. Firstly, the concept 战争 / WAR is expressed by dissimilar linguistic units (战略风险 zhànlüè fēngxiǎn – *strategic risks*, 核战争 hézhànzhēng – *nuclear war*, 核危机 hé wéijī – *nuclear crisis*) along with the verbs whose semantics explicate minimizing or countering of the object (减少 jiǎnshǎo – *to reduce*, 反对 fǎnduì – *to oppose*). Furthermore, to convey the general meaning of “unwillingness”, the speaker uses grammatical means, i.e. the potential complement represented by a

resultative construction with the infixed morpheme 不_ù that expresses the meaning of strong prohibition: 用不得 yòng bùdé – *must not be used*, 打不得 dǎ bùdé – *must not be fought*. As appears, lexical and grammatical means can be used alongside to verbalize the unwillingness to achieve something or the occurrence of something. This is also true for the following example:

8) 尽管美国支持以色列行使自卫权, 但这次冲突的规模和造成的伤害超出了美国的想象, 美国也不愿意冲突扩大造成局面失控。Jǐnguǎn měiguó zhīchí yǐsèliè xíngshǐ zìwèi quán, dàn zhè cì chōngtú de guīmó hé zàochéng de shānghài chāochūle měiguó de xiāngxiàng, měiguó yě bù yuànyì chōngtú kuòdà zàochéng júmiàn shīkòng. – Although the United States supports Israel's exercise of its right to self-defense, the scale of the conflict and the damage it has caused are beyond the imagination of the United States, and the United States **does not want** the conflict to expand and spiral out of control.

It is worth noting that the negative adverb 不_ù as a lexico-grammatical means can diversify the ways of expressing the semantics of unwillingness.

As has been demonstrated, the concept 战争 / WAR surely interacts with the concept 邪恶 / EVIL forming a subject-centered frame and obtaining negative evaluation not just by the nouns denoting it, but also with the help of verbs indicating unwillingness combined with some grammatical structures including imperatives and negative adverbs.

The taxonomic (hyponymic) frame 战争即政治 zhànzhēng jí zhèngzhì – **WAR IS POLITICS**, where the former is a subordinate level concept, while the latter one is a superordinate level concept. In addition, by definition, war is a part of politics, a tool to achieve its objectives.

9) 抗日战争和我国革命、建设、改革的伟大胜利, 反复昭示一条颠扑不破的真理: 办好中国的事情关键在党, 关键在人。Kàngri zhànzhēng hé wǒguó géming, jiànshè, gǎigé de wěidà shènglì, fǎnfù zhāoshì yītiáo diānpūbùpò dì zhēnlǐ: Bàn hǎo zhōngguó de shìqíng guānjiàn zài dǎng, guānjiàn zài rén. – **The Chinese War of Resistance against Japanese Aggression** (the Second China–Japan War) and the great victory of China's **revolution, construction and reform** have repeatedly demonstrated an unbreakable truth: the key to doing a good job in China lies in the Party, in its people.

As we can see, the people help “to do a good job” in China's affairs, which implicitly refers to political life. Then the notions mentioned earlier in the sentence such as 革命 géming – *revolution*, 建设 jiànshè – *building*, 改革 gǎigé – *reform*, and, accordingly, 抗日战争 kàngri zhànzhēng – *The Chinese War of Resistance against Japanese Aggression* relate to the concept 政治 / POLITICS.

10) 巴勒斯坦比尔扎伊特大学教授加桑·哈提卜说, 此次冲突带来的影响是全方位的, 包括政治、安全和战略等层面。Bālèsītǎn bǐ'ěr zhá yī tè dàxué jiàoshòu jiā sāng·hātī bo shuō, cǐ cì chōngtú dài lái de yǐngxiǎng shì quán fāngwèi de, bāokuò zhèngzhì, ānquán hé zhànlüè děng céngmiàn. – Ghassan Khatib, a professor at Birzeit University in Palestine, said the impact of this **conflict** is all-encompassing, including **political**, security and strategic dimensions.

11) 抗日战争从根本上改变了中国社会政治力量的对比, 为新民主主义革命彻底胜利、建立新中国积累和准备了充分的条件。Kàngri zhànzhēng cóng gēnběn shàng gǎibiànlè zhōngguó shèhuì zhèngzhì lìliàng de duìbǐ, wèi xīn mínzhǔ zhù yì géming chèdǐ shènglì, jiànlì xīn zhōngguó jīlěi hé zhǔnbèile chōngfèn de tiáojiàn. – **The Chinese War of Resistance against Japanese Aggression** fundamentally changed the ratio of **social and political forces** in China, accumulated and prepared sufficient conditions for the complete victory of the new democratic revolution and the establishment of a new China.

12) 人类战争史已经充分证明, 战争从来不是单纯的军事行为。战争是包括政治力、军事力、经济力、文化力、外交力等在内的综合国力的博弈, 是战略的博

弈。Rénlèi zhànzhēng shǐ yǐjīng chōngfèn zhèngmíng, zhànzhēng cónglái bu shì dānchún de jūnshì xíngwéi. Zhànzhēng shì bāokuò zhèngzhì lì, jūnshì lì, jīngjì lì, wénhuà lì, wàijiāo lì děng zài nèi de zònghé guóli de bóyì, shì zhànlüè de bóyì. – The history of human war has amply proved that **war** is never a purely military act. **War** is a **game** of comprehensive national power, including **political power**, military power, economic power, cultural power, diplomatic power and so on, and a **game of strategy**.

All three of these examples explicitly indicate a direct link between war and politics: in examples (10) and (12), war has a political component, in example (11), war affects politics, and changes the “*ratio of China’s socio-political forces*” (中国社会政治力量的对比 zhōngguó shèhuì zhèngzhì lìliàng de duìbǐ).

War is not just part of politics. As we have seen, the basic domain of concept 战争 / WAR is the concept 邪恶 / EVIL, i.e., it has negative evaluation. Hence, people in their actions try to prevent or reduce the presence of this concept and also aim to solve it or find a way out of it. One of the ways to end a war is through diplomatic or political channels, so people turn to the concept 政治 / POLITICS to resolve the war. In this case, the concept 和平 héping / PEACE comes once the war ends.

13) 中方将继续致力于劝和促谈，同国际社会一道推动乌克兰危机政治解决。Zhōngfāng jiāng jìxù zhìlì yú quàn hé cù tán, tóng guójì shèhuì yīdào tuīdòng wūkèlán wéijī zhèngzhì jiějué. – China will continue to be committed to **promoting talks for peace**, and work with the international community to promote a **political solution to the Ukrainian crisis**.

14) 埃及总统塞西30日在开罗会见到访的美国国务卿布林肯时强调，必须立即在政治和安全层面采取行动，推动巴勒斯坦和以色列局势缓和，并限制双方采取任何单方面措施。Āijí zǒngtǒng sāi xī 30 rì zài kāilúo huìjiàn dào fāng dì měiguó guówùqīng bù línkěn shí qiángdiào, bìxū lìjí zài zhèngzhì hé ānquán céngmiàn cǎiqǔ xíngdòng, tuīdòng bālèsītǎn hé yǐsèliè júshì huǎnhé, bìng xiànzhì shuāngfāng cǎiqǔ rènhe dān fāngmiàn cuòshī. – Egyptian President Sisi, in a meeting with visiting U.S. Secretary of State Blinken in Cairo on March 30, emphasized the need for immediate **action** at the **political** and security levels to promote **de-escalation of the situation** between the Palestinians and the Israelis and to limit the adoption of any unilateral measures by the two sides.

15) 我想大家都很清楚，中方始终站在和平一边，站在正义一边，我们将继续为劝和促谈发挥我们的建设性作用。Wǒ xiǎng dàjiā dōu hěn qīngchǔ, zhōngfāng shǐzhōng zhàn zài héping yībiān, zhàn zài zhèngyì yībiān, wǒmen jiāng jìxù wèi quàn hé cù tán fāhuī wǒmen de jiànshè xìng zuòyòng. – I think we all know very well that China has always stood on the side of **peace** and on the side of justice, and we will continue to play our constructive role in **promoting peace talks**.

16) 路透社8月6日报道引述分析称，中方一直在加大力度以促成乌克兰局势走向和平。Lùtòu shè 8 yuè 6 rì bàodào yǐnshù fēnxī chēng, zhōngfāng yīzhí zài jiā dà lìdù yǐ cùchéng wūkèlán júshì zǒuxiàng héping. – Reuters reported on August 6, citing analysis that China has been increasing its efforts to bring the **situation** in Ukraine to **peace**.

The political (*diplomatic*) solution (政治解决 zhèngzhì jiějué) is strongly associated with negotiations (促谈 cù tán – *to facilitate negotiations*), which should result in 和平 héping – *peace* or 缓和 huǎnhé – *to ease (tension), to alleviate*. The concept 和平 / PEACE is teleonomic as evidenced by the preposition 向 xiàng – *towards, to face, to turn towards*, which identifies the final point of 局势 júshì – *situation, state (of affairs)* (16), and peace is associated with the place where the Chinese see themselves: 站在和平一边 zhàn zài héping yībiān – *to stand on the side of peace* (15). Anything associated with peace is both embraced and encouraged in Chinese media discourse: 劝和促谈 quàn hé cù tán – *to promote peace talks*, because of the subject-centered frame 和平即善良 héping jí shànliáng – *PEACE IS GOOD* because people strive for the better in their lives.

The relations between concepts 战争 / WAR and 政治 / POLITICS are complex: even though the proposition can be defined as “part – whole”, taking into consideration the concept 和平 PEACE, their interaction can be also viewed as a triad: 战争 – 政治 – 和平 (WAR – POLITICS – PEACE), where the concept 战争 / WAR is a problem (unwanted situation), the concept 政治 / POLITICS is a tool to achieve the desired result – the concept 和平 / PEACE.

The third type of frame is based on associative connections, which are the basis for a conceptual metaphor. If we go back to the example (13), we will find **the associative frame** 战争即赌博 **zhànzhēng jí dǔbó – WAR IS A GAME**, the relation between these slots can be understood through the “as if” conjunction since the first concept just resamples the second in some way. However, here we support the view of Yavorska (2016) who notes that war is not just a simple game, its main attribute is unpredictability, which is reflected in the semantics of the word 博弈 **bóyì – games (such as chess, dice, etc.), gambling**.

There are two more frames of the same type, the first of which is 战争即灾难 **zhànzhēng jí zāinàn – WAR IS A DISASTER**. The frame views war as irrational and unpredictable, much like the previous one, but with an added emphasis: in this frame, war is uncontrollable and cannot be manipulated:

17) 以色列和巴勒斯坦在加沙地带再次爆发战争。Yǐsèliè hé bālèsītǎn zài jiāshā didài zàicì bàofā zhànzhēng. – **War broke out** again between Israel and Palestine in the Gaza Strip.

18) 路透社的一篇报道写道，自去年以来，在约旦河西岸不断发生暴力事件引发担忧，即巴以冲突可能会失控，升级为大规模对抗。Lùtòu shè de yī piān bàodào xiě dào, zì qùnián yǐlái, zài yuēdàn hé xī'àn bùduàn fāshēng bàoli shìjiàn yǐnfā dānyōu, jí bā yǐ chōngtú kěnéng huì shīkòng, shēngjí wéi dà guīmó duìkàng. – A Reuters report writes that the **ongoing** violence in the West Bank since last year has raised fears that the Palestinian-Israeli conflict could **spiral out of control** and escalate into a large-scale confrontation.

The war here is understood as a disaster acting on its own: for example, the unit 爆发 **bàofā** has the meaning not only *to break out, suddenly begin*, but also *to erupt, to explode, to burst out*. From that we can see: war aligns with other natural disasters and begins unexpectedly. In addition, there is no emphasis on the agent of action, because the lexical unit 发生 **fāshēng – to happen, to occur, to take place** is intransitive. People try to cope with the disasters, to keep them under control, whereas 失控 **shīkòng – to go out of control** is an undesirable state.

To be more precise, in this case war can be associated with a certain element – fire, hence 战争即火焰 **zhànzhēng jí huǒyàn – WAR IS FIRE**:

19) 2020年9月底，纳卡地区战火重燃，亚阿于同年11月9日在莫斯科的斡旋下商定全面停火，双方留在各自占据的阵地上，交换战俘和死者遗体。Èr líng èr líng nián jiǔ yuèdǐ, nà kǎ dìqū zhànhuǒ chóng rán, yà ā yú tóngnián shíyī yuè jiǔ rì zài mòskē de wòxuán xià shāngdìng quánmiàn tíng huǒ, shuāngfāng liú zài gèzì zhànjù de zhèndì shàng, jiāohuàn zhànfú hé sǐzhě yítǐ. –At the end of September 2020, the **war was ignited again** in the Nagorno-Karabakh region, and on November 9 of the same year, Armenia and Afghanistan agreed to a comprehensive **ceasefire** brokered by Moscow, with both sides remaining in the positions they had occupied and exchanging prisoners of war and the remains of the dead.

20) 据俄媒体报道，冲突地区部分民众4月10日已陆续返回居住地，但交界区域仍有小范围交火。Jù é méitǐ bàodào, chōngtú dìqū bùfèn mínzhòng 4 yuè 10 rì yǐ lùxù fǎnhuí jūzhù dì, dàn jiāojiè qūyù réng yǒu xiǎo fǎnwéi jiāohuǒ. – According to Russian media reports, some people in the conflict zone had returned to their places of residence on April 10, but there were still **small shootings** in the junction area.

21) 美国、英国和加拿大领导人19日说，将继续向乌克兰输送更多军火。Měiguó, yīngguó hé jiānádà lǐngdǎo rén shíjiǔ rì shuō, jiāng jìxù xiàng wūkèlǎn shūsòng gèng duō jūnhuǒ. – The leaders of the United States, Britain and Canada said on December 19 that they would continue to send more **arms** to Ukraine.

22) 战争是一座熔炉。经过长期革命战争特别是抗日战争的烽火考验，中国共产党在政治上、理论上日益成熟坚强，同人民群众的血肉联系日益增强，党在组织上、作风上日益巩固和进步。Zhànzhēng shì yīzuò rónglú. Jīngguò chángqī géming zhànzhēng tèbié shì kàngri zhànzhēng de fēnghuǒ kǎoyàn, zhōngguó gòngchǎndǎng zài zhèngzhì shàng, lǐlùn shàng rìyì chéngshú jiānqiáng, tóng rénmin qúnzhòng de xiěròu lián jì rìyì zēngqiáng, dǎng zài zūzhī shàng, zuòfēng shàng rìyì gǒnggù hé jìnbù. – War is a **forge**. After the **fire** test of the long revolutionary war, especially the War of Resistance against Japan, the CPC has become increasingly mature and strong politically and theoretically, its flesh-and-blood ties with the people have grown stronger, and the Party has become increasingly consolidated and progressive organizationally and in terms of its style of work.

The word 战火zhànhuǒ – *the flames of war* (19) has an inherent metaphor of fire in it which is further reinforced by the verb 重燃chóngrán – *to reignite*. In the same example, we find a call for conflict solution – 停火tíng huǒ – *ceasefire* – which metaphorically conveys the use of weapons, as in 交火jiāo huǒ – *firefight, shooting*. The use of fire that denotes weapons is also present in example (21) – 军火jūnhuǒ *weapons and ammunition, munitions, arms*.

Interestingly enough, there is a quite distinct manifestation of this metaphor in sentence (22), where war is like a fire that has been tamed and used for a good purpose – 熔炉rónglú *smelting furnace, forge* used to process metal and improve its structural characteristics. This process is also directly related to fire: 考验kǎoyàn – *to test, trial* preceded by 烽火fēnghuǒ – *fire beacon (to give alarm)*, which metaphorically conveys the meaning of war alert. As a result, the Chinese Communist Party *matures* – 成熟chéngshú. Considering the metaphor of war, the second character, apart from its first meaning *mature, skilled*, actualizes its literal meaning – *processed by fire*, as evidenced by the radical 火 – *fire*.

23) 美国，选择继续火上浇油，不论这样的行为是否会助推局势向更加失控的方向演进。Měiguó, xuǎnzé jìxù huǒ shàng jiāo yóu, bùlùn zhèyàng de xíngwéi shìfǒu huì zhù tuī júshì xiàng gèngjiā shīkòng de fāngxiàng yǎnjìn. – The United States, for its part, has chosen to continue **to pour oil on the fire**, regardless of whether or not such behavior will help push the **situation** in a direction that is even more **out of control**.

The analyzed metaphor is supported by the chengyu 火上浇油 huǒ shàng jiāo yóu – *to pour oil on the fire, to aggravate a situation*. Judging by the structure of this linguistic item, fire denotes war in this sentence, and assistance to the sides of the conflict is seen as inflaming, which is not desirable. One of the characteristics of burning is high temperature, and the metaphorical actualization of the concept 战争 / WAR is also related to it:

24) 过去一个月，新一轮巴以冲突爆发且持续升级，牵动全世界目光。Guòqù yīgè yuè, xīn yī lún bā yǐ chōngtú bàofā qiě chíxù shēngjí, qiāndòng quán shìjiè mùguāng. – Over the past month, a new round of the Israeli-Palestinian **conflict has erupted** and continued to **escalate**, drawing the attention of the world.

25) 随着局势升温，中方同中东各国的沟通频率在明显加密。Suízhe jùshì shēngwēn, zhōngfāng tóng zhōngdōng gèguó de gōutōng pínǜ zài míngxian jiāmì. – As the **situation heats up**, the frequency of communication between the Chinese side and the countries of the Middle East is significantly increasing.

26) 平息巴以冲突的根本出路在于落实“两国方案”，建立独立的巴勒斯坦国。Píngxí bā yǐ chōngtú de gēnběn chūlù zàiyú luòshí “liǎng guó fāng'àn”, jiànlì dúlì de bālèsītǎn guó. – The fundamental way to **calm** Palestinian-Israeli **conflict** lies

in the realization of the two-State solution and the establishment of an independent Palestinian State.

27) 中方呼吁有关各方保持最大限度克制，避免采取任何可能导致误判或紧张升级的单边行动，全力扭转地面消极态势，尽快实现缓和降温。Zhōngfāng hūyù yǒuguān gè fāng bǎochí zuìdà xiàndù kèzhì, bìmǎn cǎiqǔ rèn hé kěnéng dǎozhì wù pàn huò jǐnzhāng shēngjí de dān biān xíngdòng, quánlì niǔzhuǎn dìmiàn xiāojí tàishì, jǐnkǜài shíxiàn huǎnhé jiàngwēn. – China calls upon all parties concerned to exercise maximum restraint, avoid any unilateral action that may lead to miscalculation or **escalation** of tensions, make every effort to reverse the negative situation on the ground, and achieve a **de-escalation** as soon as possible.

As we have just seen, the idea of temperature rising is associated with escalation, aggravation of the conflict (升级shēngjí – *to go up by one grade, to escalate (in intensity)*), 升温shēngwēn – *to become hot, to intensify*), whereas its decrease (降温jiàngwēn – *to become cooler, to lower the temperature*) is associated with mitigation, conflict resolution. The same goes to the verb 平息píngxī – (*of wind etc*) *to subside, to die down, to smooth over (a dispute etc)* which furthermore supports the metaphor under analysis.

War is generally perceived as a dangerous, uncontrollable disaster that seems to occur spontaneously, without our intent or planning. More tangibly, it is often likened to fire – equally destructive and indiscriminate in its devastation caused by burning – escalation. In contrast, people's efforts are directed toward quelling the flames, calming the situation, and reducing the intensity – de-escalation.

The last association frame here is 战争即戏剧 zhànzhēng jí xìjù – **WAR IS A PLAY**, a tragedy, to be precise, for that reason war correlates with the lexical unit 悲剧bēijù – *tragedy*:

28) 巴以冲突的悲剧，还在全世界的注视下持续上演。根据最新数据，本轮冲突已经导致超过1万人死亡。Bā yǐ chōngtú de bēijù, hái zài quán shìjiè de zhùshì xià chixù shàngyǎn. Gēnjù zuìxīn shùjù, běn lún chōngtú yǐjīng dǎozhì chāoguò 1 wàn rén sǐwán. – The **tragedy** of the Palestinian-Israeli conflict continues to **unfold** as the world watches. According to the latest figures, the current round of the conflict has resulted in more than 10,000 deaths.

29) 造成今天的悲剧，可以说是美国在中东政策中对和平进程忽视的恶果。Zàochéng jīntiān de bēijù, kěyǐ shuō shì měiguó zài zhōngdōng zhèngcè zhōng duì hépíng jìnchéng hūshì de èguǒ. – Today's **tragedy** is arguably the result of the United States' neglect of the peace process in its Middle East policy.

30) 巴以冲突反复上演，根本原因是中东和平进程偏离正确轨道，“两国方案”基础不断受到侵蚀，联合国相关决议没有得到切实执行。Bā yǐ chōngtú fǎnfù shàngyǎn, gēnběn yuányīn shì zhōngdōng hépíng jìnchéng piānlí zhèngquè guǐdào, “liǎng guó fāng'àn” jīchǔ bùduàn shòudào qīnshí, liánhéguó xiāngguān juéyì méiyǒu dédào qièshí zhíxíng. – The fundamental reason for the recurrent **staging** of the Israeli-Palestinian conflict is that the Middle East peace process has deviated from the right track, the basis of the two-State solution has been continuously eroded, and the relevant resolutions of the United Nations have not been effectively implemented.

Aside from the word 悲剧bēijù – *tragedy*, the analyzed metaphor is additionally supported by the verb 上演shàngyǎn – *to screen (a movie), to stage (a play), a screening, a staging*, which is used to describe theatrical performances or film screenings.

This frame is notably cynical, as it views war as a form of amusement for spectators, despite the atrocities it entails. Such a view suggests a detachment from the harsh realities and profound human suffering involved, thereby reducing the gravity of war to mere spectacle. This detached perspective undermines the serious ethical and humanitarian implications of armed conflict.

Conclusions. In this study, we aimed to provide an overview of the primary frames encompassing the concept of 战争 / WAR as a slot (secondary actualization) and to explore how this concept is perceived in Chinese media discourse. Based on the proposition type, we identified three types of basic frames: a subject-centered frame, a taxonomic or hyponymic frame, and an associative frame or conceptual metaphor.

The first type is represented by the frame 战争即邪恶 *zhànzhēng jí xié'è* – WAR IS EVIL, which gives the concept 战争 / WAR a negative evaluation. The second type is illustrated by the frame 战争即政治 *zhànzhēng jí zhèngzhì* – WAR IS POLITICS, where politics can be viewed as a tool to resolve war, thereby actualizing the concept 和平 *héping* – PEACE. The third type is represented by four frames: 战争即赌博 *zhànzhēng jí dǔbó* – WAR IS A GAME, 战争即灾难 *zhànzhēng jí zāinàn* – WAR IS A DISASTER, 战争即火焰 *zhànzhēng jí huǒyàn* – WAR IS FIRE, and 战争即戏剧 *zhànzhēng jí xìjù* – WAR IS A PLAY, each of which portrays war as unpredictable, chaotic, and multifaceted in its nature.

Prospects for future research include studying the primary actualization (nominative verbalization) of the concept 战争 / WAR as well as its pragmatic characteristics in different discourses.

REFERENCES

- English, R. (2013). *Modern War: A Very Short Introduction*, Very Short Introductions. Oxford: Oxford Academic.
- Fedichev, O. Ye. (2023). *Suchasnyj kytajs'komovnyj dyplomatychnyj dyskurs: strukturno-semantychnyj ta linhvoprahamatychnyj aspekty*. Thesis. Kyiv.
- Martyniuk, A. P. (2011). *Slovnyk osnovnykh terminiv kohnityvno-dyskursyvnoi linhvistyky*. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina.
- Prykhodko, A. M. (2008). *Kontsepty i kontseptosystemy v kohnityvno-dyskursyvniy paradyhmi linhvistyky*. Zaporizhzhia: Prem'ier.
- Ungerer, F., & Schmid, H.-J. (2006). *An Introduction to Cognitive Linguistics* (2nd ed.). London: Routledge.
- Vilchynska T. P. (2017). Kontsept “vijna”: osoblyvosti movnoi ob'iektyvatsii u hazetnomu teksti. *Linhvistychni studii*, 34, 110–114.
- Vorobei, O., Akimova, A., & Akimova, A. (2021). Metaphorical Conceptualization of WAR in Chinese Sports Discourse. *PSYCHOLINGUISTICS*, 29(2), 25–45.
- Xu, W., & Taylor, J.R. (Eds.). (2021). *The Routledge Handbook of Cognitive Linguistics*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351034708>
- Yavorska, H. M. (2016). Kontsept “vijna”: semantyka i prahmatyka. *Stratehichni priorytety. Seriia : Filosofiia*, (1), 14–23.
- Zabuzhko, O. S. (2024). *Najdovsha podorozh: Esej*. Kyiv: Vydavnychyj dim “KOMORA”.
- 文旭. (2022). 语言、意义与概念化. 《深圳大学学报》, 39(1), 32–39.

Дата надходження до редакції 17.04.2024

Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про авторів

Янчук Олександр Олегович, магістр філології, викладач кафедри китайської філології, Київський національний лінгвістичний університет e-mail: oleksandr.yanchuk@knlu.edu.ua		Сфера наукових інтересів: граматика китайської мови, когнітивна лінгвістика, лінгвокультурологія
Любимова Юлія Сергіївна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри китайської філології, директор Інституту Конфуція від української сторони, Київський національний лінгвістичний університет e-mail: yuliia.liubymova@knlu.edu.ua		Сфера наукових інтересів: граматика китайської мови, когнітивна лінгвістика, лінгвокультурологія

ІНФОРМАЦІЯ

**Редакційні вимоги до оформлення рукописів, поданих для публікації у
ВІСНИКУ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ЛІНГВІСТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.**

Серія Філологія

ISSN 2311-0821 (Online), ISSN 2415-7333 (Print),

що включено до **категорії Б** Переліку наукових фахових видань України,
в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт
у галузі “Філологічні науки. Спеціальність 035”
(Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019)

До друку подаються **матеріали** (статті, огляди, рецензії та ін.) від фахівців у галузі філології за умови, що вони не публікувалися раніше, відповідають проблематиці Вісника, відображають сучасний стан розробки дослідженої проблеми і містять нові результати й оформлені відповідно до вимог.

Редакційна колегія здійснює внутрішнє та зовнішнє рецензування поданих до друку матеріалів і в разі недотримання редакційних вимог відхиляє їх.

Редакційна колегія послідовно дотримується міжнародних видавничих стандартів COP (Code of Conduct), затверджених COPE (Committee on Publication Ethics).

Рукописи обов'язково проходять перевірку в системі UNICHECK. Оцінка оригінальності статті повинна бути вищою за 85%.

Мови публікацій – українська, англійська, французька, іспанська, німецька (Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації (Серія KB № 8830 від 03.06.2004 р.).

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ РУКОПИСІВ

Перша сторінка – ініціали та прізвище автора / авторів і назва статті мовою статті й англійською мовою.

Наступна сторінка містить: ліворуч УДК, праворуч звичайними літерами напівжирним шрифтом ініціали та прізвище автора / авторів, у наступному рядку подається назва навчального закладу чи наукової установи, країна, у наступному рядку – адреса електронної пошти, нижче – ORCID ID, а після цього рядка – відцентрована назва статті великими літерами напівжирним шрифтом (кегель – 12 pt) мовою статті.

Далі:

1) дві **анотації** (кожна обсягом 1500–1700 знаків із пробілами): перша – **англійською мовою**, друга – **українською мовою** (через 1 інтервал, кегль – 12 pt Times New Roman, вирівнювання по ширині, абзацний відступ – 1,25 см);

2) **ключові слова** (5–7 слів і / або понять, відібраних з анотації).

Наукова стаття повинна містити такі структурні елементи:

- **вступ**: формулювання проблеми та обґрунтування актуальності її розв'язання;
- **аналіз останніх досліджень і публікацій**: у цьому пункті слід не перерахувати авторів чи їхні публікації, а проаналізувати доробок дослідників та зазначити, які питання залишаються і донині не вирішеними;

- формулювання мети статті та її завдань;
- методи та методологію проведення дослідження;
- виклад та обговорення основного матеріалу дослідження;
- висновки і перспективи подальших досліджень;
- список літератури, оформлений згідно зі стилем APA (видання 7).

Інформація щодо міжнародного стандарту APA:

<http://nbuv.gov.ua/node/929>;
<https://www.library.cornell.edu/research/citation/apa>;
<http://www.citationmachine.net/apa/cite-a-book>;
<http://www.bibme.org/apa/book-citation/manual>.

Заголовок **ЛІТЕРАТУРА** друкувати після основного тексту великими літерами ліворуч, абзацний відступ – 1,25 см. Праці подавати в алфавітному порядку (через 1,5 інтервал, кегль – 12 pt, Times New Roman, вирівнювання по ширині, абзацний відступ – 1,25 см). За необхідності можна навести **ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА** й **ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ**.

REFERENCES (транслітерований перелік літератури кирилицею, крім праць латиницею, які наводяться мовою оригіналу). Для транслітерації текстів рекомендуємо скористатися програмою з таким режимом доступу: <http://litopys.org.ua/links/intrans.htm>.

Відомості про автора / авторів (Times New Roman, напівжирний шрифт, 12 кегль) у формі таблиці – прізвище, ім'я та по батькові автора / авторів, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи, e-mail автора / авторів, сфера наукових інтересів автора / авторів, кольорове фото (за бажанням).

Якщо через певні етичні причини автор не бажає надсилати своє фото, його (фото) можна замінити аватаром із зображенням жіночого або чоловічого силуету.

Відомості про автора / авторів ПІБ автора / авторів, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи, e-mail автора / авторів	Фото автора / авторів розміщується тут	Сфера наукових інтересів (до 5 ключових слів / дескрипцій)
--	--	--

Подяка (за наявності): зазначте гранти чи іншу фінансову підтримку Вашого дослідження або висловіть подяку всім, хто допомагав у проведенні Вашого дослідження.

Вимоги до технічного оформлення статті: текст (не менше 0,5 др. ар. = 20 тис. знаків) і література друкуються через 1,5 інтервал, кегль – 12 pt, Times New Roman. Поля: верхнє, лівє, нижнє і правє – 2 см, абзацний відступ – 1,25 см. Якщо в статті використані інші шрифти, крім Times New Roman, то вони подаються окремо. Цитати і визначення термінів беруться в заокруглені лапки (“дискурс”). Чітко диференціюються знаки дефіс (-) і тире (–), наприклад: “Дискурс – це...”, але “лексико-синтаксичні характеристики”. Фрагменти рукопису, що містять ілюстративний матеріал, друкуються курсивом. Пропущені фрагменти в наведених цитатах позначаються так: [...]. Підрядкові виноски допускаються. Покликання (прізвища) на автора цитат подаються мовою оригіналу спочатку кирилицею, потім – латиницею (Іванов, 2012; Johnson, 2019); цитати наводяться мовою статті.

Зверніть увагу!

1. Автори мають зважати на авторитетність джерел, які вони використовують! Якщо не вдається встановити ім'я автора та / або рік публікації, варто відмовитися від такого джерела, оскільки воно не є надійним та авторитетним для цитування в науковому дослідженні.
2. Не потрібно зловживати самоцитуванням. Автори можуть цитувати свої попередні роботи в тому випадку, якщо це доречно.
3. Основна частина покликань у публікації має бути на авторитетні джерела **останніх 5–7 років**. Якщо в дослідженні відсутні покликання на статті з авторитетних наукових журналів, які входять до наукометричних баз даних **Web of Science** та / або **Scopus**, це може викликати зауваження в рецензентів.
4. Не рекомендовано цитувати навчальні посібники та підручники.
5. Варто мінімізувати покликання на тези конференцій та інші матеріали, які не проходили експертну оцінку перед публікацією.
6. Не допускаються покликання на Вікіпедію та інші онлайн-енциклопедії.

ПРАВИЛА ПОДАННЯ МАТЕРІАЛІВ

Редакція приймає від авторів такі документи:

- електронний варіант статті (у форматі .doc / .docx);
- довідку про автора двома мовами (одна – мовою, якою написано статтю, друга – англійською мовою) окремим файлом (*ПІБ, науковий ступінь, учене звання, назва навчального закладу чи наукової установи, посада, поштова адреса (з індексом) для надсилання примірника збірника, особистий e-mail автора, номер телефону для зв'язку*);
- відскановані рецензію або витяг із протоколу засідання кафедри / вченої ради з рекомендацією рукопису до друку (окрім авторів, яким присуджено науковий ступінь кандидата чи доктора наук).

Указані вище документи надсилати на адресу: **knlu-pzs@ukr.net**. Усі файли (стаття, довідка про автора, рецензія (витяг)) називати латиницею (Article_Surname, Author_Surname, Review_Surname, Extract_Surname).

Відповідальні редактори:

Сташко Галина Іванівна, тел. моб.: +38 (067) 442-43-44;

Мінчак Галина Богданівна, тел. моб.: +38 (068) 554-23-79.

Технічний редактор:

Григоренко Олена Григорівна, тел. моб.: +38 (067) 419-33-36.

**GUIDELINES for submission and publication of manuscripts
in HERALD OF KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY.**

Series in Philology

ISSN 2311-0821 (Online), ISSN 2415-7333 (Print),

which is included into the List of scientific professional editions of Ukraine
(Category B/Б)

and authorized to publish the results of doctoral and candidate's theses in
Philological Sciences. Specialty 035.

(Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 1643 dated of
December 28, 2019)

The journal welcomes submissions (scientific papers, research articles, reviews, etc.) from qualified specialists in the field of philology provided the submitted work has not been previously published, addresses the branches and scope the journal focuses on, presents up-to-date research results, contains novelty and meets the journal requirements.

The editorial board members conduct internal and external peer reviewing of submitted works and reserve the right to decline unsuitable ones.

The editorial board adheres to international publishing standards based on the Code of Conduct developed by COPE (Committee on Publication Ethics).

Manuscripts are checked for plagiarism by UNICHECK on an obligatory basis. The degree of text uniqueness shall exceed 85%.

Manuscript languages – Ukrainian, English, French, Spanish, German (Certificate of state registration of the print media (Series KV No. 8830 dated of June 3 2004)).

MANUSCRIPT PREPARATION

Page 1: Author's surname and initials and manuscript title in English.

Page 2: line 1 – UDC (align left), line 2 – initials and surname(s) of the author(s) (regular, align right), line 3 – institutional affiliation and country, line 4 – e-mail address(es) of the author(s), line 5 – ORCID ID, line 6 – manuscript title (12 pts, bold, CAPITAL letters, align center, use manuscript language).

Next:

1) two **abstracts** (1500-1700 characters with spaces each): in **English** and in **Ukrainian** (single line spacing, Times New Roman, regular, 12 pts, align center, first line indent – 1,25 cm);

2) **Keywords** (5-7 words selected from the abstract).

Empirical papers should include the following structural components:

- **introduction:** provide a clearly stated research problem / question, its relevance and adequate background to the area of concern and propose solution;
- **up-to-date critical literature review:** avoid mere listing of scholars' names or their works; consider a survey of scholarly sources and contributions and specify novel unresolved issues; current state of the art in the field is conventional;
- **aim and objectives;**
- **research methodology;**
- **research results and their discussion;**
- **conclusions and implications for further research;**
- **references** formatted according to APA style standards (7th ed.).

Information on international APA style standards can be found here:

<http://nbuv.gov.ua/node/929>;

<https://www.library.cornell.edu/research/citation/apa>;

<http://www.citationmachine.net/apa/cite-a-book>;

<http://www.bibme.org/apa/book-citation/manual>.

REFERENCES (headline – CAPITAL letters, bold, align left, first line indent – 1,25 cm) are arranged alphabetically below the manuscript text (line spacing – 1,5, Times New Roman, 12 pts, justified, first line indent – 1,25 cm) followed by **EMPIRICAL DATA SOURCES** and **DICTIONARIES** (if any), which are given separately.

TRANSLITERATED REFERENCES (applied to the sources in Cyrillic).

Recommended link: <http://litopys.org.ua/links/intrans.htm>.

Contact data of the author(s) (Times New Roman, regular, 12 pts) in the form of a table – full name(s) of the author(s), their academic degree(s) and title(s), affiliated organisation, position, e-mail(s) of the author(s), field of expertise, colour photo.

If, for some ethical reasons, the author refuses to send his/her photograph, it may be substituted by an avatar of the corresponding sex.

Author's contact data	Author's photo	Fields of scientific interest
full name(s) of the author(s), their academic degree / title(s), position, affiliation(s) and e-mail address		(max. 5 positions)

Acknowledgments (if any): Specify grants or other financial support of your research or acknowledge persons who assisted in conducting the research.

Formatting guidelines: text (**min. 0,5 pr. p. = 20 000 characters**) and references are in Times New Roman, 12 pts, line spacing – 1,5. Margins: left, right, top and bottom – 2 cm, first line indent – 1,25 cm. Special fonts (but for Times New Roman) should be attached in separate files. Use curly double quotation marks (“discourse”) to introduce quotations and term definitions. Differentiate between hyphens (-) and dashes (–). Manuscript fragments that include illustration data are presented in italic. Ellipses in quotations are indicated by [...]. Footnotes are allowed. In-text citations (surnames) are entered in the source language; those in Cyrillic characters first, followed by those in Roman letters (Іванов, 2012; Johnson, 2019).

Important notes to consider:

1. Authors should consider the credibility of sources they use! If it is impossible to define the author and/or the year of publication, it is better to refuse citing this source as it is not reliable.

2. Self-citations should be used responsibly and only if appropriate.

3. Most of the items in the reference list should be fresh and reliable sources of the **last 5–7 years**. Research papers without references to articles in reputable journals indexed in **Web of Science** and/or **Scopus** may generate extra questions and negative feedback from peer reviewers.

4. We do not recommend citing textbooks, guides or tutorials.

5. It is necessary to minimize the links to conference abstracts and other papers that were not peer-reviewed before publication.

6. References to Wikipedia and other online encyclopaedias are not allowed.

SUBMISSION GUIDELINES

The list of required submission files is:

- manuscript in Microsoft Word file format (.doc / .docx);
- information about the author(s) in two languages (English and Ukrainian) in a separate file (*full given name and surname, academic degree, academic rank, affiliation, position held, postal address (with zip code), e-mail address, contact phone number*);
- scanned referee report or extract from the protocol / minutes of the chair / department meeting / scientific council recommending publication (but for authors who gained academic degrees of CSc or DrSc).

All the respective documents (manuscript, information about the author(s), referee report (extract)) should be titled accordingly (Article_Surname, Author_Surname, Review_Surname, Extract_Surname) and sent to **knlu-pzs@ukr.net**.

Executive editors:

Halyna Stashko, tel.: +38 (067) 442-43-44

Halyna Minchak, tel.: +38 (068) 554-23-79

Technical editor:

Olena Hryhorenko, tel.: +38 (067) 419-33-36

Комп'ютерна верстка: *Григоренко О. Г.*

Підписано до друку 25.06.2024 р. Формат 70х108 1/16
Папір друк. № 1 Спосіб друку офсетний. Обл.-вид. арк. 26,22
Умовн. друк. арк. 26,33. Умовн. фарбо-відб. 26,33
Наклад 100. Зам. № 24–019

Видавничий центр КНЛУ
Свідоцтво: серія ДК 1596 від 08.12.2003 р.

Виготовлювач: ТОВ «Видавництво Ліра-К»
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03142, м. Київ, вул. В. Стуса, 22/1
тел.: (050) 462-95-48; (067) 820-84-77
Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net